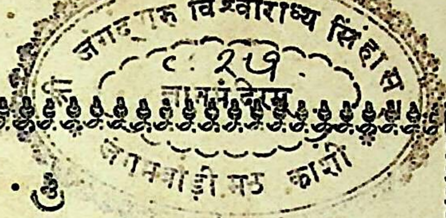
శ్రీ కాకతీయ గ్రంథమాల, ఒరంగల్లు.

1 అనుబంధ గ్రంథము.

ఆంధ్రపదనిధానము.

తూము రామదాసకవి కృతము.

శ్రీ

శ్రీ కాకతీయ గ్రంథమాల.

1. అనుబంధగ్రంథము

సంపాదకులు

శ్రీ శేషాద్రి రమణకవులు.

ఆంధ్రపదనిధానము.

సటీకా శబ్దార్థనిఘంటువు.

ఇది

తూము రామదాసకవి కృతము.

(1వ కూర్పు 1000 కాపీలు)

తూము రంగయ్యగారిచే ప్రకటితము.

కాటూరు రామమూర్తిగారిచే

భవానీ ముద్రణాలయమున

ముద్రితము.

1930

[వెల రు. 1-8-0.
పోస్టేజి కాక

First Edition.
Printed at The Bhavani Press, Bezwada.

సంపాదకీయము.

ఆంధ్రపదనిధానము మాకాకతీయ గ్రంథమాలలో మొదటి యనుబంధగ్రంథముగఁ బ్రచురించితిమి. ఇంతకుమున్ను గ్రంథమాలాపక్షమునఁ బ్రచురించిన ఆంధ్రమంత్రులు, విక్రమోర్వశీయమును, వసుంధరను, దాసబోధను నాదరించినట్లు యీ యుత్తమగ్రంథరాజమునుగూడ నాంధ్రమహాజను లాదరించినచో మేము ధన్యులము.

జీర్ణతరమగు నీగ్రంథమును గ్రంథమాలపక్షమున నాంధ్రలోకమునకు సమర్పింప నత్యంతకృషి చేసిన గ్రంథమాలాసంపాదకులగు శ్రీశేషాద్రి రమణకవులకుఁ గృతజ్ఞతఁ దెలుపుకొనుట నాకుఁ బ్రధాన కర్తవ్యము. గ్రంథముద్రణమునకు వలయు ధనము నొసంగి మా యుద్యమము నాదరించిన ప్రకాశకులకుఁ గూడ మేము కృతజ్ఞులము.

గ్రంథమాల చందాదారులందఱు నీగ్రంథమును విధిగఁ గొనవలసిన యగత్యము లేదు. రాజపోషకులకు, పోషకులకు, సహాయులకు మే ముచితముగ నొసంగుదుము, చందాదారులకు వలయునేని పోస్టేజితో 1-4-0 కు నొసంగుదుము. ఆంధ్రసోదరులు మా యుద్యమము నభిమానింపఁ బ్రార్థితులు.

భవద్విధేయుఁడు,
తూము వరదరాజులు.
కాకతీయ గ్రంథమాలా కార్యదర్శి.

వరంగల్లు,
24-2-30.

దాసబోధ.

పుటలు 850.   నిండుకాలికోబైండు.

ఇది శ్రీశివాజిచక్రవర్తి కొఱకు ఆయనగురువగు శ్రీసమర్థ రామదాసస్వామిరచించిన మహారాష్ట్రగ్రంథమునకు సరియగు తెలుగువచనము. ఇందురామదాసస్వామి జీవితము, దాసబోధవిమర్శము, శివాజిరామదాసుల రూపపటములు గలవు. శ్రీసమర్థరామదాసస్వామి మహారాష్ట్రదేశమునకు గలిగించిన ప్రబోధ మఖండమైనది. దాసబోధ లోరాజకీయరహస్యములు వేదాంతచర్చలోకధర్మములు విపులముగ గలవు. ఈగ్రంథము బంగాలీ గుజరాతు హిందీభాషలలో తర్జుమాయై అఖండప్రచారములోనున్నది. పిండోత్పత్తి మొదలుకొనిపరబ్రహ్మమును దర్శించువఱకుగల వేదాంతరహస్యములిందుగలవు. పసిబిడ్డలకు సైతము వేదాంతానుభవముగలుగజేయు మహాగ్రంథము. ప్రతిమానవుడు పఠించినచో శ్రీశివాజిచక్రవర్తివలెమహాదృష్టవంతులు జ్ఞానులు అగునవకాశములుగలవు. ఆంధ్రభాషలో నిట్టియుత్తమగ్రంథమింకొకటిలేదు. లోకమాన్యతిలకు మహాత్మగాంధి మున్నగు ప్రముఖులు ప్రశంసించిన ఉత్తమగ్రంథము.

ప్రకాశకులు శేషాద్రిరమణకవులు.   వెల రు 4-0-0

వలయువారు:—

కాకతీయగ్రంథమాల,

నందిగామ (కృష్ణాజిల్లా)

తొలి పలుకు.

ఆంధ్రకవుల గ్రంథములలోఁ బెక్కు నశించినవి. కేవలప్రాచీనకవుల గ్రంథములు ప్రత్యంతరరూపమున వ్యాప్తి జెందినకతన నేఁడుగానున్న మఱికొంతకాలమునకైని లభింపవచ్చును. ఆధునికకవుల గ్రంథములస్థితి శోచనీయముగ నున్నది. ముద్రణారంభమైన కాలమునఁగల కవులు గ్రంథరచన మొనరించి ప్రత్యంతరములఁ దమయింట భద్రపఱచి గతించిరి. వానికిలోకమున వ్యాప్తి లేదు. వంశీయులు ప్రచురింపరు. లోకులకు వాని యునికియె తెలియదు. ఈ యజ్ఞాతావస్థలో విలువగల గ్రంథములు, నశించుచున్నవి. అట్లు నశింప నున్ముఖమైన పుస్తకములలో నీయాంధ్రపదనిధాన మొకటి.

గ్రంథకర్త తూము రామదాసకవి. ఈయన జీవితచరిత్రమును గ్రహింపఁదగిన వివరములు కృత్యాదియందు లేవు. వాధూలగోత్రజులగు సింగరాచార్యుల శిష్యుఁడనియు రంగాచార్యులకు మిత్రుఁడనియు మాత్రము కృత్యాదియందలియైదవపద్యమువలన గ్రహింపవచ్చును. బాలనగరేశుఁడగువిష్ణుమూర్తి కృతిభర్త. ఈవివరములు జీవితచరిత్రసంగ్రహమునకుఁ జాలవు. కవి కుమారులవద్దనుండి సంగ్రహించిన యంశముల ననుసరించి జీవితము వ్రాయుచున్నారము.

తూము రామదాసకవి కాపుకులజుఁడు. పూర్వమునుండియు నివాసము ఒరంగల్లు. పరిష్కృతము ఒరంగల్లులోని యొకభాగమగు బాలనగరమున వీరి గృహము కలదు. పసుపుమాళ్ళగోత్రము. ఈయన జననకాలము గడచిన నల సంవత్సర శ్రావణబహుళ ద్వితీయ సోమవారము (క్రీ-శ 19-8-1856). మరణకాలము క్రోధి సం॥ కార్తికబహుళసప్తమి (క్రీ-శ-29-11-1904). జీవితకాలము దాదాపు 49 సంవత్సరములు. ఇరువదియొకటవయేటఁ గవితారచనమునకారంభించినాఁడు, కవితారంభకాలము ధాతసంవత్సరము కానోపు. కవిపంచసంస్కారములఁ బడిసిన వైష్ణవమతస్థుఁడు.

ఈరామదాసకవి ఒరంగల్లునివాసియు సరసకవితావిశారదుఁడు వైదుష్యభూషణుఁడునగు పరితాపపురము రంగాచార్యులగారివద్ద సంస్కృతాంధ్రముల నభ్యసించి ఈక్రిందిగ్రంథరాజములను గ్రమానుసారము గారచించెను

1 రుక్మిణీ కల్యాణము, గేయగ్రంథము,

2 గోపికావిలాసము. ప్రబంధము,

3 మిత్రవిందోద్వాహము. ప్రబంధము,

4 కాళిదాసునాటకము.

5 ఆంధ్రపదనిధానము,

రుక్మిణీకల్యాణము బాల్యావస్థలో రచించినదగుటచే నంతప్రౌఢముగ లేదు. కవియే యాగ్రంథమునెడ శ్రద్ధ గైకొనవందున నెన్నఁడో నశించినది. గోపికావిలాసము పుష్పబాణవిలాసములోని శృంగారలీలల శ్రీకృష్ణున కన్వయింపఁజేసి వ్రాసిన పద్యకావ్యము. ఇందలి పద్యములు మిత్రవిందోద్వాహములోఁ గవి జేర్చుకొనినాఁడు. మధ్యకాలములో నీగ్రంథము మరుగుపడినది. ఇపుడెంత వెదకినను గనుపింపలేదు. కాళిదాసనాటకము ప్రకృతరంగస్థలముల కనుకూలముగ నిక్కవి సురభికంపినివారిప్రార్థనపయి మూఁడు దినములలో రచించి రంగస్థలమునఁ బ్రదర్శింపఁజేసినాఁడు. ఆ కాలమున సురభికంపినీవారు ప్రదర్శించు విలువగల నాటకములలో నీ కాళిదాసనాటక మొకటి. క్రీ.శ. 1899లో కాళిదాసనాటకము ముద్రితమైనది. ఇపుడొక ప్రతి స్థానికగ్రంథాలయములోనుండఁగ మేము చూచినారము. మిత్రవిందోద్వాహము ముద్రితమెగాని ప్రతులు లభించుటలేదు. ఇది యైదాశ్వాసముల శృంగారకావ్యము. నిర్వచనము. గర్భకవితయు బంధకవితయు శబ్దాలంకారములుగల ప్రబంధము. ప్రకృతమగు ఆంధ్రపదనిధానము కుదిగ్రంథము.

ఈకవి ప్రారంభమునఁ గొంతకాలము నిజాము సర్కారువారి యటవీశాఖలో నుద్యోగిగా నుండి యది విరమించుకొని ఒరంగల్లు మండలములోని ఆత్మకూరు సంస్థానమున వెంకటనరసయ్య దేశాయిగారియొద్ద రాజకీయవ్యవహర్తగ బ్రవేశించెను. కవి స్వరూపపట మెన్నివిధముల యత్నించినను లభింపలేదు.

రామదాసకవికి ప్రతాపపురం రంగాచార్యులవారు విద్యాగురువు. కాంచివాస్తవ్యులు షట్శాస్త్రవేత్తలునగు కందాళ సింగరాచార్యులవారు పంచసంస్కారప్రదాతయగు కులగురువు. విద్యాగురువగు రంగాచార్యులవారీ యాంధ్రపదనిధానము మూఁడవకాండము ముద్రించువఱకు సజీవులైయుండిరి. కవిజీవితమునకు వలయు నంశముల నెన్నియేని చెప్పెదమని వాగ్దానము గావించిరి. గ్రంథముద్రణానంతరము వారితో సంప్రదింపవచ్చు ననుకొన నీసంవత్సరము వర్షకాలమున నాకస్మికముగ స్వర్గతులైరి. ఆంధ్రవిద్యార్థిలోకమున కందుచే విపులజీవితచరిత్రము నివేదింప లేకపోతిమి.

ప్రకృతగ్రంథమగు నాంధ్రపదనిధానముఁగూర్చి కొంచెము చెప్పవలసి యున్నది. ఈగ్రంథమును కవినలువదవయేట వ్రాయనారంభించి, మరణకాలమునకుఁ గొంచెమించుమించుగఁ బూర్తిగావించెను. నిఘంటువునకు వలయు పదసముదాయమును శబ్దరత్నాకరమను అకారాదినిఘంటువునుండి గైకొని వర్గీకరణమొనరించి పద్యములు గావించెను. సమగ్రమగు శబ్దరత్నాకరమున నున్న పదముల వర్గానుసారముగఁ దొలుత వ్రాసికొన్న చిత్తుప్రతులును మొదట వ్రాసిన పద్యప్రతులు దానిననుసరించి వ్రాసినశుద్ధప్రతియుఁ గవికుటుంబమున నేటికిని భద్రపఱుపఁబడియున్నవి. కవిశుద్ధప్రతి మరలఁ బరిశోధింపమిచేఁ బలుతావుల దోషములు కలవు. మూఁడవకాండమునందు దాదాపుగ మూఁడుభాగముల కర్థము వ్రాయలేదు. మాకు లభించిన మాతృకలోఁ జివరభాగము చెదపుర్వులు దినివేసెను. అందుచేఁ గొన్నిపద్యములకు మొదలు, కొన్ని పద్యములకర్థము, మేము సమకూర్చితిమి. అర్థమునుబట్టిపద్యభాగము, పద్యభాగమునుబట్టి యర్థము వ్రాసియుంటిమి గాన దాదాపుగ నీసంస్కరణము కవిభావము ననుసరించి చేసియుందుమని మావిశ్వాసము. అందుచేఁ గుండలీకరణము మానితిమి.

సంస్కృతమున వర్గీకరణరూపముననున్న నిఘంటువు లెన్నియో గలవు. నామలింగానుశాసనము, మేదిని, విశ్వము, నానార్థరత్నమున్నగు నుపలభ్యములగునవియే గాక నింక నెన్నియో యున్నట్లు వ్యాఖ్యాతల యుదాహృతభాగములవలన నెఱుంగ నగును. ఆంధ్రమున బద్యనిఘంటువులు చాల యరుదుగా నున్నవి, అందు

1	ఆంధ్రభాషార్ణవము	పద్యసంఖ్య	624
2	ఆంధ్రనామసంగ్రహము,	... ...	209
3	ఆంధ్రనామశేషము	... ...	100
4	సాంబనిఘంటువు	... ...	95
5	వెంకటేశాంధ్ర నిఘంటువు,	... ...	100

మాత్రము ప్రకృతి ముపలభ్యములు. నామలింగానుశాసనమువలె వర్గీకరణమొనరించినకోటి వెంగనార్యుని ఆంధ్రభాషార్ణవము సర్వవిధముల ప్రశస్తతరము ఆంధ్రనిఘంటువులలో బ్రథమము ప్రథమగణ్యమునగు నీయాంధ్రభాషాభూషణమునకు ఆంధ్రనామసంగ్రహమున కున్నంతయేని వ్యాప్తి లేకుండుటకుఁ గారణము చింత్యము. వర్గీకరణమున సాదృశ్యముంటచేతను గ్రంధ ప్రశస్తి

కొఱంతగఁ దోఁచుటచేతను ఆంధ్రనామసంగ్రహమునకు సాంబనిఘంటు వీవలిది. వెంకటేశాంధ్రము సాంబనిఘంటువునకు సమకాలికము. ఆంధ్రనామ సంగ్రహమునకు తరువాత జనించిన ఆంధ్రనామ శేషము ను గూర్చి ప్రత్యేకించి చెప్పవలసినపనిలేదు. సమగ్రమగు ఆంధ్రభాషార్ణమునకుఁ టీకలేక పోయినందునను దానియునికియె యిటీవలివారలకు దెలియనందునను అసమగ్ర నిఘంటువులుకొన్ని బయలువెడల నవకాశము గలిగినది.

ఆంధ్రపదనిధానమునకు మాతృకయగు శబ్దరత్నాకరమునందు ఆంధ్రభాషార్ణవ ముట్టంకితమగుటచే నందలిపదములు సంగ్రహీతము లైన వనవచ్చును. శబ్దరత్నాకరసారమగు నీయాంధ్రపదనిధాన మీకారణములచేఁ బ్రకృతోపలభ్యములు. పూర్వోక్తములు నగునిఘంటువులన్నిఁటికంటె సమగ్రమనుట నిస్సంశయము. ఆంధ్రభాషార్ణవమున క్రియావర్గమొకటికలదు. అందు ధాతురూపములు వివరింపఁ బడినవి. సామాన్యవ్యాకరణ సహాయమున రూపింపఁదగిన యారూపములకుఁ బ్రత్యేకవివరణము లనవసరమనికాఁబోలు ఆంధ్రపదనిధానకారుఁడావర్గమును మానినాఁడు. ఆంధ్రభాషార్ణవమున రచనాప్రాగల్భ్యసూచకముగఁ బర్యాయపదములు మిగులదీర్ఘములుగఁ జెప్పఁబడినవి. జిజ్ఞాసువులకాదీర్ఘ పదములనుండి హ్రస్వపదముల గల్పించుట యెంతేని కష్టమనుటకు సందేహములేదు. ఆంధ్రభాషార్ణవములోని శివనామములఁ జూడుడు.

సీ. గట్టుల రొకిమీఁదు గన్నవాల్గంటిని
జెట్టపట్టుక యేలినట్టి దిట్ట
మున్నీటిరాచూలి ముక్కుఁగెంజెడలోనఁ
గ్రొన్విరిగాఁ బాల్చుకొన్నమేటి
గబ్బుచెంక మెకంబు గట్టికళవసంబు
కఱుసుంబుగాఁ జేసికొన్నదంట
ప్రాఁబలుకగట్టిముల్ పన్నిసిస్తగునట్టి
పుడమితేరెక్కిన పోటుకాఁడు

ఈదీర్ఘపదము లాంధ్రపదనిధానమున వరుసగఁ గొండయల్లుఁడు నెలతాల్పు, తోలుదాల్పరి, యనుపర్యాయపదములుగ నీయఁబడెను. ఇట్లే సంక్షేప రూపమునన్నకతనఆంధ్రపదనిధానమునందు విశేషపదసముదాయము 1666 పద్యములలో నిముడుట కవకాశము చిక్కినది. వర్గీకరణమున నామ

లింగానుశాసనముతో బోల్కి యున్నను నిందు విశేషించి యందులేని పర్యాయపదములు గలవు. ఒక్క స్వర్గవర్గ మిలికించిన నవరము నలేని నారదుఁడు కృష్ణుఁడు నృసింహుఁడు, సీత, వెంకటేశుఁడు మున్నగు పేళ్ళకు బర్యాయపదములు గోచరించును. ఇట్లీయాంధ్రనిఘంటువున బ్రతివర్గమున విశేషాంశయము లున్నవి.

బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యులవారు శబ్దరత్నాకర పీఠికలో తెనుఁగునిఘంటువులయందుండి పదములను మాత్ర మెత్తి వ్రాసికొని యర్థము లందలివి తెలియుచుగ లక్ష్యవిరుద్ధములుగనుంటచే లక్ష్యశోధనంబు గావింపక అని పూర్వోక్త నిఘంటువులపయి నొకదోష మారోపించిరి, వాఙ్మయము గావించిన వారినుండి యొంతయేని సత్యము. సుపరిశోధితమగు శబ్దరత్నాకరము ననుసరించి వ్రాయబడినది గావున నీయాంధ్రపదనిధానమున కట్టిదోషమారోపింపఁ దావులేదు. కాన నిది యింతవఱకు బయలు వెడలిన యన్ని నిఘంటువులకంటె సమగ్రమనియు విశేషపదా వృతమనియు శబ్దరత్నాకరమ పలె బ్రమాణభూతమనియు జెప్పవచ్చును.

ఇందు నామలింగానుశాసనము పలెఁ గాండములు వర్గములు విభజింపఁబడినవి. లింగాదిసంగ్రహవర్గము మాత్రము తెనుఁగున విడువఁబడినది. ఆంధ్రమున లింగాదిసంగ్రహవర్గము గూర్పనవకాశములు లేవనియు నేకొన్నిపదములకో యీనిర్ణయము జేసినను నీసర్గమువలన నంతగా నుపయోగ ముండదనియుఁ గవి మానియుండును. మిగిలిన వర్గములన్నియు నామలింగానుసారముగ నున్నవి.

ఆంధ్రపదనిధానము 1565 పద్యములుగల యొద్గ్రంథము. శబ్దరత్నాకరస్థములగు పదములేగాక నిజామురాష్ట్రమున వ్యవహరింపబడు దేశ్యపదములసైత మిందు జేర్పఁబడినవి. కొన్నికొన్ని వర్గములందు అమరముకంటెఁ బదసముదాయము విస్తరముగఁ గలదు. అమరమునందులేని పసిముట్టుల పేరులు జాతీయవాచకములు వస్తునామములు నీకవి స్వయముగఁ బరిశోధించి సమకూర్చియుఁ గొన్నితావుల సంస్కృతపదముల వ్యుత్పత్తిభావముఁ గమనించి యాంధ్రపదములను గల్పించియు గ్రంథాంతరములనున్న దేశ్యపదములను గూర్చియు నీగ్రంథమునఁ బదసముదాయమును బెంపొందించియున్నాఁడు, అందుచే నీనిఘంటువు ఆంధ్రలోకమునకుఁ బరమోపకారమనియు

నాంధ్రవాఙ్మయ ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వమున కాదర్శప్రాయమనియు విద్యార్థుల కవశ్యపఠనీయమనియు మాతలంపు

ఆంధ్రవ్యాకరణ సహాయమున రూపాంతరములు సాధింపఁదగిన పగలు పవలు, తోడబుట్టువు తోఁబుట్టువు, వెలది వెలఁది, పెనిమిటి పెన్మిటి, ఇగురుచు ఇగ్రుచు, మున్నగు పదములు ఇందుభిన్నపదములుగాఁ జెప్పఁబడినవి. పాదుసా, మస్తీ, హజూరు, మున్నగు హిందూస్థాని వికృతపదములు దేశ్యములుగఁ జెప్పబడినవి. ఆంధ్రవాఙ్మయమున నేయేపదముల కెన్నిపర్యాయపదములు కలవో దెలిసికొనుటకును సంస్కృతసంబంధములేని యాంధ్రభాషావిస్తృతి గ్రహించుటకును శుద్ధాంధ్రభాషాస్వరూపము నెఱుంగుటకును ఇరువదవశతాబ్దము నాటికాంధ్రపదములుగ గ్రంథస్థములైన శబ్దములను గుర్తించుటకును నీనిఘంటువు పరమోపకారక మగునని మాతలంపు. మేము జూచినంతలోఁ బద్యనిఘంటువులలో నిదియె సమగ్రమైనది. లక్ష్మీనారాయణీయమను ప్రత్యేక శుద్ధాంధ్రాకారనిఘంటువు వొకటిగలదుగాని యిరువురుగ్రంథకర్తలు సమకాలికులు, భిన్నస్థలవాసులు, అపరిచితులు, నగుటచే నొకరిగ్రంథమువలని యుపయోగమును వేఱొకరు బడసియుండరని మాయుద్దేశము.

ఆంధ్రభాష ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వము స్వతంత్రలక్షణములుగల ప్రత్యేకభాష. వికృతివివేకకారుఁడు "భాషేయమమితా తత్ర। దేశ్యాచిత్ర స్వభావయుక్।తచ్చిత్రాతు ద్రష్టవ్యా। పూజ్యపాదసుభాషితే" యని యాంధ్రభాషను బ్రశంసించినాఁడు. (దీనిచే నాంధ్రభాషపరిమితరహితమైనదనియు దేశ్యములు చిత్రములుగ నుండుననియు వ్యాకరణసహాయమున నాచిత్రములు గ్రహింపనగుననియుఁ దెలియనగును) విశాలమగు నాంధ్రదేశమున నసంఖ్యాకజనులచే వ్యవహృతమగు నాంధ్రభాషలోఁ బదసముదాయ మమితముగఁ గలదు. ఎన్నియో పదము లింకను గ్రంథస్థము కావలసియున్నవి. అరణ్యకులగు చెంచులు, ఏనాదులు, కోయలు, బోయలు, మాటలాడుపదములం దెన్నియో యాంధ్రపదములు గలవు. నిజాంరాష్ట్రమున మహమ్మదీయ సంపర్కములేని మండలములు కొన్నికలవు. తన్మండలవాసులు వ్యవహరించు విలక్షణాంధ్రవాఙ్మయమునుండి గ్రంథస్థము కాఁదగినపదము లెన్నియో గలవు. ఇటులే యాంధ్రవాఙ్మయ మమితమైనదను నిర్ణయమున కీయాంధ్రపదనిధానము తోడ్పడఁగలదు. త్రిలింగములలో నొకటియగు కాళేశ్వరక్షేత్రమునకు నెలవైన పశ్చిమాంధ్రదేశమున నెన్నియో యుత్తమగ్రంథములు నన్నయనాటినుండి నిన్నటి

వరకు బయలు వెడలినవి. అందు ఆంధ్రనగరమని పేరొందిన ఒరంగల్లు ఆంధ్రకావ్యరత్నములకు ఖని. భాస్కరరామాయణ భాగవత సీతారామాంజనేయాది గ్రంథరత్నముల కీఖనియే మాతృస్థానము. అదృష్టవశమునను ఆంధ్రపరిశోధకుల సుకృతవశమునను లభించిన కోహినూరురత్న మీయాంధ్రపదనిధానము. ప్రకృతిసిద్ధమగు నీదివ్యరత్నమునకు సంక్రమించిన స్వల్పదోషముల సంస్కరించి మెఱుఁగుబెట్ట నవకాశమొదవిన మేమెంతయు ధన్యులము.

రామదాసకవి యీనిఘంటువును బూర్తిచేసి చివరకాండమును సంస్కరించి టీకవ్రాయ నారంభించి రాచపుండుచే బాధనొంది యచిరకాలమున స్వర్గతుఁడగుటచే నూతనసంస్కరణము తృతీయకాండమునందు విశేషించి జరుపవలసివచ్చినది. ఒరుఁగల్లులోని దర్శనీయప్రదేశములలో స్మారకచిహ్నమనదగు రామదాసకవిసమాధి యొకటి. ఇది బాలనగరసమీపముగా నున్నది.

ఆంధ్రనగరమని ప్రసిద్ధివహించిన ఒరుఁగల్లుమండలమున గ్రంథపరిశోధనము శాసనపరిశోధనము జరుపు తరుణమునఁ గొన్నిదినములు ఒరంగల్లునివసించితిమి. స్థానికులును శబ్దానుశాసన గ్రంథాలయస్థాపకులును సౌజన్యభావులునగు తూము నరదరాజులు గారికి మాకు నవ్యాజమగుస్నేహము కుదిరెను. వారు మాయుద్యమమును దమయన్నగారును ధర్మస్వభావులును న్యాయవాదులునగుతూము రంగయ్యగారికిఁ జెప్పి పరిశోధనోద్యమమందున మాకు నెంతేని సాయంబు చేయించిరి. అనంతర మొకదినమున మీయింటనేమేని ప్రాచీన గ్రంథములు గలవాయని ప్రశ్నించ తమతండ్రియగు రామదాస కృతగ్రంథపేటిక మాముందుపెట్టిరి. జీర్ణాతిజీర్ణములగు నాగ్రంథములనుండి పుస్తకాకారముగనున్న యీయాంధ్రపదనిధానమును వెలికిదీసి పరిశీలించితిమి.

గ్రంథకర్తకుమారులగు తూము రంగయ్యగారు మాప్రోత్సాహమున కామోదించి యాంధ్రభాషోపకారముగ నంధ్రపదనిధానమును ముద్రించుటకు వలయునంతధనము నొసంగి ముద్రణభారము గ్రంథసంస్కరణభారము మాతలపయి బెట్టిరి. చివికి జీర్ణమైయున్న కాకితములకట్టను సంస్కరించి శుద్ధప్రతివ్రాసి నాలుగుసంవత్సరములు తీవ్రకృషిచేసి గ్రంథరూపముగ నీయాంధ్రపదనిధానము నాంధ్రలోకమునకు సమర్పింపఁ గలిగితిమి.

మేమొకతావునను ముద్రణాలయ మొకతావునను నుంటచే నెన్నివిధముల బరిశీలించినను దోషములు దొరలినవి. ద్వితీయముద్రణమున కవకాశము లభించినచో నిర్దుష్టతరముగ నీగ్రంథమును బరిష్కరింపఁ గలము.

ఈగ్రంథమును ముద్రించుపట్ల ప్రత్యేకశ్రద్ధగైకొన్న బెజవాడభవానీ ముద్రణాలయమువారికిఁదొలుత కృతజ్ఞతదెలుపుట మాప్రధానధర్మము.

ఆంధ్రపదనిధానము ముద్రించి ప్రచురించినచోఁ బితౄణవిముక్తులగుటయెగాక యాంధ్రలోకోపకారు లగుదుమని చెప్పినంతనె వ్యయభారమున కోర్చి గ్రంథప్రకటనమునకు దోడ్పడిన తూము రంగయ్యగారికిని — అభిమానపూరితులై ముద్రితభాగములఁ బరిశీలించుచు సంస్కరణముల కానందించుచు మాకుబ్రోత్సాహమిచ్చిన తూము వరదరాజులుగారికిని — సంతోషపూర్వకముగ ధన్యవాదముల నొనర్చుచున్నారము.

పితృగౌరవము నాతగఁగొని యీయుత్తమగ్రంథము ప్రకటించి తమపితృతనయుఁడగు రామదాసకవి శ్రమ సార్థకమొనర్చిన తూము రంగయ్య సర్వేశము, వరదరాజులుగారల యుదారభావముపై నింకఁ గొంతగ్రంథప్రచురణ మాధారపడియున్నది.

ఇట్లు భాషాసేవకులు.

నందిగామ,
శుక్ల సం॥ మాఘ బ ౧౨ }

శేషాద్రిరమణకవులు,
శతావధానులు.

శ్రీమతేరామానుజాయనమః.

ఆంధ్రపదనిధానము

శా॥ శ్రీమించన్ గరిరాజునైకె మకరమ్మున్ శిక్షించి తద్వైభవో
ద్దామం బిచ్చటఁజూపుదంచు రమనత్యంతంబు లాలించి త
ద్భామాద్విస్తనమధ్య నొక్కమకరిన్ వాలెంబుఁ జిత్రించి లీ
లాపర్షంబును మాన్పు శౌరిగొలుతున్ లావణ్య మొప్పారఁగన్

చ. కలుములపట్టు శౌరిగుణగాథలబిట్టు మునీంద్రకోటిహృ
జ్జలరుహపాళినట్టు జలజాతకదంబకమాటపట్టు లే
ములతడకట్టు శక్రసతిమోసలపాలిటి పెట్టుఁజెట్టు ము
క్తులతలకట్టునౌ రమను గోరికలూర భజింతునెప్పుడున్. 2

సీ. సకలకల్మషఘోరశర్వాశపటలత్వి
షాంపతియగు సుదర్శనము నెంతు
నరితతిడెందంబు లవియంగరొదసేయు
పాంచజన్యంబును బ్రస్తుతింతు
హరిపదంబుల కసురాళియాదలలకు
ఘటకత్వమగు నందకముభజింతు
దైవతావనితాళి తాళికినభయప్ర
దాయియౌ శార్ఙ్గంబుఁ దలతుఁనెపుడు

గీ. మదముపొదలఁగ మెదలుకొట్టెదుల పొదల
మొదల దరిబెడిఁదపుఁ బదనెసఁగుకుదిరి
చదలుకాపుల మదిమెద సెదరఁద్రోలి
ముదమొదవు బల్లిదపుగద నెదఁదలంతు. 3

క. మురవైరిశయ్యయా ఫణి
వరునిపదాంబురుహములను బక్షీంద్రునిప
త్సరసిజముల సూత్రవతీ
శ్వరునిచరణకమలములను వర్ణింతుమదిన్. 4

సీ. హరిగుణామృతసంగ్రహము నాథమునిగిరి
వర్షించు శఠకోపవారిదమును
గురుపఙ్క్తిమౌక్తిక సురుచిరహారశో
భితతరళంబగు యతిపతులను
వచనభూషణ గోప్యవాక్సుధారస విశ
దీకరవరయోగి దేశికులను
ప్రణవాంతరవిహారవాధూలగోత్రదు
గ్ధాబ్ధీందులగు సింగరార్యమణులఁ
గీ. దలఁచి స్తుతియించి భజియించి కొలిచి వినుతి
చేసి రంగార్యులకు వేడ్క దోసిలొగ్గి
సకలభాగవతాంఘ్రికంజాతజాత
రసమిళిందాయమానమానసుఁడనయ్యు. 5

సీ. ఆంధ్రభాషాపటి మాభ్యాసమొనరించు
బాలుర కతిసులభంబుగాఁగ
అఖిలాంధ్రమిళితవాక్యస్వరూపంబగు
శబ్దరత్నాకరసఖ్యమునను
బ్రతిశబ్దమునుఁగూర్చి పదములురాసుల
సమరించి నామలింగానుశాస
నముగతి వర్గాళి నామాళిసమకూర్చి
తనరార తెలుఁగువృత్తములఁగూర్చి
గీ. యాంధ్రపదనిధానమనియెసు నొకనిఘం
టువురచింతు పేళ్ల చివరలందు
జాడఁదెల్పనిడుదు సంస్కృతపదములఁ
జిత్తగింపు మానిచిత్తహారి.

సీ. స్వర్గవర్గును వ్యోమవర్గు దిక్కాలధీ 6
వాక్ఛబ్దముఖనాట్యవర్గులు బలి
వాసవర్గును భోగివర్గు నారకవారి
వర్గులు భూపురవర్గులు గిరి
వర్గు వనౌషధివర్గు సింహాదినృ
వర్గులు బ్రాహ్మణవర్గు భుజజ
వైశ్యవర్గులు శూద్రవర్గ విశేష్యని
ఘ్నాఖ్య సంకీర్ణనానార్థవర్గు

గీ. లవ్యయముగూడ నిరువదియారు నివియు
బారపది తిగ వంచగాఁ బంచి మూఁడు
కాండములఁ జేసి నీకిత్తుకట్టనంబు
వేడ్కతో బాలనగరీశ వేంకటేశ. 7

వ. అంను స్వర్గాది ప్రథమకాండం బెట్టులనిన. 8

క. హితపుర హరనత సురవర
హతసురపర నుతకరివర యతివరవరదా
శతఖరకరజతసురుచిర
ధృతవరధర జితమురశర స్థితగరుడరథా. 9

క. ధరఁ దూముకులవనధిశశ
ధరుడఁగు సర్వేశదాస తనయుండ భవ
చ్చరణాంబుజాతరసహృ
ద్భరితోన్మత్తుఁడను రామదాసాహ్వయుఁడన్. 10

చ. సుకవులవేడుకొందు నొకచో నొకటంగలతప్పులెన్న కే [ల్
వికటముమాని యొప్పులను వేగ్రహియింపను రాజహంసము
నికమగుపాలు గైకొనుచు నీళ్లనుమానినభంగి యంచుఁనేఁ
గుకవులవాతరట్టులయి కూసెడువారిఁదలంపనేటికిన్. 11

ఉ. ఏనువచించు పల్కులను హృష్టిగతిన్మది తప్పులెన్నకే
పూనిగ్రహింప నొప్పులని పుత్రుఁడుకందువమాటలాడినన్

మానుగఁ దేనెలూఁట బలుమత్తిలి తద్రసపంక్తిజాత స
న్మానసుఁడైనతండ్రికొను మాదిరిఁగైకొనవే రమావరా. 12

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా భవదీయపాదారవిందనిస్స్రుత మరందబిందుసందోహ తుందిలేందిందిరాయమానమానసుండనై రచియింపంబూనిన యాంధ్రపదనిధానం బను నిఘంటువుక్రమం బెట్టిదనిన. 13

స్వర్గవర్గు

క. విను ప్రోలన జేజేప
ట్టనవిన్వాలననఁగ జేజెయండ యనంగన్
మినువీడన మినువలనన
వనజభవాశ్రితపదాబ్జ! స్వర్గాఖ్యలగున్. 1

వినుప్రోలు, జేజేపట్టు, విన్వాలను, జేజేయండ, మినువీడు, మినువలను ఇవి స్వర్గమునకుఁ బేళ్లు.

సీ. తెలిగంట్లు జేజేలు దేవుళ్లుచదలుకా
పులు బాసవాళ్లు వేల్పులును మింటి
తెలివర్లు జన్నపుదిండ్లు జేజెల్ విను
తెరవరులును గంగిదిండులనఁగ
వినుద్రిమ్మరులనంగ వేలుపులనఁగను
దేవతాహ్వాయములౌ దేవదేవ
దేవుఁడు దయ్యంబు దేవర మువ్వేక
లాడన భవదాహ్వాయమ్ములౌను
గీ. వెలయు నప్సరసలకు నభిఖ్యలయ్యె
యచ్చరలనంగఁ దెలిగంటులనఁగ వేల్పు
గరితలనఁగను బుడమిలోఁ గలుషవార్ధి
తరణిచరణాంబుజాత విధాతృనేత. 2

తెలుఁగంట్లు, జేజేలు, దేవుళ్లు, చదలుకాపులు, బాసవాళ్లు, వేల్పులు, మింటితెరవర్లు, జన్నపుదిండ్లు, జేజెలు, పసుతెరవరులు, గంగిదిండ్లు, వినుద్రిమ్మరులు, వేలుపులు ఇవిదేవతలకుఁ బేర్లు. దేవుఁడు, దయ్యము, దేవత ముప్పోకలాడు, ఇవిభగవంతుని పేళ్లు. అచ్చరలు తెలుఁగంటులు వేల్పుగరితలు ఇవియప్సరసలకుఁ బేళ్లు.

సీ. రక్కసి రాకాసి రక్కసీఁడును రక్క
    సుండు రేద్రిమ్మరి సోకునల్ల
ద్రావుడు వేలుపుదాయ సోఁకుఁడు తోలు
    వేలుపనంగ ప్రావేల్పు, పొలసుఁ
దిండియనంగ రేద్రిమ్మరీఁ డీరువ్రుఁ
    దిండినా మానిసిఁదిండి యెఱచి
మేఁపరియన పొలమేఁతరి యనఁగను
    రాక్షసాఖ్యలు ఘోరరాక్షసారి
తే. రక్కసియనంగ రాకాసి రక్కసలనఁ
దిండివెలఁదియనఁగఁ బొలదిండినాఁగ
నవని రాక్షసకన్యక కాఖ్యలగుచు
వఱలె బాలపురాధీశ భవవినాశ. 3

రక్కసి, రాకాసి, రక్కసీఁడు, రక్కసుఁడు, రేద్రిమ్మరి, సోకునల్లఁ ద్రావుడు, వేలుపుదాయ, సోఁకుఁడు, తోలువేల్పు, ప్రావేలుపు, పొలసుతిండి, రేఁద్రిమ్మరీఁడు, ఈరువుఁదిండి, మానిసిఁదిండి, ఎఱచిమేఁపరి, పొలమేఁతరి, ఇవి రాక్షసునిపేళ్లు, రక్కసి, రాకాసి, రక్కెస, తిండివెలఁది, పొలతిండి ఇవిరాక్షసస్త్రీకిఁ బేరులు.

సీ. బొమ్మంచరౌతు డుపుమోము వేలుపుతాత
తొలువేల్పు దుగినుఁడు నలువ బమ్మ
చదువులముదుకఁడు చదువులవేలుపు
పెద్దవేలుపు వేల్పుపెద్ద మొదటి
వేలుపు పొక్కిలిచూలి తామరచూలి
తమ్మిపుట్టువు ముల్లతబసి తండ్రి
నిక్కపుజగమేలు నేర్పరి యనని వి
ధాత్రభిఖ్యలుజెల్లు ధరణిఁబల్కు
తే. చెలియ పొత్తువు చదువులచేడియయును
మినుకుగుబ్బెత చదువులమిన్న యన్ను
నలువ పడఁతి యనంగను జలరుహాయు
తాక్షు! వాణి కభిఖ్యలై యలరుభువిని. 4

బొమ్మ, అంచరౌతు, ఉడుపుమోము వేలుపు, తాత, తొలువేల్పు, దుగినుఁడు, నలువ, బమ్మ, చదువులముదుకఁడు, చదువులవేలుపు, పెద్దవేలుపు, వేల్పుపెద్ద, మొదటివేలుపు, పొక్కిలిచూలి, తామరచూలి, తమ్మిపుట్టువు, ముల్లతబసితండ్రి, నిక్కపుజగమేలు నేర్పరి, ఇవి బ్రహ్మదేవుని పేర్లు. పల్కు చెలియ, పొత్తువు, చదువులచేడియ, మినుకుగుబ్బెత, చదువులమిన్న అన్ను, నలువపడఁతి, ఇవి సరస్వతీదేవి పేర్లు.

క. నారదునకాఖ్యలౌ నా
ర్వేరపురుసి ముల్లతపసి వేల్పుతపసి నా
సారెలెపుడు మీఁటెడు జడ
దారియనఁగ బోరుతిండి తపసి యన హరీ. 5

ఆర్వేరపురుసి, ముళ్లతపసి, వేల్పుతపసి, సారెలెపుడుమీటెడుజడదారి, పోరుతిండితపసి, ఇవి నారదునికి పేర్లు.

సీ. నలమేనిదొర పచ్చవలువదాలుపు గట్టు
తాలుపు కరివేల్పు తమ్మికంటి
గరుడిరౌ తాలకాపరి వలమురితాల్పు
పక్కిడాల్వేలుపు పసిఁడివల్వ
దారి రక్కసిగొంగ తమ్మిపొక్కిలి లచ్చి
మగఁడు వెన్నుఁడు మామమామ చుట్టు
వాలుజోదుడ్పనకేల్వేల్పు ముజ్జగం
బులబొజ్జదేవర నలువతండ్రి
తే. యనఁగ భవదీయనామంబులౌను శౌరి
మరునిఁగన్నయ్య నలమేనిదొర యనంగ
వెన్నదొంగ కన్నయ్యనాఁ వెన్నుఁడనఁగ
నవని భవదవతార కృష్ణాహ్వయములు. 6

నల్లమేనిదొర, పచ్చవలువదాలుపు, గట్టుతాలుపు, కటివేల్పు, తమ్మికంటి, గరుడిరౌతు, ఆలకాపరి, వలమురితాలుపు, పక్కిడాల్వేలుపు, పసిఁడివల్వదారి, రక్కసిగొంగ, తమ్మిపొక్కిలి, లచ్చిమగఁడు, వెన్నుఁడు, మామమామ, చుట్టువాలుజోదు, ఉడ్పనకేల్వేల్పు, ముజ్జగఁబులబొజ్జదేవర, నలువతండ్రి ఇవి విష్ణుదేవునిపేళ్లు. మరునిగన్నయ్య, నల్లమేనిదొర, వెన్నదొంగ, కన్నయ్య, వెన్నుఁడు ఇవి కృష్ణునిపేళ్లు.

క. సింగఁడనంగను మానిసి
సింగఁడు కంబముదొర నరసింగఁడనంగా

రంగద్విహంగతుంగతు
రంగ!నృసింహాఖ్యలగుచు రాజిలునుర్వీశ. 7

సింగఁడు, మానిసిసింగఁడు, కంబపుదొర, నరసింగఁడు, ఇవి నృసింహ దేవునిపేళ్లు.

తే. నేలకూఁతురు నాగటిచాలు పేరి
యతివ యన సీత; సీరాము డనఁగ రాముఁ
డొప్పు; తిమ్మప్పఁ డనఁగఁ దిమ్మప్పయనఁగ
వెంకటేశాఖ్యలైయొప్పు వేదవేద్య. 8

నేలకూఁతురు, నాగటిచాలుపేరియతివ ఇవి సీతాదేవి పేళ్లు. సీరాముఁడు ఇది శ్రీరాముని పేరు. తిమ్మప్పఁడు, తిమ్మప్ప ఇవివెంకటేశ్వరుని పేళ్లు.

ఆ. నాగటిదొర యొంటిప్రోగును దెలిమేని
వాఁడు వెట్టినీళ్లప్రోడ దుక్కి
వాలుజోదు నల్లవలువతాలుపు
తాటి పడగదారి యనఁగ బలుఁడు దేవ. 9

నాగటిదొర, ఒంటిప్రోగు, తెలిమేనివాఁడు, వెట్టినీళ్లప్రోడ, దుక్కివాలుజోదు, నల్లవలువతాల్పు, తాటిపడగదారి, ఇవిబలరాముని పేర్లు.

చ. కలిమి నెలంత లచ్చిచెలి కల్మిలపొల్తుక తమ్మియింటిపై
డలి సిరి తల్లితల్లియును దామరసట్టువ పైఁడిచాన పూ
విలుతునితల్లి లచ్చి కరివేలుపుటాలు జగంబుతల్లి త
మ్మిలకయిచానయుంగడలిబుట్టువులక్కిమినాఁగలక్ష్మియా.

కలిమిసెలంత, లచ్చిచెలి, కల్మిలపొల్తుక, తమ్మియింటిపైదలి, సిరి, తల్లితల్లి, తామరనట్టువ, పైఁడిచాన, పూవిల్తునితల్లి, లచ్చి, కడివేలుపుఁటాలు, జగము తల్లి, తమ్ములకైచాన, కడలిఁబుట్టువు, లక్కుమి యనునివి లక్ష్మీదేవికిఁ బేర్లు.

సీ. అలరువిల్తుఁడు కమ్మవిలుకాఁడు చక్కెర
        విలుకాఁడు మరుఁడుపూవింటిజోదు
    వలదొర సిరిచూలి వాలుగడాలించు
        విలతుండు వలపులవేటకాఁడు
    తుంటవిల్తుఁడు వెడవింటి నెయ్యపుఱేఁడు
        తామరతూపరి తలఁపుచూలి
    వలపురాయఁడు తావివిలుకాఁడు బేసికై
        దువుజోదు ననవిలుతుండు తీఁగె
గీ. విలుతుఁడుగురులవిలుకాఁడుచిలుకరౌతు
    పచ్చవార్వపుజోదునులచ్చికొడుకు
    పచ్చవిలుతాలుపు మొసలిపడగదారి
    యనఁగనివిమన్మథునకాఖ్యలంబుజాక్ష. 11

అలరువిల్తుఁడు, కమ్మవిలుకాఁడు, చక్కెరవిలుకాఁడు, మరుఁడు, పూవింటిజోదు, వలదొర, సిరిచూలి, వాలుగడాలు, ఇంచువిలుతుఁడు, వలపువేటకాఁడుఁ, తుంటవిల్తుఁడు, వెడవింటినెయ్యపుఱేఁడు, తామరతూపరి, తలఁపుచూలి, వలపురాయఁడు, తావివిల్కాఁడు, బేసికైదువుజోదు, ననవిలతుఁడు, తీఁగెవిలుతుఁడు, ఇగురులవిల్కాఁడు, చిలుకరౌతు, పచ్చవార్వపుజోదు, లచ్చికొడుకు, పచ్చవిల్దాలుపు, మొసలిపడగదారి అనునివిమన్మథుని పేర్లు.

గీ. చుట్టుకైదువు గుజుసల్లు చుట్టువాలు
    కంటివాలు వేయంచులకైదువు సుడి

వాలు బటువల్గు నాఁ బిల్లవా లనంగ
నఘనిశాభాస్కర! సుదర్శనాఖ్యలౌను. 12

చుట్టుకైదువు, గుడుసల్గు, చుట్టువాలు, కంటివాలు, వేయంచుల కైదువు, సుడివాలు, బటువల్గు, బిల్లవాలు, అనునివి చక్రమునకుఁ బేర్లు.

ఆ.వె. బిల్లవాల్ జోడనఁగఁ గరివేల్పుబూర
గొమ్ము వలమురి పాంచజన్యంబుపేళ్లు;
నీటియిక్కయనంగనునీటిపుట్టు
వనఁగఁ గౌస్తుభమునకాఖ్య లచ్యుతాఖ్య. 13

బిల్లవాలుజోడు, కరివేల్పు. బూరఁగొమ్ము, వలమురి, యనపాంచజన్యము పేర్లు. నీటియిక్క, నీటిపుట్టువు, అననివికౌస్తుభమణికిఁ బేర్లు.

పంచపాది.గి. పాఁపమేపరి గురుడినాఁబక్కిఱేఁడు
బొల్లిగ్రద్ద చిలువతిండి బొల్లఁడు గరు
టాలమంతుఁడు వెన్నునిడాలు పులుఁగు
మన్నియఁడు గరుటామంతుఁడన్న పులుఁగు
బొల్లఁడన గరుడాఖ్యలై చెల్లె శౌరి. 14

పాఁపమేపరి, గరుడి, పక్కిఱేఁడు, బొల్లిగ్రద్ద, చిలువతిండి, బొల్లఁడు, గరుటాలమంతుడు, వెన్నునిడాలు, పులుఁగుమన్నియఁడు, గరుటామంతుడు, పులుఁగుబొల్లఁడు, ఇవిగరుడుని పేర్లు.

సీసమాలిక. అయిదుమోములవేలుఁ పాబోతుశాతంగ
మొలవేల్పు నెలతాల్పు చిలువతాల్పు;
తిగకంటి ముక్కంటి దిసమొలవేలుపు
మినుసిగదేవర మిత్తిగొంగ

కాఱ్ఱేఁడు మిక్కిలికంటిదేవర యగ్గి
కంటి పునుకతాల్పు కాటిఱేఁడు
గట్టువిల్తుఁడు వేఁడికంటి తెల్లనిసామి
విసపుమేతరి మిత్తివేఁటకాఁడు
జింకతాల్పరి నింగిసిగ కఱకంఠుఁడు
కొండయల్లుఁడు వెండికొండవిడిది
వేలుపు మిన్వాఁకతాలుపువలదొర
సూడు జన్నపుగొంగ కోడెరాతు
జడముడిజంగంబు కుడుములతిండిదే
వరతండ్రి ముమ్మొనవాలుదారి
తోలుఁదాల్పరి వాఁకతాలుపు చిచ్చఱ
కంటిదేవర బేసికంటిసామి
గీ. వలమలల్లుఁడు గంగికైయలుగువాఁడు
నాఁగ బూచులఱెకిమీఁడునాఁగ శివున
కాఖ్య లబ్ధినివేశ మహాప్రకాశ
బాలనగరేశ యళికేశ భవవినాశ. 15

అయిదుమోములవేల్పు, అఁబోతురౌతు, అంగమొలవేల్పు, నెలతాల్పు, చిలువతాల్పు, తిగకంటి, ముక్కంటి, దిసమొలవేల్పు, మినుసిగదేవర, మిత్తిగొంగ, కాఱ్ఱేఁడు, మిక్కిలికంటిదేవర, అగ్గికంటి, పునుకతాల్పు, కాటిఱేఁడు, గట్టువిల్తుఁడు, వేఁడికంటి, తెల్లనిసామి, విసపుమేఁతరి, మిత్తివేఁటకాఁడు, జింకతాల్పరి, నింగిసిగ, కఱకంఠుఁడు, కొండయల్లుఁడు, వెండికొండవిడిది, మిన్వాఁకతాలుపు, వలదొరసూడు, జన్నపుగొంగ, కోడెరాతు, జడముడిజంగము, కుడుములతిండిదేవరతండ్రి, ముమ్మొనవాలుదారి,

తోలుదాల్పరి, వాఁకతాల్పు, చిచ్చరకంటిదేవర, జేసికఁటిసామి, వలమల్లుఁడు, గంగికైయలుగువాడు, బూచులయెకిమీడు అననివి శివునకుఁ బేర్లు.

గీ. దుగ్గి మలయమ్మ యమ్మికదుగ్గ జండి
సత్తికఱకంతునిల్లాలు సామితల్లి
గట్టుచూలి గట్రాచూలి గట్లఱేని
పట్టి సింగమెక్కుఁడుజంత పార్వతియగు. 16

దుగ్గి, మలయమ్మ, అమ్మిక, దుగ్గ, చండి, సత్తి, కఱకంతు, నిల్లాలు, సామితల్లి, గట్టుచూలి, గట్రాచూలి, గట్లఱేనిపట్టి, సింగమెక్కుఁడు, జంత, అననివి పార్వతీదేవిపేర్లు.

క. దనుజారి నందికగు బస
వనయనఁగా నాలఱేఁడు బసవఁ డనఁగఁ జే
ర్కొనె భువిని; త్రిశూలము ము
మ్మొనవాలనఁ దెనుఁగునందు ముదమొప్పారన్.

బసవన, ఆలఱేఁడు, బసవఁడు, అననివి నందికి పేర్లు. ముమ్మొనవాలు ఇది త్రిశూలముపేరు.

సీ. కందుండు వేలుపుగమికాఁడు పుంజుఁడా
ల్పరి సామి యమ్మికపట్టి యగ్గి
చూలిముద్దయ ఱెల్లుచూలి కొమరసామి
కొంచగుబ్బలివ్రక్కలించుమేటి
నెమ్మికా తార్గుకునెలఁతలబిడ్డఁడు
నెమ్మితాల్పరియును నెమ్మిఱేఁడు

తిగజంటమోములదేవరయన శక్తి
ధరునినామంబులౌ; చెఱుపుఱేఁడు

గీ. గుజ్జువేలుపు పిళ్లారి కొక్కురౌతు
బొజ్జదేవర యేనుఁగు మోమువేల్పు
నొంటికొమ్మయ్య వెనకయ్య జంటతలుల
బిడ్డ కుడుములతిండినా విఘ్నరాజు. 17

కందుఁడు, వేలుపుగమికాఁడు, పుంజుదాల్పరి, సామి, అమ్మకపట్టి, అగ్గిచూలి, ముద్దయ, ఱెల్లుచూలి, కొమరసామి, క్రౌంచగుబ్బలిప్రక్కలించు మేటి, నెమ్మిరౌతు, ఆర్గురునెలతలబిడ్డఁడు, నెమ్మితాల్పరి, నెమ్మిఱేఁడు, తిగజంటమోములదేవర, అననివి కుమారస్వామికిఁ బేళ్లు. చెఱుపుఱేఁడు, గుజ్జువేల్పు, పిళ్లారి, కొక్కురౌతు, బొజ్జదేవర; ఏనుఁగుమోమువేల్పు; ఒంటికొమ్మయ్య, వెనకయ్య, జంటతల్లులబిడ్డఁడు, కుడుములతిండి, అననివి వినాయకునిపేళ్లు.

గీ. మలపగతుఁడు వేఁగంటియు మబ్బురౌతు
నొడలిచూపొడయఁడు వేల్పుటొడయఁడు సుర
తాణియును తూర్పుఱేఁడన దనుజశైల
వజ్రి వజ్రికభిఖ్యలై వఱలె శౌరి. 19

మలపగతుఁడు, వేఁగంటి, మబ్బురౌతు, ఒడలిచూపొడయఁడు వేల్పుటొడయఁడు, సురతాణి, తూర్పుఱేఁడు, అనఁగనివి, యింద్రునకుఁ బేళ్లు

క. మలపగతునిరాణియనం
జెలఁగెను సురతాణియనఁగఁ జెల్లె శచికి; వే
ల్పులభోనము సుధపేరై
విలసిల్లెను కలుషభంగ విహగతురంగా. 20

మలపగతునిరాణి, సురతాణి, అనునివి శచీదేవికిఁ బేళ్లు. వేల్పులభోనము, ఇది అమృతమునకుఁ బేరు.

గీ. వేలుపులగొరు చాదంతి వెలిగవురన
నిలనునైరావతాఖ్యలౌను; వెలిమావు
నిక్కువీనులఁజక్కినా నెలవుకొనెను
ధరణినుచ్చైశ్రవాఖ్యలై దనుజవైరి. 21

వేల్పులగొరు, చాదంతి, వెలిగవురు, అనునివి యైరావతమునకు పేళ్లు. వెలిమావు, నిక్కువీనులజక్కి, అనునివి నుచ్చైశ్రవమునకు పేళ్లు.

సీ. వెలిమ్రానువినుమ్రాను వేలుపుఁజెట్టీవి
మ్రానసంగఁ బుడుకుమ్రాను పెట్టు
జెట్టును మెచ్చులఁజెట్టనఁ గల్పకా
ఖ్యలు; పుడుకుదొడుకు వెలిమొదవును
వేలుపుగిడ్డియు వెలిగిడ్డియావుల
మొదవన నామముల్ కుదిరె కామ
ధేనువునకు;వేల్పుమానికం బీవుల
రతనంబునా జాగరతనమనఁగఁ
గీ. దలఁపుఱాయి పుడుకుగల్లు తలఁపుమిన్న
యనఁగఁజింతామణికినాఖ్యలౌను;పిడుగు
వాలు నాఁగ నూఱంచులవాలు ఱాతి
వాలు మగఱాతివాలన వజ్రమగును. 22

వెలిమ్రాను, వినుమ్రాను, వేలుపుఁజెట్టు, ఈవిమ్రాను, పుడుకుఁమ్రాను, పెట్టుజెట్టు, మెచ్చులజెట్టు, అనునివి కల్పవృక్షమునకుఁ బేళ్లు. పుడుకుదొడుకు

నెలిమొదవు, వేలుపుగిడ్డి, నెలిగిడ్డి, యావులమొదవు ఇవి కామధేనువునకు పేర్లు. వేల్పుమానికము, ఈవులరతనము, చాగరతనము, తలఁపుఱాయి, వుడుకుగల్లు, తలఁపుమిన్న అనునివి చింతామణికిఁ బేర్లు. పిడుగువాలు, నూఱంచులవాలు, ఱాతివాలు, మగఱాతివాలు అనునివి వజ్రాయుధమునకు పేర్లు.

సీ. జంటమోములవేల్పు చాగంటి కరువలి
విందు తగరురౌతు వేఁడివేల్పు
నీఁటికానుపు గాడ్పునెచ్చెలి సెగఱేఁడు
కప్పుతెరువరి యుగాలిమిత్త
యనఁగ నెఱ్ఱనివేలు పన నీరుపాఁపనా
నంటగిట్టనివేలు పనఁగ నగ్గి
సతనాలుకలజేజె సవి యగ్ని దేవుని
నామధేయంబులై భూమి నలరు;
గీ. వారువపుట్టగ్గి యనఁగను, నీరుచిచ్చు
నాఁగ బడబానలమునకు నామములగు;
నెరగలి యనఁగఁ గారగ్గి యెరవలి యనఁ
ధరణి దావానలాఖ్యలు గరుడగమన. 23

జంటమోములవేల్పు, చాగంటి, కరువలివిందు, తగరురౌతు, వేఁడివేల్పు, నీటికానుపు, గాడ్పునెచ్చెలి, సెగఱేఁడు, కప్పుతెరువరి, గాలిమిత్త, ఎఱ్ఱనివేల్పు, నీరుపాఁప, అంటగిట్టనివేల్పు, అగ్గి, సతనాలుకలజేజె, సవిఅనునివి యగ్ని దేవునిపేర్లు. వారువపుట్టగ్గి, నీరుచిచ్చు, అనునివి బడబానలము పేర్లు. ఎరగలి కారగ్గి ఎరవలి అనునివి దావానలముఁ పేర్లు.

క. కణఁ కగ్గి కిత్తి యింగల
మన నింగిలమనఁగ నిప్పు నగిని నిపుక చి
చ్చన నిప్పుకయన నిద్ధర
ననఘా యివియగ్ని కాఖ్యలై విలసిల్లున్. 24

కణఁకు, అగ్గి, కిత్తి ఇంగలము, ఇంగిలము, నిప్పు, అగిని, నిపుక, చిచ్చు, నిప్పుక అననివియగ్నినికిఁ బేర్లు.

ఆ. వె. మిడుఁగు నిప్పుకల దరులు మిడుఁగుఱులన
విస్ఫులింగాఖ్యలౌను గోవింద;కనలు
మెలకు మండనజ్వాలాఖ్యలలరుచిచ్చు
అయనచిచ్చఱనానగ్నిమయము పేళ్లు. 25

మిడుఁగులు, నిప్పుకలు, మిడుఁగుఱులు, అనవిస్ఫులింగముల పేర్లు. కనలు మెలకు, మండు, అననివిజ్వాలల పేళ్లు. చిచ్చుఱ, చిచ్చఱ, అననివి అగ్నిమయము పేళ్లు.

క. బుసి బుగ్గి బూది వెల్మిడి
బసుమము నీఱు నిగురనఁగఁ బదడనఁగా నీ
వసుమతిభస్మాభిఖ్యలు
భసలాలక కమలనేత్ర భవ్యచరిత్రా. 26

బుసి, బుగ్గి, బూది, వెల్మిడి, బసుమము, నీఱు, నిగురు, పదడు అననివి భస్మమునకు పేళ్లు.

తే. గీ. జమునసైదోడు పితరులసామి గుదియ
తాలుపరి జము డనప్రొద్దు చూలిఁ దక్కి

సంపుద్వార దంతశాతనసంగయమ౯ని
కాఖ్యలైయొప్పు సురపక్షయసురశిక్ష. 27

జముననైవోడు. పితరులసామి, గుదియతాల్పరి, జముడు, ప్రొద్దుచూలి, దక్కినంపుఱేడు, దంతశాకు, అనునివి యముని పేళ్లు.

క. ధర కేటగ్రాడు గ్రాడును
బరగ నివియెరెండు యమునిపాశంబునకు౯;
మరియును మృత్యువునామము
హరిహయనుతచరణ మిత్తి యన నగుసుమ్మా. 28

కేటగ్రాడు, గ్రాడు, అనునివియమపాశము పేళ్లు. మిత్తి, అనగా మృత్యువునకు పేరు.

గీ. రక్కసుండన సోకులరాయఁడనఁగ
మూలఱేడన నైఋతిపొదలెఁ;గడలి
ఱేఁడువల్లెతాల్పరినీటిఱేఁడు గ్రాడు
తాల్పనఁగ వరుణాఖ్యలైతనరెశౌరి. 29

రక్కసుఁడు, సోఁకులరాయఁడు, మూలఱేఁడు, అనునివి నైఋతి పేళ్లు. కడలిఱేఁడు, వల్లెతాల్పరి, నీటిఱేఁడు, తాడుతాల్పు, అనునివివరుణుని పేర్లు.

సీ. ఈఁదర తెమ్మెర యీఁద కర్వలి గాలి
కరువలి పయ్యెర గాడ్పు పైర
వలపుమోపరి సుర చలినట్టు సుడిగొట్టు
విసుచూలిచలియిక్కవీవలియును

దావిమోపరి సోఁకుదయ్యంబు మబ్బుమే
పరి జింకరవుతును పయర నీటి
తాత యనంగ సదాగతికాఖ్యలై
విలసిల్లె; వడగాలి వేఁడిగాలి
గీ. యనఁగనుష్ణవాయువభిదలుజెల్లును
కమ్మగాలినాఁగ తెమ్మెర చలి
గాలినాఁగవాడగాలియనఁగశీత
వాయువునకుబేళ్లఁనాను దేవ. 30

ఈఁదర, తెమ్మెర, ఈఁద, కర్వాలి, గాలి, కరువలి, పయ్యెర, గాడ్ప పైఁ, వలపుమోపరి, సుర, చలినట్టు, నుడిగొట్టు, విసుగాలి, చలియిక్క, వీవలి, తావిమోపరి, సోఁకుదయ్యాను, మబ్బుమేపరి, జింకరౌతు, పయ్యర, నీటితాత, అననివివాయుదేవునకుపేళ్లు. వడగాలి, వేఁడిగాలి, అననివి ఉష్ణవాయువునకుపేళ్లు. కమ్మగాలి, తెమ్మెర, చలిగాలి, వాడగాలి, నివి శీతవాయునకుపేళ్లు.

క. వసువసనధారి ఝుంఝూ
శ్వాసనమున కభిఖ్యలయ్యె జగతి మెలుఁగుచు
న్వాసఁగెఁదెలుంగున నివియన
కసరు తుపాననగఁనోరు గాలియనంగన్. 31

కసరు, తుపాను, ఓరుగాలి అననివి ఝుంఝామారుతమునకుపేళ్లు.

సీసమాలిక. అత్తరం బడచిపా టాత్ర మజిముజి యు
త్తలము క్రచ్చర తమి తమకము వడి

గొరగొర తురితంబు దురము జరీలున
బిరబిర బోరన బిఱబిఱ వెస
తుఱుతు తటాలున తుఱ్ఱు తటక్కన
నెప్పరంబు తురీన నెప్పళంబు
వేగిరంబు జరీన వేళంబు వైళంబు
బిసబిస వైడంబు బిట్టు బిల్లు
తీవరము బిఱాన తెప్ప తెరలగ వే
దురుసు పొటుక్కన తొరర చెరచెర
సరగ పదరు బిట్టు జఱ్ఱున సరగున
క్రచ్చర గొబ్బున క్రన్న వేగ
గ్రక్కన గ్రక్కున గ్రమ్మన గ్రద్దన
తటకున దబ్బున దారున తడు
కున బిఱీన తటాన గుబ్బన పొటుకున
చివ్వన జివ్వన చెచ్చెరయును
గీ. చయ్యన బిఱీల్న జిఱ్ఱున చట్టనయును
తెప్పునయును దిగ్గునయును దిగ్గన యన
త్వరితమునకాఖ్యలై యొప్పు దనుజగోత్ర
గోత్రహాతగోత్రి ధృతగోత్రి చిత్రగాత్ర. 32

అస్త్రరము, అడచిపాటు, ఆతరిము, అతిచుటి, ఉత్తలము, క్రచ్చర, తమి, తమకము, పడి, గొరగొర, తురితము, దురము, జరీలున, బిరబిర, బోరన, బిఱబిఱ, వెస, తుఱుతు, తటాలున, తుఱ్ఱున, తటక్కన, నెప్పరము, తురీన, నెప్పళ

ము, వేగిరము, జరీన, వేశము, నైశ్శము, బిసబిస, నైదఁసు, బిట్టు, బిఱ్ఱ, తీవరము, బిఱాన, తెప్పతెరలగ, వేదురును, పొటుక్కున, తొరఁ, చెరచెర, సరగ, పదరు, బిట్టు, జఱ్ఱున సరగున, క్రచ్చర, గొబ్బున, క్రన్ను, వేగ, గ్రక్కున, గ్రక్కన, గ్రమ్మన, గ్రద్దన, తటకున, దబ్బున, దారున, తడుకున, బిఱీన, తటాన, గుబ్బన, పొటుకున, చివ్వున, జివ్వున, చెచ్చెర, చయ్యన, బిఱీలున, జిఱ్ఱున, చట్టన, తెప్పన, దిగ్గు, దిగ్గన అననివిత్వరితమునకు పేళ్ళు.

సీ. తమకించు గొదకొను తమిఁకొను ఉత్తలపాటు
తివురు నువ్విళులూరు తిమురుతరము
నురవడియును మఱియుత్తలపడును వి
ళ్లుగొలుపునాను విళ్లుగొనుననను
వెలయుచునుండుఁబృథ్వినిత్వరపడుటకు
నలచులుచనదులుదులుచనాఁగ
త్వరయుతకాఖ్యలౌతడవుజాలముజాగు
జంపుజడనునట్టుజాపిరంబు
గీ. తడయుదామసమనఁగనుధరణిలోన
బరఁగెనాలస్యమునకు జంపారుమెసక
పసలికయసంగనాఖ్యలైమాంద్యమునకు
నలరెవాలూర యాలస్యమగుటకాఖ్య. 33

తమకించు, గొదకొను, తమిఁగొను, ఉత్తలపాటు, తివురు, ఉవ్విళులూరు, తిమురు, తఱుసు, ఉరవడి, ఉత్తలపడు, ఉవిళుగొల్పు, ఉవిళ్ళుగొను, ఉవిళ్లూరు, అననిత్వరపడుటకు పేళ్లు. తులుచు తులుచ అనత్వరితముతోఁ గూడినపేళ్ళు. తడవు, జాలము, జాగు, జంపు, జడను, నట్టు, జాపిరము, తడయు,

తామసము, అనునివి ఆలస్యమునకు పేళ్ళు. జంపౌరు, మెదుక, అనునివి, మాంద్యమునకు పేళ్ళు. వాలూర అన ఆలస్యముగుటకు పేరు.

గీ. మస లలయునంటగొట్టన నుసలునట్టు
గొట్టసరవేయు నన నండగొననునామ
నికరమలరె నాలస్యించుటకును; తెఱపి
బిడువెడమనాఁగ నవకాశమడరెశౌరి. 34

మసలు, అలయు, అంటగొట్టు, నుసలు, నట్టుగొట్టు, అసరవేయు అండగొను, అన ఆలసించుటకు పేర్లు. తెఱపి, బిడువు, ఎడమ, అన అవకాశమునకు పేర్లు.

క. ఎడతెగనిది సతమెల్ల
ప్పుడుజొంపమునిచ్చవాలెమునెపు డనంగన్
జడి వాలాయమనంగన్
పుడమి నిరంతముపేళ్లు పుణ్యచరిత్రా. 35

ఎడతెగనిది, సతము, ఏల్లప్పుడు, జొంపము, నిచ్చ, వాలెము ఎపుడు, జడి, వాలాయము, అనునివి నింతరమునకు పేర్లు.

సీ. ముక్కంటిచెలికాఁడురొక్కపుదొరలచ్చి
రాయఁడువానీఁడుకాయకంటి
పసిఁడిరాయండు మానిసిరౌతు వడచక్కి
సామి బొబొరౌతు జక్కిసీఁడు
జక్కులరాయఁడు చాగకాఁడనఁగు బే
రాఖ్యలు;జక్కులుయక్షులకగు;

పక్కి యొడలుఁవాఁడు పక్కి మైతాలుపు
కిన్నరాఖ్యలునయ్యెఁ; గింపురుషుని

గీ. కాఖ్యగుజ్జుపు మోము వేల్పనఁగఁజెల్లు;
జక్కినియనఁగు బేరునిసతికి పేరు;
నిధికి లిబ్బియనంజెల్లు నిజము; వేల్పు
గాణ గంధర్వునకు పేరు గానలోల. 36

ముక్కంటిచెలికాఁడు, రొక్కపుదొర, లచ్చిరాయఁడు, వానీడు కాయకంటి, పసిఁడిరాయఁడు, మానిసిరవుతు, వడచక్కిసామి, బాబా రాతు, జక్కిణీఁడు, జక్కులరాయఁడు, ఛాగకాఁడు, అనగనివి కుబేరుని పేర్లు. జక్కులు, అన యక్షులకు పేరు. పక్కియొడలువాఁడు, పక్కిమెడ తాల్పు అనగాకిన్నరుని పేర్లు. గుజ్జుపుమోము వేల్పు, కింపురుషుని పేరు. జక్కిని, ఇదికుబేరునిభార్య పేరు. లిబ్బి, ఇదినిధికి పేరు. వేల్పుగాణ, అనఁగా గంధర్వుని పేరు.

క. కడదెసగాపరియనఁగా
వడచక్కటిజేనిమిత్త పాఁపతొడవుదే
వుఁడు జడముడిజంగంబన
నడరివి యీశాన్యునాఖ్యలై మురవైరీ! 37

కడదెసఁగాపరి, వడచక్కటిజేనిమిత్త పాఁపతొడవుదేవుఁడు జడముడిజంగము, అనగా యీశాన్యునకు పేర్లు.

క. దేవళము దద్దళముఁగు డి
కోవెల దద్దడము నగరు కోయిలయనఁగా

దేవాలయనామములో
పావనచారిత్ర స్వర్గవర్గిలముగిసెఁ. 38

దేవళము, దద్దళము, గుడి, కోవెల, దద్దడము, నగరు, కోయిల, అనగా దేవాలయమునకు పేర్లు.

స్వర్గ వర్గు ముగిసెను.

వ్యోమ వర్గు

గీ. బయలు చదలాకసము నింగి బైలు విన్ను
విను మొగులుదారి యుప్పరవీది వేల్పుఁ
దెరువు మిను మిన్ను చుక్కలతెరువు మబ్బు
దారి యుప్పరమన ననంతంబు వేల్లు
వలమగిసె ధరణి వ్యోమవర్గు శౌరి. 39

బయలు, చదలు, ఆకసము, నింగి, బైలు, విన్ను, విను, మొగులుదారి, ఉప్పరవీది, వేల్పుఁదెరువు, మిను, మిన్ను, చుక్కలతెరువు, మబ్బుదారి, ఉప్పరము అనునవి ఆకాశమునకుఁ బేళ్లు.

వ్యోమవర్గము గిసెను.

దిగ్వర్గ

గీ. కెలఁకు చక్కటి కడ దెస కెలను చెఱఁగు
వలను వలఁకు వలంకువు చెలఁగె దిశకు;
దక్కినము వలకడనాఁగ దక్షిణంబు;
తూరుపనఁ బూర్వదిశకౌను తోయజాక్ష. 40

కెలఁకు, చక్కటి, కడ, దెస, కెలను, చెఱఁగు, వలను, వలఁకు, వలంకువు, అనునివి దిశకుఁ బేర్లు. దక్కినము, వలకడ, అనఁగా దక్షిణముఁ బేర్లు. తూరుపుఅనగా పూర్వదిశకుఁ బేర్లు.

ఆ.వె. పడమర వెనుక నఁబశ్చిమనామముల్;
కోన మూల రోక గొంది యనఁగఁ
బుడమికోణంబౌను;వడచక్కియనఁగ ను
త్తరముదిక్కగును దానవారి. 41

పడమర, వెనుక అనునివి పశ్చిమదిశకు బేర్లు. కోన, మూల, రోక గొంది, అనునివి కోణమునకు బేర్లు. వడచక్కి అనగా ఉత్తరదిశకు బేరు.

క. ఎగువ పయి మీఁదు నుప్పర
మగునూర్ధ్వదిశకు; నధోది గాఖ్యలు భువిలోఁ
దిగువాటు క్రిందు క్రిందల
దిగసన దిగునయనఁ జెల్లు దీనశరణ్యా. 42

ఎగువ, పయి, మీఁదు, ఉప్పరము అన ఉపరిభాగమునకు పేర్లు. దిగువాటు, క్రింద, క్రిందల, దిగసన, దిగువ, అనునివి అధోభాగము పేర్లు.

సీ. చక్కియ బగి బరి సంగడి దెస కోపు
పఱగడ మే మెయి పఱగడంబు
పక్క పక్కియ వైపు ప్రక్క వలను కెడ
చాయ కెలను క్రేవ చాయతట్టు
వంకయనఁగ నిత్య బహువచనంబున
సూరెలనంగ వసుమతినౌను
పార్శ్వభాగముపేళ్లు; వలపల కుడి వల
ననఁగ దక్షిణభాగమునకుఁబేళ్లు;
గీ. డా యెడమ పుఱ్ఱ డాకడ డాపలయన
దాపలయనంగఁ దెలుఁగునఁ దనరె వామ
భాగమునకు నభిఖ్యలై బాలనగర
నిలయ సుమనఃకిరీట మణీగణపరి
చుంబితనఖాళియుత చరణాంబుజాత. 43

చక్కియ, బగి, బరి, సంగడి, దెస, కోపు, పఱగడ, మే, మెయి, పఱగడము, పక్క, పక్కియ, వైపు, ప్రక్క, వలను, కెడ, చాయ, కెలను క్రేవ, సాయ, తట్టు, వంక, బ॥ సూరెలు, అనగా పార్శ్వభాగమునకు పేళ్లు. వలపల, కుడి, వలను, అనగా దక్షిణభాగమునకు పేర్లు. డా, ఎడమ, పుఱ్ఱ, డాకడ, డాపల, దాపల. అనఁగా వామభాముగనకు పేర్లు.

గీ. బిల్ల బింబికయన రవిబింబమునకు
నగు;గుడి గుడుసు పరిది గాలిగుడి వఱద
గుడియనగఁ బరివేషాఖ్యలడరె; మోడ
మనఁగ మందారమనఁగ మేఘావరణము. 44

బిల్ల, బింబిక, అనగా సూర్యాదిబింబములపేళ్లు. గుడి, గుడుసు పరిది గాలిగుడి, వలిదగుడి, అనఁగా పరివేషముపేళ్లు; మోడము, మందారము, అనగా మేఘావరణముపేళ్ళు.

సీ. నీరుమోపరి మబ్బు నీరుతాల్పరి ప్రబ్బు
నాఁగ మొగులు నీటిచాగియనఁగ
నభ్రాఖ్యలౌ; నుఱుమునగర్జితాఖ్యయౌ;
మించు మెఱుపు మించు మించు మెఱము
నాఁగ శంపాఖ్యలౌ; తీఁగెమెఱుంగన
శంపాలతాఖ్యయౌ; జడియనంగ
వానసోననా వర్షంబునకుఁ బేళ్లు;
తొలుకు కురియు చిన్కు తొలకరించు

గీ. ననఁ దువర తూర తుప్పరయనఁదుసార
నామములుఁ;నిత్యబహు వచనమునవాన
కాళ్లనఁగవర్ష ధారల పేళ్లు బాల
నగరసౌధవిహార కంధరశరీర. 45

నీరుమోపరి, మబ్బు, నీరుతాల్పరి, ప్రబ్బు, మొగులు, నీటిచాగి, అనగా మేఘముపేళ్ళు. మించు, మెఱుపు, మించుమించు, మెఱుము, అనగా మెఱుపు పేళ్ళు. తీఁగమెఱుఁగు, అనఁగాశంపాలతపేరు. జడి, వాన, సోన అనఁగా వర్షముపేళ్ళు. తొలుకు, కురియు, చినుకు, తొలకరించు, తువర, తూర, తుప్పర, అనతుషారముపేళ్ళు. వానకాళ్ళు, అనగా వర్షధారలపేళ్ళు.

గీ. చినుకనఁగవర్షబిందువయ్యెను; రతనపు
విల్లు సింగిణి మువ్వన్నెవిల్లనంగ

వజ్రధన్వనభిఖ్యలు; వానరాయి
యనఁగవడగల్లనఁగ కరకాఖ్యలౌను. 46

చినుకు ఇదివర్షబిందువుపేరు. రతనపువిల్లు, సింగిణి, మువ్వన్నె విల్లు, అనగా ఇంద్రధనుస్సుపేళ్ళు. వానరాయి, వడగల్లు, కరకలపేళ్ళు.

సీ. కలువలవిందు చుక్కలఱేఁడు రేఱేఁడు
చందు చందురుమామ చందమామ
నెల చందురుఁడు వెన్నెలగుత్తి చలువల
ఱేఁడు పైరులయెకిమీఁడు జింక
తాల్పరి జాబిల్లి తమ్మిపగతుఁడు జా
బిలి జక్కవలగొంగ వలివెలుంగు
వెన్నునిడాకన్ను వేల్పులబువ్వ వె
న్నెలఱేఁడు వలిముద్ద నిసివెలుంగు
గీ, చలివెలుఁగు కలువలఱేఁడు చలువజ్యోతి
కడలివెన్న యనంగ జక్కవలగొంగ
తపసికన్నాపయనఁగను దనరుచంద్రు
నాఖ్యలై తెలుఁగున నెగలుష్నాబ్ధి తరణి. 47

కలువలవిందు, చుక్కలఱేఁడు, రేఱేఁడు, చందు, చందురుమామ, చందమామ, నెల, చందురుఁడు, వెన్నెలగుత్తి, చలువలఱేఁడు, పైరులయెకిమీఁడు, జింక తాల్పరి, జాబిల్లి, తమ్మిపగతుఁడు, జాబిలి, జక్కవలగొంగ, వలివెలుంగు, వెన్నునిడాకన్ను, వేల్పులబువ్వ, వెన్నెలఱేఁడు, వలిముద్ద, నిసివెలుఁగు, చలివెలుఁగు, కలువలఱేఁడు, చలువజ్యోతి, కడలివెన్న, జక్కవలగొంగ, తపసికన్నాప అనునివి చంద్రునకుఁ బేళ్ళు.

గీ. అవని నెలవంక నెలకూన యనఁగ బాల
శశికభిఖ్యలు; పాలు వీసమనఁగళకు
వఱలె సరదు సరసు సమభాగమునకును;
మఱక నుచ్చనైల్య మరయనొకటి. 48

నెలవంక, నెలకూన అనఁగా బాలచంద్రునకుఁ బేళ్ళు. పాలు వీసము అనఁగా కళకుఁ బేళ్ళు. సరదు, సరసు అనఁగా సమభాగమునకుఁ బేళ్ళు. మచ్చ, మఱక అన నైల్యమునకుఁ బేళ్ళు.

గీ. చిన్నె యడియాల మానాలు చిన్నియ గుఱి
కతము పులు గానవాలు లక్కనము గుఱుతు
లచ్చనము డాగు మచ్చనాఁ లక్షణాఖ్య
లలరె మునిహృదయానంద హరిముకుంద. 49

చిన్నె, అడియాలము, ఆనాలు, చిన్నియ, గుఱి, కతము, పులుగు, ఆనవాలు, లక్కనము, గుఱుతు, లచ్చనము, డాగు, మచ్చ ఇవి లక్షణము పేరులు.

గీ. కళుకు మిస పోసనము డాలు గచ్చు నిగ్గు
రంగు జిగిడంబు మిసిమి మెఱుంగు దొరు
బాజు దవురు రువాణంబు తేజనంగ
నమరగణనుతపాద శోభాఖ్యలగును. 50

కళుకు, మిస, పోసనము, డాలు, గచ్చు, నిగ్గు, రంగు, జిగి, డంబు, మిసిమి, మెఱుఁగు, దొరు, బాజు; దవురు, రువాణము, తేజు, అన శోభకు పేళ్లు.

ఆ. పాసుఁగు గాజువాఱు పాసుపడు మక్కునా
గాంతిహీనమునకుఁ; గౌముదికిని
వెలసె నెలవెలుంగు వెన్నెల రేయెండ
చందిరిక యనంగ జలజనాభ. 51

పాసుఁగు, గాజువాఱు, పాసుపడు, మక్కు అనఁగా కాంతిహీనముఁ పేళ్లు. నెలవెలుఁగు, వెన్నెల, రేయెండ, చందిరిక అనఁగా కౌముదికి పేళ్లు.

చ. చలిమిరి సీతు వీను వలి చల్మిరి సీతు సిరం బిగంబు నాఁ
జలువడి చల్వాడిం జలువ చల్లన చల్వ యివంబునాఁ[illegible]
వలిపిరినాఁగ నా నివక బల్కు ననా చలినాఁగనా నభి
ఖ్యలు ధరలోన శీతమున కబ్బని భాంగ తెలుంగు మాటలన్. 52

చలిమిరి, సీతువు, ఈము, వలి, చల్మిరి, సీతు, సిరము, ఇగము, చలువడి చల్వాడి, చలువ, చల్లన, చల్వ, ఇవము, వలిపిరి, ఇవక, చలి ఇవి శీతముపేర్లు.

గీ. ఇగ మివము మంచు మను చీము హిమము పేళ్లు;
నివతళింపి వతాళింపు నెగడు శైత్య
మునకుఁ బేళ్లు; గామన గ్రహమునకుఁ బేరు;
కలిగెఁ జుక్క రిక్క యన నక్షత్రము హరి. 53

ఇగము, ఇవము, మంచు, మనుచు, ఈము, అనఁగా హిమమునకు బేళ్లు. ఇవతళింపు, ఇవతాళింపు, అన నివిశైత్యమునకు బేళ్లు. గాము అనఁగా గ్రహమునకుఁ జేరు. చుక్క, రిక్క అనఁగా నక్షత్రము పేరు.

గీ. నెగడె హరి! కెంపుగామన నేలపట్టి
యనఁగ నంగారకున కాఖ్యలయ్యె; బుధున

కాఖ్య నెలచూలి; గురునకాఖ్యలగు వేల్పు
టొజ్జ నుడుగుఱేఁడన భువినొప్పి చెలఁగె. 54

కెంపుగాము, నేలపట్టు ఇవి అంగారకుని బేళ్లు. నెలచూలి బుధునిఁ బేరు. వేల్పుటొజ్జ, నుడుగుఱేఁడు ఇవి బృహస్పతికిఁ బేర్లు.

క. చుక్క తెలిగాము వేఁగురుఁ
జుక్కయనన్ సోఁకుటొజ్జ సుకురుఁడనఁగ వాల్
జుక్కొంటికంటి వేఁగుం
జుక్కయనఁగనాఖ్యలగును శుక్రునకు హరీ. 55

చుక్క, తెలిగాము, వేగురుఁజుక్క, సోఁకుటొజ్జ, సుకురుఁడు, వాలు జుక్క, ఒంటికంటి, వేఁగుజుక్క అననివి శుక్రునకుఁ బేళ్లు.

గీ. శనికి సని కప్పు మేనిగా మనఁగఁ గుంటి
గామనఁగఁ జాయపట్టినా నామధేయ
ములు చెలఁగె; కేతువునకభిఖ్యలగు మిత్తి
చూలు టెక్కపుగామన నీలగాత్ర. 56

సని, కప్పుమేనిగాము, కుంటిగాము, చాయపట్టి అనఁగా శనేశ్వరునిఁ బేళ్లు. మిత్తిచూలు, టెక్కపుగాము అనఁగా కేతువునకుఁ బేళ్లు.

క. వనజాక్షా! చీఁకటిగా
మనఁ దలగాము నెలతిండి యన మొండెపుగా
మన రాహువునకభిఖ్యలు
తెనుఁగునవిలసిల్లె భువిని తెల్లమిగాఁగన్. 57

చీఁకటిగాము, తలగాము, నెలలిండి, మొండెపుగాము అన నివి రాహువునకు పేళ్ళు.

సీసమాలిక. అలరె గుఱ్ఱపురిక్క తొలుచుక్కయన నశ్వి
నికిని;బరనిచుక్క నెగడె భరణి;
కత్తెర మంగల కత్తిగా పనఁగను
గృత్తికాఖ్యలు; బండిరిక్క రోహి
ణీనామధేయంబు; నెలరిక్కయన జింక
తలచుక్కయనఁగను దనరె మృగశి
రాఖ్య; లార్ద్రాభిఖ్యయునా ఱగడపురిక్క;
క్షోణిని బొదరెండ్ల చుక్క యనఁ బు
నర్వసునక్షత్ర నామధేయంబయి
యేపుమీరెను; తొండరూపురిక్క
పొట్లపూచుక్కనాఁ బుష్యమికాఖ్యలౌ;
నిక్కంబు సప్పపురిక్క నాఁగ
నసిలేరు నాశ్లేష కాఖ్యలు;పితరుల
చుక్కనా జన్నపురిక్కనాఁగ
మఘకాఖ్యలౌ; నిల మఱి సామికంటిచు
క్కయన పుబ్బకుఁ బేళ్లునమరు; ప్రొద్దు
చుక్క యుత్తర పేరుకెక్కెను; కైసాటి
చుక్కనా హస్తకుఁజోద్యముగను;
ముత్తెపుసవతన చిత్తనాఁ జిత్రాఖ్య
లగు; కరువలిరిక్క యనఁగఁ గెంపు
సవతన.గనుపేళ్లు స్వాతికినగు; చేట
రిక్క కుమ్మరిసారెచుక్క జోడు

వేలుపుఁజుక్కనా వెలసె విశాఖకా
ఖ్యలు; తోరణపురిక్క చెలిమిచుక్క
యన ననూరాధకాఖ్యలు; పెద్దపేరిటి
చుక్కనాఁగను తాటి రిక్కనాఁగ
జ్యేష్ఠ కభిఖ్యలై జెల్లును; సోఁకుఁజు
క్కయు మూల నీఁటి చుక్క తొలునీఁటి
రిక్కనాఁగను పేరు కెక్కెఁ బూర్వాషాఢ;
యేచకంకటి రిక్క తోఁచెనుత్త
రాషాఢ కాఖ్యలునగు; కఱివేల్పుచు
క్కయనఁగ తూపు రిక్కయన శ్రవణ
నెక్కె మద్దెలగూపు రిక్క ధనిష్ఠకా
ఖ్యయు; నీటిజేని రిక్కయన శతభి
షమునకు నాఖ్యలైయమరె; నెన్మిదికాళ్ల
చుక్క పూర్వాభాద్ర కెక్కెఁగీర్తిఁ
గీ. బూనె; ముక్కంటిచుక్కనాఁ బ్రొద్దురిక్క
యనఁగ నుత్తరాభాద్రకాఖ్యలు చెలంగి
మొలఁగెఁ; గొనరిక్క కడ చుక్క మీనుగూపు
చుక్కయన రేవతికిఁ బేళ్లు సురనుతాంఘ్రి. 58

గుఱ్ఱపురిక్క, తోలురిక్క అనఁగా అశ్వనికి పేర్లు. బరని అనఁగా భరణికి పేరు. కత్తెర, మంగలకత్తిరూపు అనఁగా కృత్తికా నక్షత్రమునకు పేర్లు. బండిరిక్క అన రోహిణికిఁ బేరు. నెలరిక్క, జింకతలచుక్క అనఁగా మృ

గశీర్షా నక్షత్రము పేర్లు. పగడపురిక్క అనఁగా ఆర్ద్రికు పేరు. పొదరిండ్లచుక్కయన పునర్వసు పేరు. తొండరూపురిక్క, పొట్లపూఁజుక్క అనఁగా పుష్యమికిఁ బేళ్ళు. సప్పపురిక్క, అసిలేరు అన ఆశ్లేషకుఁ బేర్లు. పితరులచుక్క, జన్నపురిక్క అనఁగా మఘకుఁబేళ్ళు. సామికంటిచుక్క అనఁగా పుబ్బఁ బేరు. ప్రొద్దుచుక్క అన ఉత్తర. కైసాటిచుక్క అనఁగా హస్తమి. ముత్తెపుసవతు, చిత్త అనఁగా చిత్తానక్షత్రముఁ బేళ్ళు. కరువలిరిక్క, కెంపుసవతు అనఁగా స్వాతీనక్షత్రము. చేటరిక్క, కుమ్మరిసారెచుక్క, జోడువేల్పురిక్క అనఁగా విశాఖానక్షత్రము. తోరణపురిక్క చెలిమిచుక్క అనఁగా అనూరాధనక్షత్రము. పెద్దకంటిరిక్క, తాటిచుక్క జ్యేష్ఠానక్షత్రము. సోఁకుఁజుక్క అన మూలానక్షత్రము. నీఁటిచుక్క, తొలునీటిరిక్క అనఁగా పూర్వాషాఢకుఁ బేళ్ళు. ఏచకంకటిరిక్క అన ఉత్తరాభాద్ర బేరు. కటివేల్పుచుక్క, చూపురిక్క అనఁగా శ్రవణానక్షత్రము. మద్దెలరూపురిక్క ధనిష్ఠకుపేరు. నీఁటిఱేనిరిక్క అనఁగా శతభిషము. ఎనిమిదికాళ్లచుక్క అనఁగాపూర్వాభాద్రకుపేరు. ముక్కంటిచుక్క, ప్రొద్దుఁరిక్క అనఁగా ఉత్తరాభాద్రనక్షత్రము. కొనరిక్క, కడచుక్క, మీనురూపు, ఇవి రేవతీనక్షత్రముపేళ్లు.

ఆ. అవని నభిజిదాఖ్యలమరియొప్పెను బొమ్మ
చుక్క కానరానిరిక్కయనఁగ;
తెలుఁగునం దరుంధతికిని నారంజోతి
యనఁగ కీర్తిమీఱె నంబుజాక్షి. 59

బొమ్మచుక్క, కానరానిరిక్క అనఁగా అభిజిన్నక్షత్రముపేళ్లు. ఆరంజోతి ఇది అరుంధతి పేరు.

సీ. మేకరాసియనంగ మేషరాశికిపేరు;
ఋషభరాశికినిఁ బేర్గిబ్బయనఁగ;

మిథునాహ్వయము ప్రతిమెలఁగె సంగడిరాసి;
రాజిలె నెండ్రికరాసి కటక
మునకు; సింగపురాసి తనరె సింహాఖ్యమై;
కన్యాఖ్యలౌ కన్నె కన్నెరాసి
నాఁ; ద్రాసుగాసియనఁగ తుల; తేలురా
సియన వృశ్చికరాశి చెలఁగె; వింటి
గీ. రాసినాఁ వెలసెను ధనూరాశిపేరు;
మొసలిరాసియన మకరమునకు; కుండ
రాసి కుంభమునకు; చేఁపరాసి చేఁప
నాఁగ మీనంబునకుపేళ్లు నలిననాభ. 60

మేఁకరాసి అన మేషరాశికి పేరు. గిబ్బరాసి అన ఋషభము. సంగడిరాసి మిథునము. ఎండ్రికరాసి కర్కాటకము. సింగపురాసి సింహరాశి. కన్నె, కన్నెరాసి కన్యాగాశి. త్రాసురాసి తులకు పేరు. తేలురాసి అన వృశ్చికరాశి. వింటిరాసి అనగా ధనూరాశి. మొసలిరాసి అన మకరరాశి. కుండరాసి అన కుంభరాసి. చేఁప, చేఁపరాసి అన మీనరాశి.

సీ. గాములఱేఁడు రేకంటు కాఁక వెలుంగు
పచ్చవార్వపుజోదు పగటివేల్పు
తామరచెలి ప్రొద్దు తమ్మివిం దివముల
మేపరి వినుకెంపు మింటిదారి
జమునయ్య చెయ్వులసాకిరి మినుకుల
యిక్క యిరులగొంగ యిగముసూఁడు

ఛాయమగఁడు తమ్మిసామి జక్కవఱేఁడు
కలువలదాయ వేవెలుఁగు వేఁడి
గీ. వెలుఁగు మిన్కులబరణియు వేఁడివేల్పు
సెగవెలుఁగు వెలుఁగులఱేఁడు జగముకన్ను
చదలుమానికమన నెండసామి యనఁగ
రవికినామంబులై యొప్పె భవవినాశ. 61

గాములఱేఁడు, రేకంటు, కాఁకవెలుఁగు, పచ్చవార్వపుజోదు, పగటివేలుపు, తామరచెలి, ప్రొద్దు, తమ్మివిందు, ఇవముల మేపరి, వినుకెంపు మింటిదారి, జమునయ్య, చెయ్వులసాకిరి, మినుకులయిక్క, ఇరులగొంగ ఇగమునూఁడు, ఛాయమగఁడు, తమ్మిసామి, జక్కవఱేఁడు, కలువదాయ, వేవెలుఁగు, వేఁడివెలుఁగు, మిన్కులబరణి, వేఁడివేల్పు, సెగవెలుఁగు వెలుఁగులఱేఁడు, జగముకన్ను, చదలుమానికము, ఎండసామి అన నివి సూర్యునకు పేళ్లు.

గీ. పిచ్చుకుంటన బిచ్చుకకుంటు పిచ్చి
కుంటనంగను పిచ్చికకుంట నంగ
నమరియొప్పె ననూరునకాఖ్యలగుచు;
వెలుఁగుమినుకన కిరణ మాఖ్యలు మురారి. 62

పిచ్చుకుంటు, పిచ్చుకకుంటు, పిచ్చికుంటు, పిచ్చికకుంటు అనఁగా అనూరునకు పేళ్లు. వెలుఁగు, మినుకు అనఁగా కిరణమునకు పేళ్లు.

క. వేఁడిమి తీండ్రము వెచ్చన
వాఁడియొకెటు వెచ్చ తీండ్ర వడ యొక్కటనాఁ

వేఁడి మిడి వెట్ట వెక్కఁయు
కూడియుతీక్ష్ణాఖ్యలయ్యె గోవిందహరీ. 63

వేడిమి, తీండ్రిము, వెచ్చన, వాడి, ఒకెఱ, వెచ్చ, తీండ్ర, వడ, ఒక్కెఱ, వేఁడి, వెక్క, వెట్ట, మిడి అనఁగా తీక్ష్ణమునకు పేళ్లు.

గీ. వెలుఁగనఁగ నెండ వెలుతురు వెల్తురనఁగ
నలరె నాతపమునకాఖ్యలగుచు; కొద్ది
యెండ యీరెండ యననొప్పె నెలమి యలఁతి
జ్యోతమునకాఖ్యలై కందశోభితాంగ. 64

వెలుఁగు, ఎండ, వెలుతురు, వెల్తురు, అనఁగా ఆతపమునకుఁ బేళ్లు. కొద్దియెండ, ఈరెండ అనఁగా అల్పజ్యోతికిఁ బేళ్లు.

క. తళుకు పిసాళము వాఁడిమి
బెళుకు మెఱపు తేజు మించు వేడి పగటునాఁ
బొలప మొరపు తీండ్రము తుఱఁ
గలి విడి బిత్తరమనఁగఁ బ్రకాశాఖ్యలగున్. 65

తళుకు, పిసాళము, వాడిమి, బెళుకు, మెఱపు, తేజు, మించు, వేఁడి, పగటు, పొలపము, ఒరపు, తీండ్రము, తుఱఁగలి, విడి, బిత్తరము అనఁగా ప్రకాశమునకు పేళ్లు.

సీ. తిలకించ లరుతన్కు తళుకొత్తు తీండిరించు
తొలఁకాడు హవణిల్లు తొలుకు వఱలు
తులకించు నలరారు తళుకించు వెలుఁగొందు
చెలఁగు వెలయు మండు చెంగలించు

వరగలించు కొాలలు నురళ్లించు తలరు బి
త్త్రములాడన౯గను తనుకున౯గ౯
దేజరిల్లుననంగ౯ దీడిరించన౯గను
తొాంగలించన౯గను రంగుమిాఱ

గీ. క్షితిని దెలుగుననగు బ్రకాశించుట కని
యెంచి కావ్యమ్ములను బ్రయోగించిరమరి
బాలనగరవిహార గ్రావవరధీర
కలుషసాలకుఠార దిగ్వర్గు ముగిసె. 66

తిలకించు, అలరు, తన్కు, తళుకొత్తు, తీండ్రించు, తొాలుకాడు, హావణిల్లు, తొాలుకు, వఱలు, తులకించు, అలరారు, తళుకించు, వెలుగొందు, చెల౯గు, వెలయు, మండు, చెంగలించు, వరగలించు, కొాలలు, ఉరళించు, తలరు, బిత్తరములాడు, తనుకు, తేజరిలు, తీడిరించు, తొాంగలించు ఇవి ప్రకాశించుటమునకు పేళ్లు.

దిగ్వర్గ ముగిసెను.

కాలవర్గ

ఆ.వె. పొద్దు కారు పూట పొద్దనకాలంబు
దనరె; ప్రొద్దు పూట దినముపేళ్లు;
పట్టపవలనంగఁ బవలన మధ్యాహ్న
మునకు నెలసె పేళ్లు మునినుతాంఘ్రి. 67

ప్రొద్దు, కారు, పూఁట, పొద్దు అనఁగా కాలమునకుపేళ్లు. పొద్దు, పూఁట అనఁగా దినమునకుఁబేళ్లు. పట్టపవలు, పగలు అనఁగా మధ్యాహ్నమునకు పేళ్లు.

క. వేఁకువనా వేఁగన వే
బోకయనం బ్రేపనంగ బ్రొద్దన వేఁగుం
బోకయనఁ వేఁగుజామన
శ్రీకర! ప్రత్యూషమునకుఁ జెల్లునభిఖ్యల్. 68

వేకువ, వేఁగు, వేఁబోక, ప్రేపు, ప్రొద్దు, వేఁగుఁబోక, వేఁగుజాము, అనఁగా (ప్రత్యూష) ప్రభాతమునకు పేర్లు.

ఆ.వె. పూఁట పుంట సంజ పురఁట నెత్తురుఁబ్రొద్దు
సందె నాఁగనొప్పె సంధ్యపేళ్లు;
క్రుంకు నింగిఁబడన క్రుంకుడనఁగ నస్త
మయమునకును బేళ్లు మదనజనక. 69

పూఁట, పుంట, సంజ, పురఁట, నెత్తురుఁబొద్దు, సందె అనఁగా సంధ్యానామములు. క్రుంకు, క్రుంకుడు, నింగిపడు అనఁగా అస్తమయమునకుఁ బేళ్లు.

గీ. ఉదయ సంజకు తొలుసంజ యొప్పెను; నెఱ
సంజ మలుసంజనాఁ బరసంధ్యపేళ్లు;
నిత్యబహువచనంబున నీరుకాళ్లు
నలరె సంధ్యాకిరణములకాఖ్య శౌరి. 70

తొలుసంజె అనఁగా పూర్వసంధ్యకు పేరు. నెఱసంజె, మలుసంజ అనఁగా అపరసంధ్యకు పేళ్లు. బ॥ నీరుకాళ్లు అనఁగా అరుణపీతవర్ణమైన సంధ్యాకిరణములకు పేరు.

క. ధాతృపతి! రేయి రెయి రే
రాతిరి నిసి మాపనంగ రాత్రికభిఖ్యల్;
భూతలమున మునిమాపన
ఖ్యాతిఁగాఁనెఁబ్రదోషనామమగుచు మురారీ. 71

రేయి, రెయి, రే, రాతిరి, నిసి, మాపు అనఁగా రాత్రికి పేళ్లు. మునిమాపు అనఁగా ప్రదోషకాలమునకు పేరు.

గీ. అగును కాఁదారిమాఁదారి యనఁగ ముచ్చు
ప్రొద్దు కాఁదారి నిసి సరిప్రొద్దన నడు
రేయినాఁగను మరి నడిరేయనంగ
నర్ధరాత్రికిపేళ్లగు నమరపోష. 72

కాఁదారిమాఁదారి, ముచ్చుప్రొద్దు, కాఁదారి, నిసి, సరిప్రొద్దు, నడురేయి, నడురే అనఁగా అర్ధరాత్రికి పేళ్లు.

గీ. ధాత్రి రేవగలన నహోరాత్రమునకు
నాఖ్య; నెలయన పున్నమయనఁగఁ బౌర్ణి

మాఖ్యలుజెలంగె; నమవస యన నమాస
యన నమావాశ్యకాఖ్యలై యలరెశౌరి. 72

రేవగలు అనఁగా అహోరాత్రమునకు పేరు. నెల, పున్నమ అనఁగా పూర్ణిమపేళ్లు. అమవస, అమాస అనఁగా అమావాశ్యకు పేళ్లు.

క. తెలిపక్కము తొలుపక్కం
బలరారెను శుక్లపక్ష మగుచుఁ దెలుఁగునఁ
ములుఁపక్కము కటిపక్కము
వెలసె బహుళపక్షమునకుఁ బేళ్లగుచు హరీ. 74

తెలిపక్కము, తొలుపక్కము అనఁగా శుక్లపక్షమునకు పేళ్లు. ములుపక్కము, కటిపక్కము అనఁగా బహుళపక్షమునకు పేర్లు.

గీ. యామమునకాఖ్య జామననౌను; మాస
మునకు నెలయననౌ; ఋతువునఁకుఁ గందు
వయననగు నామధేయంబు వాసవాది
బుధనికరపాల మునిలోల మదనహేల. 75

జాము అనఁగా యామముపేరు. నెల అనఁగా మాసమునకు పేరు. కందువ అనఁగా ఋతువునకు పేరు.

క. ననకారన పూఁదరి యా
మని యన విరిహాద ననంగ మండు నెలయనం
దనరె వసంతాభిఖ్యలు
మనసిజశతశతవిలాస మణినిభహాసా. 76

ననకారు, పూఁదరి, ఆమని, విరిహదను, మండునెల అనఁగా వసంత ఋతువునకు పేర్లు.

పంచపాదిగీ. వెట్ట వేసఁగి వేసవి వెట్టకార
నంగ గ్రీష్మాఖ్యలౌను; వానతఱి కారు
తొల్కరి తొలుకారనఁగను దొలకరియనఁ
జిత్తరియన నీరామని చెలఁగియొప్పె
వర్షఋత్వాఖ్యలై భువి వాసుదేవ. 77

వెట్ట, వేసఁగి, వేసవి, వెట్టకారు అనఁగా గ్రీష్మఋతువుపేర్లు. వానతఱి, కారు, తొల్కరి, తొలుకారి, తొలకరి, చిత్తరి, నీరామని అనఁగా వర్షఋతువుపేర్లు.

గీ. ధరణి వెన్నెలకారన శరదృతువున
కాఖ్య; హేమంతమునకు జేరౌను మంచు
కారు; శిశిరంబునకుఁ జలికారు పేరు
వఱలె; నేఁడాది యేఁడన వత్సరంబు. 78

వెన్నెలకారు అనఁగా శరదృతువుపేరు. మంచుకారు అనఁగా హేమంతఋతువుపేరు. చలికారు అనఁగా శిశిఋతువుపేరు. ఏఁడాది, ఏఁడు సంవత్సరమునకుపేర్లు.

గీ. వెలసె తుదిరేయి పెనువెల్లి ప్రళయమునకు;
క్షేమమునకొప్పె నెమ్మినా సేమమనఁగ;
బుత్తియన సుకమనఁగను భోగమునకు
నాఖ్యలలరెను శ్రీమానసాబ్జభృంగ. 79

తుదిరేయి, పెనువెల్లి అనునవి ప్రళయరాత్రమునకుఁ బేర్లు. నెమ్మి, సేమము అనగా క్షేమముపేర్లు. బుత్తి, సుకము యివిభోగమునకుఁ బేర్లు.

క. తరవాయి హదను తతి తల
తరుణ మదను సామి ప్రొద్దు తఱి తోయమనఁ
బరఁగె సమయమునకాఖ్యలు
సురమునిచిత్తాపహార సురగిరిధీరా. 80

తరవాయి, హదను, తతి, తల, తరుణము, అదను, సామి, ప్రొద్దు, తఱి, తోయము అననివి సమయమునకు పేర్లు.

గీ. బుత్తి సొం పిమ్ము పోఁడిమి బులియ బులుపు
సో ముసులు హాయి సుకమును సోము సుగమ
నంగ సుఖమునకాఖ్య లుప్పొంగె; బులియు
ననఁగ సొగియించునా సుఖించాఖ్యలగును. 81

బుత్తి, సొంపు, ఇమ్ము, పోఁడిమి, బులియ, బులుపు, సోము, ఉసులు, హాయి, సుకము, సోము, సుగము అనఁగా సుఖమునకు బేర్లు. బులియు, సొగియించు అనఁగా సుఖించుటకు పేర్లు.

ఆ. వె. నెపము కతము కోపు నేవము వైనంబు
నెవమనంగ వెలసె భువిని దెనుఁగు
నందుఁ గారణమున కాఖ్యలై కల్హార
మిత్రమిత్రనేత్ర చిత్రగాత్రి. 82

నెపము, కతము, కోపు, నేవము, వైనము, నెవము అనఁగానివి కారణమునకు పేర్లు.

క. మది యిచ్చ గుండె తలఁ పెడ
యెద డెందం బుల్లమనఁగ నెడ్డ యనఁగ నె

మ్మది గుండియనా డెందమె
డఁద యన హృదయాఖ్యలగుచు డంబువహించెన్. 83

మది, ఇచ్చ, గుండె, తలఁపు, ఎడ, ఎద, డెందము, ఉల్లము, ఎడ్ద, నెమ్మది, గుండియ, డెందము, ఎడఁద అనఁగా హృదయమునకుఁ బేర్లు.

క. పుట్టన బామన మేనన
పుట్టుకయన పుట్టువనఁగ పుట్టుగనంగన్
దిట్టరి హరి జననాఖ్యలు
నెట్టనఁగొనికీర్తిమించి నెలకొనెభువిలోన్. 84

పుట్టు, బాము, మేను, పుట్టుక, పుట్టువు, పుట్టుగు జననమునకుఁ బేర్లు.

సీ. తెలువాఱు ననఁగను తొలుకరించుననంగ
జొబ్బిల్లనంగనుజొబ్బిలనఁగ
నుప్పతిల్లనఁగను జిప్పిల్లనంగను
బొంపిరివోవనఁ బొటమనంగ
నలరె పిచ్చిల్లన నామతిల్లన గండ
రించనంగను బొడతెంచెనాఁగ
వసుధఁదోఁచన నివి వాస్తవాద్యుత్పత్తి
యాహ్వయంబులు నవ్యోనాంధ్రమునను
ఆ. భువినినొప్పె జావు పొలయిక యనఁగను
మరణమున కభిఖ్య లరసిచూడ
కమలసదృశనేత్ర కంధరనిభగాత్ర
దనుజరాజజైత్ర ధర్మమిత్ర. 85

తెలువాలు, తొలుకరించు, జొబ్బిల్లు, జొబ్బిలు, ఉప్పతిల్లు, చిప్పిల్లు, పొంపివోవు, పొటము, పిచ్చిల్లు, ఆమతిల్లు, గండరించు, పొడతెంచు, తోఁచు అనునివి గుణవస్తువాద్యుత్పత్తికి పేర్లు. చావు, పొలయిక అనఁగానివి మరణమునకుఁ బేర్లు.

క. కొల యనఁగను దోసంబనఁ
గలుచయనఁగ కొడిమెయనఁగ కసటనఁగను గా
వలమనఁగను బాపంబున
కలరె నభిఖ్యలు మురారి యసురవిదారీ. 86

కొల, దోసము, కలుచ, కొడిమె, కసటు, కావలము అనునివి పాపమునకుఁ బేర్లు.

చ. కసటు నెపంబు తప్పు కొఱగామియు నేరమి యెగ్గు నేరముఁ
మసటును దప్పిదంబు కుసుమాలముమల్కువమక్కుదోసముఁ
మసడును కల్పయుం గొడిమె మాగుడు నా నెరసన్న నౌ గదా
యసురకుల వ్రజాటవిదవానల ద్రోహముపేళ్లు నిద్ధరః. 87

కసటు, నెపము, తప్పు, కొఱగామి, నేరమి, ఎగ్గు, నేరము, మసటు, తప్పిదము, కుసుమాలము, ముల్కువ, మక్కు, దోసము, మసడు, కలుచ, కొడిమె, మాగుడు, నెరసు అనఁగానివి ద్రోహమునకుఁ బేర్లు.

గీ. పున్నెమన మేలనంగను పునె మనంగఁ
బున్నియంబన నాఖ్యలౌ పుణ్యమునకు;
పంతు వావిరి మేలు సోబనము లగ్గు
మంచియన శుభమునకు పేళ్లంచితముగ. 88

పున్నెము, మేలు, పునెము, పున్నియము అనఁగానివి పుణ్యమునకుఁ

పేర్లు. పంతు, వావిరి, మేలు, సోబనము, లగ్గు, మంచి అనఁగానివి శుభమునకుఁ బేర్లు.

గీ. సేగి యొప్పమి కోల్పాటు చేఁతటికము
చేటు కీడోగు డగరము చెఱపు చెఱుపు
చెట్ట దుండగ మెగ్గును జెడ్డ దగర
మన నశుభమగు; కాల వర్గమ్యొ శౌరి. 89

సేగి, ఒప్పమి, కోలుపాటు, చేఁతటికము, చేటు, కీడు, ఓగు, డగరము, చెఱపు, చెఱుపు, చెట్ట, దుండగము, ఎగ్గు, చెడ్డ, దగరము అనఁగా అశుభమునకుఁ బేర్లు.

కాలవర్గము ముగిసెను.

ధీ వర్గు

గీ. బుద్ది మది నెఱి కఱద నాబుద్ధిపేళ్లు;
పగ్గెయన నెఱ యనఁగను బ్రజ్ఞపేళ్లు;
గొనము గుణమునకగు; తఱటనఁగ తుంట
యనఁగ మూర్ఖత్వమునకాఖ్య లౌను శౌరి. 91

బుద్ది, మది, నెఱి, కఱద అనఁగానివి బుద్ధికిపేర్లు. పగ్గె, నెఱ అనఁగా ప్రజ్ఞకుఁ బేర్లు. గొనము అనఁగా గుణమునకుపేరు. తఱటు, తుంట అనఁగా మూర్ఖత్వమునకుపేర్లు.

గీ. కలుదు నేరుపు పోహణ మెలవడియును
నేర్పు విన్ననువు చదురు నేరిమియును
వలను విన్నాణమనఁగను వనజనాభ
యవని ప్రౌఢిమమున కాఖ్య లౌను ధరణి. 91

కలుదు, నేరుపు, పోహణ, మెలవడి, నేర్పు, విన్ననువు, చదురు, నేరిమి, వలను, విన్నాణము అనఁగానివి ప్రౌఢిమమునఁ బేర్లు.

క. కుదిరికయన కుదురన నె
మ్మదియనఁగను నెమ్మియనఁగ మదిమది యనఁగన్
బొదలెను స్వస్థముపేళ్లుగ
సదమలరాజీవనయన సదయాహృదయా. 92

కుదిరిక, కుదురు, నెమ్మది, నెమ్మి, మదిమది అనఁగా స్వస్థమునకు పేర్లు.

గీ. అరమరిక యురియా పాన లరమర పుయి
లోట మరగలి మలికిత మోటు కొంకు
సందియంబు నంజాయించు సందు ముదము
దయును బిమ్మిటి యనఁగ సంశయము పేళ్లు. 93

అరమరిక, ఉరియా, పానలు, అరమర, పుయిలోటము, (రూ॥ పుయిలోట) అరగలి, మలికితము, ఓటు, కొంకు, సందియము, అంజాయించు, సందు, ముదముద, బిమ్మిటి అననివి సంశయమనకు పేళ్ళు.

క. కాంచనచేలధర! కొదుకు
కొంచు కొసరు గగ్గు ముడుఁగు కొంజు కొతుకు కొం
చించు పుయిలోడు స్రుక్కని
మెంచిన నాంధ్రమున సంశయించుటపేళ్లౌ. 94

కొదుకు, కొంచు, కొసరు, గగ్గు, మఱుఁగు, కొంజు, కొఱుకు, కొంచించు, పుయిలోడు, గ్రుక్క అనఁగా సంశయించుటకుఁ బేళ్లు.

క. నిచ్చయము నిజము నిక్కము
నిచ్చలు గ్రెపె బ్బొత్తి నికము నేటు నికువమున్
నిచ్చలమన నిశ్చయమున
కచ్చుపడఁగ నాఖ్యలయ్యె నాంధ్రమున హరీ. 95

నిచ్చయము, నిజము, నిక్కము, నిచ్చలు, గ్రెపెబ్బొత్తి, నికము, నేటు, నికువము, నిచ్చలము అనఁగా నిశ్చయమునకు పేర్లు.

గీ. కమ్మ తియ్య తీపి కమ్మన తీయ తీ
యన యనంగ మధురమునకుఁ బేళ్లు;
తొగర కనరు తొవర యొగరను నివియెల్ల
తువరమునకుఁ బేళ్లు తోయజాక్ష. 96

కమ్మ, తియ్య, తీపి, కమ్మన, తీయ, తియ్యన అనఁగా మధురమునకు పేర్లు. తొగర, కనరు, తొవరు, ఒగరు అనఁగానివి తువరమునకు పేళ్లు.

గీ. కటువునకుఁ బేళ్లు నొట్టన కాఱు మొట్ట
యనఁగఁ; దిక్తమునకుఁ జేఁదు; నామ్లమునకుఁ
బులుసు పుల్లన యనఁ బేళ్లుబోలె; లవణ
మునకు నుప్పన యనఁజెల్లు మురవిదారి. 97

ఒట్టన, కాఱుము, ఒట్ట యనఁగా కటువునకుఁబేళ్లు. చేఁదు, అన తిక్తము. పులుసు, పుల్లన అనఁగా ఆమ్లము. ఉప్పన అనఁగా లవణరసము.

క. పొలపంబు కమ్మ కమ్మన
వలపుం గడి తావి నాఁగ వల్పని యనినన్

జలజాయతేక్షణా! పరి
మళమున కాఖ్యలయివెలయు మహిలో నెప్పుడున్. 98

పొలపము, కమ్మ, కమ్మన, వలపు, కడి, తావి, వల్లు అనఁగానివి పరిమళమునకుఁ బేళ్లు.

గీ. ఎఱుక యెఱుకువ తెలివి నా వఱలె జ్ఞాన
మునకభిఖ్యలునై; బైజయును మఱకువ
మబ్బు నేరమి మఱపన మహిఁ జెలంగె
వనజభవనుత యజ్ఞానమునకుఁ బేళ్లు. 99

ఎఱుక, ఎఱుకువ, తెలివి అనఁగా జ్ఞానమునకు పేళ్లు. బైజ, మఱకువ మబ్బు, నేరమి, మఱపు అనఁగా అజ్ఞానమునకు పేర్లు.

గీ. ముగితి ముత్తియనఁగఁ బేళ్లు మోక్షమునకు;
బరగె సుకృతంబునకు మేలు బాగె మనఁగ;
వెలసె దుష్కార్యమునకుఁ గ్రొవ్విదము కీడు
పని యనఁగఁ బేళ్లు భవసిశాపాళిహేళి. 100

ముగిలి, ముత్తి అనఁగా మోక్షమునకుఁ బేళ్లు. మేలు, బాగెము అనఁగా సుకృతము పేర్లు. క్రొవ్విదము, కీడుపని అనఁగా దుష్కార్యమునకుఁ బేళ్లు

ఆ.వె. వన్నె రంగు చాయ వన్నియ నాఁగ వ
ర్ణంబుపేళ్లు; కౌరనంగ కవురు
నాఁగ నొప్పె తెనుఁగునందు వర్ణాధిక్య
మునకభిఖ్యలగుచు దనుజవైరి. 101

వన్నె, రంగు, చాయ, వన్నియ అనఁగా వర్ణమునకు పేర్లు. కౌరు, కవురు అనఁగా వర్ణాధిక్యమునకుఁ బేరులు.

క. తెల తెల్ల తెల్పు తెలివెలి
వెలరు వెలుక వెల్లి బొల్లి వెల్ల యనఁగ నా
ఖ్యలు శుభ్రమునకు తెలుఁగున
నలరె; పలుకఁబాఱు శుభ్ర మగుటకు పేరౌ. 102

తెల, తెల్ల, తెలు, తెలి, వెలి, వెలరు, వెలుక, వెల్లి, బొల్లి, వెల్ల అనఁగా శుభ్రవర్ణమునకుఁ బేళ్ళు. పలుకబాఱు శుభ్రమగుటకుఁ బేరు.

చ. కఱి నల కందు చామనము కావిరి నల్లన చామ నీలియుం
గఱి కసిసంబు నల్ల కసుఁగందన కట్టి యనంగ నింకనుం
గఱియయనంగ కప్పనఁగ కారనఁగ౯ భువి నీలవర్ణమై
వఱలెను వాసవాదిసురవందితపాదసరోరుహద్వయా.

కఱి, నల, కందు, చామనము, కావిరి, నల్లన, చామ, నీలి, కఱి, కసిసము, నల్ల, కసుగందు, కట్టి, కఱియ, కప్పు, కారు అనఁగా నీలవర్ణము.

ఆ.వె. అఱఁది పసిమి పచ్చ హాళఁది పసుపు పస్పు
కవిల పచ్చన యన భువిహారిద్ర
వర్ణమునకు బేళ్లు; పాటలమునకును
బరగె పయ్య పస్సె పల్ల యనఁగ. 104

అళఁది, పసిమి, పచ్చ, హాళఁది, పస్పు; పసుపు, కవిల, పచ్చన అనఁగా హారిద్రవర్ణముఁ బేళ్ళు. పయ్య, పస్సె, పల్ల అనఁగా పాటలవర్ణమునకుఁ బేళ్ళు.

క. ఎఱ మెట్ట కెంపు గవరన
మెఱుపును కావి తొగరు తొవ రెట్టన విడి జే

గుఱు కావి లాలు తోఁపును
వఱలెను జొత్తనఁగ రక్త వర్ణముపేళ్లై. 105

ఎఱ్ఱ, ఎఱ్ఱ, కెంపు, గవరన, ఎఱుపు, కావి, తొగరు, తొవరు, ఎఱ్ఱన, విడి, జేగుఱు, కావి, లాలు, తోఁపు, జొత్తు అనఁగ రక్త వర్ణముపేళ్ళు.

గీ. ఎఱ్ఱనగు నెత్తురువాఱు నెఱుపు బాఱు
తొగరుకొను జాజువాఱును జిగురువాఱు
నెఱ్ఱవాఱు చిగుర్పన కృష్ణదేహ!
రక్తవర్ణంబగుటపేళ్లు రమణమీరె. 106

ఎఱ్ఱనగు, నెత్తురువాఱు, ఎఱుపుఁబాఱు, తొగరుకొను, జాజువాఱు జిగురువాఱు, నెఱ్ఱవాఱు, చిగురుచు అనఁగా రక్తవర్ణమగుటకుఁబేళ్ళు.

గీ పచ్చ పచ్చన మదుపును పసిమి యనఁగ
హరితవర్ణంబు పేళ్లయి యలరె; చంద్రి
కావి చందురుకావినా శబ్దజాతి
నెగడె సింధురవర్ణాఖ్య లగుచు శౌరి. 107

పచ్చ, పచ్చన, మదుపు, పసిమి అనఁగా హరితవర్ణమునకుఁబేళ్ళు. చంద్రకావి, చందురుకావి అనఁగా సింధురవర్ణముపేళ్ళు.

క. మాదవళంబని పల్కఁన
మాదావళమనఁగనొప్పె మాదళమనఁగన్
మాడావళియన బుధనుత
పాదాంబుజయుగ్మ కపిల వర్ణముపేళ్లౌ. 108

మాదవళము, మాదావళము, మాదళము, మాదావళి అనఁగా కపిల వర్ణముపేళ్ళు.

క. బొమ్మంచన రక్తిమమగు
నిమ్మహి; కత్తెజియనంగ నిది నానావ
ర్ణమ్మున కాఖ్యయగు; కదం
బమ్ము కదంబకము మిశ్ర వర్ణము పేళ్లౌ. 109

బొమ్మంచు అన రక్తిమమగుటకు పేరు. కత్తెజి అనఁగా నానావర్ణముపేరు. కదంబము, కదంబకము, మిశ్రవర్ణముఁ బేళ్ళు.

క. ఇల పంచవన్నియ యనఁగా
నలరె మఱియుఁ బంచవన్నె యనిబల్కినచోఁ
జెలఁగెనివి పంచవర్ణా
ఖ్యలతో ధీవర్గుముగిసె ఖగరాట్తురగా. 110

పంచవన్నియ, పంచవన్నె అనఁగా పంచవర్ణములఁ బేళ్ళు.

ధీ వర్గు ముగి సె ను .

వాగ్వర్గు

గీ. నుడి పలుకు సుద్ది ముచ్చట నొడి మునుకన
వాక్యనామంబులగు; వ్యర్థభాషణమున
కాఖ్యయగు రజ్జనంగ; రహస్యవాక్య
కిద్ధరణి బేరుగానె కమ్మసుద్ది యనఁగ. 111

నుడి, పలుకు, సుద్ది, ముచ్చట, నొడి, మునుకు అనఁగా వాక్యమునకు పేర్లు. రజ్జు అనఁగా వ్యర్థభాషణమునకు పేరు. కమ్మసుద్ది అనఁగా రహస్యవాక్య పేరు.

గీ. హాటకాంబర! వంకరమాట యనఁగ
వఱలె వఱగొడ్డమన బహువచనమందు
సడుగులన దోషవాక్కులకడరిపేళ్ళు
గలిగె; వాగ్వాదుకాఖ్య వాకాటనంగ. 112

వంకరమాట, వఱగొడ్డము, బ॥సడుగులు, అనఁగా దోషవాక్కులకు పేళ్లు. వాకాటు యనఁగా వాగ్వాదునకు పేరు.

క. ఒంటరము కరుసు పరుసన
కంటసమును కాఱు కఱకు కాఱొడ్డెంబుఁ
గంటునుడి కంటగించును
కంటనఁగ విరోధవాక్య గణము మురారీ. 113

ఒంటరము, కరుసు, పరుసన, కంటసము, కాఱు, కఱకు, కాఱొడ్డెము, కంటునుడి, కంటగించు, కంటు యనఁగా విరోధవాక్యము పేళ్ళు,

గీ. గండ్రలు తుటారమును గొడ్డ కాఱు బెట్టి
దంబు బేరజమును బెడిదంబు గెంట
సం బనంగను పరుషవాక్యంబుపేళ్లు;
మిడియ యన వేదవాక్యమై యడరు శౌరి. 114

గండ్రలు, తుటారము, గొడ్డ, కాఱు, బెట్టిదము, బేరజము బెడిదము, గెంటసము అనఁగా పరుషవాక్యము పేళ్ళు. మిడియ యనఁగా వేదవాక్యము పేరు.

గీ. కలిగె నొఱగొడ్డెమన మనోఘాతవాక్య
మునకుపేరు; గయ్యాళంబు ననఁ గయాళ

మనఁగ నివి తిరస్కారోక్తి తనరె; నామ
మునకుఁ బేరనఁ జెల్లును మునివిలోల. 115

ఒఱగొడ్డెము అనఁగా (మనోఘాతవాక్యము) మనసునొప్పించెడుమాట. గయ్యాళిము, గయాళిము అనఁగా తిరస్కారోక్తికిపేర్లు. పేరు అనఁగా నామమునకుసంజ్ఞ.

ఆ. వె. కఱుకన కరుసన కాఱొడ్డెమనఁగను
కాఱనంగ నీఱతాఱ లనఁగ
పరుసన యనఁగను పరుస నఁగను కఠో
రోక్తి కాఖ్యలొప్పె నురగశయన. 116

కఱుకు, కరుసు, కాఱొడ్డెము, కాఱు, ని॥బ॥ఈఱతాఱలు, పరుసన, పరుసు అనఁగా కఠోరోక్తికిఁ బేళ్ళు.

గీ. మోసమన మఱపనఁగను మోస యనవి
తాకనఁగ పరాకన ప్రమాదంబుపేళ్లు;
దనరె మొఱకడమన గొఱతన మనంగ
నలరె దుష్టత్వమున కాఖ్య లంబుజాక్ష. 117

మోసము, మఱపు, మోస, వితాకు పరాకు, అనఁగా ప్రమాదముఁ బేళ్ళు. మొఱకడము, గొఱతనము అనఁగా దుష్టత్వమునకుఁ బేళ్ళు.

క. పొరపడు నా నేమఱుచన
పొరపాటన నేమఱనఁగ పొలమారవ నే
మరుపాటన నేమరిలన
నురగశయానా ప్రమాద మొందుట కాఖ్యల్. 118

పొరపడు, ఏమఱుచు, పొరపాటు ,ఏమఱు, పొలమారు , ఏమరుపాటు, ఏమరిల్లు అనఁగా ప్రమాదపడుటకుఁ బేళ్ళు.

గీ. తగువు పెనకువ యన వివాదంబుపేళ్లు
స్థిరము; శపియించుటకు పేళ్లు తిట్టన శపి
యించనఁగ జెల్లె; వాకట్టు మించియొప్పె
ధరణి వాగ్బంధనమునకు దానవారి. 119

తగువు, పెనఁకువ అనఁగా వివాదముఁ బేళ్ళు. తిట్టు అన, సపియించు అనఁగా శపియించుటకుఁ బేర్లు. వాకట్టుఅనఁగా వాగ్బంధనమునకుఁ బేరు.

గీ. చెడగరము వాఁడి క్రామిడి చెడుగు చెండి
బెరసు బెట్టిదమనఁ జొప్పె పేళ్లు క్రూర
మునకు; రచనకభిఖ్యలుఁ దనరె భువిని
పన్నుగడ పన్నకంబును పన్నికయన. 120

చెడగరము, వాఁడి, క్రాఁమిడి, చెడుఁగు, చెండి, బెరసు, బెట్టిదము అనఁగా క్రూరమునకుఁ బేళ్ళు. పన్నుగడ, పన్నకము, పన్నిక అనఁగా రచనకుఁ బేళ్ళు.

గీ. కుమ్మ సుద్దియనంగను కొమరుమిగిలి
దనరె సంకేతవృత్తాంతమునకుపేరు;
ధరణి నుడికారమన చమత్కారవాక్య
మునకు పేరొప్పె మునికుల వనజమిత్ర. 121

కుమ్మ, సుద్ది సంకేతవృత్తాంతమునకు బేరు. నుడికారము అనఁగా చమత్కారవాక్యమునకు బేరు.

క. తొలిచదువులు ప్రామిన్కులు
తొలుఁబల్కులు ప్రాఁజదువులు తొల్చదువులు ప్రాఁ

బలుకులు పెనుమినుకులు మిను
కులు ప్రాఁగబ్బము తొలుమినుకులు వేదాఖ్యల్. 122

తొలిచదువులు, ప్రామిన్కులు, తొలుఁబల్కులు, ప్రాఁజదువులు, తొల్చదువులు, ప్రాఁబల్కులు, పెనుమిన్కులు, మినుకులు, ప్రాఁగబ్బము, తొలుమిన్కులు అనఁగా వేదములకుఁ బేళ్ళు.

గీ. కైత కబ్బము కయితము కయిత యనఁగ
పొనఁగె కవిత కభిఖ్యలు; పొత్తము వహి
యనఁగ పుస్తకనామంబు లౌను; కబ్బ
మనఁగ కావ్యంబునకుపేరు దనరె శౌరి. 123

కైత, కబ్బము, కయితము, కయిత అనఁగా కవిత్వమునకుఁ బేళ్ళు. పొత్తము, వహి అనఁగా పుస్తకముఁ బేళ్ళు. కబ్బముఅనగా కావ్యమునకుఁ బేరు.

గీ. అసమనంగను పొగడితయనఁ బొగడ్త
యనఁగ కీరితినాఁగను యశముపేళ్లు;
సడి యనెడు నుడి యనియెడు శబ్దమున క
కీర్తి పేళ్లంబుధరరుచిపూర్తి మూర్తి. 124

అసము, పొగడిత, పొగడ్త, కీరితి అనఁగా కీర్తికిఁ బేళ్ళు. సడి, నుడి అనఁగా అపకీర్తికిఁ బేళ్ళు.

గీ. నీతమును తనవ ముదల నీతకంబు
నేమమును కట్టడ యనంగ నిర్ణయంబు
బొందెపేళ్లు వక్కాణంబు పోలుపొందు
సుద్దియనఁగ వృత్తాంతాఖ్య లుద్దిగానెను. 125

నీతము, తనవ, ముదల, నీతకము నేమము అనఁగ నిర్ణయము పేళ్ళు. వక్కాణము, పోలుపొందు, సుద్ది అనఁగా వృత్తాంతముపేళ్ళు.

సీ. అంగ మంగొప్పిద మంచు మైవడి కైపు
కైవడి కట్టడ కరణి కోపు
తమ కెసకం బోజ యమరిక పాటుమై
పగిది తెఱంగు పటి పదురు తీరు
మొగి జోక తోయంబు తొగ పొల్పు మైలాగు
పంతం బనువు శేవ పరుసు చెన్ను
మాడికి గనునిక మాడ్కి వైనము మెయి
వెరవు సంగడి వీఁక వితము వెంట
గీ. నెరవు చందము బల్విడి నెటి వగ వహి
పోఁడిమి బలువిడి వరుస పొలము రూపు
సంచు విన్ననువు వడుగు సొరు సూటి
నాఁగ విధమున కాఖ్యలు నాగశయన. 126

అంగము, అంగు, ఒప్పిదము, అంచు, మైవడి, కైపు, కైవడి, కట్టడ, కరణి, కోపు, తమకు, ఎసకము, ఓజ, అమరిక, మై, పాటు, పగిది, తెఱంగు, పటి, పదురు, తీరు, మొగి, జోక, తోయము, తొగ, పొల్పు, మే, లాగు, పంతము, అనువు, శేవ, పరుసు, చెన్ను, మాడికి, గమనిక, మాడ్కి, వైనము, మెయి, వెరవు, సంగడి, వీఁక, వితము, వెంట, నెరవు, చందము, బల్విడి, నెటి, వగ, వహి, పోఁడిమి, బలువిడి, వరుస, పొలము, రూపు, సంచు, విన్ననువు, వడుగు, సొరు, సూటి అనవిధముపేళ్లు.

ఆ. వె. స్రావి సరవి సొరిది వావిరి పదకంబు
పరువడి లలిమేర వరుస యనఁగఁ
బరగె క్రమముపేళ్లు; పొరి యొగి దారనాఁ
గ్రమముగా ననుటకు గలిగెపేళ్లు. 127

ప్రాథివి, సరవి, సొరిది, వావిరి, పదకము, పరువడి, లలి, మేర, వరుస అనఁగా క్రమమునకుపేళ్లు. పొరి, ఒగి, దార అనఁగా క్రమముగా అనుటకుఁపేళ్లు.

క. వెర వన నిమ్మన వలనన
సరియన నొడికంబనఁగ పొసగన నొనరునాఁ
నెరవన ప్రావయనంగ పొ
నరునన తిన్నయన యుక్తనామములు హరీ. 128

వెరవు, ఇమ్ము, వలను, సరి, ఒడికము, పొసఁగు, ఒనరు, నెరవు ప్రావ, పొనరు, తిన్న యుక్తమునకుఁ బేళ్ళు.

గీ. యుక్తమగుటకుఁ బేళ్లగు నొదవు పోలు
సరిపడు తగుననంగ నిద్ధరణి ; ననుపు
ననుచు కట్టడసేయు నంచనఁగఁ బేళ్లు
నార్యవినుత ! యాజ్ఞాపించు మనుట కగును. 129

ఒదవు, పోలు, సరిపడు, తగు అనఁగా యుక్తమనుటకుపేళ్ళు. అనుపు, అనుచు, కట్టడసేయు, అంచు అనఁగా ఆజ్ఞాపించు మనుటకుపేళ్ళు.

క. ఆనయన దురాయి యనఁగ
నానతియన ముదలయు సెలవన నోజయనం
గా నిమితమన దురాయన
నౌ నుత్తరువనఁగ నాజ్ఞ కగునామంబుల్. 130

ఆన, దురాయి, ఆనతి, ముదలయు, సెలవు, ఓజ, నిమితము, దురా, ఉత్తరువు అనఁగా ఆజ్ఞకుపేళ్ళు.

క. మొదలన నెత్తనగోలన
పొదలెను ప్రారంభమునకు ; మొదలుపెటుడనగ

మొదలుకొనన తొడఁగనఁ దె
ల్పెద ప్రారంభించుటకును పేళ్లగును హరీ. 131

మొదలు, ఎత్తనగోలు అనఁగా ప్రారంభమునకు పేళ్ళు. మొదలు పెట్టు, మొదలుకొను, తొడఁగు అనఁగా పారిరంభించుటకుఁ బేళ్ళు.

గీ. మొదలుకొను నన తొట్టనాఁ మొదలగునన
ప్రముఖమున కాఖ్యలగును ; మోచు మొదలుకొని
కొలె తొడఁగి కోలె యన మునిని నిలయయాది
కొని యనుట కాఖ్యలై కీర్తిఁగొనియె భువిని. 132

మొదలుకొని, తొట్టు, మొదలగు అనఁగా ప్రముఖమునకుఁ బేళ్ళు. మోచు, మొదలుకొని, కొలె, తొడఁగి, కోలె అనఁగా ఆదికొని యనుటకు బేళ్ళు.

గీ. కడ చివర యంచు తుదయును కడపలయన
నంత్యమున ; కంత పిమ్మట యంతట పద
పడి వెనుక పదంపడి తరువాత వెండి
పిదపనా ననంతరమున కొదవె పేళ్లు. 133

కడ, చివర, అంచు, తుద, (రూ)తుది, కడపల అనఁగా అంత్యమునకుఁ బేళ్ళు. అంత, పిమ్మట, అంతట, పదపడి, పదంపడి, వెనుక, తరువాతి, వెండి, పిదప అనునివి అనంతరమునకుఁ బేళ్ళు.

క. మునుపన తొంటియనఁగ తొలి
యనఁగను తొలు తొల్లి తొల్త యన మున్ననఁగా
వెనుకటు నన తొలుత యనఁగా
దనుజాంతక పూర్వమునకు దనరెనుపేళ్లై. 134

మునుపు, తొంటి, తొలి, తొలు, తొల్లి, తొల్త, మున్ను, వెనుకటి, తొలుత అనఁగా పూర్వమునకుఁ బేళ్లు.

సీ. పోరిపోరి సారె వేమరు పలుమరు పలు
మారు పల్మారు వేమారును పలు
మాఱు పల్మాఱు వేమా అన యము పలు
మఱు తొడితొడియు వేమరు పలుమరు
మఱిమఱి చీటికిమాటికి పల్మఱు
సారె కందంద నాఁ బేరుమీఱె
నామ్రేడితమునకు నాఖ్యలై తెనుఁగున ;
వినుకలి విన్కలి విన్కి వినికి
గీ. యనఁగనాకర్ణనమునకు నాఖ్యలయ్యె ;
ఆలకించు నాలకించన నాఖ్యలయ్యెఁ
బరగె నిల నాకర్ణించు పదమునకును
మదరిపువిహార శ్రీవధూహృదయచోర. 135

పోరిపోరి, సారె, వేమరు, పలుమరు, పలుమారు, పల్మారు, వేమారు, పలుమాఱు, పల్మాఱు, వేమాఱు, అనయము, పలుమఱు, తొడితొడి, వేమరు, పలుమరు, మఱిమఱి, చీటికిమాటికి, పల్మఱు, సారెకు, అందంద అనఁగా ఆమ్రేడితమునకు బేళ్లు. వినుకలి, విన్కలి, విన్కి, వినికి అనఁగా ఆకర్ణనముఁ బేళ్లు. ఆలకించు, ఆలించు అనఁగా ఆకర్ణించుటకుఁ బేళ్లు.

గీ. ఆమతించుసన జీరుసన పిలుచన
బేర్మి నివి యాహ్వానించు పేళ్లు; మంత
నమన గుంజిలిపెట్టన మఱియు దాఁప
రికమనంగ రహస్యంబునకును బేళ్లు. 136

ఆమతించు, చీరు, పిలుచు,(రూ)పిల్చు అనఁగా ఆహ్వానించుటఁ బేళ్లు. మంతనము, గుంజిలిపెట్టు, దాఁపరికము అనఁగారహస్యమునకుఁ బేళ్ళు.

ఆ. వె. నుడుఁగు నుడువు నొడుగు నొడువు వక్కాణించు
వక్కణించు సలుకు వాకొను వివ
రించు చెప్పు నుగ్గడించు వ్రాకుచ్చన
నికరమౌ వచించుటకును పేళ్లు. 137

నుడుఁగు, నుడువు, నొడుగు, నొడువు, వక్కాణించు, వక్కణించు, సలుకు, వాకొను, వివరించు, చెప్పు, ఉగ్గడించు, వ్రాకుచ్చు అనఁగా వచించుటకుఁ బేళ్ళు.

గీ. తెలియునన పసఁగు నాఁగను తెల్విడియన
విశదమగుటకు నాఖ్యలై వెలసె; తలఁచు
ననఁగ ధ్యానించుటకుఁ బేరు; ధ్యానమునకు
తలఁపనఁగఁ బేరు జెల్లును జలజనాభ. 138

తెలియు, పసఁగు, తెల్విడి అనఁగా విశదమగుటకుఁ బేళ్లు. తలఁచు అనఁగా ధ్యానమునకుఁ బేరు.

గీ. పొగడిక పొగడ్త కైవారము పొగడితయు
గణుతి యనఁగను స్తుతికి భిఖ్యలు; పొగడ్త
పొగడు నగ్గించు కొండాడనఁగస్తుతించు
టకు నభిఖ్యలు మణిమయమకుటభూష. 139

పొగడిక, పొగడ్త, కైవారము, పొగడిత, గణుతి అనఁగా స్తుతికి బేళ్ళు. పొగడ్త, పొగడు, అగ్గించు, కొండాడు అనఁగా స్తుతించుటకుఁ బేళ్లు.

క. వేఁడుకొనన కొసరనఁగా
వేఁడికొనన వేఁడనంగ విలసిల్లె నిలన్

బోఁడిమిఁ బ్రార్థించుటకే
వాఁడ్ర నామగణమగుచు పాలితదేవా. 140

వేఁడుకొను, కొసరు, వేఁడికొను, వేఁడు అనఁగా బ్రార్థించుటకుఁ బేళ్లు.

గీ. వదరు వాపో వడ రఱచు వాకొననఁగ
ఘోషణాఖ్యలు; కుయి కుయ్యి కూయి మొఱ్ఱ
వాచఱు మొఱ యనంగను వన్నెకెక్కి
వెలసె నార్తధ్వనికి బేళ్ళు వేదవేద్య. 141

వదరు, వాపోవు, అడరు, అఱచు అనఁగా ఘోషణమునకుఁ బేళ్లు. కుయి, కుయిన, కుయ్యి, మొఱ్ఱ, వాచఱు, మొఱ అనఁగా ఆర్తధ్వనికిఁ బేళ్లు.

గీ. గువ్వఁ గుత్తిక పడన డగ్గుత్తికయని
యనఁగ తీఁగెయెలుంగనియనఁగ
నీ రెలుంగనంగను ఘోరకలుషవితాన
భంగ తెలుఁగున గద్గదస్వరము పేళ్ళు. 142

గువ్వ, గుత్తిక, డగ్గుత్తిక, తీఁగయెలుఁగు, ఈఱెలుఁగు ఇవి గద్గదస్వరము బేళ్లు.

చ. సడి యగ డాడికోలును దిసంతును సెగ్గము అట్టురట్టునా
అడి తెగ డాట యాడికయు అవ్వయు పల్కును తిట్టువాటునీ
సడమును బ్రబ్బునం గొడిమె సంహతి నింద కభిఖ్యలయ్యెని
ప్పుడమిని పేరుగాంచె స్ఫుటపుష్కరలోచన పాపమోచనా

సడి, అగడు, ఆడికోలు, దిసంతు, సెగ్గము, అట్టు, ఆఱడి, తెగడు, ఆట, ఆడిక, అవ్వ, పలుకు, తిట్టువాటు, ఈసడము, ప్రబ్బు, కొడిమె ఇవి నిందకుఁ బేళ్లు.

గీ. తెగడునాఁ బ్రబ్బనఁగ దూఱనఁగ నొదరని
యన కరాళించునాఁగ నెగ్గాడనంగ
నెగ్గులాడన పోనాడు నింక గోస
డచు ననఁగను అవ్వాడన డంబుమీఱి
యొప్పెనిందించుటకుపేళ్ళు నురగశాయి. 144

తెగడు, ప్రబ్బు, దూఱు, ఒదరు, కరాళించు, ఎగ్గాడు, ఎగ్గులాడు పోనాడు, గోసడచు, అవ్వాడు అనఁగా నిందించుటఁ బేళ్లు.

క. నిక్కువము నికము నిజమును
నిక్కము సత్తును నిబద్ది నిబ్బద్దియనన్
గ్రక్కున సత్యముపేళ్లై
నిక్కెు భువిని దనుజజైత్ర నీరదగాత్రా. 145

నిక్కువము, నికము, నిజము, నిక్కము, సత్తు, నిబద్ది, నిబ్బద్ది అనఁగా సత్యమునకుఁ బేళ్లు.

చ. తవణియు లేదుబంతి బురుడా మునిబద్దుర కాఱు కల్లయుం
దవళిహుళిక్కియున్ బిజుగు దబ్బఱ సున్నయుబొల్లుజల్లియున్
తవడి యబద్దమున్ హుళికి డబ్బఱనాఁగ నసత్యనామముల్
భవసముదాయవార్ధితరి పాదబిసప్రసవా రమాధవా. 146

తవణి, లేదుబంతి, బురుడా, ముసి, బద్దుర, కాఱు, కల్ల, తవళి, హుళిక్కి, బిజుగు, దబ్బఱ, సున్న, బొల్లు, జల్లి, తవడి, అబద్దము, హుళికి డబ్బఱ అనఁగా అసత్యమునకుఁ బేర్లు.

బోఁడిమిఁ బ్రార్థించుటకే
వాఁడఁగ నామగణమగుచు పాలితదేవా. 140

వేఁడుకొను, కొసరు, వేఁడికొను, వేఁడు అనఁగా ప్రార్థించుటకుఁ బేళ్లు.

గీ. వదరు వాపో వడ రఱచు వాకొననఁగ
ఘోషణాఖ్యలు; కుయి కుయ్యి కూయి మొఱ్ఱ
వాచఱు మొఱ యనంగను వన్నె కెక్కి
వెలసె నార్తధ్వనికిఁ బేళ్ళు వేదవేద్య. 141

వదరు, వాపోవు, అదరు, అఱచు అనఁగా ఘోషణమునకుఁ బేళ్లు. కుయి, కుయిన, కుయ్యి, మొఱ్ఱ, వాచఱు, మొఱ అనఁగా ఆర్తధ్వనికిఁ బేళ్లు.

గీ. గువ్వఁ గుత్తిక పడన డగ్గుత్తికయని
యనఁగ తీఁగెయెలుంగనియనఁగ
నీ రెలుంగనంగను ఘోరకలుషవితాన
భంగ తెలుఁగున గద్గదస్వరముపేళ్ళు. 142

గువ్వ, గుత్తిక, డగ్గుత్తిక, తీఁగయెలుఁగుఁ, ఈరెలుఁగు ఇవి గద్గదస్వరముబేళ్లు.

చ. సడి యగ డాడికోలును దిసంతును సెగ్గము అట్టురట్టునా
అడి తెగ డాట యాడికయు అవ్వయు పల్కును తిట్టవాటునీ
సడమును ప్రబ్బునుం గొడిమె సంహతి నింద కభిఖ్యలయ్యని
ప్పుడమిని పేరుగాంచె స్ఫుటపుష్కరలోచన పాపమోచనా

సడి, అగడు, ఆడికోలు, దిసంతు, సెగ్గము, అట్టు, ఆఱడి, తెగడు, ఆట, ఆడిక, అవ్వ, పల్కు, తిట్టవాటు, ఈసడము, ప్రబ్బు, కొడిమె ఇవి నిందకుఁ బేళ్లు.

గీ. తెగడునాఁ బ్రబ్బనఁగ దూఱనఁగ నొదరని
యన కరాళించునాఁగ నెగ్గాడనంగ
నెగ్గులాడన పోనాడు నింక గోస
డచు నవఁగను అవ్వాడన డంబుమీఱి
యొప్పెనిందించుటకుపేళ్ళు నురగశాయి. 144

తెగడు, ప్రబ్బు, దూఱు, ఒదరు, కరాళించు, ఎగ్గాడు, ఎగ్గులాడు పోనాడు, గోసడచు, అవ్వాడు అనఁగా నిందించుటఁ బేళ్లు.

క. నిక్కువము నికము నిజమును
నిక్కము సత్తును నిబద్ది నిబ్బద్దియనన్
గ్రక్కున సత్యముపేళ్లై
నిక్కు భువిని దనుజజైత్ర నీరదగాత్రా. 145

నిక్కువము, నికము, నిజము, నిక్కము, సత్తు, నిబద్ది, నిబ్బద్ది అనఁగా సత్యమునకుఁ బేళ్లు.

చ. తవణియు లేదుబంతి బురుడా మునిసి బద్దుర కాఱు కల్లయుం
దవళిహుళక్కియున్ బిజుగు దబ్బఱ సున్న యుబొల్లుజల్లియున్
తవడి యబద్దమున్ హుళికి డబ్బఱనాఁగ నసత్యనామముల్
భవసముదాయవార్ధితరి పాదబిసప్రసవా రమాధవా. 146

తవణి, లేదుబంతి, బురుడా, మునిసి, బద్దుర, కాఱు, కల్ల, తవళి, హుళిక్కి, బిజుగు, దబ్బఱ, సున్న, బొల్లు, జల్లి, తవడి, అబద్దము, హుళికి దబ్బఱ అనఁగా అసత్యమునకుఁ బేర్లు.

క. తలఁపనఁగ నాంధ్రపదమున
నలరె నభిప్రాయమునకు నాఖ్యలగుచు; మా
టలబంతి దొంతిచేఁక
కలిగిన వాగ్వర్గుముగిసె కంధిశయానా. 147

తలఁపు అనఁగా అభిప్రాయమునకుఁ బేరగును.

వాగ్వర్గు ముగిసెను.

శబ్దాదివర్గు

గీ. అలికిడి రవాళి మొరయిక యలుకువ రొద
మ్రోత సద్దు రొదాళంబు మొరపము మెడి
దంబు నాదుర వళియనఁ దనరె పేళ్ళు
ధ్వనికి కల్మషదూర కంధరశరీర. 148

అలికిడి, రవాళి, మొరయిక, అలుకువ, రొద, మ్రోఁత, సద్దు, రొదాళము, మొరపము, మెడిదము, రవళి, నాదు అనఁగా ధ్వనికిఁ బేర్లు.

క. ఉలియును జడియును క్రందును
నులివు తివుట గిలకరించు నొఱలు మొరయు క్రం
దిలు మ్రోయు మ్రోగునన
నలరెధ్వనించుటకుపేళ్లు హాటకచేలా. 149

ఉలియు, జడియు, క్రిందు, మొరయు, ఉలివు, తివుట, గిలకరించు, ఒఱలు, మ్రోఁగు, క్రందిల్లు, మ్రోయు అనఁగా ధ్వనించుటఁ బేర్లు.

గీ. కేఁక బెంగయు నాఱుపు కేఁకరింత
యనఁగ కాకుస్వరధ్వని కౌను పేళ్లు;
క్రోల్చు నెలగించు కూపెట్టు కుఱ్ఱు కెరలు
నార్చునన ధ్వనిపెట్టుట కాఖ్యలౌను. 150

కేఁక రూ. కూక, బెంగ, ఆఱుపు, కేఁకరింత అనఁగా కాకుస్వరధ్వనికిఁ బేర్లు. క్రోలుచు, ఎలిగించు, కూపెట్టు, కుఱ్ఱు, కెరలు, ఆర్చు అనఁగా ధ్వనిపెట్టుటకుఁ బేర్లు.

గీ. పాట గీతంబునకు పేరు; స్వరము సొరము
పొసఁగెను; కిలార్చు అంకెయు బొబ్బరింత
యనగ వెలసెను సింహనాదాఖ్యలగుచు;
వనజభవపాల! శబ్దాదివర్గుముగిసె. 151

పాట అనఁగా సంగీతమునకుఁ బేరు. సొరము అనఁగా స్వరమునకుఁ బేరు. కిలార్చు, అంకె, బొబ్బరింత అనఁగా సింహనాదమునకుఁ బేళ్లు

శబ్దాదివర్గుముగిసెను.

నాట్యవర్గు

ఆ.వె. పాటకాఁడు గాణ బయకాఁడు సీకారి
గాణుఁ డనఁగ పేళ్లు గాయకునకు;
గాణకత్తె పాటకత్తె గాణియనంగ
గాయకికగు పేళ్లు కమలనాభ. 152

పాటకాఁడు, గాణ, బయకాఁడు, సీకారి అనఁగా గాయకునకుఁ బేళ్లు. గాణకత్తె, పాటకత్తె, గాణి అనఁగా స్త్రీకిఁ బేళ్లు.

గీ. గొండ్లి యన నాట నాఁగను గొండిలియన
నట్టువ యనంగ పచరణనాఁగ చిందు
నాఁగ మలపుగొనుననియనంగ కేళి
కయన నాట్యమునకుపేళ్లు కమలనాభ. 153

గొండ్లి, ఆట, గొండిలి, నట్టువ, పచరణ, చిందు, మలపుగొను కేళిక ఇవి నాట్యమునకుఁ బేళ్ళు.

గీ. ఆడు తడవాడు పింపిసలాడు చిందు
ద్రొక్కు నట్టాడు చిందులుద్రొక్కు ననఁగ
మఱియు తుంపెసలాడన మహిని వెలసె
నర్తనముసేయుటకు పేళ్లు నలిననాభ. 154

ఆడు, తడవాడు, పింపిసలాడు, చిందులుద్రొక్కు, తుంపెసలాడు ఇవి నర్తించుటకుఁ బేళ్ళు.

క. క్రోవియు వాసెయు పిల్లనఁ
గ్రోవి మయిలక్రోవి తూఁతకొమ్మను పిల్లం
గ్రోవియు పిల్లంగ్రోల్ నా
మావళి భువి మురళికౌను హాటకచేలా. 156

క్రోవి, వాసె, పిల్లనఁగ్రోవి, మైలక్రోవి, తూఁతకొమ్మ, పిల్లంగ్రోవి, పిల్లంగ్రోలు అనఁగా మురళీవాద్యమునకుఁ బేర్లు.

క. వీణెయనఁగ దండియయన
వీణియయన వీనెయనఁగ వీనియయనఁగన్
వీణకు పేళ్లౌ; నొళవన
వీణాదండంబుపేరు విహగతురంగా. 156

వీణె, పీణియ, దండియ, వీనియ, వీనె అనఁగా వీణకుఁ బేర్లు. ఒళవు అనఁగా వీణాదండముఁ బేరు.

గీ. కరివెన వీణెకాయనాఁ గకుభమునకు
మొనసె బేళ్లు; తంత్రీభేదమునకుఁ బేళ్లు
తంబుఱా తంబుఱ యనఁగఁ దనరె; సరము
తంతి సరికట్టు సారె నాఁదంత్రిపేళ్లు. 157

కరివె, వీనెకాయ అనఁగా కకుభమునకుఁ బేర్లు. తంబుఱా, తంబుఱ అనఁగా తంత్రీభేదము. సరము, తంతి, సరికట్టు, సారె అనఁగా తంత్రికి బేర్లు.

గీ. తుడుము సరగజము దముకు గిడియ ఢోలు
నాఁగనొప్పెను తమ్మటనామపంక్తి;
తవణి డంకా డవిణ డక్క భువిని ఢక్క
కాఖ్యలౌ మదదనుజారి యఘవిదారి. 158

తుడుము, సరగజము, దముకు, గిడియ, ఢోలు అనఁగా తమ్మటముఁ బేర్లు. తవణి, డంకా, డవిణ, డక్క అనఁగా ఢక్కకుఁ బేర్లు.

గీ. నాగసరమన్న సన్నాయినాఁగ సింగి
నాదమనఁగను తెనుఁగుననామపంక్తి
యలరె మురళివిశేషంబునలఘు దురిత
దూర దనుసుతవారసంహార శూర. 159

నాగసరము, సన్నాయి, సింగినాదము అనఁగా మురళీవిశేషమునకు బేర్లు.

గీ. ఉడుకు యావజము కవడె యురుమ కాళె
కనకతప్పెట గుమ్మెట కాళియ కయి

మడి యుడుక్క గుమ్మెతయు కైముడియు చెంగు
కరిదియు గడవ తీటును నరగయనఁగ
నమరెవాద్యభేదంబుల కాఖ్యలగుచు. 160

ఉడుక, ఆవజము, కవడె, ఉరుమ, కాళె, కనకతప్పెట, గుమ్మెట, కాళియ, కయిముడి, ఉడుక్క, గుమ్మెత, కైముడి, చెంగు, కరిది, కడవ, తీటు, నరగ అనఁగా వాద్యవిశేషముల పేర్లు.

గీ. సంతసం బరుసము రహిసంబరంబు
సంభ్రమ మెల ర్పెలరుపు సంతొసంబు
వెంట మెలమి సంతోసంబు వేడుకయరు
సంబు కొంటాటమును హరుసంబుసొంపు
నెమ్మియన సంతోషముపేరు లిమ్మహిహారి. 161

సంతసము, అరుసము, రహి, సంబరము, సంభ్రమము, అలరు, ఎలర్పు, ఎలరుపు, సంతొసము, వెంటము, ఎలమి, సంతోసము, వేడుక, అరుసము కొండాటము, హరుసము, సొంపు, నెమ్మి అనఁగా సంతోసమునకుఁ బేర్లు.

క. తలిరు చెలర్చును కేరును
చెలఁగు తలిర్చెలరుచు హరుసించు తలిర్చుఁగ
వెలసెను సంతోషించుట
కిల నాఖ్యలగుచు మురారి కృతకవిదారీ. 162

తలిరు, చెలర్చు, కేరు, చెలఁగు, తలిర్చు, ఎలరుచు, హరుసించు, తలిరుచు, వెలసు అనఁగా సంతోషించుట పేళ్లు.

సీసమాలిక.

అసలారు అంపిల్లు నగ్గలిం చేపారు
నన గుబ్బతి ౖలరు చగ్గలికయు.

కడలు నెక్కొసఁగును కడుకొను క్రేళ్లుబ్బు
కదు రెసలారును కడలుకొనును
మూరిఁబోవు నెలర్చు మూరు నడరువాలు
కొదరు కెడలు వ్రాలు కొప్పరించు
తసరారు జడిఁగొను తనరు తనర్చును
తొంగలించు తలిర్చు తుఱఁగలించు
తనరుచు తలికుచు దైవారు దుద్దెక్కు
నిక్కు పం బెసలారు నిబ్బరించు
పరిడవించు ననుచు బలకొను పమ్మును
ప్రబలు మిటారించు ప్రబ్బుచేయు
ముడివకు మేటిల్లు మురియంబడును మెండు
కొను నివ్వటిలు క్రిందుకొను తొలంకు
గుబ్బతిలును గండుకొనును పొంపిపోవు
పొంగారు పొనకాడు చెంగలించు
గీ. నుట్టిపడును పొటకరించు నొడ్డగిల్లు
మించి యాగుబ్బుకొను మమ్మగించు పెంపు
మీఱు సందడించనఁగను మేఘశోభి
తాంగ! యతిశయించుట కాఖ్యలయ్యెధరణి. 163

అసలారు, అంపిల్లు, అగ్గలించు, ఏపారు, గుబ్బతిల్లు, ఎలరుచు, అగ్గలిక, కడలు, ఎక్కు, ఎసఁగు, కడుకొను, క్రేళ్లుబ్బు, కదురు, ఎసలారు, కడలుకొను, మూరిఁబోవు, ఎలర్చు, మూరు, అడరు, వాలు, కొదరు, కెరలు, వ్రాలు, కొప్పరించు, తనరారు, జడిఁగొను, తనరు, తనర్చు, తొంగలించు, త

లిరు, మఱుఁగలించు, తనరుచు, తలిరుచు, దైవాఱు, దుద్దెక్కు, నిక్కు, పంబు, ఎసలారు, నిబ్బరించు, పరిడవించు, ననుచు, బలకొను, పమ్ము, ప్రబలు, మిటారించు, ప్రబ్బు, ఱేయు, ముడివడు, మేటిల్లు, మురియబడు, మెండుకొను నివ్వటిల్లు, క్రందుకొను, తొలఁకు, గుబ్బతిల్లు, గడ్డుకొను, పొంపీవోవు,పొంగారు, పొనకాడు, చెంగలించు,ఉట్టిపడు, పొటకరించు, ఒడ్డగిల్లు, అగుబ్బుకొను,మమ్మరించు,పెంపుమీఱు,సందడించు అనఁగా అతిశయించుట పేళ్లు.

సీ. కడిమి యెఱ్ఱెఱ యేచు కడ్మి ననుపు పిక్క
టిల్లు పెల్చన పెల్చ పెల్లుపేర్మి
పెలుచన తనరుపు పెలుచ మిటారంబు
బెట్టు పంచారంబు పెంపు నెలరు
వఱలు సందడి మెండు పరిడవం బెసకంబు
పేరిమి మెఱవడి పెల్లిదంబు
నిబ్బరం బాగుబ్బు నుబ్బరం బనఁగను
దనరారె నతిశయమునకుఁ బేళ్లు;

గీ. నంగవించు నంకించు నుప్పొంగున్ మొన
కట్టు వీఁగు కేరును కిలకొట్టును వసి
గొనును కొల్కొను ననఁగను దనరె నుల్ల
సిల్లుటకుఁ బేళ్లు హాఁహాయ సేవితపద. 164

కడిమి, ఎఱ్ఱెఱ, ఏచు, కడ్మి, ననుపు, పిక్కటిల్లు, పెల్చన, పెల్చ, పెల్లు, పేర్మి, పెలుచన, తనరుపు, పెలుచ, మిటారము, బెట్టు, పంచారము, పెంపు, ఎలరు, వఱలు, సందడి, మెండు, పరిడవము, ఎసకము, పేరిమి, మెఱవడి, పెల్లిదము, నిబ్బరము, అగుబ్బు, ఉబ్బరము ఇవి అతిశయమునకు పేళ్లు. అంగవించు, అలకించు, ఉప్పొంగు, మొనకట్టు, వీఁగు, కేరు, కిలకొట్టు, వసిగొను, కొల్కొను అనఁగా ఉల్లసిల్లుట పేళ్లు.

గీ. అచ్చలం బారడము వీఁక యంగద లలి
యోజ యొడికారమును జోక యుబ్బకంబు
నగ్గలిక మొనకట్టు కొమ్మనఁగ భువిని
వెలసె నుత్సాహమునకు నాఖ్యలు మురారి. 165

అచ్చలము, ఆరడము, వీఁక, అంగద, లలి, ఓజ, ఒడికారము, జోడు, ఉబ్బకము, అగ్గలిక, మొనకట్టు, కొమ్మ అనఁగా ఉత్సాహమునకు పేళ్లు

క. నగవనఁగ నవ్వన నగు న
నఁగ హాసముపేళ్లు; చిన్నినగవనఁగను చి
ర్నగ వనఁగ ముసిముసినగ వ
నఁగ చిఱునగవనఁగ స్మితమునకు పేళ్లో కృష్ణా. 166

నగవు, నవ్వు, నగు అన హాసము పేళ్లు. చిన్నినగవు, చిర్నగవు, ముసిముసినగవు, చిఱునగవు అనఁగా స్మితము పేళ్లు.

క. ఎగతాళి గేలితిర్పిస్తరి
నగుబాటు పిసాళి క్రేణి నవ్వను మేలం
బగు మఱియుఁ దచ్చనయున
నగు పరిహాసంబుపేళ్లు హరిహయరక్షా. 167

ఎగతాళి, గేలి, తిర్పిస్తరి, నగుబాటు, పిసాళి, క్రేణి, నవ్వు, మేలము, తచ్చన అనఁగా పరిహాసముఁ బేళ్లు.

గీ. క్రేణిసేయు సంయోటించు గేలిగొట్టు
గుంజ నుసుఁగుడనంగను కుముదమిత్ర
సూర్యలోచన పరిహారించుటకుపేళ్లు
నాంధ్రభాషనువిలసిల్లె నవనియందు. 168

క్రేణిసేయు, సంయాటించు, గేలిగొట్టు, గుంజనుసుఁగుడు అనఁగా పరిహసించుటకు పేళ్లు.

గీ. తమి యనఁగ కుతూహలమున కమరు; తమిగొ
ను నన తివురన తిలకించు నన కుతూహా
లపడుటకు నొప్పు; తీక్ష్ణణంబు నపు డెయు న్వ్యో
బెట్ట యొక్కుటి పేళ్లచే బిసరుహాక్ష. 169

తమి అనఁగా కుతూహలము పేరు. తమిఁగొను, తివురు, తిలకించు అనఁగా కుతూహలపడుట పేళ్ళు. బెట్ట, ఒక్కుటి అనఁగా తీక్ష్ణమునకు పేళ్ళు.

క. అక్కటికముఁగ నిబ్బరికం
బక్కటికయుఁ గనికరమన నగు దయ కాఖ్యల్;
నిక్కముఁ దెలిపెద సైరిం
చొక్కటి క్షమించుననుట నొప్పెమురారీ. 170

అక్కటికము, నిబ్బరికము, అక్కటిక, కనికరము అనఁగ దయకు పేళ్ళు. సైరించు అనఁగా క్షమియించుటకు పేరు.

క. ఓరిమి యోపిక తాళిక
యోరుపు నోపోర్చు తాల్మి యోర్పును మఱియుఁ
సైరణ యన క్షమ కాఖ్యలు
ఘోరదితికుమారజాల కుంజరసింహా. 171

ఓరిమి, ఓపిక, తాళిక, ఓరుపు, ఓపోర్చు, తాలిమి, ఓర్పు, సైరణ అనఁగ క్షమకు పేళ్ళు.

గీ. తనుకట్టుం దనమ ని యని
తనకు తాం తాళంబనుచు ననఁగనీరసనాఁ

గ నసూయ కాఖ్యలగుచుం
దనరె రమాహృదయవికచ తామరసాళీ. 172

కనుకుట్టుఁ దనము, కాంతాళము, ఈరస అనఁగ అసూయ పేళ్ళు.

సీ. అదట సం బెగ ఫుదు టుదురు గరువమును
గబ్బియు గబ్బును గబ్బితనము
డంబును మురువును డబడబ టెక్కువ
టెక్కును కచ్చును తెక్కు తెగటు
ద్రుక్కును నిక్కును ద్రుళ్లును నెగవును
బింకంబు పొగరును పిలుకు వీఁక
మురువు హంకారంబు మురిమిడి ముఱికంబు
బెట్టు మిటారంబు బెట్టిదంబు
గీ. వీఁకనఁగ గర్వమునకు నభిఖ్యలొప్పె
వీఁకనఁగ మిటారించన వీఁగుననఁగ
విక్కుననఁగ పొంగారన నిక్కుననఁగ
పొంగళించన ద్రుళ్లన పొసఁగె నాంధ్ర
మునను గర్వించు పేళ్లగు మునివిలోల. 173

అదటు, అసము, ఎగపు, ఉదుటు, గరువము, గబ్బు, గబ్బిదనము, డంబు, మురువు, డబడబ, టెక్కువ, టెక్కు, కచ్చు, తెక్కు, తెగటు, ద్రుక్కు, నిక్కు, ద్రుళ్ళు, నెగవు, బింకము, పొగరు, పిలుకు, వీఁక, మురువు, హంకారము, మురి, మిడి, ముఱికము, బెట్టు, మిటారము, బెట్టిదము, వీఁకఅనఁగా గర్వమునకుఁ పేళ్ళు. వీఁకు, మిటారించు, వీఁగు, విక్కు, పొంగారు, నిక్కు, పొంగళించు, ద్రుళ్ళు అనఁగా గర్వించుటకుఁ పేళ్ళు.

తే. గీ. వెలసె నీటనఁగను మురిపెంబనంగ
నుర్వరఁ జెలంగె శృంగారగర్వమునకుఁ
బేళ్లు; కన రితె మెక్కను వేడుకయును
బాళి యితవన నిష్టమౌ పాళనాళ. 174

నీటు, మురిపెము శృంగారగర్వమునకుఁ బేళ్ళు. కనరు, ఇతము ఏక్కు, వేడుక, బాళి, ఇతవు అనఁగా ఇష్టమునకు పేళ్ళు.

తే. గీ. ఓటుపాటన నెడరన నోటమి యన
బాడుదల నాఁగ నోటన భంగమునకు
మొక్కచెడు బన్నపడు నోటుపోవనంగ
భంగపడుట కభిఖ్యలౌ పంకజాక్ష. 175

ఓటుపాటు, ఎడరు, ఓటమి, బాడుదల, ఓటు అనఁగా భంగమునకుఁ బేళ్ళు. మొక్కచెడు, బన్నపడు, ఓటపోవు అనఁగ భంగపడుట బేళ్ళు.

గీ. ఓటుసేయు నోటమిసేయు మాటలవని
భంగపఱచుటకగు; తలవంపు కేర
డంబు కాకును బోచ్చన డంబుమీఱి
యగు తిరస్కారమున కాఖ్య లంబుజాక్ష. 176

ఓటుసేయు, ఓటమిసేయు అనఁగా భంగపఱచుటకుఁ బేళ్ళు. తలవంపు, కేరడము, కాకు, బొచ్చు ఇవితిరస్కారమునకుఁ బేళ్ళు.

గీ. తెగడనంగ రాకొట్టన తెవడన మురళించనఁగ కేరనఁగ తుటారించనంగ
గోడగించనఁగను నామకోటి కీర్తి
మించియులరారెను దిరస్కరించుటకును. 177

తెగడు, రాకొట్టు, తెవడు మురళించు, కేరు, తుటారించు, గోడగించు, ఇవి తిరస్కరించుటకుఁ బేళ్ళు.

గీ. బిడెము బిడియంబు సిగ్గు సిబ్బితియు నాన
యీల యన వ్రీడకాఖ్యలయ్యెను; తివురన
వలచునా వేఁడుననఁగను వెలసె తెనుఁగు
నం దపేక్షించుటకు పేళ్లు నలిననాభ. 178

బిడెము, బిడియము, సిగ్గు, సిబ్బితి, నాన, ఈల అన లజ్జకుఁ బేళ్ళు. తివురు, వలచు, వేఁడు అనఁగ ఆపేక్షించు బేళ్ళు.

క. తరితీపు కచ్చు నేఁకట
యరిమిలి యడియాస యాస యర్మిలి తమిహా
ళి రహియు మచ్చిక నర్మిలి
నరిమిలి మచ్చిగ యపేక్ష నామములు హరీ. 176

తరితీపు, కచ్చు, ఏఁకట, అరిమిలి, అడియాస, ఆస, అర్మిలి, తమిహాళి, రహి, మచ్చిక, నర్మిలి, నరిమిలి, మచ్చిగ అనఁగ అపేక్షకుఁ బేళ్ళు.

గీ. ఆస యాసత్తి చన విచ్చ యర్మిలియును
తలఁపు కోరిక తివుటయు వలపు కోర్కి
కొసరునాఁగను జెలఁగె దెన్గుననను వాంఛ
కాఖ్యలగుచును దనుజరాడద్రివజ్రి! 180

ఆస, ఆసత్తి, చనవు, ఇచ్చ, అర్మిలి, తలఁపు, కోరిక, తివుట కొసరు, కోర్కి, వలపు అనఁగా వాంఛకుపేళ్ళు

గీ. వెరఁగు నివ్వెఱ నివ్వెర వెఱఁగు నొడు
కొట్టు నివ్వెఱఁగు నవ్వుడుకొట్టు తేఁకు

వ మిణకరమును వెలవెలపాటు ఱిచ్చ
యు తటకాయన నిశ్చేష్టకొప్పెపేళ్లు. 181

వెరఁగు, నివ్వెఱ, నివ్వెర, వెఱఁగు, నోడుకొట్టు, నివ్వెఱఁగు, నవ్వుడు కొట్టు, తేఁకువ, మిణకరము, వెలవెలపాటు, ఱిచ్చ, తటకా అన నిశ్చేష్టకుఁ బేళ్ళు.

గీ. మఱపు సొగయిక సొలపు సుమాళము మయి
మఱపు నుబ్బరవోవు నివ్వెఱ వితాకు
బెగ్గలంబును సొగయు నివ్వెరయు సొగపు
బిమ్మిటి యనంగ పరవశం బిమ్మహినగు. 182

మఱపు, సొగయిక, సొలపు, సుమాళము, మైమఱపు, ఉబ్బరవోవు, నివ్వెఱ, వితాకు, బెగ్గలము, సొగయు, నివ్వెర, సొగపు, బిమ్మిటి అనఁగ పరవశముఁ బేళ్ళు.

గీ. సొగయు పుతపుతవోపును చొక్కను మఱి
బెగ్గలముపడు నెరగొను బెగ్గిలు నన
పారవశ్యంబునకుఁ బేళ్లు బరగె; ఱిచ్చ
బడు వితాకన నిశ్చేష్ట పడుటపేళ్ళు. 183

సొగయు, పుతపుతవోవు, చొక్కు, బెగ్గలముపడు, ఎరగొను, బెగ్గిలు అనఁగా పారవశ్యముఁ బేళ్ళు. ఱిచ్చపడు, వితాకు అన నిశ్చేష్ట పడుటకుఁ బేళ్ళు.

గీ. కవుడు కువ్వాడమును వెద్ప కాడు కిటుకు
పొచ్చెము కువాళమును సట తచ్చన యుక్తి

వంబును కువాడమునుచిట్టకంబు వైసి
కయు ఖవంతబనఁగ పేళ్ళు కపటమునకు. 184

కవుడు, కువ్వాడము, వెడ్డు, కాడు, కిటుకు, పొచ్చెము, కువాళము, సట, కచ్చన, ఉరవము, కువాడము, చిట్టకము, వైసికము, ఖవంతము అనఁగా కపటముపేళ్ళు.

గీ. జంకియయును వంచాడింపు జంకెన బెద
రింపు జంకెనయనఁగ విహ్వాలింపుపేళ్లు;
జంకు బెగ్గిలు గ్రక్కతిల్ల జళుకు బెదరు
ననఁగ విహ్వాలమున కాఖ్యలౌను శౌరి 185

జంకియ, పంచాడింపు, జంకెన, బెదరింపు, జంకె ఆన విహ్వాలింపుఁబేళ్ళు. జంకు, బెగ్గిలు, గ్రక్కతిల్లు, జళుకు బెదరుఅనఁగా విహాలించుఁబేళ్ళు.

గీ. అలమటయుఁ గలవరము చింతాఖ్యలయ్యె;
నరయికయు వగ యాఁదట యరయుట తల
పోత తుందుడుకనగను బొసఁగె భువి వి
చారమునకాఖ్యలై జలజాతనాభ. 186

కలవరము, అలమట అనఁగా చింతపేళ్లు. అరయిక, వగ, అఁదట అరయుట, తలపోత, తుందుడుకు అనఁగా విచారమునకుపేళ్లు.

గీ. తలరు గ్రుక్కను బెగ్గిల్లు నలమటించు
నలమ రనఁగ చింతించుట కాఖ్యలయ్యె
వెలసె తడుము నాలోచించు పేరుబొంది
మించె; పాటించునా విచారించుటకగు. 187

తలరు, గ్రుక్కు, బెగ్గిల్లు, అలమటించు, అలమరు అనఁగ చింతిం చుటకు పేళ్లు. తుడుము అనఁగా ఆలోచించుటకు పేరు. పాటించుఅనఁగా విచారించుటకు పేరు.

గీ. అదయుసన తలపోతయుననఁగ నేక
తంబనఁగ వగయన మంతనంబనంగఁ
దనరె నాలోచనకు; నెగ్గతంబు మంత
నంబు కందువ యేకాంత నామమిలను. 188

అదయు, తలపోత, ఏకతము, వగ, మంతనము అనఁగా ఆలోచనకు పేళ్లు. ఎగ్గతము, మంతనము, కందువ అనఁగా ఏకాంతమునకుఁ బేళ్లు

గీ. చెమట చెమ్మట చెమరనఁ జెల్లు ఘర్మ
మునక భిఖ్యలు; చెమ్మరించనఁ జెమర్చు
ననఁగఁ జెమరించు ననియన నావిరిల్లు
ననఁగఁ జెల్లు ఘర్మోత్పత్తి కాఖ్యలగుచు. 189

చెమట, చెమ్మట, చెమరు అనఁగా ఘర్మమునకుఁ బేళ్లు. చెమ్మరించు, చెమర్చు, చెమరించు, ఆవిరిల్లు అనఁగా ఘర్మోత్పత్తిఁ బేళ్లు.

గీ. గగురు గగ్గురు పులకించు గగురువొడుచు
గరు పులకరించు గరుపాటు గన్గురు గరు
పాటు నిడువెండ్రుకయు బహువచనమందుఁ
బులకలనఁ బులకాంకురాఖ్యలు మురారి. 190

గగురు, గగ్గురు, పులకించు, గగురువొడుచు, గరు, పులకరించు, గరుపాటు, గన్గురు, గరుపాటు, నిడువెండ్రుక, బ॥ పులకలు అనఁగా పులకాంకురముల పేళ్లు

గీ. ఓజ యోటమి కనుకని యోట కోఁచ
జంకు బెగ్గల యెద బీతు జలదరంబు
బెగడు బెగ్గడు తలఁకును బెగ్గలికము
నడలు వెఱ వెఱపన భయాఖ్యలు హరి. 191

ఓజ, ఓటమి, కనుకని, ఓట, కోఁచ, జంకు, బెగ్గలము, ఎద, బీతు, జలదరము, బెగడు, బెగ్గడు, తలఁకును, బెగ్గలికము, అడలు, వెఱ, వెఱపు, ఇవి భయమునకు పేళ్ళు.

ఆ.వె. బెగడు పిచ్చలించు బెగ్గిల్లు బెగ్గడు
వెఱచు నడలును వెఱచఱచు తలఁకు
పుల్లగిల్లు గ్రుక్కుఁ జెల్లెనీ పల్కులు
భయపడుటకు పేళ్లు భవ్యచరిత. 192

బెగడు, పిచ్చలించు, బెగ్గిల్లు, బెగ్గడు, వెఱచు, అడలు, వెఱచఱచు, తలఁకు, పుల్లగిల్లు, గ్రుక్కు ఇవి భయపడుటకుఁ బేళ్ళు.

గీ. పేదపడు పంద పేదర్మి పేదఱిమియు
పిఱికి యనఁ బేళ్ళుదనరెను భీరువునకుఁ;
బరగె వివ్వచ్చమనఁగ బీభత్సమునకు
సకలమునిజనాభయపాణి చక్రపాణి. 193

పేదపడు, పంద, పేదర్మి, పేదఱిమి, పిఱికి అనఁగా భీరువునకు పేళ్ళు. వివ్వచ్చము అనఁగా బీభత్సమునకుఁ బేరు.

గీ. గలతరించును పెల్కుఱు పెలుకుఱనఁగ
వెలసె భయవికారాఖ్యలై; బెడిదము చల

జంపు గోరగింతయు నాఁగ జలరుహానయ
నా ! భయంకరమునకును నామపంక్తి. 194

గలతరించు, పెల్కుఱు, పెలుకులు అనఁగా భయవికారమునకుఁ బేళ్ళు. బెడిదము, చలజంపు, గోరగింత అనఁగా భయంకరమునకు పేరు.

గీ. అరులు మాలిమి యర్మిలి యర్లనంగ
వెలసె వాత్సల్యనామముల్; చలపకార
మనఁగ పటికిరింతయు చలమనఁగఁ బేళ్ళు
దనరె మాత్సర్యమునకు మదనవిలాస. 195

అరులు, మాలిమి, అర్మిలి, అర్లు అనఁగ వాత్సల్యమునకుఁ బేళ్లు. చలపకారము, పటికిరింత, చలము అనఁగ మాత్సర్యమునకుఁ బేళ్ళు.

సీ. అరితి ప్రేముడి బాళి యర్మిలి యాదట
మచ్చిక గాదిలి మక్కువయును
గారాము తీయము గారాబమును నెమ్మి
నెమ్మిక తియ్యము నేనరు పెరిమ
యిచ్చకమును సూర్మి ముచ్చట గారవం
బును లలి కూరిమియు నరి మిలియు
పేరిమి యనఁగను బేళ్లౌను ప్రేమకు;
రమణనా ణాణనా రవణయనఁగఁ
గీ. దనరె ప్రియమునకాఖ్యలై; చనువనంగ
కాయువన చిగురొత్తన కాయ్వు నాఁగ
నను పనఁగ ననురాగంబునకును పేళ్ళు
జలరుహాయతనయన భుజంగశయన. 196

అరితి, ప్రేముడి, బాళి, అర్మిలి, ఆదట, మచ్చిక, గాదిలి చుక్కావ, గారాము, తీయము, గారాబము, నెమ్మి, నెమ్మిక, తియ్యము, నెనరు, పెరిమ, ఇచ్చకము, కూర్మి, ముచ్చట, గారవము, లలి, కూరిమి, అరిమిలి, పేరిమి అనఁగా ప్రేమకు పేళ్ళు. రమణ, రాణ, రవణ అనఁగా ప్రియమునకు పేళ్ళు. చనువు, కాయువు, చిగురొత్తు, కాయ్వు, ననుపు అనఁగా అనురాగమునకు పేళ్లు.

సీ. అచ్చలం బఁగద యుక్కసు తుకతుక
కినుక యీసును కాఁక కినుపుకసరు
కలుచ యీసరమును గాతాళమును గిన్క
పెలుచన యీసర పెలుచ యరుసు
చిట్టి యఱఁగొనును జిట్టు చిరాగును
గనలు రోసంబును కసియుఁ జలము
బైడాలమును నిత్యబహువచనంబున
గలిగె నంకాపాంకములును మఱియు
గీ. నంకపొంకంబులని యన నలరెరౌద్ర
మునకుపేళ్లుక్క సును చలమువిడి మచ్చ
రంబు వేరమి మచ్చరికంబు వేర
మనఁగ ద్వేషంబునకు సభిఖ్యలు మురారి. 197

అచ్చలము, అంగద, అక్కసు, తుకతుక, కినుక, ఈసు, కాఁక, కినుపు, కసరు, కలుచ, ఈసరము, కాతాళము, కిన్క, పెలుచన, ఈరస, పెలుచ, అరుసు, చిట్టి, అఱఁగొను, చిట్టు, చిరాగు కనలు, రోసము, కసి, చలము, బైడాలము, బ॥అంకాపాంకములు, అంకపొంకములు అనఁగా రౌద్రమునకుఁ బేళ్లు. ఉక్కసు, చలము, విడి, మచ్చరము, వేరమి, మచ్చరికము, వేరము అనఁగా ద్వేషమునకుఁ బేళ్ళు.

గీ. అలుగు కనలును గాసిల్లు నలువు కసరు
కినియు రొప్పు కనారిలు కింకిరిపడు
పదరు కిన్వడు తివురును పనుకు ననఁగ
నొప్పు కోపించుటకుపేళ్ళు సురగశయాన. 198

అలుగు, కనలు, గాసిల్లు, అలుపు, కసరు, కినియు, రొప్పు కనారిలు, కింకిరిపడు, పదరు, కిన్వడు, తివురు, పనుకు అనఁగా కోపించుటకు పేళ్ళు

గీ. రంజిలుటకగు రాగించు రాగిలనఁగ;
నిద్రకగు కూర్కు నిద్దుర నిదుర కూరు
కనగ నొప్పెను; జృంభణమునకు నావు
లింతయననామమగును పాలితమునీశ. 199

రాగించు, రాగిల్లు అనఁగా రంజిల్లుటకుపేళ్ళు. కూర్కు, నిద్దుర నిదుర, కూరుకు అనఁగా నిద్రకుఁపేళ్ళు. ఆవులింత అనఁగా జృంభణమునకు పేరు.

క. తూఁగనఁగ కునికిపాటన
తూఁగిపడన తందరయున తూఁగుపడు డనం
గాఁ గలిగె భువి తెలుంగున
నగశయానా! ప్రమీల నామములగుచున్. 200

తూఁగు, కునికిపాటు, తూఁగిపడు, తందర, తూఁగుపడు అనఁగా ప్రమీలకు పేళ్ళు.

గీ. ఉపవడంబును మెలకువ యుప్పవడము
మేలుకాంచును మేల్కోలు మేలుకోలు

మేలుకొనునన విలసిల్లె మేఘశోభి
తాంగ యవబోధమునకు నామాళియగుచు. 201

ఉపవడము, మెలకువ, ఉప్పవడము, మేలుకాంచు, మేల్కొలు, మేలుకోలు, మేలుకొను అనఁగా అవబోధమునకుఁ బేళ్ళు.

గీ. రింబ యుమ్మాదమును కైపు రిమ్మ కయిపు
వెఱ్ఱి వేదురు తిక్కనా విఱ్ఱవీగె
ధరణి యున్మాదమునకు; తబ్బిబ్బు తెలివు
మఱపునా విపర్యయ నామమాలిక హరి. 202

రింబ, ఉమ్మాదము, కైపు, రిమ్మ, కయిపు వెఱ్ఱి, వేదురు, తిక్క ఇవి ఉన్మాదమునకు పేళ్లు. తబ్బిబ్బు, తెలివు, మఱపు ఇవి విపర్యయము పేళ్ళు.

గీ. మంపు లాహిరి సోలంబు మత్తు మయిద
పె దురువును లాహిరీ కైపు మైదు కైవు
మైకము మఱి మత్తాయు నున్మాదగుణము
మంపిలన మత్తుగొనునా మదింపుపేళ్ళు. 203

మంపు, లాహిరి, సోలము, మత్తు, మయిద, మదురువు, లాహిరీ కైపు, మైదు, కైవు, మైకము, మత్తా ఇవిఉన్మాదగుణమునకుఁ బేర్లు. మంపిల్లు, మత్తుగొను అన మదింపు పేర్లు.

గీ. గ్రమ్మాలు దెంచును గ్రమ్మఁగును గ్రమ్మాలన వివ
శత్వమున గ్రాలుటకుఁ బేళ్ళు; శ్వాస కావి
యగును; నిశ్వసించుటకు రోజనఁగఁజెల్లె;
నుచ్చ్వాసనూరుపు నుచ్ఛ్వాస కొప్పె పేళ్ళు. 204

మ్రాలుదించు, మ్రాగు, మ్రాలు అనఁగా వివశత్వమున వ్రాలుట పేర్లు ఆవి అన శ్వాసమునకు పేరు. రోజు అనఁగా నిశ్వసించుటకు పేరు. ఊరుపు, ఊర్పు అన ఉచ్ఛ్వాసము పేరు.

పంచపాది గీ. రోజు నిట్టూరుపును వగరుచు వగర్చు
నాఁగ నొప్పెను నిశ్వాస నామపంక్తి;
యూఁఱడిలు సాకతము సేయు నూఁఱ డూఁఱ
డించు నోదార్చు నూరార్చు నంచుబల్కు
నుపశమించుట కాఖ్యలైయొప్పె శౌరి. 205

రోజు, నిట్టూరుపు, వగరుచు, వగర్చు అనఁగ నిశ్వాసమునకు పేర్లు. ఊఱడిలు, సాకతము సేయు, ఊఱడు, ఊఱడించు, ఓదార్చు, ఊరార్చు అనఁగ ఉపశమించుటకు పేర్లు.

ఆ. వె. చెండు బంతి పుట్టచెండు పొటనబంతి
యనఁగ కందుకాఖ్యలయ్యె; కొట్ట
మనఁగ స్త్రీల మండలాకారనృత్యంబు;
నాట రంతు క్రీడకౌను పేళ్ళు. 206

చెండు, బంతి, పుట్టచెండు, పొటనబంతి అనఁగ కందుకము పేర్లు. కొట్టము, అనఁగ స్త్రీలు మండలాకారముగ నృత్యము సేయుట పేరు. ఆట, రంతు అన క్రీడకు పేరు.

క. చెరలాటలా డనంగను
చెరలాట యనంగనొప్పె చెర్లాటయనం
జెరలాడన చిట్టాడన
ధరధర క్రీడించుటకును దనరె నభిఖ్యల్. 207

చెరలాటలాడు, చెగలాట, చెల్లాట, చెరలాడు; చిట్టాడు అనఁగ క్రీడించుటకు పేర్లు.

సీ. అలఁగు నలఁచు నలఁత యలకువ యలయిక
యలసట యిజుకు బడలిక డయ్యు
లంపట యోలాము లంపటమును సేద
యల్లట తవతవ యలపు సోమ
వేసట చీకాకు వేసరమును దయ్యు
నలకువయు సరమ యలవనంగ
శ్రమకునభిఖ్యలౌ; సరముఁగొను సేద
పడు వేసరము శ్రమ పడుటపేళ్ళు;
గీ. తిమ్మనా స్వస్థమునకాఖ్య తెనుఁగునందు
నలరె; తిమ్మన తిమ్మవడనఁగ నొప్పె
స్వస్థపడుట కభిఖ్యలై సారసారి
మిత్రిలోచన యతిశతపత్రనేత్ర. 208

అలఁగు, అలచు, అలత, అలకువ, అలయిక, అలసట, ఇజుకు, బడలిక, డయ్యు, లంపట, ఓలాము, లంపటము, సేద, అల్లట, తవతవ అలపు, సోమ, వేసట, చీకాకు, వేసరము, దయ్యు, నలకువ, సరమ, అలపు అనఁగా శ్రమమునకు పేర్లు. సరమఁగొను, సేదపడు, వేసరము, అనఁగ శ్రమపడుటకు పేర్లు. తిమ్మ అనఁగా స్వస్థమునకు పేర్లు. తిమ్మన తిమ్మవడు అనఁగ స్వస్థపడుటకు పేర్లు.

గీ. అరుదు వి[illegible]మానమును వింత యచ్చెరువును
వెరఁగు న[illegible] [illegible]బంబు వెఱఁగు చిట్ట

యక్కజము వెఱ సొద్దెము నమరు సోదె
మనఁగ నాశ్చర్యమున కాఖ్యలౌ మురారి. 209

అరుదు, వినుమానము, వింత, అచ్చెరువు, వెరఁగు, అబ్బురము అబ్రము, వెఱఁగు, చిట్ట, అక్కజము, వెఱ, సొద్దెము, అమరు, సోదెము అనఁగా ఆశ్చర్యమునకు పేర్లు.

గీ. సిబ్బియము సోబె సోబియ సిబ్బెమనఁగ
నంగజనితశృంగారాంతమౌ; విలాస
చేష్ట కొప్పెను సంయాట; శీలమునకుఁ
దనరె యాలుడియన నాఖ్య ధర్మమూర్తి. 210

సిబ్బియము, సోబె, సోబియ, సిబ్బెము అన అంగజనితశృంగారమునకు పేరు. సంయాట అన విలాసచేష్టకు పేరు. ఆలుడి ఆన శీలమునకు పేరు.

సీ. చిన్నె యొయ్యారంబు చిన్నియ హొయలును
చీటకం బెమ్మెయు చిట్టకంబు
హొయ లొయారము వగ యోయారమును రువా
రంబు తెక్కరము హొయారంగు కోడి
గంబు మసయు బిటారంబనంగ విలాస
మునకాఖ్యలైయొప్పె; గునిసియాడు
గునిసాడు గునియును గునుపు కులుకు తీవి
బెడఁగు చీటకమును బిత్తరంబు
గీ. కోడిగము చిట్టకంబును గున్న వగయు
హొయలు బయకారమనఁగ పేళ్లొప్పె ధర వి

లాసచేష్టావిశేషాప్తి కీసులేక
హాటకాంబర శ్రీమానసాబ్జమిత్ర. 211

చిన్నె, ఒయ్యారము, చిన్నెము, హసాను, చీటకము, ఎమ్మె చిట్టకము, హొయలు, ఒయారము, వగ, ఓయారము, గువారము, తెక్కరము హొరంగు, కోడిగము, మస, బిటారము, అనఁగా విలాసము నకుఁ బేర్లు. గునిసియాడు, గునిసాడు, గునియు, గునుపు, కులుకు, శీవి, బెడఁగు, చీటకము, బిత్తరము, కోడిగము, చిట్టకము, గునుపు, వగ, హొయలు, బయకారము అనఁగా విలాసచేష్టావిశేషములకు పేర్లు.

క. వడఁకాఁడు నాఁగ యదురన
వడఁక నఁగను గులుకనంగ వలపిరి యనఁగన్
పుడమిని కంపము పేళ్లై
యడరెను ఫణిరాజశయన యంబుజనయనా. 212

వడకాఁడు, అదురు, వడఁకు పలుకు, వలపిరి అనఁగా కంప మునకు పేర్లు.

సీ. అరటం బక్కసం బారాట మొలుపును
తనుకు సంభ్రాటంబు తన్కువంత
మల్లడి వేండ్రంబు మఱుకున యుత్తలం
బురియు వేడిమి వగ యుదిల కందు
సేక వేఁడి తుకతుక సెగ యావి యెరియును
గొబరును తుందుడుకును దగయుచు
నాఁగ సంతాపంబునకుఁ బేళ్లు; నుత్తల
పాటు తన్కారటుపడును వందు

గీ. మునుకు మండ్రాడు దురపిల్లు తనుకు మఱుఁగు
నుదిలఁగొను నారటింపన నుత్తలపడు
నా నుదిరఁగొను నాఁగను నామధేయ
నికరమలరె సంతాపించుటకు మురారి. 213

ఆరటము, అక్కసము, ఆరాటము, ఒలుపు, తనుపు, మండ్రాటము, తన్కు, వంత, మల్లడి, వేండ్రము, మఱుసువ, ఉత్తల, ఉఱియుశేఁడిమి, వగ, ఉదిల, కందు, సెక, వేఁడి, తుకతుక, సెగ, ఆవిః ఎరియు, గాబరు, తుందుడుకు, దగ, ఇవి సంతాపముపేర్లు. ఉత్తలపాటు, తన్కు, ఆరటపడు, వందు, మునుకు, మండ్రాడు, దురపిల్లు తనుకు, మఱుఁగు, ఉదిలగొను, ఆరటించు, ఉత్తలపడు, ఇవి సంతాపించుటకుపేర్లు.

గీ. తనుకు దూపించు దూపిల్లు తన్కు దూప
టిల్లు పొగలును మలయును మల్లడిఁగొను
వ్రేఁగు వెమ్మను వేగన వెలసెభువి త
పించుటకు నామధేయముల్ విష్ణుదేవ. 214

తనుకు, దూపించు, దూపిల్లు, తన్కు, దూపటిల్లు, పొగలు, మలయు, మల్లఁడిగొను, వ్రేఁగు, వెమ్మ, వేఁగు అనఁగా తపించుటకుఁ బేర్లు.

గీ. తమియు బెంగయు మండ్రాడ తనుకును తహ
తహయు మండాటమన పరితాపమునకు
దనరెనాఖ్యలు; నసగూడు తమకము తమి
యనఁగ వెలసె కామోద్రేకమునకు పేళ్లు. 215

తమి, బెంగ, మంద్రాడ, తనుకు, తహతహ, మండాటము అనఁగా పరితాపమునకుఁ బేర్లు. నసగూడు, తమకము, తమి అనఁగా కామోద్రేకమునకుఁ బేర్లు.

క. మరులు వల చొక్కు మేలుర్
విరాళి వలపునన మోహ విధికాఖ్యలగుర్
వెరవేకియు వలకాఁకయు
విరాళి వలవంతయనఁగ విరహాగ్నియగుర్. 216

మరులు, వల, చొక్కు, మేలు, విరాళి, వలపు అనగ మోహమునకు పేరు. వెరవేకి, వలకాఁక, విరాళి, వలవంత అన విరహతాపమునకుఁ బేర్లు.

గీ. కుములు లోలోకుములును లోకుమరిలును కుమారిలనఁగ నంతర్దుఃఖమౌను; కందు
ననఁగ కసుగందునాఁ గములునన దేహ
తాపమునకునభిఖ్యలౌ దనుజవైరి. 217

కుములు, లోలోకుములు, లోకుమరిలు, కుమారిలు అనఁగ అంతర్దుఃఖమునకుఁ బేర్లు. కందు, కసుగందు, కములు అనఁగా దేహతాపమునకుఁ బేర్లు.

గీ. నొవ్వియును నొవ్వు నోవియు నోవనంగ
వేదన కభిఖ్యలైయొప్పె వేదనపడు
పేరు; చుమ్మలు వారన వెలసెనొకటి
మత్తియన కామమునకు నామంబు శౌరి. 218

నొవ్వి, నొవ్వు, నోవి, నోవ అన వేదన పేర్లు చుమ్మలువాఱు అనఁగా వేదనబడుటకు పేరు. మత్తి అనఁగా కామమునకుఁ బేరు.

క. వలపని యన శైత్యగుణం
బులుగల శైత్యోపచారమునకును పేరౌ
వలచుననఁగ మోహించుట
కలరుచు నీనాట్యవర్గు కంతమువౌరీ. 219

వలపని అనఁగా శైత్యోపచారము పేరు. వలచుననఁగా మోహించుటఁ బేరు

నాట్యవర్గుముగిసెను

పాతాళవర్గు

ఆ. వె. పాఁపజగమనంగఁ బాతాళమునకాఖ్య;
మబ్బు కప్పు నిరులు మైల చీకు
వాలు చీఁకటియన వఱలియొప్పె తమిస్ర
మునకు నాఱుపేళ్ళు దనుజవైరి. 220

పాఁపజగము అనఁగ పాతాళమునకు పేరు. మబ్బు, కప్పు, ఇరులు, మైల, చీకువాలు, చీఁకటి అనఁగా తమిస్రమునకు పేళ్ళు.

గీ. అవని గాఢాంధకారమై యలరెఁ జిమ్మ
చీఁకటియనఁజెల్లెను; పొడిచీఁకటి మస
కనయు మునిమునిచీఁకటియును మసమస
కన యనఁగ నవతమసమౌ నంబుజాక్షు. 221

చిమ్మచీఁకటి అనఁగా గాఢాంధకారముపేరు. పొడిచీఁకటి, మసకన, మునిమునిచీఁకటి, మసమసకన అనఁగా నవతమసమునకు పేళ్ళు

క. తొలి దొండి క్రంత దుంకము
తొలిక యొడిపి గొయ్యి బొక్క తూఁటు బొరియయుఁ
బిలి లాఁగ బొట్రెయనఁగను
వెలసెను రంధ్రంబుపేళ్లు విధిముఖవినుతా. 222

తొలి, దొండి, క్రంత, దుంకము, తొలిక, ఒడిపి, గొయ్యి, బొక్క, తూటు, బొరియ, బిల, లాఁగ, బొట్రె అనఁగా రంధ్రమునకు పేర్లు

గీ. చిలులువడు తొఁఅటలువాఱు చిల్లులుబడు
ననఁగ రంధ్రంబులగుటకు నాఖ్యలయ్యెఁ
దనరె తెనుఁగున వరదాయి వనధిశాయి
స్వర్గపతినుత పాతాళవర్గుముగిసె. 223

చిల్లులువడు, తొఁఅటలువాఱు, చిల్లులుబడు అనఁగా రంధ్రింబులగుటకు పేళ్ళు.

పాతాళవర్గు ముగిసెను.

భోగివర్గు

గీ. పుడమితాలుపు నాగఁడు తడవులనిడు
పడుగు జిలువలరాయఁడు పాపఱేఁడు
చిలువఱేఁడన నొప్పెను శేషునకు న
భిఖ్యలై కలుషాచలభిదురనామ. 224

పుడమితాలుపు, నాగఁడు, తడవులనిడుపడు, చిలువలరాయఁడు, పాఁపఱేఁడు, చిలువఱేఁడు అనఁగా శేషునకు పేళ్ళు.

సీ. గాలిమేపరి త్రాఁచు కనువిన్కి విసదారి
పడగదారియు బోర ప్రాఁకు పాము
నిడుపడు లాఁగ డాఁగుడు సీదరంబును
వెలుచయు సీంద్రింబు వెల్చ చిలువ
వినుకలికంటియు కనువినికియు నాగుఁ
బాము సప్పంబును పడగతాల్పు
కానరానడుగులకాఁడు నిడుదవెన్ను
నాగువు బహువచనమున నాగు
గీ. లనఁగ సర్పంబునకుపేళ్లుదనరె; నంజు
విసము చిలుమనఁగను బేళ్లువిషమునకగు;
పడగ పటమనఁగను పేళ్లు ఫణమునకగు
శ్రీవధూస్తనకాశ్మీరచిహ్నితాంగ. 225

గాలిమేపరి, త్రాఁచు, కనువిన్కి, విసదారి, పడగదారి, బోర ప్రాఁకు, పాము, నిడుపడు, లాఁగడాఁగుడు, సీదరము, వెలుచ, సీద్రము, వెల్చ, చిలువ, వినుకలికంటి, కనువినికి, నాగుబాము, సప్పము, పడగతాల్పు, కానరానడుగులకాఁడు, నిడుదవెన్ను, నాగువు, బ॥ నాగులు అనఁగా సర్పమునకు పేళ్ళు. నంజు, విసము, చిలుము అనఁగా విషమునకు పేళ్ళు. పడగ, పటము అనఁగా ఫణమునకుఁ బేళ్ళు.

గీ. కుబుసమన కూసమనఁగను గుప్పసమన
సీదరంబనియనఁగను సీద్రిమనఁగ

కుపసమనఁగను విలసిల్లెఁ గోటిసూర్య
తేజ! ఫణికంచుకాఖ్యలై తెలుఁగునందు 226

కుబుసము, కూసము, కుప్పసము, సీదరము, సీగ్రము, కుపసము అనఁగా సర్పకంచుకము పేళ్ళు.

గి. గారడీఁడును బరిజోగి గారడియును
కుడిమివాఁడన నహితుండికునకుఁ బేళ్లు;
చిలువకూడిక పలుకులు గలుగుభోగి
వర్గముగిసెను మునిజన వర్యపోష. 227

గారడీఁడు, బరిజోగి, గారడి, కుడిమివాఁడు అనఁగా అహితుండికునకుఁ బేళ్ళు.

భోగివర్గముగిసెను,

నరకవర్గ

గి. బిద్దె బిస్తమనంగను బేళ్లునరక
మునకు; కాఁటియ నొవ్వి నొవ్వనఁగ యాత
నంబు పేరులు బహువచనమునఁ గష్ట
మునకుఁ గడగండ్లనఁగ పేరు దనుజవైరి. 228

బిద్దె, బిస్త అన నరకమునకుఁ బేళ్ళు. కాఁటియ, నొవ్వి, నొవ్వు అన యాతనమునఁ బేళ్ళు. బ॥ కడగండ్లు అన కష్టమునకుఁ బేరు.

గీ. బండిగిలు వందురన కష్టపడుటకాఖ్య
లొప్పె; కోడాడు గాసించు దెప్పరిల్లు
చేడ్పడును బ్రేముడించు గాసిల్లనంగ
బాధపడుట కభిఖ్యలు స్వర్ణచేల. 229

బండిగిలు, వందురు అనఁగా కష్టపడుటకుఁ బేళ్ళు. కోడాడు, గాసించు, దెప్పరిల్లు, చేడ్పడు, బ్రేముడించు, గాసిల్లు, అనఁగా బాధపడుటకుఁ బేళ్ళు.

సీ. అలుఁగులం బలతయు నంజలి గుంజలి
నలకువ చేడ్పాటు నలుకువయును
పిరువీఁకు కిసమస పిర్వీఁకు కఱకటి
కుసిగుంపులును ద్రిక్కు కుతిల జెడఁద
నొవ్వను ద్రిమ్మట నొవ్వి నెగులు వంత
దునుకు గొడ్డగ మేపు సణుగనంగ
బాధకభిఖ్యలు బరగెను; కసుగుగా
లించన పేళ్లు బాధించుటకును
గీ. గలిగె; వాలాయమనఁగ నిక్కచ్చి యనఁగ
నికటమన ముట్టడంబన నెగడియొప్పె
పేళ్ళు నిర్బంధమునకును వేదవేద్య
విపులభవరోగవైద్య సంవిజితచైద్య. 230

అలుగులము, అలఁత, అంజలిగుంజలి, నలకువ, చేడ్పాటు, నలుకువ, పిరువీఁకు, కిసమస, పిర్వీఁకు, కఱకటి, కుసిగుంపులు, త్రిక్కు, కుతిల, జెడఁద, నొవ్వు, త్రిమ్మట, నొవ్వి, నెగులు, వంత, దునుకు,

గొడ్డగము, ఏపు, సణుగు అనఁగా బాధకుఁబేళ్ళు. కసుగు, గాలించు, అన బాధించు బేళ్ళు. వాలాయము, నిక్కచ్చి, నికటము, ముట్టడము, అనఁగా నిర్బంధమునకుఁబేళ్ళు.

గీ. వాలయించు వాలాయించు వఱలె భువిని
ప్రకటనముగ నిర్బంధించుటకును బేళ్లు
నింత్రపడు తొక్కటపడన నెసఁగె సంక
టంబుపడుటకుఁ బేళ్ళు ఫుల్లాంబుజాక్ష. 231

వాలయించు, వాలాయించు అనఁగా నిర్బంధించుట బేళ్ళు. ఇంత్రి పడు, తొక్కిటపడు ఇవి సంకటపడుటకుఁ బేళ్ళు.

సీ. తొక్కటం బిఱుకటం బిక్క మిక్కట్టిక్కుక్కు
పాటింత్రమును ముట్టుపాటొఱకట
మొదుదొడు కింటరం బొఱకం బిజుకు త్రొ
క్కట యిమ్ముదప్పు త్రొక్కట మఱి యిఱు
కాటంబనఁగను సంకటమునకాఖ్యలు;
చదియు యిఱియు నజ్జు చదియు కసుగు
నలియు నలుగు నుగ్గు నల్గుడు సదమద
మగును నలఁగును నలుగుడు వెంప

గీ. రయును మల్లామడియును మఱియునలుంగు
డింద్రమన పీడనంబున కెసఁగిపేళ్ళు
మించె; పసగరగొననఁ బీడించుటకును
పేరు; పొట్టపొరలునాఁగ పీడితమగు. 232

త్రొక్కటము, ఇఱుకటము, ఇక్క, ఇక్కట్టు, ఇక్కపాటు, ఇం ద్రటము, మట్టుపాటు, ఒఱకటము, ఒడుదుడుకు, ఇంటరము, ఒఱకము, ఇజుకు, త్రొక్కట, ఇమ్ముదప్పు, త్రొక్కటము, ఇఱుకాటము, ఇవి సంకటమునకుఁ బేళ్ళు. చదియ, ఇఱియ, నజ్జు, చదియు, కసుగు, నలియు, నలుగు, నుగ్గు, నల్గుడు, సదమదమగు, నలఁగు, నలుగుడు, వెంపర, మల్లామడి, నలుగుడు, ఈంద్రము ఇవి పీడనమునకుఁ బేళ్ళు. పసగరఁగొను, అనఁగా పీడించుటకుఁ బేరు. పొట్టపొరలగు అన పీడితమగుటఁ బేరు.

చ. ఇడుమయు డెప్పరం బెడరు నెడ్డమి యంగద దెప్పరంబనన్
బడపబెడందయున్ సెరగు బన్నముదబ్బఱ నెవ్వనొప్పియున్
గొడవదొసంగు నంకిలియు గోరము నుప్పలి నొవ్వునానలం
జడి యగచాట్లనంగ మునిసన్నుతయాపద పేళ్ళనొప్పెడున్

ఇడుమ, డెప్పరము, ఎడరు, ఎడ్డమి, అంగద, దెప్పరము, బడప బెడఁద, సెరగు, బన్నము, దబ్బఱ, నెవ్వ, నొప్పి, గొడవ, దొసఁగు అంకిలి, గోరము, ఉప్పలి, నొవ్వు, అలజడి, అగచాట్లు అనఁగా ఆపద బేళ్ళు,

సీ. గోడాడనంగఁజూఁకురునన దురపిల్లు
నాఁగుందనఁగ క్రందునాఁగ పలవ
రించనంగను పలవించన పలవన
పలుమన ఆోలన పల్వరించు
నాఁగను వందురనంగ సళించన
ప్రేముడించనఁగను వెసుబడునన
మనికితపడునన వనరన ముచ్చిరు
నా నొఱలన సుక్కునాఁగనొప్పు

గీ. నవని విలపించుటకుఁ బేళ్ళు; నలఁతయనఁగ
నలఁగనఁగ వాచారనియనఁగ గ్రుక్కు-
నాఁగ కనికర మనఁగను నవతయనఁగ
వగయనంగను శోకాఖ్య లగును శౌరి. 234

గోడాడు, చూకురు, దురపిల్లు, కుందు, క్రందు, పలవరించు, పలవు, పలుము, ఓలు, పల్వరించు, వందురు, సలించు, ప్రేముడించు, వెసుబడు, మనికితపడు, వనరు, ముచ్చిరు, ఒఱలు, గ్రుక్కు అనఁగా విలపించుటకుఁ బేళ్ళు. అలఁత, అలఁగు, వాచారు, గ్రుక్కు, కనికరము, నవత, వగ అనఁగా శోకమునకుఁ బేళ్ళు.

పంచపాదిగీ. అఱచు నలజడి యంగద యడలు గోడు
కస్తి యడజడి వగ వెత కన్నఱ గొడ
వయు వెతారము నుమ్మలికయును బాము
నంగలార్పును కుందు పొక్కనఁగ దుఃఖ
మున కభిఖ్యలు మునిపాళి వనజహేళి. 235

అఱచు, అలజడి, అంగద, అడలు, గోడు, కస్తి, అడజడి వగ, వెత, కన్నఱ, గొడవ, వెతారము, ఉమ్మలిక, బాము, అంగలార్చు, కుందు, పొక్కు అనఁగా దుఃఖమునకుఁ బేళ్ళు.

గీ. నెగులనఁగ పిమ్మటయన నెంజిలియన
నగునివి మనోవ్యథకు పేళ్ళు; నలదురనఁగ
వెలసె దుఃఖించుదురనుట పేరు; చికిలు
ననఁగ ననురాగదుఃఖితమునకు పేరు. 236

నెగులు, పిమ్మట, నెంజిలి అనఁగా మనోవ్యథకుఁ బేళ్ళు. అలదుర అదుఃఖించుదురనుటఁ పేరు. చికిలు అన దుఃఖితమునకు పేరు.

గీ. రొందుడును పంచకరపాటు రొంజుడనఁగ
రొల్లుడన ప్రలాపమునకు జెల్లిపేళ్ల
గాంచె; రొంజు రొల్లన ప్రలాపించుటకు స
భిఖ్యలగుచు నరకవర్గు వెలసిముగిసె. 237

రొందుఁడు, పంచకరపాటు, రొంజుడు, రొల్లుడు అనఁగా ప్రలాపముఁపేళ్ళు. రొంజు, రొల్లు అన ప్రలాపించుటకుపేళ్ళు.

నరకవర్గు ముగిసెను.

వారివర్గు

గీ. నీటిఱేఁడు కడలియును నీటికుప్ప
నీరువామి సంద్రంబు మున్నీరు సంద
రంబు నీర్వామి సంద్రుఁడు రతనపుగని
యేటిఱేఁడన నబ్ధిపే ళ్లెసఁగె శౌరి. 238

నీటిఱేఁడు, కడలి, నీటికుప్ప, నీరువామి, సంద్రము, మున్నీరు, సందరము, నీర్వామి, సంద్రుఁడు, రతనపుగని, ఏటిఱేఁడు అనఁగ సముద్రనకుఁపేళ్ళు.

గీ. పాలకుప్పయు పాలేఱు పాలవాఁగు
పాలనీర్వామి యును మఱి పాలవెల్లి
వెలసె క్షీరాబ్ధికాఖ్యలై; విసమునీరు
జలకమన నుదకముపేళ్ళు జలరుహాక్ష. 239

పాలకుప్ప, పాలేటు, పాలవాఁగు, పాలనీర్వాయి, పాలవెల్లి అన క్షీరాబ్ధి పేళ్ళు. విసము, నీరు, జలకము అనఁగ ఉదకము పేళ్ళు.

గీ. ధరణి యేనాదమనఁగ వాగరతయనఁగ
మఱియు రాగర్త యనఁగ నామంబు లబ్ధి
తీరమునకొప్పియుండు; తత్తీరజాత
భూమికగు కరవాఁకయు భోగిశయన. 240

ఏనాదము, వాగరత, రాగర్త అనఁగ అబ్ధితీరమునకుఁ పేళ్ళు. కరవాఁక, అనఁగా అబ్ధితీరసామీప్యభూమి పేరు.

క. కరడన యలయన తెరయన
కరడము నక్కలియనంగ కడలును తొలఁకున్
తరగయు బహువచనంబున
నరయఁగ వాఁగులన నూర్మికగు నామంబుల్. 231

కరడు, అల, తెర, కరడము, అక్కలి, కడలు, తొలఁకు, తరగ బ॥ వాఁగులు, ఇవితరంగముల పేళ్ళు.

గీ. దొరగడలు ననఁగను పోతుకడలనంగ
నిత్యబహువచనంబున నెత్తులన
నీమహి వెలింగె కల్లోలనామధేయ
ములు మనోజాతశతకోటిలలితరూప. 242

దొరగడలు, పోతుకడలు, ని॥ బ॥ నెత్తురులు అనఁగా కల్లోలములకు పేళ్ళు.

గీ. చిఱుతయల పెంటికరడును జిన్నితరగ
నిత్యబహువచనంబున నెగడు తల్లు

కలసి సూక్ష్మతరంగమై యలరెఁ; చిమ్మ
యనఁగ బిందుసమూహమై యలరె శౌరి. 243

చిఱుతయల, పెంటీకరడు చిన్నితరగ, బ॥ తళ్ళు అనఁగా సూక్ష్మతరంగముల పేళ్ళు. చిమ్మ అన బిందుసమూహము పేరు.

గీ. తిరుగుడన సుడియనఁగను తిరియనంగఁ
దనరె భువిలో జలావర్తమునకు పేళ్లు;
త్రొట్టు తెక్కొట్టు నా నెగదట్టు ననఁగ
నగు జలోల్బణమున కాఖ్య లసురవైరి. 244

తిరుగుడు, సుడి, తిరి అనఁగా జలావర్తమునకు పేళ్ళు. త్రొట్టు, తెక్కొట్టు, ఎగదట్టు అనఁగా జలోల్బణమునకు పేళ్ళు.

గీ. తుంపురును దుంపరయు జిన్కు తుప్పరయనఁగ
పొసఁగు బహువచనమున తుంపుళ్లనంగ
కలిగె బింద్వాఖ్యలును; నీరుకాయ నీటి
బుగ్గ నీర్బుగ్గనాఁగ బుద్బుదము పేళ్లు. 245

తుంపురు, తుంపర, చిన్కు, తుప్పర, బ॥ తుంపుళ్ళు అనఁగా సీకరముల పేళ్ళు. నీరుకాయ, నీటిబుగ్గ, నీర్బుగ్గ అన బుద్బుదము పేళ్ళు.

గీ. దిమ్మ దీవియు తిప్పయు దిబ్బ కొణఁగె
దిన్నె లంకయనఁగ పేళ్ళు ద్వీపమునకు;
కరయు నొడ్డును దరి యెడ గడ్డ యనఁగఁ
దీరమునకాఖ్యలైయొప్పె సారసాక్ష. 246

దిమ్మ, దీవి, తిప్ప, దిబ్బ, కొణఁగె, దిన్నె, లంక అనఁగా ద్వీపమునకు పేళ్ళు. కర, ఒడ్డు, దరి, ఎడ, గడ్డ అనఁగ తీరమునకు పేళ్ళు.

క. జలజాక్షి! యాంధ్రమున యు
బ్బలి యడుసును చదుకు బురద బాడె యసలు ను
మ్మలి యూబి పంకి దమ్మన
వెలసెను జంబాలమునకుఁ బేళ్లగుచు భువిన్ 247

ఉబ్బలి, అడుసు, చదుకు, బురద, బాడె, అసలు, ఉమ్మలి, ఊబి, పంకి, దమ్మ, అనఁగా పంకమునకు పేళ్ళు.

క ఉసుక కలుకుదు మ్మిసుకయు
నిసుమనఁగను సికతమునకు నెసగెను పేళ్లై;
ఇసుక గొణిఁగె యనపేరై
పొసఁగెను సికతామయంబు భోగిపశయనా. 248

ఉసుక, కలుకుదుమ్ము, ఇసుక, ఇసుము అనఁగా సికతమునకు పేళ్ళు. ఇసుక కొణిగె అనఁగా సికతామయమునకు పేరు.

ఆ. వె. వెలసె చెలమనాఁగ పిల్లనూయియనగ
నాంధ్రమున విదారకాఖ్యలగుచు;
కలము జోగు నోడ కప్పలి యనఁగను
నాగరాజశయన నావపేళ్ళు. 249

చెలమ, పిల్లనూయి, అనఁగా విదారకము పేళ్ళు. కలము, జోగు, ఓడ, కప్పలి అనఁగా నావపేళ్లు.

గీ. కట్టుమ్రానన తెప్పయు పుట్టి నాఁగ
తేపయన హరిగోలన తేటిక యన
నరడయన సంగడియనియనంగ దోనె
యనఁగ నరిగోలన నుడుపమునకు పేళ్లు. 250

కట్టుమ్రాను, తెప్ప, పుట్టి, తేప, హారిగోలు, తేటిక, నరడ, సంగడి, దోనె, అరిగోలు అనఁగ ఉడుపమునకుఁ బేళ్ళు.

ఆ.వె. పుడమి యోడ తెడ్డు కడపుఁజై చుక్కాను
నా నరిత్రమునకు నామములగు;
నోడకూలి కేవు నొప్పెను తరపణ్యా
మున కభిఖ్యలగుచు మురవిదారి. 251

ఓడతెడ్డు, కడపుఁజై, చుక్కాను అనఁగా అరిత్రమునకుఁ బేళ్ళు. ఓడకూలి, కేవు అనఁగా తరపణ్యమునకుఁ బేళ్ళు.

గీ. పీలికాఁడు తండెలును తండేలు నార
కాటి యోడంగియును మరకాఁడు రేవు
బోయయు సరంగనఁగ నామధేయరాజి
కర్ణధారున కలరారె కమలనాభ. 252

పీలికాఁడు, తండెలు, తండేలు, ఆరకాటి, ఓడంగి, మరకాఁడు, రేవుబోయ, సరంగు అనఁగా నావికుని పేళ్ళు.

గీ. కొఱయు కొఱ్ఱయు చోఱయు చొఱయు చేఁప
వాలుగయు మీను బేడిస వాలువ తెర
గంటి తూలయు మచ్చెంబు గండ యనఁగ
మత్స్యమునకగు మునిలోల మదనహేల. 253

కొఱ, కొఱ్ఱ, చోఱ, చొఱ, చేఁప, వాలుగ, మీను, బేడిస, వాలువ, తెరగంటి, తూల, మచ్చెము, గండ అనఁగా మత్స్యముఁ బేళ్ళు.

సీ. ఇంగలాయి యు రుజ యిల్లవ యిల్లెంబు
సోరంగి యొల్లెంక తూరయు తెర

గంటి శేఁకియు చేప కల్లరుజును కొమ్ము
చేప యిసుక దొందు చీరచింపు
నొల్లికుచ్చళమును గొల్లగొందునుమఱి
యరుజును కాగిన యల్లెదమ్ము
పాఁపమీనును తౌటి పామును దాసరి
కొయ్యయు మీనును కుంటముక్కు
గీ. పాము చేప యులుచ చందమామపక్కె
యీసపిట్టయు రొయ్యయు దాసరీఁడు
నాఁగ మత్స్యభేదంబుల నామములగు
ద్విపవశావనభావన విహగజవన. 254

ఇంగలాయి, ఉరుజ, ఇల్లవ, ఇల్లెను, సోరంగి, ఒల్లెంక, తూర, తెరగంటి, శేఁకి, చేప, కల్లరుజు, కొమ్ముచేఁప, ఇసుకదొందు, చీరచింపు, ఒల్లికుచ్చళము, గొల్లదొందు, అరుజు, కాగిస, అల్లెదమ్ము, పాపమీను, తాటిపాము, దాసరికొయ్య, మీను, కుంటముక్కు, పాముచేఁప, ఉలుచ, చందమామపక్కె, ఈసపిట్ట, రొయ్య, దాసరీఁడు, ఇవి మత్స్యకుల భేదములకుఁ బేళ్ళు.

గీ. ఆకుజెల్లయు జెల్ల యుల్లాకు చేప
కొరద యుల్లాకు నిల్లెంబు బరగెగండ
కాఖ్యలై; బహుపచనంబునమరెమొప్ప
లనఁగ మత్స్యకపోలాఖ్య యచ్యుతాఖ్య. 255

ఆకుజెల్ల, జెల్ల, ఉల్లాకుచేఁప, కొరద, ఉల్లాకు, ఇల్లెము అనఁగా గండకముల పేళ్ళు. బ॥ మొప్పలు అనఁగా మత్స్యకపోలములకుఁ బేరు.

గీ. ఎత్తైల యనంగ వలయన నెసఁగెజాల
మున కభిఖ్యలు; కొడిమెయు బుట్టయనఁగ
వెలసెను కువేణికాఖ్యలై తెలుఁగునందు
వనజభవపాల మునిలోల వరదశీల. 256

ఎత్తైల, వల అనఁగా జాలమునకుఁ బేళ్ళు. కోడిమె, బుట్ట అనఁగా కువేణి పేళ్ళు.

గీ. ఎండ్రికయు నెండ్రికాయయు నెండ్రిపీత
యన కుళీరాఖ్యలౌ; కప్పయన నభిఖ్య
యలరె మండూకమునకు; కించులకమునకు
నెట్టియన పేరుజెల్లు మునీశరక్ష. 257

ఎండ్రిక, ఎండ్రికాయ, ఎండ్రి, పీత అనఁగా కుళీరమునకుఁ బేళ్ళు కప్ప అన మండూకము పేరు. ఎట్టి అన కించులకము పేరు.

గీ. మొసలినా మకరముపేరు; మొగపిటికియు
దాసరయ్య తాఁబేలును దాసరీఁడు
ననఁగ తామేలనంగఁ గూర్మాఖ్యలౌను
భోగిశయన ముకుంద త్రిభువనతుంద. 258

మొసలి అనఁగ మకరమునకు పేరు. మొగపిటికి, దాసరయ్య, తాఁబేలు, దాసరీఁడు, తామేలు అనఁగ కూర్మమునకు పేళ్ళు.

గీ. కప్పచిప్ప యనంగనుగాకిచిప్ప
యనఁగ మఱియాలిచిప్పనా నాఖ్యలుగొనె
కుతలమునను శంబూకంబు; గుల్ల నత్త
గుల్లనాఁ క్షుద్రశంఖాఖ్య లుల్లసిల్లె. 259

కప్పచిప్ప, కాకిచిప్ప, ఆలిచిప్ప అనఁగా శంబూకము పేళ్ళు. గుల్ల, నత్తగుల్ల అన క్షుద్రశంఖము పేళ్ళు.

గీ. చుట్టుగుల్ల చిందము నీరుపుట్టువు వెలి
గుల్లయును సంకునాఁగను కూఁతకైదు
వనఁగ శంఖంబున కభిఖ్యలమరెను; గఱి
చిప్ప ముత్తెపుఁజిప్పనా నొప్పె శుక్తి. 260

చుట్టుగుల్ల, చిందము, నీరుపుట్టువు, వెలిగుల్ల, సంకు, కూఁతకైదువు అన శంఖమునకు పేళ్ళు. గఱిచిప్ప, ముత్తెపుఁజిప్ప అన శుక్తికి పేళ్ళు.

క. కేళకుళి కేళాకూళియు
కొలఁకువు కేళకుళి గుంట కొలఁకును కేళా
కుళి దొరవి దొరువు కొల్కును
కొలను మడుగనగ సరస్సగుఁ మురవైరీ. 261

కేళకుళి, కేళాకూళి, కొలఁకువు, కేళకుళి గుంట, కొలఁకు, కేళాకుళి దొరవి, దొరువు, కొల్కు, కొలను, మడుగు అనఁగా సరస్సు పేళ్ళు.

గీ. పడియ నీరుటెంకి మడువు పడె మడుంగు
వెంచ పల్వలమయి వెలసె; నుయ్యి
బావి నుయియునూయి నాఁగను బరగె నుధరకూప
మున కభిఖ్యలుగను మోహనాంగ. 262

పడియ, నీరుటెంకి, మడువు, పడె, మడుఁగు, వెంచ అన పల్వలము పేళ్ళు. నుయ్యి, బావి, నుయి, నూయి అనఁగా కూపమునకు పేళ్ళు.

గీ. ఆటడిగ్గియ నా దొరువనఁగ డిగ్గి
య యన నడబావియన వాపి కలరెఁ బేళ్లు;

చెఱువునాఁ దటాకము పేరుజెల్లె; స్వామి
పుష్కరిణికాఖ్య కోమరేఱు పుష్కరాక్ష. 263

ఆటడిగ్గియ, దోరువ, డిగ్గియ, నడబావి అనఁగా వాపికి పేళ్ళు. చేఱువు అన తటాకము పేరు. కోమరేఱు, అన స్వామిపుష్కరిణి పేరు.

గీ. తమ్మికొలను కోనేరనఁ దనరెపేళ్ళు
పుష్కరిణికిఁ దెలుంగునఁ బూనె;నోల
లాడు తెప్పలఁదే లోలలార్చు ననఁగ
ధరణి మగ్నప్లవంతికౌ దానవారి. 264

తమ్మికొలను, కోనేరు అనఁగా పుష్కరిణిపేళ్ళు. ఓలలాడు, తెప్పలఁదేలు, ఓలలార్చు అనఁగా మగ్నప్లవంతులకుపేళ్ళు.

గీ. అగడితయనంగ కందకమన యగడ్త
యన దవంతియనఁగ పరిఘాఖ్యలగును
కాల్వయన క్రయ్యనా నోడికయన చింక
యనఁగ కుల్యంబుపేళ్లగు నసురవైరి. 265

అగడిత, కందకము, అగడ్త, దవంతి అన పరిఘముపేళ్ళు. కాలువ క్రయ్య, ఓడిక, చింక అన కుల్యముపేళ్ళు.

గీ. వాఁకయన జాలనంగను వ్రంతయనఁగ
జక్కరయనంగ నేఱన జాల్వనంగ
వరఁతయన వంతయనఁగను వఱలె నది క
భిఖ్యలగు భువనవిహారి యసురవైరి. 266

వాఁక, జాలు, వ్రంత, జక్కర, ఏఱు, జాల్వ, వరఁత, వంత అనఁగా నదికి పేర్లు.

గీ. మిన్నువాఁకయు మిన్నేఱు మిన్నుకొలఁకు
తెలివరఁతయును ముత్త్రోవదిమ్మరి చద
లేఱు పొడుగుమడువును ముయ్యేఱు వేల్పు
టేఱు మిన్వాఁకనా గంగకొసఁగె పేళ్ళు. 267

మిన్నువాఁక, మిన్నేఱు, మిన్నుకొలఁకు, తెలివరఁత, ముత్త్రోవ ద్రిమ్మరి, చదలేఱు, పొడుగుమడువు, ముయ్యేఱు, వేల్పుటేఱు, మిన్వాఁక ఇవి గంగకు పేళ్ళు.

గీ. జమున జమునిసైదోడన యమునపేళ్ళు
వెలసె; జమ్మేఱనంగ జంబేఱనంగ
నగును జాంబూనదికి పేళ్లు; నట్టెడయన
సారువము వంతెనయన సారసాతు
సేతువునకు నభిఖ్యలై చెల్లె భువిని. 268

జమున, జమునిసైదోడు ఇవి యమునానది పేర్లు. జమ్మేఱు, జంబేఱు ఇవిజాంబూనదికి పేరు. నట్టెడ, సారువ, వంతెన అనఁగా సేతువునకు పేర్లు.

క. పఱదయు నంపాచారము
పఱతియు నోడికయు వెల్లి పట్టు పఱదయున్
పఱతయు వెల్లుక వెల్లువ
పఱవయు నిట్టయనఁగను బ్రవాహము పేర్లౌ. 269

పఱద, అంపాచారము, పఱతి, ఓడిక, వెల్లిపట్టు, పఱద, పఱత, వెల్లుక, వెల్లువ, పఱవ, నిట్ట అనఁగా ప్రవాహమునకు పేళ్ళు.

గీ. తొట్టు దైవాఱు జాల్కొను తొరఁగు నోడి
గల్లు వెల్లువగట్టును వెల్లివిరియు

వెల్లిపొఱుచును పరగును వెలివిరియు న
నంగ బ్రవహించుటకు పేళ్ళు నలిననాభ. 270

తొట్టు, దైనాలు, జాల్కొను, తొలగు, ఓడిగల్లు, నెల్లువగట్టు వెల్లివిరియు, వెల్లిపోడుపు, పరగు, వెలివిరియు అన ప్రవహించుట పేళ్ళు.

ఆ. వె. చిలుప కొద్దినీరు జెల్లె స్వల్పోదక
మునకుఁ బేళ్లు; నురుగన నురువనఁగ
నిత్యబహువచనము నిత్యంబు నుచ్చిళ్లు
నాఁగ ఫేనమునకు నామములగు. 271

చిలుప, కొద్దినీరు అన స్వల్పోదకము పేళ్ళు. నురుగు, నురువు, బ॥ నుచ్చిళ్లు అన ఫేనమునకు పేళ్ళు.

గీ. తమ్మియన నీటిబుట్టువు తామరయన
నసలుబుట్టువనఁగ బేళ్ళు నబ్జమునకు
నెసఁగె; చేఁదమ్మి చెందమ్మి యెఱ్ఱదమ్మి
యు మఱి కెందమ్మి నాఁ రక్తకమలమగును. 272

తమ్మి, నీటిబుట్టువు, తామర, అసలుబుట్టువు అన కమలమునకు పేళ్ళు. చేదమ్మి, చెందమ్మి, ఎఱ్ఱదమ్మి, కెందమ్మి అన రక్తాబ్జము పేళ్ళు.

గీ. కలువ తొగ తొవ కల్వ యుత్పలము పేళ్ళు;
చెంగలువ యెఱ్ఱకలువయు చెందొవయును
చేఁగలువయు ననంగను జెల్లెహల్ల
కమున కాఖ్యలు సంఫుల్ల కమలనేత్ర. 273

కలువ, తొగ, తొవ, కల్వ అన ఉత్పలము పేళ్ళు. చెంగలువ ఎఱ్ఱకలువ, చెందొవ, చేఁగలువ అన హల్లకమునకు పేళ్ళు.

క. తామరతంప యనంగఁ
దామరతంపరయనంగ తంపర యనఁగన్
నామాళి షండమునకౌ
స్వామీ తూఁడన మృణాల సంజ్ఞ వెలుంగున్ 274

తామరతంపము, తామరతంపర తంపర అన షండమునకు పేళ్ళు. తూఁడుఅన మృణాలము పేరు.

క. రేకనఁగను కచ్చనఁగను
రేకన సుమదళములను గుఱించిన పేళ్లౌ
ఆకరుపువ్వన నాకరు
వాకరనం గేసరముల కాఖ్యలుశౌరీ. 275

రేకు, కచ్చు, రేకు అనఁగా పుష్పదళముపేళ్ళు. ఆకరుపువ్వు, ఆకరువు, ఆకరు అన కింజిల్కములపేళ్లు.

గీ. ప్రాఁచి నీరాకు నాచన వారిపర్ణి
పేళ్ళు; దిమ్మ దుద్దనఁగను వెలసె కర్ణి
కాఖ్యలగు; కైవడిముస్తెయనఁగ ముస్తె
యనఁగ కైవర్తికాఖ్యలౌ నంబుజాక్ష. 276

పాఁచి, నీరాకు, నాచు అన వారిపర్ణి పేరు. దిమ్మ, దుద్దు అన కమలకర్ణిక పేళ్ళు. కైవడిముస్తె, ముస్తె అన కైవర్తిపేళ్లు.

గీ. చల్లు చిల్లించు పిఁజించు పేళ్లగు జల
సేకమునకు; చిందనఁగను చిల్లనంగ
నుత్కిరముపేళ్లు; కలమరి యొప్పెనొకటి
యవని నౌకావరోహకుఁడగుచు శౌరి. 277

చల్లు, చిల్లించు, సింజించు అనఁగా జలసేకమునకు పేళ్ళు. చిందు, చిల్లు అన ఉత్కిరము పేళ్ళు. కలమరి అన నౌకారోహనకు పేరు.

గీ. వఱలె చిమ్మనఁగ్రోవినాఁ బుఱటకొమ్ము
ననఁగ బుఱ్ఱటకొమ్మనియనఁగ కొమ్ము
నాఁగ పింజనఁగ్రోవి యనంగనొప్పె
జలవినోదశృంగముపేళ్ళు జలజనాభ. 278

చిమ్మనఁగ్రోవి, బుఱటకొమ్ము, బుఱ్ఱటకొమ్ము, కొమ్ము, పింజనఁగ్రోవి అనఁగా జలవినోదశృంగము పేళ్ళు.

సీ. పుడమి జంబూద్వీపమునకును తొలుదీవి
దనరు; ప్లక్షద్వీపమునకు జువ్వి
దీవియగా; పుష్కరద్వీపంబునకుఁ దమ్మి
దీవియగా; శాల్మలద్వీపమునకు
బూరుగుదీవినాఁ బొసఁగె; క్రౌంచద్వీప
మెన్న దీనికి క్రౌంచెదిన్నెయనఁగ
పేరుజెల్లెను; కుశద్వీపంబునకు తెల్లు
దీవియగా; సింహళద్వీపమునకు

గీ. సింగళంబనఁగను పేరు జెల్లె నాంధ్ర
మునను బేరు; శాకద్వీపమునకు టేఁకు
దీవియననగు నిగ్గతి తెనుఁగునందు
స్వర్గపతిసుత పద వారివర్గుముగిసె. 279

తొలుదీవి అనఁగా జంబూద్వీపమునకు పేరు. జువ్విదీవి అన ప్లక్ష ద్వీపము పేరు. తమ్మిదీవి అన పుష్కరద్వీపము పేరు. బూరుగుదీవి అన శాల్మలద్వీపము పేరు. క్రౌంచెదిన్నె అన క్రౌంచద్వీపము పేరు. ఱెల్లుదీవి అనకుశ ద్వీపము పేరు. సింగళము అన సింహళద్వీపము. టేఁకుదీవి అన శాకద్వీపము పేరు.

వారివర్గముగిసెను.

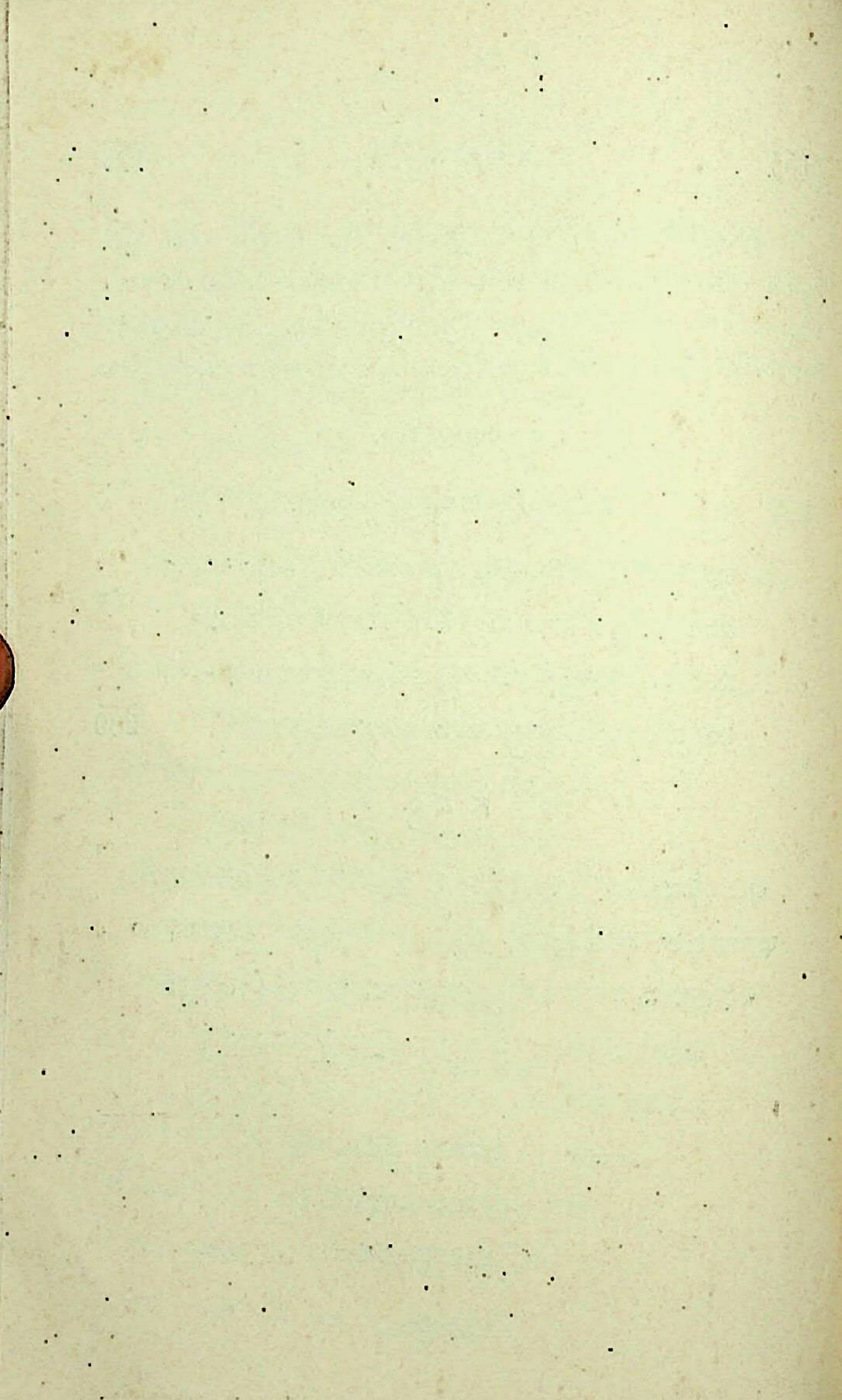
కలహంసోత్సాహవృత్తము

సురవితానమకుటరత్న సురుచియుక్తపాదుకా
సురసపత్నగహన పర్గ శుచిశితాంకితాయుధా
సురమునీశహృదయపద్మ సుమరసౌఘబంభరా
సురనదీజనితపదాబ్జ సుగుణరాజిపేటికా 280

గద్య

ఇది శ్రీమదచలక్ష్మాలంగోత్తుంగ శృంగారస్తనశృంగసంగత
ధారాధర వేంకటేశ్వర కృపాపాంగలబ్ధవాగ్వైభవనిరం
తరభాగవతారాధనాధేయతూముకులపవిత్రసర్వేశా
భిధానపుత్త్రి రామదాసప్రణీతంబైనయాంధ్ర
పదనిధానంబను నిఘంటువునందు స్వర్గవ్యో
మదిక్కాలధీవాక్ఛబ్దాదినాట్యపా
తాళభోగినరకవారివర్గకలి
తప్రథమకాండము

సంపూర్ణము.

శ్రీమతే రామానుజాయనమః.

ఆంధ్ర పద నిధానము.

ద్వితీయ కాండము.

భూ వర్గ

క. శ్రీరమణీ కుచయుగకా
శ్మీరాంకితకౌస్తుభవిలసిత గరిమా సం
ధ్యారాగ సంయుత సజల
ధారాధర సదృశవక్ష దానవశిక్షా.

వ. అవధరింపుము. ద్వితీయకాండంబునందలి భూవర్గాది దశ వర్గములను వివరించెద.

ఆ. వె. పంటవలఁతి నేల పైఁడిచూలాలును
పుడమి మన్ను మనన భువికభిఖ్య
లలరె; పైర్ల నేల పొలమన నుర్వర
కాఖ్యలౌను శౌరి యసుర వైరి. 2

పంటవలఁతి, నేల, పైఁడిచూలాలు, పుడమి, మన్ను, మను అన భూమిపేర్లు. పైర్లనేల, పొలము అన ఉర్వరపేళ్ళు.

గీ. చౌటనేలయు మఱియు నూసరము కారు
నేల యెద్దడినేలనా నెగడె నూష
రాఖ్యలై; మిత్తినాఁగ మన్ననఁగ మృత్తి
కాఖ్యలౌ భక్తమందార యఘవిదార. 3

చౌటనేల, ఊసరము, కారునేల, ఎద్దడినేల అనఁగ ఊషరభూమి పేళ్ళు. మిత్తి, మన్ను అనఁగా మృత్తికపేళ్ళు.

ఆ.వె. నలుచదరము నంకణంబన స్థలికాఖ్య
లలరె; నొడ్డుమిట్ట వెలిగడయును
మెట్ట మిట్టునేల మెరకనా నున్నత
భూమికాఖ్యలౌను బుధనుతాఖ్య. 4

నలుచదరము, అంకణము అన స్థలముపేర్లు. ఒడ్డు, మిట్ట, వెలిగడ, మెట్ట, మిట్టునేల, మెరక అన ఉన్నతభూమిపేళ్ళు.

క. పంగిడి యొగ్గం బోదము
పంగెన గోయి గోల్లమునవపాతముపేళ్లు
ప్పొంగెఁదెలుంగున; పుట్టయ
నంగను వల్మీకమౌను నాళీకాక్షా. 5

పంగిడి, ఒగ్గము, ఓదము, పంగెన, గోయి, గోల్లము అన అవపాతముపేర్లు. పుట్ట అన వల్మీకముపేరు.

ఆ.వె. బడువ వ్రంత గోయ్యి బాడువ గోల్లంబు
నొరకమనఁగ గర్తమొప్పె; కనుమ
యోనికట్టు నరవ యొప్పెకుధరమధ్య
సంధిమార్గమునకు సారసాక్ష. 6

బడువ, వ్రంత, గోయ్యి, బాడువ, గోల్లము, ఒరకము అన గర్తముపేళ్ళు. కనుమ, ఓనికట్టు, నరవ అన కుధరమధ్యసంధిమార్గముపేళ్ళు.

ఆ.వె. గరుము గరుపనేల గరుసు గులకఱాతి
నేల గరువు మొరపునేల యనఁగ
శర్కరిలముపేళ్లు; జగమనంగ జగత్తు
నామధేయమౌను నలిననాభ. 7

గరుము, గరుపనేల, గరుసు, గులకతాతినేల, గరువు, మొరపునేల ఇవి శర్కరిలముపేళ్ళు. జగము ఇదిజగత్తుపేరు.

గీ. మేరయన యెల్లనాఁ బొలిమేరయనఁగ
సరుదనఁగ గడియనఁగను కరియనంగ
సీమకునభిఖ్యలై భువిచెల్లఁగెను; పెను
మసనమన వారణాసినామంబు శౌరి. 8

మేర, ఎల్ల, పొలిమేర, సరుదు, గడి, కరి ఇవిసీమకుపేళ్ళు. పెనుమసనము అన వారణాసిపేరు.

గీ. వఱలె మసనం బొలికిమిట్ట వల్లెకాడు
నా శ్మశానాఖ్యలౌ; తెన్నునంగ సడవ
నాఁగ తెరువన దారియనంగ త్రోవ
నాఁగ తెర్వన మార్గంబునకును పేళ్ళు. 9

మసనము, ఒలికిమిట్ట, వల్లెకాడు అనఁగా శ్మశానముపేళ్ళు, తెన్ను, సడవ, తెరువు, దారి, త్రోవ, తెర్వు అనఁగా మార్గమునకుపేళ్ళు.

గీ. వీది క్రంత సందును సంది వెలసెసంధి
వీథిపే; ళ్లగ్రహారంబు పేరగు బహు
వచనమునను నల్లిండ్లన వాసవాది
వందితపదాంబుజాత భూవర్గు ముగిసె. 10

వీది, క్రంత, సందు, సంది అనఁగ సంధిమార్గముపేళ్ళు. బ॥ నల్లిండ్లు అనఁగా అగ్రహారముపేరు.

భూవర్గుముగిసెను.

పురవర్గ

గీ. వెలసె పట్నము ప్రోలును వీడన నగ
రమునకగుచు; శాఖానగరమున కాఖ్య
పేటయననొప్పె; గ్రామంబుపేళ్లు నూరు
కుప్పమన కొట్టికయనంగ కొటికయనఁగ. 11

పట్నము, ప్రోలు, వీఁడు అనఁగా నగరమునకుపేళ్ళు. పేఁటఅన శాఖానగరముపేరు. ఊరు, కుప్పము, కొట్టిక, కొటిక అనఁగా గ్రామమునకుపేళ్ళు.

గీ. పల్లె పల్లియ పొలమును పాళెమనఁగ
పల్లికాఖ్యలుదనరె; వ్రేపల్లె గొల్ల
పల్లెయన ఘోషకాఖ్యలుబరగె రాచ
వీడనఁగ రాజధానికిపేరు శౌరి. 12

పల్లె, పల్లియ, పొలము, పాళెము అనఁగా పల్లెకుపేళ్ళు. వ్రేపల్లె, గొల్లపల్లి అన ఘోషకుపేళ్ళు. రాచపీడు అన రాజధానికిపేరు.

గీ. గూడెమనఁగ కారూరన గోడెమనఁగ
కుప్పమన పక్కణముపేళ్ళునొప్పె; నగరు
నాఁ వటారమనఁగను నవరనంగ
నగు వటారన రాజగృహంబుపేళ్లు. 13

గూడెము, కారూరు, గోడెము, కుప్పము అనఁగా పక్కణముపేళ్ళు. నగరు, వటారము, నవరు, వటారు అన రాజగృహముపేళ్ళు.

గీ. కొలువు కూటా మజారంబు కూట మోల
గంబు హోజార మంగడి క్రంత మఱియు

రచ్చయును దివాణము హజారంబు కొలువు
కూటమన సభకాఖ్యలౌ కోమలాంగ. 14

కొలువు, కూటాము, అజారము, కూటము, ఓలగము, హజారము, అంగడి, క్రంత, రచ్చ, దివాణము, హజారము, కొలువుకూటము అనఁగా సభకుపేళ్ళు.

గీ. రచ్చపట్టన చదురన రచ్చకొట్ట
మనఁగ పడసాల యనఁగను హజురనంగ
బరగె ధరణిసభామండపంబుపేళ్ళు;
నదితిసుతపతినుతపాద యఘవిభేద. 15

రచ్చపట్టు, చదురు, రచ్చకొట్టము, పడసాల, హజురు అనఁగా సభామండపమునకు పేళ్ళు.

క. మేలిల్లన మేడయనన్
మాళిగయన యుప్పరిగయు మాడువనంగన్
మాలెయు మాడుగు నోవరి
నా లక్ష్మీనాథ! సౌధ నామంబులగున్. 16

మేలిల్లు, మేడ, మాళిగ, ఉప్పరిగ, మాడువ, మాలె, మాడుగు, ఓవరి అనఁగా సౌధమునకు పేళ్ళు.

ఆ.వె. ఇల్లు గిము సాల యిక్కయండ యనంగ
గృహమున కభిఖ్యలెసఁగె; మిద్దె
మిద్దెటిల్లు మచ్చు మిద్దియయన నర్ధ
సౌధమునకు పేళ్లు చక్రహస్త. 17

ఇల్లు, గీము, సాల, ఇక్క, అండ అనఁగా గృహమునకు పేళ్ళు. మిద్దె, మిద్దటిల్లు, మచ్చు, మిద్దియ అన అర్ధసౌధము (పైనకప్పులేక చెక్కలు గచ్చుతో కప్పినది).

క. కోలారము కొల్లారును
సాలయునం దొట్టికట్టు చౌసాలయు నల్
సాల బవంతి కొలారన
పోలె చతుశ్శాలపేళ్లు భోగిశయానా. 18

కోలారము, కొల్లారు, సాల, తొట్టికట్టు, చౌసాల, నిల్సాల, బవంతి, కొలారు అన చతుశ్శాలపేళ్ళు.

గీ. అంగడియు దుకాణంబని యన పసారు
నాఁగ మఱి పచారంబనినం బసార
మనఁగ నాపణమునకుపే; ళ్లంకణంబు
ముంగిలియనంగ నంగణమునకుపేళ్ళు. 19

అంగడి, దుకాణము, పసారు, పచారము, పసారము అనఁగా ఆపణముపేళ్ళు. అంకణము, ముంగిలి అన అంగణము పేళ్ళు.

గీ. బానసం బడసాలయు వంటసాల
యనమహానసమునఁ కాఖ్యలయ్యె; నాకుఁ
జవికె రుసిసాల యన పర్ణశాలకాఖ్య
లగును తెనుఁగున శాతకుంభాంబరధర. 20

బానసము, అడసాల, వంటసాల అనఁగ మహానసమునకు పేళ్ళు. ఆకుజవిక, రుసిసాల ఇవిపర్ణశాలకు పేళ్ళు.

క. వనరుహలోచన కొట్టడి
యన యుగాణింబన గదియన యజ్జయనం
గనుపంటసాలయనఁగను
దనరెను కోష్ఠంబుపేళ్ళు దానవవైరీ. 21

కొట్టడి, ఉగాణము, గది, అజ్జ, పంటసాల ఇవి కోష్ఠమునకు పేళ్ళు.

క. కావలియిలు కోణజా తల
చావడి పొడికట్టు మఱి వసారాయనఁగన్
దేవనుత గృహాంగణసభ
కీవసుమతి పేళ్లుఁదనరి యొసఁగెఁ దెలుఁగునన్ 22

కావలియిలు, కోణజా, తలచావడి, పొడికట్టు, వసారా అనఁగా గృహాంగణసభకు పేళ్ళు.

గీ. వారిజాక్ష! వసారా వసార యోర
పాక పంచాదియును పంచపాక యన గృ
హాంగణకుటీరమునకాఖ్యలగు సురారి
త్రిభువనవిహారి శ్రీవధూహృద్విహారి. 23

వసారా, వసార, ఓరపాక, పంచాది, పంచపాక అనఁగా గృహాంగణకుటీరమునకుఁ బేళ్ళు.

గీ. అశ్వశాలకు పేళ్ళు లాయంబు సాహి
ణంబు మందడియనఁగ న్యాయంబయియల
రారె; యెకరాయనంగ సజ్జారమనఁగ
వెలసె గజశాలకాఖ్యలు జలదమూర్తి. 24

లాయము, సాహిణము, మందడి అనఁగా అశ్వశాలకు పేళ్ళు. ఎకరా సజ్జారము అనఁగా గజశాలకు పేళ్ళు.

క. మొగసాలయు మోసాలయు
మొగసల మోసల హజారము సజారంబున్
నెగడె(ప్రఘణంబునకు పే
ళ్లగుచు దెలుంగునను దివ్యహాటకచేలా. 25

మొగసాల, మోసాల, మొగసల, మోసల, హజారము, అజారము అనఁగ ప్రఘణము పేళ్ళు.

గీ. లోఁగడయు కుందళంబును లోఁగలి యడ
కంబునా గృహాంతర్భాగ మంబుజాక్ష!
యమరెఁ; నట్టిల్లు నైనిల్లు నయినిలనఁగ
నలరె నంతర్గృహంబున కాఖ్యలగుచు. 26

లోఁగడ, కుందకము, లోఁగలి, అడకము అన గృహాంతర్భాగము పేళ్ళు. నట్టిల్లు, ఐనిల్లు, అయినయిలు అన అంతర్గృహంబునకు పేళ్ళు.

క. అంతఃపురమునకాఖ్యలు
నంతిపురము రాణివాస మంతిపురియనన్
వంతుగొనె తెలుఁగునను శ్రీ
కాంతాహృదయాబ్జభృంగ ఖగపతురంగా. 27

అంతిపురము, రాణివాసము, అంతిపురి అనఁగా అంతఃపురమునకు పేళ్ళు.

గీ. తలదువారము మొగలివాకిలి యొదల
సాల దలవాకిలియనంగ నాలుగిలను
వెలసె భువిముఖద్వారంబుపేళ్లు; నట్ట
మునకు నట్టడియనిపేరు మురవిదారి. 28

తలదువారము, మొగలివాకిలి, తలసాల, తలవాకిలి అన ముఖద్వారమునకు పేళ్ళు. అట్టడి అనఁగా అట్టమునకు పేరు.

గీ. గుంబమన సరబడియన గుమ్మమనఁగ
వసుధపై దోరమనఁగ దువారమనఁగ
ద్వారమైయొప్పు; గోపురద్వారమునకు
గవను గవనన పేళ్లొప్పు కంధిశయన. 29

గుంబము, సరబడి, గుమ్మము, వాకిలి, దోరము, దువారము అనఁగా ద్వారమునకు పేళ్ళు. గవను, గవను అనఁగా గోపురద్వారమునకు పేళ్ళు.

గీ. ఆడువరియు నలంగంబు నాళువరియు
కోట ప్రహరియనంగ నెక్కొనెను సాల
మునకభిఖ్యలు; క్రొత్తడమనఁగ కోట
బురుజనంగ నట్టాలకమునకు పేళ్లు. 30

ఆడువరి, అలంగము, ఆళువరి, కోట, ప్రహరి అన సాలమునకు పేళ్ళు. క్రొత్తడము, కోటబురుజు అనఁగా అట్టాలకమున కుపేళ్ళు.

గీ. కంపకోటయు కట్టువ కాట్రగడయు
నలవ యనప్రాంతతముపేళ్లు; వెలుగు వెనుగు
తడుకు నాఁగను స్వల్పప్రాంతతము పేళ్ళు;
గోడయన కుడ్యనామమౌ కోమలాంగ. 31

కంపకోట, కట్టువ, కాట్రగడ, అలవ అన ప్రాంతతము పేళ్లు. వెలుగు రూ॥ వెల్గు వెనుగు, తడుకు అనఁగ స్వల్పప్రాంతతము పేళ్లు. గోడ అన కుడ్యమునకు పేరు.

గీ. ఇడుపనఁగ కుడ్యపార్శ్వాఖ్య యొసఁగెభువిని;
భిత్త్యధోపార్శ్వభాగంబు పేళ్లు తిన్నె
యోరనాఁజెల్లె; సోదయు గారయనఁగ
గచ్చనఁగ కుడ్యలేప్యాఖ్య లెచ్చెశౌరి. 32

ఇడుపు అన కుడ్యపార్శ్వముపేరు. తిన్నె, ఓర అనఁగా కుడ్యమున కధోపార్శ్వభాగము పేళ్లు. సోద, గార, గచ్చు అనఁగా కుడ్యలేప్యమునకు పేళ్ళు.

గీ. కొప్పనఁగ వెన్నునా నడికొప్పనంగ
మొగడునా గృహాపరిశృంగమగును; నిడుప
కమ్మి చేరడు దారసాకయును దార
బందమన ద్వారబంధమౌ భవవిదారి 33

కొప్పు, వెన్ను. నడికొప్పు, మొగడు గృహోపరిశృంగమునకు పేళ్ళు. నిడుపకమ్మి చేరడు, దారసాక, దారబందము అన ద్వారబంధముపేళ్లు.

ఆ. వె. క్షితిని సోరణంబు కిటికీయనంగను
నిత్యబహువచనమున నెలకొనినను
సోర్ణగండ్లనంగ సోరణగండ్లన
నఱలె పేళ్లు భువి గవాక్షమునకు 34

సోరణము, కిటికీ, బ॥సోర్ణగండ్లు, సోరణగండ్లు, ఇవిగవాక్షులపేళ్లు

గీ. చూరనంగ కొణిగెయు వాచూరనంగ
వెలిసె యనఁగ వలీకంబుపేళ్లు; చూరు
కమ్మియన చూరుమొగ్గనాఁగ మఱిచూరు
పట్టెయనఁగ గోపానసివడసెపేళ్లు. 35

చూరు, కొణిగ, వాచూరు, వెలిసె ఇవి వలీకమునకుపేర్లు. చూరుకమ్మి, చూరుమొగ్గ, చూరుపట్టె ఇవి గోపానసికిపేళ్ళు.

క. తిన్నెయు జగ్గిలె యరుఁగును
తిన్నియ జగ జవిలె జగిలె తీనియ తీనెఁ
బన్నుగ నెన్నగ వేదిక
కు న్నామములమరె కలుషకుంజరసింహా. 36

తిన్నె, జగ్గిలె, అరుఁగు, తిన్నియ, జగ, జవిలె, జగిలె, తీనియ, తీనె అనఁగా వేదికకు పేళ్ళు.

గీ. దోరణయును బిబ్బీయన దోరణమన
తోరణాఖ్యలగు; మొసలిదోరణమన
మొసలిబిబ్బీయనంగను మొనసె మకర
తోరణమునకభిఖ్యలు తోయజాక్ష. 37

తోరణ, బిబ్బీ, దోరణము అనఁగా తోరణమునకు పేళ్ళు. మొసలిదోరణము, మొసలిబిబ్బీ అనఁగా మకరతోరణము పేళ్ళు.

గీ. చప్రమన కురాళంబన చప్పరమన
పందిరియు పందిలియనంగ బరగకాయ
మానమునకొప్పె; తమగంబు మంచెయనఁగఁ
దనరెమంచాఖ్యలై ఘోరదానవారి. 38

చప్రము, కురాళము, చప్పరము, పందిరి, పందిలి అనఁగా కాయమానము పేళ్ళు. తమగము, మంచె అన మంచకు పేళ్ళు.

గీ. కుందయన కంబమనఁగను కూచమనఁగ
మొక్కరంబన గడయన మొకరమనఁగ
నిట్టనా రాడనంగను నెగడెఁ భువిని
స్తంభమునకాఖ్యలై శాతకుంభచేల. 39

కుంద, కంబము, కూచము, మొక్కరము, గద, మొకరము, నిట్టి, రాదు అనఁగా స్తంభమునకు పేళ్ళు.

గీ. పరికనా ముగ్గనఁగ రంగవల్లికాఖ్య
లగు; గడప కడపయన దేహాలికిపేళ్ల
లరె తెలుఁగున; కప్పుబల్లయన నుత్త
రాసియనగ నాసాఖ్యలౌ వాసుదేవ. 40

పరిక, ముగ్గు అన రంగవల్లి పేళ్ళు. గడప, కడప అన దేహాళికి పేళ్ళు. కప్పుబల్ల, ఉత్తరాసి అనఁ నాసకు పేళ్ళు.

గీ. తూపురాణి యొప్పరమును తూపురాణ
తూపురాణము జలదారితూమన జల
ధారకాఖ్యలగును; దుంధుమారమునకు
నౌను దూగలి కలిదూపమనఁగ పేళ్ళు. 41

తూపురాణి, ఒప్పరము, తూపురాణ, తూపురాణము, జలదారి, తూము అనఁగా జలధారకు పేళ్ళు. దూగలి, కలిదూపము అనఁగా దుంధుమారమునకు పేళ్ళు.

గీ. ఓల మంతరు వంతస్తు నోలిమియును
బ్రుంగు మఱుఁగుచోటిఱుమన వొసఁగె పేళ్ళు
భువి రహస్యస్థలమునకు నివియు నేకు
తెలుఁగుబాసనువిలసిల్లె దేవదేవ. 42

ఓలము, అంతరువు, అంతస్తు, ఓలిమి, బ్రుంగు, మఱుఁగుచోటు, ఇఱుము అనఁగా రహస్యస్థలమునకు పేళ్ళు.

గీ. ఆసరా యండయును దెస యాటపట్టు
నూత యానికయును ప్రాఁపు నూఁతమనఁగ
నాశ్రియంబునకాఖ్యలు; నండగొనన
ప్రాఁపుగొను నాశ్రయించుటకోపు పేళ్లు. 43

ఆసరా, అండ, దెస, ఆటపట్టు, ఊఁత, ఆనిక, ప్రాపు, ఊఁతము అన ఆశ్రయమునకు పేళ్ళు. అండగొను, ప్రాపుగొను అన ఆశ్రయించు పేళ్ళు.

సీ. ఇక్క యిక్కువ యండ యిమ్ము కలఁకు చక్కి
యెడ యునుకువ బస యిరువు మనికి
యునికి యిరవు తావు మనకువ తానంబు
నెల వాటపట్టును కలను తెంకి
తానకంబును టెంకి తావలంబు బిడారు
విడిమట్టు చక్కటి వీడుపట్టు
నట్టు బిడారంబు పట్టు టెంకియు తావు
నన నివాసస్థానమునకుపేళ్ళు;
గీ. చక్కి నెలఁకువ చోటును చక్కటి నెల
నట్టు పొలము బిడారును నిట్ట నెప్పు
వలతి నెలవును సీమయు పట్టు మనికి
తావన ప్రదేశపుంబేళ్లు దావవారి. 44

ఇక్క, ఇక్కువ, అండ, ఇమ్ము, కలఁకు, చక్క, ఎడ, ఉనుకువ, బస, ఇరువు, మనికి, ఉనికి, ఇరవు, తావు, మనకువ, తానము, నెలవు, ఆటపట్టు, కలను, తెంకి, తానకము, టెంకి, తావలము, బిడారు, విడిపట్టు, చక్కటి, వీడుపట్టు, నట్టు, బిడారము, పట్టు, టెంకియ, తావు అనగ వాసస్థానమునకు పేళ్ళు. చక్క, నెలకువ, చోటు, చక్కటి, నెల, నట్టు, పొలము, బిడారు, నిట్ట, నెప్పు, వలతి, నెలవు, సీమ, పట్టు, మనికి, తావు ఇవి ప్రదేశము పేళ్లు.

గీ. కాణయాచి కాణాచియు పూనెపేళ్ళు
పుడమిని చిరకాలస్థానమునకు నొప్పె
తెలుఁగుపల్కులను పురప్రదేశమునకు
నామధేయంబు తలవీడునాఁగ శౌరి. 45

కాణయాచి, కాణాచి ఇవి చిరకాలస్థానమునకు పేళ్ళు. తలవీడు ఇది పురప్రదేశమునకు పేరు.

పంచపాది గీ. మెట్టు మేటిక పావంచ మేలుకట్టు
నింక మెట్టిక సోపనం బేకవచన
మందు తాప బహువచనమందు తంతి
యలును పావటీలనఁగను తెలుఁగునందు
నొప్పె సోపానమాలి యురగశయన. 46

మెట్టు, మేటిక, పావంచ, మేలుకట్టు, మెట్టిక, సోపనము, ఏ॥ తాప, బ॥ తంతియలు, పావటీలు అన సోపానములకు పేళ్ళు.

క. ఆణియము నాడు సీమయు
నాణెమును విలాతి నేల యన నాడిక మా
గానియనఁగ దేశాఖ్యలు
దానవరాణ్మత్తగజ వితానమృగేంద్రా. 47

ఆణియము, నాడు, సీమ, ఆణెము, విలాతి, నేల నాడిక, మాగాని అనఁగా దేశమునకు పేళ్ళు.

గీ. గుజరాతి గుజ్జరాతియు
గుజరీయును గుజ్జరీయగును ఘూర్జరముగ
నిజముగ; నొడ్డాదియనఁగ
నజనుత యోఢ్రంబుపేరు లాంధ్రముననగుఁ. 48

గుజరాతి, గుజ్జరాతి, గుజరీ, గుజ్జరీ అన ఘూర్జరదేశము పేళ్లు. ఒడ్డాది అన ఓఢ్రదేశము పేరు.

గీ. అవని హరుముంజి హర్మ్యంజియనఁగ దివ్య
మా క్తికోత్పత్తిదేశ నామంబులయ్యె
చెలఁగెను; సిరాజియును సిరాజీయననఁగు
దివ్యఖడ్గకృతోత్పత్తి దేశమునకు. 49

హరుముంజి, హర్మ్యంజి అనఁగా దివ్యమౌక్తికోత్పత్తియగుదేశము పేళ్ళు. సిరాజి, సిరాజీ అనఁగాదివ్యమైనఖడ్గములు చేసెడునొకానొక దేశము పేరు

గీ. వసువసన! గృహచ్ఛేదనవస్తువునకు
నలరె నోడబిల్లయు గూనయనఁగ నాఖ్య
నికరమలరుచు వీడుచేరికపలుకుల
వరుసతో తెలుఁగున పురవర్గు ముగిసె. 50

ఓడబిల్ల, గూన అనఁగా గృహము కప్పెడుమృత్తికాది వస్తువునకు పేళ్లు.

పు ర వ ర్గ ము గి సె ను.

శైలవర్గు

గీ. జేజెగట్టు పొంగట్టు జేజేలకొండ
పైఁడిగుబ్బలినాఁగను బగగె మేరు
పునకభిఖ్యలు; కొంచగట్టనఁగ కొంచ
నాఁగ క్రౌంచాద్రిపే ్లను నాగవరద. 51

. జేజెగట్టు, పొంగట్టు, జేజేలకొండ, పైఁడిగుబ్బలి అన మేరుపర్వత ము పేళ్ళు. కొంచగట్టు, కొంచ అనఁగ కౌంచాద్రి పేళ్ళు.

క. చలికొండ యీముదరి వలి
మలయు వడఁకుకొండ మంచుమలయనఁగ మఱిం
తెలికొండ గట్లఱేఁడన
నలరె హిమాద్రికి నభిఖ్యలగుచు ముకుందా. 52

చలికొండ, ఈముదరి, వలిమల, వడఁకుకొండ, మంచుమల, తెలి కొండ, గట్లఱేఁడు అనఁగా హిమాచలము పేళ్ళు.

గీ. కప్పుమల కాటుకమలయునొప్పె నంజ
నాద్రి పేళ్లయి; తావిగట్టనఁగ గంద
పుమలనా గంధమాదనమునకు పేళ్లు;
మందుమలయన ద్రోణాద్రిచెందె పేరు. 53

కప్పుమల, కాటుకమల అనఁగ అంజనాద్రి పేళ్ళు. తావిగట్టు, గంధపుమల అన గంధమాదనము పేళ్ళు. మందుమల అన ద్రోణాద్రి పేరు.

గీ. తరిమలయును కవ్వపుగొండ తనరె మంథ
రాద్రికాఖ్యలు; చక్రవాళాఖ్యము సుడి

గట్టనఁగనొప్పెనిల; చేఁతగట్టనంగ
వెలసె కృతకాద్రినామంబు విమలచరిత. 54

తరిమల, కవ్వపుఁగొండ అనఁగ మంథరాచలము పేళ్ళు. సుడిగట్టు అనఁ చక్రవాళము పేరు. చేఁతగట్టు అనఁగా కృతకాద్రి పేరు.

గీ. పుట్టుగట్టు పొడుపుకొండ మునుమలయనఁ
దనరె నుదయాద్రికాఖ్యలు ధరణి తెనుఁగు
నందు క్రుంకుడుగట్టన నామధేయ
మమరె నస్తాచలంబున కమరవినుత. 55

పుట్టుగట్టు, పొడుపుకొండ, మునుమల అన ఉదయాద్రి పేళ్ళు. క్రుంకుడుగట్టు ఇది యస్తాద్రికి పేరు.

క. కరువయు కొండయు గుబ్బలి
దరిగుండును మెట్టు నేలతాల్పు మలయుగ
ట్టరయఁగ తిప్పయనంగ కు
ధరమునకు నభిఖ్యలలరె దనుసుతవైరీ. 57

కరుప, కొండ, గుబ్బలి, దరిగుండు. మెట్టు, నేలతాల్పు, మలగట్టు, తిప్ప ఇవి కుధరము పేళ్ళు.

గీ. కొప్పరంబన క్రేపన కొప్రమనఁగ
కొమ్మనఁగ సిగరంబన కొపురమనఁగ
పేటనఁగ మోరనంగను పేళ్లుశృంగ
మునకు దనరారె సజలవార్ముక్ఛగిర. 57

కొప్పరము, క్రేపు, కొప్రిము, కొమ్ము, సిగరము, కొపురము, పేటు, మోరు అనఁగా శృంగమునకు పేళ్ళు.

పంచపాది గీ. కలు చలుప రాయి ఱా ఱాయి కల్లు చట్టు
నా శిలకు పేళ్లు; చట్రాయి నాఁగ మిడుగు

నాఁగ కఠినోపలముపేళ్లు; నాఁపరాయి
చలుప చట్రాయి బండయు చాఁపఱాయి
యన విశాలోపలముపేళ్లు హరిహయనుత. 58

కలు, చలుప, రాయి, ఱా, ఱాయి, కల్లు, చట్టు అన శిలకు పేళ్ళు. చట్రాయి, మిడు అనఁగా కఠినశిలకు పేళ్ళు. నాఁపరాయి, చలుప, చట్రాయి, బండ, చాఁపఱాయి అన విశాలమైనశిలకు పేళ్ళు.

క. కలుఁగు గవి బొఱియ గని గొబ
బెలము సొరంగము పడఁక బిలమునకాఖ్యల్;
సెల మలకాలువ వాఁగును
సెలజాల్మలయేఱనంగ చెలఁగె ఝరాఖ్యల్. 59

కలుఁగు, గవి, బొఱియ, గని, గొబ, బెలము, సొరంగము, పడఁక అనఁగా బిలమునకు పేళ్ళు. సెల, మలకాలువ, వాఁగు, సెలజాలు, మలయేఱు అన ఝరమునకు పేళ్ళు.

గీ. చఱియయన కొండచఱియన చఱియనఁగ ప్ర
పాతనామంబులగు; గిరిపల్వలమున
కాఖ్య దొనయననొ; దడియ ననుపత్య
కాఖ్యయగు భువనవిహారి యఘవిదారి. 60

చఱియ, కొండచఱియ, చఱి అనఁగ ప్రపాతము పేళ్ళు. దొన అన గిరిపల్వలము పేళ్ళు. దడియ అన ఉపత్యక పేరు.

గీ. కురువయన కుధరోపరిసరణిపేరు
బరగె; నెత్తమునా ధరోపరివిశాల
భూమికాహ్వయమహా దితిపుత్రరాజ
వనదవానల యీశైలవర్గు ముగిసె. 61

కురువ అనఁగా పర్వతముమీదిమార్గము పేరు. నెత్తము అనఁగా పర్వతముమీదివిశాలభూమికి పేరు. శైలవర్గు ముగిసెను.

వనౌషధివర్గు

ఆ.వె. కారు కోన యడవి కాన పొలము డొంక
యనఁగ పేళ్ళుదనరె యటవికిలను;
పేరడవియు లొంక వెలసె మహారణ్య
మున కభిఖ్యలగుచు దనుజనాశ. 62

కారు, కోన, అడవి, కాన, పొలము, డొంక అనఁగా అరణ్యము పేళ్ళు. పేరడవి, లొంక అన మహారణ్యము పేళ్ళు.

గీ. తోఁట యెలతోఁట యారెము తోఁపనంగ
నలరె నారామమునకాఖ్యలగుచు; నాట
తోఁటయనఁగ సింగారపుఁదోఁటయనఁగ
నమరె నుద్యానవనమున కాఖ్యలు హరి. 63

తోఁట, ఎలతోఁట, ఆరెము, తోఁపు అనఁగా ఆరామమునకు పేళ్ళు. ఆటతోఁట, సింగారపుఁదోట అన ఉద్యానవనమునకు పేళ్ళు.

ఆ.వె. మ్రాను పుడమిబుట్టు మాఁకును మ్రాఁకన
వృక్షమునకు పేళ్ళు వెలసె; కవట
కొమ్మ మండ లేట కొమయన శాఖ క
భిఖ్యలౌను భోగిభిత్తురంగ. 64

మ్రాను, పుడమిబుట్టు, మాఁకు, మ్రాఁకు అన వృక్షమునకు పేళ్ళు. కవట, కొమ్మ, మండ, లేఁట, కొమ అన శాఖకు పేళ్ళు.

ఆ.వె. రెమ్మ రివట రివ్వ రెంబ రెబ్బయు జొంప
మన నిలనుపశాఖ కాఖ్యలౌను;

చివ్వ చివక సురిగ చువ్వ చువకయన
మృదులతరుణశాఖకొదవె పేళ్ళు. 65

రెమ్మ, రివట, రివ్వ, రెంబ, రెబ్బ, బొంవము అన ఉపశాఖ పేళ్ళు. చివక, చివ్వ, సురిగ, చువ్వ, చువక అన మృదుత్వమైనలేత శాఖపేళ్ళు.

గీ. కొమ్మ చివరయు సుదియును కొన యనంగ
నమరె వృక్షాగ్రమునకాఖ్యలగుచు భువిని;
మోటు మ్రోడును మోడన నేటుకొనెను
స్థాణువున కాఖ్యలై ఫుల్లసారసాక్ష. 66

కొమ్మ, చివర, సుది, కొన అనఁగ వృక్షాగ్రమునకు పేళ్ళు. మోటు మ్రోఁడు, మోడు అనఁగా స్థాణువుపేళ్ళు.

గీ. కందయన దుంపనాఁగను గడ్డయనఁగ
కందమునకు నభిఖ్యలుగలిగె భువిని;
వేఱునంగను మొదలన వృక్షమూల
మునకుపేళ్లగు కలుషారి మురవిదారి. 67

కంద, దుంప, గడ్డ ఇవి కందముపేళ్ళు. వేఱు, మొదలు ఇవి వృక్షమూలమునకుపేళ్ళు.

క. తీఁగయనం దీవియనాఁ
దీఁగియయన దీవెనాఁగ తీవయనంగన్
దీఁగెయనన్ లతకాఖ్యలు
నాగశయన మానిపక్ష నాళీకాక్షా. 68

తీఁగె, తీవియ, తీఁగియ, తీవె, తీవ, తీఁగె ఇవిలతకుపేళ్ళు.

గీ. పర్ణమునకాఖ్య యాకౌను; బంక బంద
న యన వృక్షసారమునకునామమగును;

చొక్కు నెండాకు ఛొక్కాకు చొరగనంగ
శుష్కపత్రంబునకుపేళ్లు సుందరాంగ 69

ఆకు అన పర్ణముపేరు. బంక, బందన అన వృక్షసారముపేళ్ళు. చొక్కు, ఎండాకు, చొక్కాకు, చొరగు అన శుష్కపత్రముపేళ్ళు

గీ. పక్వపర్ణంబునకుపేళ్ళు పండుటాకు
నాఁగ పండాకు కారాకు నాఁగ నొప్పు;
తొఱ్ఱ తొఱ తొఱటయు డొంగు తొఱ్ఱియనఁగ
కోటరమునకభిఖ్యలు కోమలాంగ. 70

పండుటాకు, పండాకు, కారాకు అన పక్వపర్ణముపేళ్ళు. తొఱ్ఱ, తొఱ, తొఱట, డొంగు, తొఱ్ఱి అనఁగా కోటరముపేళ్ళు.

క. ఇవురన నిగురన చిదుమన
చివురన ననయున తలిరన చిగురనఁగను ప
ల్లవమునకు పేళ్ళుదనరెను
జలముగ్గణలలితగాత్ర సంగరజైత్రా. 71

ఇవురు, ఇగురు, చిదుము, చివురు, నన, తలిరు, చిగురు అనఁగ పల్లవమునకుపేళ్ళు.

గీ. మొవ్వనఁగ మొవనంగను మోవనంగ
తరుణకిసలాంకురముపేళ్ళు దనరె; మొలవ
మొలక యీరిక మోకయు మోసునాఁగ
నగు నవీనాంకురమున కాఖ్యలుమురారి. 72

మొవ్వు, మొవు, మోవు అనఁగా తరుణకిసలయాంకురముపేళ్ళు. మొలవ, మొలక, ఈరిక, మోక, మోసు అన నవీనాంకురముపేళ్ళు.

గీ. కనుపు గనుపన పర్వాఖ్యలొనరెను; తల
మెత్తు గోరగించును మొలకెత్తు పొటమ

రించనఁగ నొప్పె పేళ్లంకురించుకును;
నదయనంగను పత్రిరజంబు పేరు. 73

కనుపు, గనుపు అన పర్వము పేళ్ళు. తలయెత్తు, కోరగించు, మొలకెత్తు, పొటమరించు అన అంకురించు పేళ్లు. నద పత్రరంజము పేరు.

గీ. పువ్వలరు నన పూఁ బువు పుష్పము విరి
యన లతాంతాఖ్యలౌ; మొగ నన యరవిరి
మొగడ మొగ్గనాఁ గోరకమునకుఁ బేళ్ళు
దనరె; రేకు తేకన పుష్పదళము పేళ్ళు. 74

పువ్వు, అలరు, నన, పూ, పువు, పుష్పము, విరి అన పుష్పము పేళ్ళు. మొగ, నన, అరవిరి, మొగడ, మొగ్గ అన కోరకమునకు పేళ్ళు. రేకు, తేకు అన పుష్పదళము పేళ్ళు.

గీ. పూప పూఁబిందెనాఁగను పుష్పజాల
కమునకాఖ్యలు విలసిల్లె; కాయయన శ
లాటు పేరగు; పండు ఫలంబు పేరు;
పృథుఫలము పేరు గొబ్బంతు కృష్ణవర్ణ. 75

పూప, పూఁబిందె అనఁగా పుష్పజాలకము పేళ్ళు. కాయ అనఁగా శలాటు పేరు. పండు అనఁగా ఫలము పేరు. గొబ్బంతు అనఁగా పృథుల ఫలము పేరు.

గీ. కనియు మాఁగును మదురును కమియు నుదుర
బండనఁగ పరిపాకాంతఫలము పేళ్లు
నలరె; పిందెయు పిందియ యనఁగ జాల
కంబునకు పేళ్లగును లసితాంబుజాక్ష. 76

కనియు, మాఁగు, మదురు, కమియు, నుదురఁబండు అన పరిపాకాంతఫలము పేళ్ళు. పిందె, పిందియ అనఁగా జాలకము పేళ్ళు.

గీ. పుప్పొడియును బుక్కాఁమన పుష్పరజము
బూనె పేళ్ళు; పూఁదేనె పూఁదేనియ నన
నీరు కమ్మనీరనఁగను నెఱిఁజెను నల
దఁబుపేళ్లయి; తొడిమె వృంతంబు పేరు. 77

పుప్పొడి, బుక్కాము అనఁగా పుష్పరజము పేళ్ళు. పూఁదేనె, పూఁదేనియ, ననసీరు, కమ్మనీరు అన మకరందము పేళ్ళు. తొడిమ అన వృంతము పేరు.

గీ. ఫలరసంబునకాఖ్యయౌ పానకంబు
కందుకము పేళ్లగును గుత్తి చెండు బంతి
నాఁగ తెనుఁగున; గుచ్ఛంబునకును పేళ్లు
గుత్తి గుది గొల గెల నాఁగ కోమలాంగ. 78

పానకము అన ఫలరసము పేరు. గుత్తి, చెండు, బంతి అనఁగ కందుకము పేళ్ళు. గుత్తి, గుది, గొల, గెల అనఁగ గుచ్ఛము పేళ్ళు.

క. ఇగిరించు చిగురుచు తలిర్చును
చిగుర్చు తలిరించును ననుచును చిగురుకొను ననఁగా
జిగిరించన గవిరించన
నగరాధ్ధర! పల్లవించు నామంబులగుఁగా. 79

ఇగిరించు, ఇగుర్చు, తలిర్చు, చిగుర్చు, తలిరుచు, ననుచు, చిగురుకొను, చిగిరించు, ఇవిరించు అన పల్లవించు పేళ్ళు.

గీ. విరియు ననుచును పూచును పిరిదులు పొదురు
నెంచ నామంబులయ్యె పుష్పించుటకును
లలి పిసాళి యువ్వాయి న వ్వేలరు రోకు
నెలమి నాఁగ వికాసాఖ్యలెసఁగె శౌరి. 80

విరియు, ననుచు, పూచు, పిరిదులు, పొదురు అన పుష్పించుట పేళ్లు. లలి, పిసాళి, ఉవ్వాయి, నవ్వు, ఎలరు, రోకు, ఎలమి ఇవి వికాసము నకు పేళ్ళు.

గీ. అలరెలర్చును మొగ్గవిచ్చెలరుచు మఱి
విచ్చు తొంగలించును నవ్వు విప్పు విరియు
విరియఁబాఱు విడఁగును వికృవిరియు
చెలఁగుననన నామములు వికసించుటకును. 81

అలరు, ఎలర్చు, మొగవిచ్చు, ఎలరుచు, విచ్చు, తొంగలించు, నవ్వు, విప్పు, విరియు, విరియఁబాఱు, విడఁగును, వికృవిరియు, చెలఁగు ఇవి వికసించుటకు పేళ్ళు.

క. మొగడించు మోడ్చు మోడుపు
మొగుచు మొవుడు కోరగించు ముడుఁగు మొగుడ్చున్
మొగుడనఁగా ముకుళించుట
కగు నామము లబ్జనయన యంబుధిశయనా. 82

మొగడించు, మోడ్చు, మోడుపు, మొగుచు, మొవుడు, కోరగించు, ముడుఁగు, మొగుడ్చు, మొంగుడు అనఁగ ముకుళించుట పేళ్లు.

ఆ.వె. వడలు స్రుక్కు సొగటు వాడును బహువచ
నమునను వసివాళ్లునాఁగ మ్లాన
మునకు బేళ్లు; తఱపి పూప కవట లేఁత
పసి యన తరుణాఖ్యలెసగె శౌరి. 83

వడలు, స్రుక్కు, సొగటు, వాడు, బ॥ వసివాళ్ళు అనఁగ మ్లానము పేళ్ళు. తఱపి, పూప, కవట, లేఁత, పసి అనఁగా తరుణమునకు పేళ్ళు.

గీ. ఈరమును పొదరిలు తీఁగెయిల్లనంగ
కుంజమునకాఖ్యలౌ; స్వల్పకుంజమునకు

చెలఁగె నామాళి పొద తుప్ప చిట్ట పొదరు
నాఁగ భక్తాళివరదాయి నాగశాయి. 84

ఈరము, పొదరిలు, లీఁగెయిల్లు అనఁగ నికుంజమునకు పేళ్లు. పొద తుప్ప, చిట్ట, పొదరు అనఁగా స్వల్పకుంజము పేళ్లు.

గి. జీబు జొంప మీఱుమి యన చెలఁగె తెలుఁగు
నందు గుల్మపుటాఖ్యలై; చిందుదోరు
విదురు రాలు విదులు పాటు విద్రుననఁగ
పతనమునకు నభిఖ్యలు పాపనాశ. 85

జీబు, జొంపము, ఈఱుమి అనఁగా గుల్మనిపేళ్లు. చిందు, దోరు విదురు, రాలు, విదులు, పాటు, విద్రు అనఁగా పతనమునకు పేళ్ళు.

క. దొంతి పరి యంచె చాలును
బంతి వరుస యోలి బారు పోఁ జనఁగను శ్రీ
కాంతాధిప! పంక్తికి నా
మాంతరమౌ; కాత్రమాని కగు ఫలినంబుల్. 86

దొంతి, పరి, అంచె, చాలు, బంతి, వరుస ఓలి, బారు, పోఁజు అనఁగా పఙ్క్తికి పేళ్ళు. కాత్రమాను అన ఫలినము పేరు.

గీ. పొన్న సురపొన్న పున్నాగమునకు పేళ్లు;
పొగడనాఁగను వకుళంబుబొందె పేరు;
నెమ్మియన వంజుళంబయ్యె నెగడె ధరణి;
నేలకాహ్వాయ మేలకి నీలగాత్ర. 87

పొన్న, సురపొన్న అన పున్నాగవృక్షము పేళ్ళు. పొగడ అన వకుళము పేరు. నెమ్మి అన వంజుళము పేరు. ఏలకి అన ఏలకి పేరు

క. సంపెఁగ తుమ్మెదకంటును
సంపెంగము సంపెఁగెయును చనుపక మనఁగన్

సంపఁగియనాఁగ జిలుఁగన
చంపకనామంబులొను సారసనాభా. 88

సంపెగ, తుమ్మెదకంటు, సంపంగ, సంపెఁగె, చనుపకము, సంపఁగియ, జిలుగు అనఁగా చంపకమునకు పేళ్ళు.

ఆ. వె. రేఁగు రేను రేవు నాఁగ బదరికాఖ్య
లమరె; లికుచమునకు నాఖ్యలొను
కమ్మరేఁగనంగ గజనిమ్మయనఁగను
కమ్మరేను నాఁగ కమలనేత్ర. 89

రేఁగు, రేను, రేవు అన బదరికాఖ్యలు. కమ్మరేఁగు గజనిమ్మ, కమ్మరేను అనఁగా లికుచమునకు పేళ్లు.

గీ. ధరణి కాంచనమన కోవిదారమునకు;
కలిగె కెంగేలియన నశోకంబు పేరు;
యీడ నారింజ కిత్తలి యీడె యనఁగ
నొప్పెనారంగమునకాఖ్య లురగశయన. 90

కాంచనము అన కోవిదారము పేరు. కెంగేలి అనఁగా అశోకవృక్షము పేరు. ఈడ, నారింజ, కిత్తలి, ఈడె అనఁగ నారంగము పేళ్లు.

గీ. ధరణి దాడిమ్మ నాఁగను దాడినిమ్మ
యనఁగ దానిమ్మ దాళిమ్మయనఁగ దాడి
మాఖ్య; లొట్టుకసిందయునన కచోర
మనఁగ కచ్చూరకాఖ్యలు వనజనాభ. 91

దాడిమ్మ, దాడినిమ్మ, దానిమ్మ, దాళిమ్మ అనఁగా దాడిమము పేళ్లు. ఒట్టుకసిఁద, కచోరము అన కచ్చూర పేళ్లు.

క. విరజాజియు జాజియనఁగ
విరిజాజియు జాదియనఁగ విరవాజియనఁగ

విరవాదియనఁగ సప్తల
కవుదుఁగ పేర్లౌను తెలుఁగునందు మురారీ. 92

విరజాజి, జాజి, విరజాది, జాది, విరవాజి, విరవాది అనఁగా సప్తలకు పేళ్లు.

ఆ.వె. దేవదారినాఁగ దేవదారువు పేరు;
పారిభద్రమునకు బారిజమన
బారిదమ్మునాఁగ వారిదమనఁగను
వారిజంబనంగ వాసుదేవ. 93

దేవదారి దేవదారువు పేరు. బారిజము, బారిదమ్ము, వారిదము, వారిజము అనఁగా పారిభద్రము పేళ్ళు.

ఆ.వె. దాసనంబనంగ దాసానియన జపా
వృక్షసంజ్ఞయు; కరవీరమునకు
కలిగె పేళ్ళు భువిని గన్నేరు గన్నెరు
నాఁగ తెలుఁగునందు హాగళియన. 94

దాసనము, దాసాని అన జపావృక్షము. గన్నేరు, గన్నెరు అనఁగా కరవీరమునకు పేళ్ళు.

ఆ.వె. పాదిరి కలిగొట్టు పాదిలినాఁగను
పాటలికాఖ్యలై పరిఢవిల్లె;
బొట్టుగు బొట్టువు బొటుగనంగను పేళ్ళు
తిలకవృక్షమునకు దేవదేవ. 95

పాదిరి, కలిగొట్టు, పాదిలి ఇవి పాటలికి పేళ్ళు. బొట్టుగు, బొట్టువు, బొటుగు అనఁగా తిలకవృక్షము పేళ్ళు.

ఆ.వె. గేదఁగి మొగిలియన కేతకిపేర్లౌను;
మల్లె మల్లియయన మల్లికాఖ్య

లౌను; మరువకాఖ్యయగా మరువంబన;
కుందమునకు మొల్ల కువలయేశ. 96

గేదఁగి, మొగిలి అన కేతకిపేళ్ళు. మల్లె, మల్లియ ఇవి మల్లికపేళ్ళు. మరువము అనఁగా మరువకముపేరు. మొల్ల అన కుందమునకుపేరు.

క. మోరటినాఁగ పిరియాళము
పేరగుచున్వెలసె; ద్రాక్ష పేళ్లుదనరె నం
గూరు కిసుమిసు దాకయు
నారింజిలె; యేపె సాల నామమగుహరీ. 97

మోరటి అనఁగా పిరియాళముపేరు. అంగూరు, కిసుమిసు, దాక అనఁగా ద్రాక్షకుపేళ్ళు. ఏపె అనఁగా సాలమునకు పేరు.

క. నేరేడన జంబువునకు
పేరు; తపసి గారయనఁగ పేళ్లింగుదికౌ;
మారెడు మారేడన మా
లూరంబునకాఖ్యలౌ కలుషకరిసింహా. 98

నేరేడు అన జంబువునకు పేరు. తపసి, గార అనఁగ ఇంగుదికిపేళ్ళు. మారెడు, మారేడు అనఁగా మాలూరముపేళ్ళు.

చ. అరఁటి యనంటి యంటి యననౌ కదళీతరు నామధేయముల్
దొరలె;యనంటియూఁచయనదూఁటయనంగననంటిచువ్వనా
నరటిగడన్న పేళ్ల నలరారెభువిన్ గదళీకహారముల్;
మఱియును మావి మామిడియు మావిడినాఁగరసాలమౌహరీ

అరఁటి, అనంటి, అంటి అనఁగా కదళీవృక్షముపేళ్ళు. అనంటి యూఁచ, దూఁట, అరఁటిచువ్వ, అనఁటిగడ అన కదళీకహారముపేళ్ళు. మావి, మామిడి, మావిడి అనఁగా రసాలవృక్షముపేళ్ళు.

ఆ.వె. కొఱవి క్రోవి క్రొమ్మి గోరంటయు కురువ
కమునకాఖ్యలౌను; కదిరమునకు
చండ్ర యుండ్ర యుండ్రసయు నులిమానన
నామధేయములును నాగశయన. 100

కొఱవి, క్రోవి, కొఱిమ్మి, గోరంట అనఁగా కురువకమునకు పేళ్ళు. చండ్ర, ఉండ్ర, ఉండ్రస, నులిమ్రాను అనఁగా కదిరమునకు పేళ్ళు.

ఉ. అందుగునాఁగ నందువన నాఖ్యలు సల్లకికొప్పిమీఱె; ని
ల్లెందయు నింద్రవల్లికిని లెక్కఁగొనె న్మఱి; చిల్లచెట్టునా
నిందువు నిందుగన్నను మహిం గతకాఖ్యలు; మేడి యత్తి య
న్నంబున నౌ నుదుంబరమునామము; లర్జునసంజ్ఞ మద్దినాఁ.

అందుగు, అందువు అనఁగ సల్లకి పేళ్ళు. ఇల్లెంద అన ఇంద్రవల్లి పేరు. చిల్ల, ఇందువు, ఇందుగు అనఁగా కతకమునకు పేళ్ళు. మేడి, అత్తి అన ఉదుంబరము పేళ్ళు. మద్ది అనఁగా అర్జునము పేరు.

చ గిరిసెము నా శిరీషమగు; కింశుకమొప్పెను మోదువన్న ప
ప్పరయన మోదుగన్నగు; బంధురనామము మంకెనన్న నౌ;
కరకయనన్ హరీతకికిగ్గలెను పేరు; మధుద్రుమాఖ్యమై
పరఁగొనె నిప్పమ్రాననఁగ పాతకభూజకుఠారపద్యగా. 102

గిరిసెము అనఁగ శిరీషము పేరు. మోదువు, పంపర, మోదుగు అనఁగ కింశుకము పేళ్ళు. మంకెన అనఁగా బంధురము పేరు. కరక అనఁగా హరీతకి పేరు. ఇప్ప అనఁగా మధుద్రుమము పేరు.

క. ఉసిరికయన నామలకం
బెసఁగె నభిఖ్యగొని యిరుగు శిరువుడనంగన్
వెసఁగొనె శింశపవృక్షము;
మసిఁడిరసం బాగు విను ముష్టికి శాఁటీ. 103

ఉసిరిక అన ఆమలకము పేరు. ఇరుగుడు, ఇరువుడు అనఁగా శింశుపము పేళ్ళు. ముసిఁడి అన విషముష్టికి పేరు.

క. వాసంతికి తెలుఁగున పే
రౌ సరి పూలగురివెంద యగు; కర్కటికిన్
దోసయగు; తినిశమునకు తి
నాసము నెమ్మియనఁ బేళ్ళు నాళీకాక్షా. 104

పూలఁగురివెంద అన వాసంతికి పేరు. దోస యనఁగా కర్కటికి పేరు. తినాసము, నెమ్మి అనఁగా తినిశమునకు పేళ్ళు.

క. గురివెంద గురిజయనగం
జెలఁగెను గుంజాఖ్యలగుచు; సింధుకమునకున్
బరగెను వావిలియన సిం
దురమన పేళ్లగుచు శౌరి దురితవిదారీ. 105

గురివెంద, గురిజ అనఁగా గుంజాఖ్యలు. వావిలి, సిందురము అనఁగా సింధుకమునకు పేళ్లు.

క. గిలక గిలగింత గిలగిల
యలరెను ఘంటారవమున కాఖ్యావళులై;
కలజువ్వి నాఁగ తెలుఁగున
తలకొనె భువి కందరాళ తరువునకు హరీ. 106

గిలక, గిలగింత, గిలగిల అనఁగా ఘంటారవమునకు పేళ్లు. కలజువ్వి అనఁగా కందరాళము పేరు.

ఆ. వె. తీఁగెమెఱుఁగు ప్రొద్దుతిరుగుఁడునాఁగ సూ
ర్యానువర్తినికిని నాఖ్యలౌను;
మోదెనంబసంగ మోదెన యనం శివ
మల్లిపేళ్ళు దనరె మదనజనక. 107

తీఁగెమెఱుఁగు, పొన్నిద్దుతిరుగుడు అనఁగా సూర్యానువర్తనికి పేళ్ళు.
మోదినము, మోదిన అనఁగా శివమల్లి పేళ్ళు.

గీ. రేఁగనఁగ గొట్ల నాఁగను రేవనంగ
బదరికాఖ్య; లనాసనాఁ బనసయనఁగ
పణసనామాళి; కాసమర్దనము పేరు
తెనుఁగున కసిందయనఁ జెల్లె దేవదేవ. 108

రేఁగు, గొట్లు, రేవు అన బదరిక పేర్లు. అనాస, పనస అన పణస వృక్షము పేర్లు. కసింద అన కాసమర్దనము పేరు.

క. మొరటయు రాజాదనమగు;
విరిగియు నుద్దాలమగును; వెలఁగ కపిత్థం
బరయ; కొడిసె కుటజంబగు;
కరీరమునకు వెణుతురగును కందనిభాంగా 109

మొరట అన రాజాదనము పేరు. విరిగి అన ఉద్దాలము పేరు. వెలఁగ అన కపిత్థము పేరు. కొడిసె అన కుటజము పేరు. వెణుతురు అన కరీరము పేరు

క. ఉలిమిరి మొగలింగయనం
జెలఁగె వరుణనామపంక్తి; శ్రీపర్ణికి జే
కలరె; మఱి మఱ్ఱియన నా
ఖ్యలు వటవృక్షమున కలరె కలుషవిదారీ. 110

ఉలిమిరి, మొగలింగ అనఁగా వరుణవృక్షము పేళ్ళు. జేఁకు అన శ్రీపర్ణికి పేరు. మఱి, మఱ్ఱి అనఁగా వటవృక్షము పేళ్ళు.

గీ. వెదురనంగను వేణువౌ; బదనికయన
వెలసె వృక్షాదనికి; కుసువేరనంగ

బాలమునకౌను; వేగి జీవకమునకును;
వేఁప వేమన నింబమౌ వేదవేద్య. 111

వెదురు అన వేణువుఁ బేరు. బదనిక అన వృక్షాదనికిఁ బేరు. కురువేరు అన బాలమునకుఁ బేరు. వేగి అన జీవకమునకుఁ బేరు. వేఁప, వేము అన నింబముఁ బేళ్ళు.

గీ. ప్రేంకణము పేర్నింకడంబును బ్రేంకనంబు
నాఁ బ్రియాళాఖ్యలౌ; దొండనాఁగ బింబి
కాఖ్య; చీకటిమ్రానననగు తమాల
మునకు; గోలీథకాఖ్యయౌ మొక్కమనఁగ. 112

ప్రేంకణము, ప్రేంకడము, ప్రేంకనము అనఁగా ప్రియాళముఁ బేళ్ళు. దొండ అనఁగా బింబికకుఁ బేరు. చీకటిమ్రాను అన తమాలముఁ బేరు. మొక్కము అన గోలీధముఁ బేరు.

గీ. రావి అశ్వత్థమౌ; గంగరావి బ్రహ్మ
దారువౌ; పక్కి పిచులమౌ; తాండ్ర తాఁడి
యన విభీతమునకు నాఖ్యలౌను; గొలుగు
నాఁగ పీలువునకు పేరు నాగశయన. 113

రావి, అన అశ్వత్థముఁ బేరు. గంగరావి అన బ్రహ్మదారువుఁ బేరు. పక్కి అన పిచులముఁ బేరు. తాండ్ర, తాఁడి అన విభీతకము బేళ్ళు. గొలుగు అన పీలువు బేరు

గీ. ఆయిటియనంగనగు బూరుగనఁగ నిలను
శాల్మలికినామములు; నదీసర్జమునకు
నేలుమద్ది; భల్లాతకి కెసగె జీడి
మ్రాననఁగ; నక్తమాలకు కానుగు హరి. 114

ఆయిటి, బూరుగు అనఁగా శాల్మలీవృక్షముఁ బేళ్ళు. ఏఱుమద్ది అన నదీసర్జముఁ బేరు. జీడి అనఁగా భల్లాతకిఁ బేరు. కానుగు అనఁగా నక్తమాలకుఁ బేళ్ళు.

గీ. ధరణి నేలతామర మెట్టతమ్మియనఁగ
పైఁడితామరయన స్థలపద్మినికిని
జెల్లె; తింత్రిణీ నామంబు చింత యనఁగ;
పాల మ్రానుకు క్షీరిక బరిగె శౌరి. 115

నేలతామర, మెట్టతమ్మి, పైడితామర అనఁగా స్థలపద్మిని పేళ్ళు. చింత అనఁగా తింత్రిణికి పేరు. పాలమ్రాను అన క్షీరికకుఁ బేరు.

గీ. కుంకుడనఁగ నరిష్టంబు; కొండగోఁగు
నాఁగ కర్ణికారమునకు నామమయ్యె;
తుమికి తుమ్మికియన తిందుకమునకాఖ్య
లలరె; గుగ్గులు నాఁగ గుగ్గిలెపుమ్రాను. 116

కుంకుడు అన అరిష్టము బేరు. కొండగోగు అన కర్ణికారము బేరు. తుమికి తుమ్మికి అన తిందుకము బేర్లు. గుగ్గులపుమ్రాను అన గుగ్గిలు బేరు.

క. టెంకాయ నారికడమును
తెంకాయయు కొబ్బరియును తేఁజెట్టన ని
శ్శంకనగు నారికేళా
ఖ్యాంకములౌ తెలుఁగునందు హరిహయరక్షా. 117

టెంకాయ, నారికడము, తెంకాయ, కొబ్బరి, తేఁజెట్టు అనఁగా నారికేళమునకు బేళ్ళు.

క. ఏవరకడ యనిబల్కిన
దావరడంగియన దేవతాడియనంగన్

డావరడంగియనఁగ జన
తావిసుతసదాబ్జ దేవ తాళముపేళ్లౌ. 118

ఏవరకడ, దావరడంగి, దేవతాడి, డావరడంగి అనఁగా దేవతాళముపేళ్లు,

గీ. గిరకతాఁడు హింతాళమైబరగె తాఁడు
త్రాఁడనఁగ తాళనామముల్ దనరి తెనుఁగు
మీఁఱె; ఖర్జూరమునకు కజ్జూరమనఁగ
నింక గజ్జూరమనఁగ పేరీదనంగ. 119

గిరకతాడు అన హింతాళముపేరు. తాడు, త్రాడు అన తాళముపేళ్లు కజ్జూరము, గజ్జూరము, పేరీదు అనఁగా ఖర్జూరముపేళ్లు.

గీ. తుంట రసదాడి ముత్తైపుఁబంట యించు
చెఱకు కన్నులమ్రానన జెల్లె పేళ్లు
నిక్షువునకు; నిక్ష్వగాఖ్యలెసఁగె చెఱకు
కొనయనఁగ వాఁడెడవయన కోమలాంగ. 120

తుంట, వసదాడి, ముత్తెఁపుబంట, ఇంచు, చెఱకు, కన్నులమ్రాను అన ఇక్షువుపేరు. చెఱకుకొన, వాడెదవ అన ఇక్ష్వగ్రమునకుపేళ్లు.

క. కవను కసవు గాదంబును
గవతంబును పూరి పుల్లు గడ్డియనంగా
భువి తృణమునకాఖ్యలు; కసు
మవు తెల్లగు కాచగడ్డి యగు శరమునకున్. 121

కవను, కసవు, గాదము, గవతము, పూరి, పుల్లు, గడ్డి అన తృణముపేళ్లు. కసుము తెల్లు, కాచగడ్డి అనఁగా శరమునకుఁబేళ్లు,

గీ. కుసుమ చందిరపూవన వెసకుసుంభ
పుష్పమునకు నభిఖ్యలు భోగిశయన

తెనుఁగుసనను కోనచేరికపలుకులుగల
వరుసతోడ వనౌషధివర్గు ముగిసె. 122

కుసుమ, చందిరపూవు, అనఁగా కుసుంభపుష్పము పేళ్ళు.

వనౌషధివర్గుముగిసెను.

సింహాదివర్గు

సీ. తెలివాయిమెకమును తెలిమెకమును పచ్చ
కన్నులమెకము సింగంబు బొబ్బ
మెకము వెడఁదమోముమెకము తెల్లమెకంబు
మెకములఱేఁడు నేనికలగొంగ
బాకినోటిమెకంబు బాకినోటియు రెంట
ద్రాఁగుడుతిండియునాఁగ జడల
మెకమన సింహంబునకు నభిఖ్యలుజెల్లె;
కటకరంబు కడంతి కడతి నాఁగ
గీ. నమరె గంధర్వమృగమున కాఖ్యలఁగుచు;
సివఁగి మెకములతిండియు చివఁగియును సి
వంగియును సివ్వఁగియును చివ్వంగియనఁగ
ధర తరుక్షువుపేళ్లౌను దానవారి. 123

తెలివాయిమెకము, తెలిమెకము, పచ్చకన్నులమెకము, సింగము, బొబ్బమెకము, వెడఁదమోముమెకము, తెల్లమెకము, మెకములఱేఁడు, ఏనికలగొంగ, బాకినోటిమెకము, బాకినోటి, రెంటద్రాగుడుతిండి, జడల

మెకము అనఁగా సింహమునకుఁ బేళ్ళు. కటకరము, కడండి, కడతి అనఁగా గంధర్వమృగము బేళ్ళు. సివగి, మెకములతిండి. చివఁగి, సివంగి సివ్వఁగి, చివ్వంగి అన తరుక్షువు బేళ్ళు.

క. పులి మువ్వన్నెమెకము బె
 బ్బులియును పసితిండి కోలుపులి నాలము చా
 అలమెకము వేఁగి దువ్వియు
 జలజాయతనేత్రియుగళ శార్దూలాఖ్యల్. 124

పులి, మువ్వన్నెమెకము, బెబ్బులి, పసితిండి, కోలుపులి, నాలము, చాఅలమెకము, వేఁగి, దువ్వి అనఁగ శార్దూలము బేళ్ళు.

క. చిఱుతపులి చిఱుతపురియన
 చిఱుతయు పొన్నాడ దువ్వి చిన్నపులియనన్
 వఱలెను చిత్రకనామము
 లఱమరలేకయె మురారి యసురవిదారీ. 125

చిఱుతపులి, చిఱుతపురి, చిఱుత, పొన్నాడ, దువ్వి, చిన్నపులి అనఁగా చిత్రకనామములగును.

ఆ.వె. శరభమునకుపేళ్లు చౌగంటియనఁగఁ జౌ
 గండ్లమెకమనంగఁ గలిగె; ఖడ్గ
 మృగముపేళ్లు కటికెమెకమన నడిదపు
 మెకమనంగ నొప్పె మేఘవర్ణ. 126

చౌగంటి, చౌగండ్లమెకము అనఁగా శరభమునకుఁ బేళ్ళు. కటికె మెకము, అడిదపుమెకము అనఁగ ఖడ్గమృగము పేళ్ళు.

ఆ వె. ఎలుఁగుబంటి యెలుఁగు నెల్గు నెలుగ్గొడ్డు
 పుట్టకూడుతిండి బొల్లిమోర

మెకము వెనుకచూపుమెకము నేదడి లేదు
పుట్టకాఁపు భల్లమునకుపేళ్లు. 127

ఎలుగుబంటి, ఎలుగు, ఎల్గు, ఎలుగ్గొడ్డు, పుట్టకూడుతిండి, భొల్లిమార మెకము, వెనుకచూపుమెకము, ఏదడి, లేదు, పుట్టకాఁపు అనఁగ భల్లూకము పేళ్ళు.

గీ. వాలుమెక మేకలీడును పందికొమ్ము
కాఁడు చుల్లర మొంటరికాఁడు నొంటి
కాఁడు ముట్టెమెకంబనఁ గలిగెపేళ్లు
తెలుఁగున వరాహమునకొను దేవదేవ. 128

వాలుమెకము, ఏకలీడు, పంది, కొమ్ముకాఁడు, చుల్లరము, ఒంటరికాఁడు, ఒంటికాఁడు, ముట్టెమెకము అనఁగా వరాహమునకు పేళ్ళు

కం. ములుపంది యేదుపందియు
సలు గాళుగ యేదనంగ శల్యకమునకా
ఖ్యలు; గురుబోతన గవయం
బలరెను; కేసరియు రోహితాఖ్య మురారీ. 129

ములుపంది, ఏదుపంది, సలుగు, ఆళుగ, ఏదు అనఁగా శల్యకమునకు పేళ్ళు. గురుబోతు అనఁగా గవయమునకు పేరు. కేసరి అననగా రోహిత నామమగు.

ఆ వె. కారుపోతు దున్న కారెనుబోతెను
బోతు పోతు దున్నపోతు దుంత
నాఁగ సైరిభంబు; నక్క సగ్గారియు
వలుడు నరియడన శివకును పేళ్లు. 130

కారుపోతు, దున్న, కారెనుబోతు, ఎనుబోతు, పోతు, దున్నపోతు. దుంత అనఁగా సైరిభము పేళ్ళు. నక్క, సగ్గారి, వలుడు, నరియడు అనఁగా శివ అన జంబుకము పేళ్ళు.

గీ. కొమ్మతిమ్మరి క్రోతియు కొమ్మమెకము
చెట్టునట్టు మ్రాన్దిమ్మరి చింకలిక్క
తఱులమెకము మలమనికి తఱులమోర
మెకమనఁగ వానరాఖ్యలు మేఘవర్ణ. 131

కొమ్మతిమ్మరి, క్రోతి, కొమ్మమెకము, చెట్టునట్టు, మ్రాన్దిమ్మరి, చింకలిక్క, తఱులమెకము, మలమనికి, తఱులమోర మెకము అనఁ వానరమునకు పేళ్ళు.

గీ. చెవులపిల్లి కుందేలును చెవులపోతు
నాఁగ కుందెలనఁగ శశనామపంక్తి;
చమరియగు జల్లిమెకమన సవరపుమెక
మనఁగఁ గుచ్చులమెకమన నాఖ్యలు హరి. 132

చెవులపిల్లి, కుందేలు, చెవులపోతు, కుందెలు అనఁగా శశకమునకు పేళ్ళు. జల్లిమెకము, సవరపుమెకము, కుచ్చులమెకము అనఁగా చమరీమృగము పేళ్ళు.

ఆ వె. లేటి యిఱ్ఱి జింక లేడి మెకంబన
హరిణమునకుఁ బేళ్లు; నాఁడుజింక
నాఁగ పిడిమెకంబునా లేటినా లేడి
నాఁగ స్త్రీహరిణమునకును బేళ్లు. 133

లేటి, ఇఱ్ఱి, జింక, లేడి, మెకము అనఁగా హరిణము పేళ్ళు. ఆడుజింక, పిడిమెకము, లేటి, లేడి అనఁగా స్త్రీహరిణము పేళ్ళు.

క. కడఁ జనఁగను కణఁజనఁగను
కడితియునాఁగ గణితియనఁగా గోకర్ణం;
బడకారు కొమ్ముమెకమును
ఘొడలమెకము దుప్పియన చమూరువుపేళ్లౌ. 134

కడఁజు, కణఁజు, కడితి, కణితి అనఁగా గోకర్ణమృగము పేళ్ళు. కారు కొమ్ము మెకము, పొడల మెకము, దుప్పి అనఁగా చమూరువు పేళ్ళు.

గీ. మనుఁను ముక్కొమ్ము మెకమును మను మెకంబు
మన్ననంగను ఋష్యనామంబు లయ్యె;
చీలి నాసియు పిల్లినాఁ జెల్లె పేళ్లు
ధరణి మార్జాలమునకును దానవారి. 135

మను, ముక్కొమ్ము మెకము, మను మెకము, మన్ను అనఁగా ఋష్య మృగము పేళ్ళు. చీలి, నాసి, పిల్లి అనఁగా మార్జాలము పేళ్ళు.

గీ. కమ్మపిల్లి కస్తురిపిల్లి కమ్మమెకము
పునుఁగుపిల్లియనంగను దనరె తెలుఁగు
నందు కస్తూరిమృగమున కాఖ్యలు; మెక
మనఁగ మెగమన మృగమున కాఖ్యలు హరి. 136

కమ్మపిల్లి, కస్తురిపిల్లి, కమ్మ మెకము, పునుఁగుపిల్లి అనఁగా కస్తూరిమృగము పేళ్ళు. మెకము, మెగము అనఁగా మృగము పేళ్ళు.

పంచపాది గీ. కొక్కునాఁగను గరిమిడికొక్కు పంది
కొక్కనఁగ మూషికాఖ్యలై నిక్కె; నెలుక
యెలిక యన మూషకముపేళ్లు చెలఁగె; కొండ
ముచ్చు కొండెంగయును కొండముసువు నాఁగ
దనరె ధరణి గోలాంగూలమునకు పేళ్లు 137

కొక్కు, గరిమిడికొక్కు, పందికొక్కు అనఁగా మూషికాఖ్యలు. ఎలుక, ఎలిక అన మూషకము పేళ్ళు. కొండముచ్చు, కొండెంగ, కొండముసువు అన గోలాంగూలము పేళ్ళు.

గీ. ఖురమగును గిట్ట డెక్కయు గొరిసె గొరిజ
యనఁగ; వాలంబునకు తోఁకయనఁగ మట్ట

నాఁగ; రోమంథమును సేయునామసంజ్ఞ
నెమరుపెట్టు నెమర్చును నెమరుచనఁగ. 138

గిట్ట, డెక్క, గొరిసె, గొరిజ అనఁ ఖురమునకు పేళ్ళు. తోక, మట్ట అనగా వాలము పేళ్ళు. నెమరుపెట్టు, నెమర్చు, నెమరుచు అన రోమంథము సేయుట పేళ్ళు.

క. నెలతాగ్రిపుడనఁగ వెన్నెల
పులుఁగనఁగను చందమామపులుఁగు చకోరం
బలరెను; జక్కవయు గుడుసు
పులుఁగును జక్కవయు కోకమునకు నభిఖ్యల్. 139

నెలత్రాగుడు, వెన్నెలపులుఁగు, చందమామపులుఁగు అనఁ చకోరము పేళ్ళు. జక్కవ, గుడుసుపులుఁగు, జక్కవ అనఁ చక్రవాకము పేళ్ళు.

గీ. పావురంబును కూకీయు పారువంబు
పల్లటీ కూకియును నేలపల్లటీయు
పావురాయి లకోరీయు పార్వము బక
దారినాఁగను పారావతంబుపేళ్లు. 140

పావురము, కూకీ, పారువము, పల్లటీ, కూకి, నేలపల్లటీ, పావురాయి, లకోరి, పార్వము, బకదారి అనఁగా పారావతము పేళ్ళు.

క. పులుకాసిపులుఁగు చదువుల
పులుఁగు చిలుక రామతమ్మ పూవిల్దొరక
త్తళమును చక్కెరతిండియు
పలుకుందత్తడి యనంగబరగె శుకాఖ్యల్. 141

పులుకాసిపులుఁగు, చదువులపులుఁగు, చిలుక, రామతమ్మ, పూవిల్దొరకత్తళము, చక్కెరతిండి, పలుకుఁదత్తడి అనఁగా శుకమునకు పేళ్ళు.

క. తలిరులతిండియనఁగ కో
యిలయనఁగను కెంపుకంటి మెసఁగెమఱియు కో
గెలయన పరితంబన కో
వెలయన ననమేపరియనఁ బికమున కాఖ్యల్. 142

తలిరుతిండి, కోయిల, కెంపుకంటి, కోగెల, పరితము, కోవెల, ననమేపరి అనఁగా కోకిలము పేళ్ళు.

ఆ వె. గోరువంక గోర గొరువంక గోర్వంక
సారె బట్టికాఁడు శారికయగు;
వానకోయిలయును వాననెచ్చెలియన
చాతకంబుపేళ్లు పాతకాంత. 143

గోరువంక, గోర, గొరువంక, గోర్వంక, సారె, బట్టికాఁడు అనఁగా శారిక పేళ్ళు. వానకోయిల, వాననెచ్చెలి అనఁగా చాతకమునకు పేళ్ళు.

ఆ వె. అజ్జవాలు కోడియగు మెట్టవాల్పిట్ట
యనఁగ కుక్కుటమున కాఖ్యలయ్యె;
పెగ్గురును వలికియు బెగ్గురు వానకో
యిలయు సారసమున కెసఁగె శౌరి. 144

అజ్జవాలు, కోడి, మెట్టవాల్పిట్ట అనఁగా కుక్కుటము పేళ్ళు. పెగ్గురు, వలికి, బెగ్గురు, వానకోయిల అన సారసపక్షి పేళ్ళు.

క. కలహంసాభిఖ్యలు హరి
తెలుఁగుననగు తూఁడుఁదిండి తెలిపిట్ట యనం
దొలకరిసూఁడును తెలినెఱి
పులుఁగును మఱి వానజాలిపులుఁ గంచ యనన్ 145

తూఁడుతిండి, తెలిపిట్ట, తొలకరిసూఁడు, తెలినెఱిపులుఁగు, వానజాలిపులుఁగు, అంచ అనఁగా కలహంసము పేళ్ళు.

ఆ వె. రాజహంసమౌను గాయంచనా; టిట్టి
భమునకౌను లకుముకి; మఱియును క
పోతమౌను గువ్వ పొల్లపార్వ మ్మన;
లావుకంబు పేరు లావుకయన. 146

రాయంచ అన రాజహంసము పేరు. లకుముకి అన టిట్టిభము పేరు. గువ్వ, పొల్లపార్వము అన కపోతము పేళ్ళు. లావుక అనఁగా లావుకము పేరు.

గీ. బొల్లికోడియు బుడకోడి పుల్లకోడి
గుడ్డఁగి చిలవనా జలకుక్కుటాఖ్య
లగును; గండభేరుండాఖ్యలగు నిరుదల
పులుఁగు దుగమోములపులుంగు నలరె శౌరి. 147

బొల్లికోడి, బుడకోడి, పుల్లకోడి, గుడ్డఁగి, చిలవ అనఁగా జలకుక్కుటము పేళ్ళు. ఇరుదలపులుఁగు, దుగమోములపులుఁగు అన గండభేరుండము పేళ్ళు.

ఉ. నట్టువు పక్కినా నమిలినాఁగను నమ్మియు కప్పుగొంతుమేల్
పిట్టయు నెమ్మినా నెమిలిపిట్టయనన్ పురిపుల్గునా మఱిన్
నట్టుపులుంగు నెమ్మిలియునాఁగను పించెపుకుంచెపిట్టనా
జుట్టుపులుంగునాఁగ మధుసూధన బర్హికి నామధేయముల్.

నట్టువుపక్కి, నమిలి, నమ్మి, కప్పుగొంతుమేల్పిట్ట, నెమ్మి, నెమిలి, పురిపుల్గు, నట్టుపులుంగు, నెమ్మిలిపిట్ట, పించెపుకుంచెపిట్ట, జుట్టుపులుఁగు అనఁగా మయూరము పేళ్ళు.

క. పించియమన పురియనఁగా
పించెంబన పింఛమునకు పేళ్లు; బకాఖ్యల్
కొంచయును కొక్కురాయన
కొ్రించయనన్ వక్కుపులుఁగు కొంగయన హరీ. 149

పించియము, పురి, పించెము అనఁగా పింఛమునకు పేళ్ళు. కొంచ, కొక్కురాయి, కొ్రించ, వక్కుపులుఁగు, కొంగ అనఁగా బకమునకు పేళ్ళు.

గీ. కాకి గుమికాఁడనంగను కాకమునకు
గలిగె; రాపుల్గు రాబందు కంకమునకు:
కోటడును గ్రుడ్లగూబయు కొఱడు పలుఁగు
పిట్టయన ఘూకమునకగు పేళ్లు శౌరి. 150

కాకి, గుమికాఁడు అనఁగా కాకమునకు పేళ్ళు. రాపుల్గు, రాబందు అన కంకము పేళ్ళు. కోటడు, గ్రుడ్లగూబ, కొఱడు, పలుగుపిట్ట అనఁగా ఘూకమునకు పేళ్ళు.

గీ. పైఁడికంటియు సకినాలపక్కి గుబిలి
గుమిలినాఁగను కనకాక్షికమరె; గిజ్జి
గాఁడు పచ్చపిట్టయు గిజిగాడునా హా
రీత; తిత్తిరికిని పేరు తీతువనగ. 151

పైడికంటి, సకినాలపక్కి, గుబిలి, గుమిలి అనఁగా కనకాక్షికి పేళ్ళు. గిజ్జిగాడు. పచ్చపిట్ట, గిజిగాడు అన హారీతము పేళ్ళు. తీతువుఅనఁగా తిత్తిరి పక్షి పేరు.

సీ. ఏటిరింతయనంగ నేత్రింతనాఁగ మం
గలపిట్ట నల్లచ్చిగాఁడనంగ
నలరె; భారద్వాజమై భువి కుమ్మరి
గువ్వ కాటుకపిట్ట యువ్వఁబులుఁగు
ఖంజరీటము; కంజు కౌఁజు కముజన కపిం
జలము; కేరజమన కేర్జమాను;
జావడం బకుజును జాలియ నేలాఁవు
జాలె యోరణమును సాళువంబు

గీ. సాళ్వమణుజును లగడును సారణంబు
బాజు చెంచడము కురుజు బైరి వైల

గిడ్డియును వేసడంబును గిద్దనంగ
శ్యేనభేదంబులకుఁ బేళ్ళు శేషశయన. 152

ఏటిరింత, ఏటిఱింత, మంగలపిట్ట, నల్లచ్చిగాడు అన భారద్వాజము పేళ్ళు. కుమ్మరిగువ్వ, కాటుకపిట్ట, బువ్వఁబుల్లు అనఁగా ఖంజరీటము పేళ్ళు. కెంజు, కౌఁజు, కముజు అనఁగా కపింజలము పేళ్లు. కేరజము అన కేర్జము పేరు. జావడము, అడుజు, జాలియ, ఏలాఁపు, జాలె, ఓరణము, సాళువము, సాళ్వము, అణుజు, లగడు, సారణము, బాజు, చెంచడము, కురుజు, బైరి, నైల, గిడ్డి, వేసడము, గిద్దు, అనఁగా శ్యేనవిశేషముల పేళ్ళు.

సీ. భరతపక్షికిపేళ్ళు బరగెను కూఁకటి
గుడ్డంగి కూఁకటికువ్వో మఱియు
కూఁకటిమూఁగనాఁ గూడెను; కారండ
వమునకు కన్నెలేడి మరికరడు
కల్లేడునాఁగను జెల్లె; నింకను కళిం
గము పేళ్ళు కైజన కైదునాఁగ
నుల్లంకి కక్కెర యుల్లాము చిందచీ
పురుపిట్ట దోరువా పరజు చీఁద
గీ. యనఁగ పక్షివిశేషంబులౌను; కంక
ణాయి యోదెకొలుకు కంకణంబునోదె
కొంగ యాఁడే లడెలునా విహంగపతిర
థాంక! యగు జలపక్షిభేదాఖ్యలవని. 153

కూఁకటిగుడ్డంగి, కూఁకటికువ్వో, కూఁకటిమూఁగ అన భరతపక్షికి పేళ్ళు. కన్నెలేడి, కరడు, కల్లేడు అనఁగా కారండవము పేళ్ళు. కైజు, కైదు అనఁగ కళింగపక్షికి పేళ్ళు. ఉల్లంకి, కక్కెర, ఉల్లాము, చింద, చీపురుపిట్ట, దోరువా, పరజు, చీఁద అన పక్షివిశేషములు. కంకణాయి,

ఓదెకోలుకు, కంకణము, ఓదెకొంగ, ఆడేలు, అడెలు అనఁగా జలపక్షి విశేషములు.

క. పిట్ట యనం బులుఁగన నిరు
పుట్టావు పక్కి యన గుడ్డుపుట్టువనఁగ గూ
డ్బుట్టువన గూడుకాన్పన
దిట్టరి హరి! పక్షి పేళ్ళు తెనుఁగున వెలసెన్. 154

పిట్ట, పులుఁగు, ఇరుపుట్టువు, పక్కి, గుడ్డుపుట్టువు, గూడుకానుపు, గూడుకాన్పు, అనఁగ పక్షికి పేళ్ళు.

గీ. తేఁటియును మొగరంబంబు తేనెతిండి
జంటముక్కాలి తుమ్మెద సంజ్ఞ భ్రమర
మునకు; మిడుఁగుఱు మిణుఁగుఱుబురువు మిణుఁగు
అనఁగ ఖద్యోతమున కభిఖ్యలు మురారీ. 155

తేఁటి, మొగరంబము, తేనెతిండి, జంటముక్కాలి, తుమ్మెద అనఁగా భ్రమరమునకు పేళ్ళు. మిడుఁగుఱు, మిణుఁగుఱుబురువు, మిణుఁగుఱు అన ఖద్యోతమునకు పేళ్ళు.

గీ. గబ్బిడాయియు జిబ్బటీ గబ్బిలాయి
జిబ్బిడాయియు గబిలంబు గబ్బిలంబు
తైలపాయి కభిఖ్యలై తనరె; నీవ
యీఁగ యన మక్షికాఖ్యలౌ నింద్రరక్ష. 156

గబ్బిడాయి, జిబ్బటీ, గబ్బిలాయి, జిబ్బడాయి, గబిలము, గబ్బిలము అనఁగా తైలపాయికకు పేళ్ళు. ఈవ, ఈఁగ అన మక్షిక పేళ్ళు.

క. ఉరిడె యనంగను కుమ్మరి
పురుగన మృత్కీటమౌను; భువి ఝిల్లిక పే

రరయ యిలకోడి చిమ్మట
పురువనఁగను మఱియు నీల పుర్వన శార్గీ. 157

ఉరిడె, కుమ్మరిపురుగు అనఁగా మృత్కీటము పేళ్ళు. ఇలకోడి, చిమ్మటపురువు, ఈఁలపుర్వు అన ఝుల్లికపేళ్ళు.

ఆ.వె. పురుషమృగము పోతు; పురుషపక్షికి పుంజు
చెల్లు; పెంటి పిడియు స్త్రీమృగంబు;
పెట్టనాఁగ వెలసె పేరు స్త్రీపక్షికి
విమలకమలనేత్ర వేదపాత్ర. 158

పోతు అన పురుషమృగము పేరు. పుంజు అనఁగా పురుషపక్షికి పేరు. పెంటి, పిడి అనఁగా స్త్రీమృగము పేర్లు. పెట్ట అనఁగా స్త్రీపక్షికి పేరు.

ఆ.వె పిలుక కొదమ బోద పిల్లనా శిశువౌను;
జోడు దొందు దోయి జోక కవయు
యుగ్మమౌను; ద్వంద్వయుతమౌను జతగూడు
పెంటిపడును మఱియు దంటకట్టు. 159

పిలుక, కొదమ, బోద, పిల్ల అనఁగా శిశువునకు పేళ్ళు. జోడు, దొందు, దోయి, జోక, కవ అన యుగ్మమునకు పేళ్ళు. జతఁగూడు, పెంటిపడు, దంటకట్టు అనఁగా ద్వంద్వమగుట పేళ్ళు.

క. దంటయు సంగడి జమిలియు
జంటయు నుద్ది కవ నెట్టె జతయును గెడయుఁ
బొంటయనఁ సంగతమన
మింటియుడుగు వేల్ప! తోఁచె మిథునము పేళ్లై. 160

దంట, సంగడి, జమిలి, జంట, ఉద్ది, కవ, నెట్టె, జత, గెడ, పొంట, సంగతము అనఁగా మిథునము పేళ్ళు.

గీ. మిట్టిపడు మిడిమేలంబు మిడిసిపడన
నాంధ్రిమున నుద్గమించుటకౌను; తొంగు
నాఁ దొరంగన తొంగలినాఁగ తొరఁగు
ననఁగ వ్రాలన సండీర్ణమునకు పేళ్ళు. 161

మిట్టిపడు, మిడిమేలము, మిడిసిపడు అనఁగా ఉద్గమించుట పేళ్ళు. తొంగు, తొరఁగు, తొంగలి, తొరఁగు, వ్రాలు అన సండీర్ణమునకు పేళ్ళు.

గీ. ఎగు రెవయు నుం కొడియు నెగ వెగయు దూఁటు
కొను నెగయు దెంచు పల్లటీల్గొను నెగయును
మిట్టు పల్లటీల్ వైచును మిడియు పల్ల
టీలుదాటన నుద్గ మాఖ్యాళి శౌరి. 162

ఎగురు, ఎవయు, ఉంకు, ఒడియు, ఎగవు. ఎగయు, దూఁటుకొను, ఎగయుదెంచు, పల్లటీల్గొను, ఎగయు. మిట్టు, పల్లటీల్వైచు, మిడియు, పల్లటీల్ దాటు అనఁగా ఉద్గమను (ప్రడీనము) పేళ్ళు.

గీ. రెక్క చెట్టుప చట్టుప ఱెక్క ఱేకు
గఱి నెఱి నెరక గరుదభిఖ్యలగు; ఱేకు
లాఁక గోటాపనయు మఱి యీకయనఁగ
పత్త్రమగు; లావు లవిటినా బక్షతి యగు. 163

రెక్క, చెట్టుప, చట్టుప, ఱెక్క, ఱేకు, గఱి, నెఱి, ఎరక అన గరుత్తు పేళ్ళు. ఱేకు, లాఁక, గోటాపన, ఈఁక అనఁగా పత్త్రము పేళ్ళు. లావు, లవిటి అన పక్షతి పేళ్ళు.

గీ. ముక్కనఁగ చంచువగు; నీఁక చిక్కన నెఱి
యనఁగ ఛదపాళిసంకీర్ణమగును; మేఁత
పొంగిలి యనంగ నాహారమునకుఁ బేళ్లు;
నారెనా గోరనంగ నఖాఖ్యలౌను. 164

ముక్కు అన చంచువుపేళ్ళు. ఈఁకచిక్కు, ఱెటి అనఁగా ఛద పాళిసంకీర్ణముపేళ్ళు. మేఁత, పొఁగిలి అనఁగా పక్షుల ఆహారముపేళ్ళు. ఆరె, గోరు అన నఖరముపేళ్ళు.

గీ. అంతు రొదయు హళాహళి అంపనంగ
కలకలధ్వని పేళ్ళు; అంపిలునన రొద
సేయు అంతిల్లు నా ధ్వనిసేయుట; పొది
పదుపునా స్వజాతిగణంబు పరమపురుష. 165

అంతు, రొద, హళాహళి, అంపు అనఁగా కలకలధ్వనిపేళ్ళు. అంపిల్లు, రొదసేయు, అంతిలు అన ధ్వనిసేయుటపేళ్ళు. పొది, పదుపు అన స్వజాతిగణముపేరు.

సీ. అట్టియ గుమి గమి యంట జంజా దాటు
కూటువ కూటువు గుబురు గుముఁడు
తుటుము తుట్టియ తోఁగ త్రుట్టియ తెగ తెవ
దండు దోలా పరి దడము తుములము
కదుపు చేరువ తుట్టె గడ పొది బిఁడెంబు
మూఁక సంగడి పిండు ముంపు లేక
తెరలిక దిమ్మన బరగె సమూహంబు;
కుప్ప కూటువ కుప్వ లప్ప తెప్ప

గీ. కుటుకు తిట్టయు దోరయు కువయు లొద్ద
పోఁపు ప్రోకయు వామియు ప్రోగనంగ
నొప్పె రాశికి; కుప్పంబు కుప్పతిల్లు
కుప్పఁగూర యనఁగ రాశిగూడుటకును. 166

అట్టియ, గుమి, గమి, అంటు, దాటు, కూటువ, కూటువు, గుబురు, తుటుము, తుట్టియ, తోఁగ, త్రుట్టియ, తెగ, తెవ, దండు

తోలా, పరి, దడవు, తుటుము, కదుపు, చేరువ, తుట్టె, గడ, పొద్ది, బిందెము, మూఁక, సంగడి, పిండు, ముంపు, లేక, తెరలిక, దిమ్మ అనఁగా సమూహము పేళ్ళు. కుప్ప, కూటువ, కుప్వ, లప్ప, తెప్ప, కుఱుకు, తిట్ట, దొర, కువ, లొద్ద, ప్రోవు, పోరిక, వామి, ప్రోగు అనఁగా రాశికి పేళ్ళు. కుప్పము, కుప్పలిల్లు కుప్పఁగూర అన రాశిఁగూడు టకు పేళ్ళు.

గీ. గబ్బిలుంగన సకినాలగ్రద్దనాఁగ
సకినపు పులుంగనంగను శకునపక్షి
భేదములకయ్యె తెలుఁగున నాదితేయ
దుర్గనుతపాద! సింహాదివర్గుముగిసె. 167

గబ్బిలుఁగు, సకినాలగ్రద్ద, సకినపుపులుఁగు అనఁగా శకునపక్షివిశేష్యములకు పేళ్ళు.

సింహాదివర్గుముగిసెను.

మనుష్యవర్గు

క. మగడనఁగను మగవాఁడన
మగబుట్టువు మొగయనంగ మానిసియనఁగన్
నెగడె మనుష్యునకును పే
రగు; పజయన ప్రజకునామ మౌనుమురారీ. 168

మగఁడు, రూ॥ మొగ, మగవాఁడు, మొగబుట్టువు, మానిసి అనఁగా మనుష్యుని పేళ్ళు. పజ అన ప్రజకు పేరు.

సీ॥ మాలిక. అతివ పొలంతుక యాఁడది యాఁడుది
యాఁటది యుగ్మలియన్ను కన్నె
యింతి యువిద మెత్త యెలనాగ పయిదలి
కొమ్మ కొమిరె కొమ యెమ్మెలాడి
చెలియ గుబ్బెత చెలి చెల్వ చేడియ చేడె
చాన కన్నియ కల్కి చామ చెలువ
తొయ్యలి నెలఁతుక తొయలి పడఁతుక
నవలా నవల పొల్తి నాతి గోతి
పడఁతి తెఱవ బోటి పైదలి నాతుక
పొలఁతుక నెలఁతయు పొలఁతి మగువ
మెల్తుక పొల్తుక మెలఁత మెలంతుక
వలఁతి బిత్తరి లేమ వెలఁది జోటి
గీ. ముదిత ముద్దియ మడఁతుక ముదియ మడఁతి
సకియ వెలఁదుక జోటిక సకి మడంతి
యనఁగ తెలుఁగున స్త్రీలనామాళి వెలసె
భర్మమృదుచేల మునిలోల ధర్మశీల. 169

అతివ, పొలంతుక, ఆఁడది, ఆఁడుది, ఆఁటది, ఉగ్మలిక, అన్ను, కన్నె ఇంతి, ఉవిద, మెత్త, ఎలనాగ, పయిదలి, కొమ్మ, కొమిరె, కొమ, ఎమ్మెలాడి, చెలియ, గుబ్బెత, చెలి, చెల్వ, చేడియ, చేడె, చాన, కన్నియ, కల్కి, చామ, చెలువ, తొయ్యలి, నెలఁతుక, తోయలి, పడతు, నవలా, నవల, పొల్తి, నాతి, గోతి, పడఁతి, తెఱవ, బోటి, పైదలి, నాతుక, పొలఁతుక, నెలఁత, పొలఁతి, మగువ, మెల్తుక, పొల్తుక, మెలఁత, మెలంతుక, వలఁతి, బిత్తరి, లేమ, వెలఁది, జోటి, ముదిత, ముద్దియ, మడఁతుక, ముదియ, మడఁతి, సకియ, వెలఁదుక, జోటిక, సకి, మడంతి అనఁగా స్త్రీలకు పేళ్ళు.

సీ. అందకత్తె యొయారి యలరుఁబోఁడి మిటారి
యొయ్యారి యోయారి యొప్పులాడి
కొమరాలు జవరాలు కుల్కులాడియు మచ్చె
కంటి వాలుగకంటి కలువకంటి
తెలిగంటి వాల్గంటి తీఁగబోఁడియు లేడి
కంటి యొప్పులకుప్ప క్రాలుఁగంటి
చిల్కలకొలికియు చిగురుబోఁడియు తమ్మి
కంటియు లతకూన కపురగంది
గీ. ముద్దులాడియు సింగారి ముద్దుగుమ్మ
మించుబోఁడియు ననబోఁడి మెఱుఁగుబోఁణి
చిన్నెలాడి యొఱపులాడి వన్నెలాడి
యనఁగ స్త్రీవిశేషాఖ్యలౌ నమరవినుత. 170

అందకత్తె, ఒయారి, అలరుబోఁడి, మిటారి, ఒయ్యారి, ఒయారి, ఒప్పులాడి, కొమరాలు, జవరాలు, కుల్కులాడి, మచ్చెకంటి, వాలుకంటి, కలువకంటి, తెలిఁగంటి, వాల్గంటి, తీగబోడి, లేడికంటి, ఒప్పులకుప్ప, క్రాలుఁగంటి, చిల్కలకొలికి, చిగురుబోఁణి, తమ్మికంటి, తకూన, కపురగంది, ముద్దులాడి, సింగారి, ముద్దుగుమ్మ, మించుబోఁణి, ననబోఁడి, మెఱుఁగుబోఁడి, చిన్నెలాఁడి, ఒఱపులాడి, వన్నెలాడి అనఁగా స్త్రీవిశేషణనామములు.

క. అయిదువరా లైదువ ము
త్తయిదువ ముత్తోయనంగ నగును చిరంట్యా
హ్వాయములిల; పేరఁటాలు న
రయ జక్కని నాఁగ మృతచిరంటికభిఖ్యల్. 171

అయిదువరాలు, ఐదువ, ముత్తైదువ, ముత్తో అనఁగా సువాసినికి పేళ్లు. పేరంటాలు, జక్కని అనఁగా మృతసువాసినికి పేళ్ళు.

గీ. జాణెత గయ్యాళి గయ్యాళి జంత గట్టి
వాయి గొంటెయనఁగ ధూర్తవధువగు; జవ
రాలు నా జవ్వనియు కొమరాలనంగ
యౌవనస్త్రీ కభిఖ్యలౌ నంబుజాక్ష. 172

జాణెత, గయాళి, గయ్యాళి, జంత, గట్టివాయి, గొంటు అన ధూర్తస్త్రీ పేళ్ళు. జవరాలు, జవ్వని, కొమరాలు అనఁగా యౌవనస్త్రీ పేళ్ళు.

గీ. ముగ్ద ముగుదయు ముద్దరాల్ ముగ్ధపేళ్లు
కన్నియ పడుచు చిఱుతుక కన్నె గోల
కన్యకాఖ్యలగును; వంజకత్తె గొంజ
కత్తె గొడ్డుది నా వంధ్య కమలనాభ. 173

ముగ్ద, ముగుద, ముద్దరాలు అనఁగా ముగ్ధకు పేళ్ళు. కన్నియ, పడుచు, చిఱుతుక, కన్నె, గోల అన కన్యక పేళ్ళు. వంజకత్తె, గొంజకత్తె, గొడ్డుకత్తె అనఁగా వంధ్యకు పేళ్ళు.

గీ. రాణివాసంబనంగను రాణివాసి
యనఁగ నంతఃపురస్త్రీకి నలరెను; దొర
సాని దేవేరి దేవెరి రాణి దుండి
నాఁగ రాజమహిషి పేళ్లు నలిననాభ. 174

రాణివాసము, రాణివాసి అనఁగా అంతఃపురస్త్రీకి పేళ్ళు. దొరసాని, దేవేరి, దేవెరి, రాణి, దుండి అన రాజమహిషి పేళ్ళు.

గీ. గట్టువాలన సైరంధ్రి; కుట్టనికిని
కుంటనియు పొంతకత్తె నాఁ గూడె పేళ్లు;
తాపికత్తియనాఁగ సంధానవధువు;
దొడవనాఁగ కురూపియౌ జడధిశయన. 175

గట్టువాలు అన. సైరంధ్రిపేరు. కుంటని, పొంతకత్తె అన కుట్టనిపేళ్ళు. తాపికత్తె అనసంధానస్త్రీపేరు. దొడవ అన కురూపిపేరు.

గీ. ఇలను హెగ్గడికత్తియ హెగ్గడియును
పక్కెరాలు నంతఃపురపాలనియగు;
చదుర చదురాలును సమర్థవధువుపేళ్లు;
దూతికకు జూజి యెడకత్తె ఖ్యాతిమీఱె. 176

హెగ్గడికత్తె, హెగ్గడి, పక్కెరాలు అనఁగా అంతఃపురపాలనిపేళ్ళు. చదుర, చదురాలు అన సమర్థురాలిపేరు. జూజి, ఎడకత్తె అన దూతిపేళ్లు.

క. చెలికత్తె జోటికత్తియ
చెలి సకియయు బోటికత్తె చెల్మివెలఁదియుం
జెలిమరి గమికత్తియ సకి
చెలఁగెను సఖికాహ్వయములు శేషశయానా. 177

చెలికత్తె, జోటికత్తియ, చెలి, సకియ, బోటికత్తె, చెల్మివెలఁది, చెలిమరి, గమికత్తియ, సకి అనఁగా సఖికిపేళ్ళు.

గీ. పారికయు దాసురాలును బానిసయును
తొత్తనఁగ దాసియగు; తాఁటకత్తె మోస
కత్తెయన వంచనాకృతకాంత పేళ్లు;
కుంకయన బాలవిధవయౌ పంకజాక్ష. 178

పారిక, దాసురాలు, బానిస, తొత్తు అనఁగా దాసికిపేళ్ళు. తాఁటకత్తె, మోసకత్తె అనఁగా వంచనాకృతస్త్రీకిపేళ్ళు. కుంక అన బాలవిధవపేరు.

క. మేలరి గరితయు క్రొత్తడి
వాలెంబు పతివ్రతయగు; బాలెంతయనఁ

బాలెంతరాలనఁగ పురు
టాలనఁగ ప్రసూతకాఖ్యలగును ముకుందా. 179

మేలరి, గరిత, క్రొత్తడి అనఁగా పతివ్రతకు పేర్లు. బాలెంత, బాలెంత రాలు, పురుటాలు అన ప్రసూతకు పేళ్ళు.

గీ. చెడిప దిచ్చరి నసఁగూటి చెదుగు బసివి
అంకులాడియు అంకెత తాఁగ నను పు
కత్తె విటుకులాడియు విటకత్తె అంకు
టాలు మిండత జారిణికాఖ్యలు హరి. 180

చెడిప, దిచ్చరి, నసఁగూటి, చెదుగు, బసివి, అంకులాడి, అంకెత, తాఁగ, ననుపుకత్తె, విటుకులాడి, విటకత్తె, అంకుటాలు, మిడంత అన జారిణిపేళ్ళు.

క. తెనుఁగుననగు మగడనఁగను
పెనిమిటియన సామియనఁగ పెన్మిటియన తే:
డన నొడయండన నొడయుం
డన భర్తకుపేళ్ళు వినుత హంసతురంగా. 181

మగడు, పెనిమిటి, సామి, పెన్మిటి, తేఁడు, ఒడయఁడు, ఒడయుఁడు అన భర్తకు పేళ్ళు.

గీ. ఆలు పెండ్లాము పెండ్లమిల్లాలు గరిత
రాణి ప్రోయాలనఁగ భార్యకౌను; తోడి
కోడ లేరాలు యాత్రాఖ్యకోటికగు; స
వతియు సవతాలునాఁగ సపత్ని శౌరి. 182

ఆలు, పెండ్లాము, పెండ్లము, ఇల్లాలు, గరిత, రాణి, ప్రోయాలు అన భార్య పేళ్ళు. తోడికోడలు, ఏరాలు అన యాతకు పేళ్ళు. సవతి, సవతాలు అన సపత్ని పేళ్ళు

గీ. అమ్మ యమ యవ్వ యవ యప్ప యపయుం దల్లి
తాయి తలి నాఁగ జననియౌ; తండ్రి యయ్య
యప్ప యయ తండిరియు నప యబ్బ పితరుఁ
డన బితృవు; భ్రాతృవున కన్న యనయు శౌరి. 183

అమ్మ, అమ, అవ్వ, అవ, అప్ప, అప, తల్లి, తాయి, తలి అన జననికి పేళ్ళు. తండ్రి, అయ్య, అప్ప, అయ, తండిరి, అప, అబ్బ, పితరుఁడు అన జనకునకుఁ బేళ్ళు. అన్న, అన అనఁగ భ్రాతృనిఁ బేళ్ళు.

గీ. తోడబుట్టు తోఁబుట్టు సైదోడు తమ్ముఁ
డన సహోదరుఁడగు; నప్ప యక్క యపయు
నాఁగ జ్యేష్ఠభగినిపేళ్ళు; నాగశయన!
దాదిదాదిలియన స్తన్యదాయిజనని. 184

తోడబుట్టు, తోఁబుట్టువు, సైదోడు, తమ్ముడు అన సహోదరునిఁ బేళ్ళు. అప్ప, అక్క, అప అనఁగా జ్యేష్ఠభగినిఁ బేళ్ళు. దాది, దాదిలి అన ధాత్రికి పేళ్ళు.

గీ. చెల్లియలును తోఁబుట్టువు చెల్లె లాడు
తోఁడు చెలియలు చెల్లె సైదోడనంగ
సోదరికిపేళ్లగును; తోఁడిచూలు తోఁడు
నాఁగ సహజన్మునకుపేళ్ళు నలిననాభ. 185

చెల్లియలు, తోబుట్టువు, చెల్లెలు, ఆఁడుతోడు, చెల్లియలు, చెల్లె, సైదోడు అనఁగా సోదరికి పేళ్ళు. తోఁడిచూలు, తోఁడు అనఁగా సహజన్మునకు పేళ్ళు.

క. పట్టి కొమారుఁడు కొమరుఁడు
బొట్టె కొడుకు కుఱ్ఱ కూన బొట్టెయుఁడును తో

పుట్టువు బిడ్డఁడు కుఱ్ఱఁడు
బొట్టియ బిడ్డ యన వెలసె పుత్రునిపేళ్లై 186

పట్టి, కొమారుఁడు, కొమరుఁడు, బొట్టె, కొడుకు, కుఱ్ఱ, కూన, బొట్టియఁడు, మేపుట్టువు, బిడ్డఁడు, కుఱ్ఱఁడు, బొట్టియ, బిడ్డ అనఁగా పుత్రునకు పేళ్ళు.

గీ. కూఁతురు కొమార్తె కొమరిత కూన కూఁతు
పట్టి మేపుట్టువు కొమారి బొట్టె యాఁడు
బిడ్డ కన్నె కొమారిత బిడ్డయనఁగ
జెల్లె పుత్రికాభిఖ్యలై శేషశయన. 187

కూఁతురు, కొమార్తె, కొమరిత, కూన, కూఁతు పట్టి, మేపుట్టువు, కొమారి, బొట్టె, ఆఁడుబిడ్డ, కన్నె, కొమారిత, బిడ్డ అనఁగా పుత్రికకు పేళ్ళు.

ఆ.వె అల్లువాఁడనంగ నల్లుఁడనంగ జా
మాతృసంజ్ఞ; మామ మాతులుండు
తాతనాఁగ తండ్రితండ్రియనఁగ పితా
మహుని కాఖ్యలౌ రమాహృదీశ. 188

అల్లువాఁడు, అల్లుఁడు అనఁగా జామాతృపేళ్ళు. మామ అన మాతులుని పేరు. తాత, తండ్రితండ్రి అనఁగా పితామహుని పేళ్ళు.

గీ. జగిలెఁడన సడ్డకుండన జగిలెకాఁడు
నాఁగ మఱి తోఁడియల్లుండునాఁగ షడ్డ
కాఖ్యలౌ; బావ యన దేవరాఖ్య; వదినె
నాఁగ భ్రాతృజాయ; మఱఁదినాఁగ స్యాల. 189

జగిలెఁడు, సడ్డకుఁడు, జగిలెకాఁడు, తోఁడియల్లుఁడు అన షడ్డకుని పేళ్ళు. బావ అన దేవరకు పేరు. వదినె అన భ్రాతృభార్యకు పేరు. మఱఁది అన స్యాలనామము.

గీ. చూలు వేకటి కరువును చూఁడి నాఁగ
గర్భిణికి పేళ్ళు; ప్రసవాఖ్య కానుపౌను;
గర్భమునయిచ్ఛలకు పేరు గంట్లనౌను;
సంతినంగ సంతానమౌ సత్యశీల. 190

చూలు, వేకటి, కరువు, చూఁడి అనఁగా గర్భిణికి పేళ్ళు. కానుపు అనఁగ ప్రసవము పేరు. గంట్లు అన గర్భమునయిచ్ఛకు పేరు. సంతు అనఁగా సంతానము పేరు.

గీ. వెలసె బయ్యెంకలనఁగ వేవిళ్లనంగ
దౌహృదము; రజస్వలకగు తలగు ముట్టు
చెలఁగుమాయు ననఁగఁ బేళ్ళు జెల్లెఁ; మావి
నాఁగ గర్భాశయము పేరు నలిననాభ. 191

బయ్యెంకలు, వేవిళ్లు అనఁగా దౌహృదము పేళ్ళు. తలగు, ముట్టు చెలఁగుమాయు (ఋతుమతి) అనఁగా రజస్వలకు పేళ్లు. మావి అన గర్భాశయము పేరు.

ఆ.వె. పాప బుడుత బిడ్డ పట్టి బుఱుక కందు
కుఱ్ఱ కున్న సిసువు కూన నిసుగు
నిసువునా శిశువగు; కసుగందు నెఱగందు
చూలి పూప తరుణ శిశువుపేళ్ళు. 192

పాప, బుడుత, బిడ్డ, పట్టి, బుఱుక, కందు, కుఱ్ఱ, కున్న, సిసువు, కూన, నిసుగు, నిసువు అన శిశువుపేర్లు. కసుగందు, ఎఱగందు, చూలి, పూప అన తరుణశిశువుపేళ్ళు.

ఉ. బొట్టెఁడు పిల్లకాయ చొఱ బోఁడిక కొండొక పైద ఠింగణా
బొట్టియ పాపఁడున్ పసిఁడు బుర్కడు కొండిక పిల్లగాఁడనన్

బొట్టెయనంగ చోఁటియును ఫూపయునంగను పిల్లఁడన్న నొ
పట్టియనంగ కుఱ్ఱఁడన బాలున కాఖ్యలు హాటకాంబరా. 193

బొట్టెడు, పిల్లకాయ, చోఁటి, బోఁడిక, కొండొక, పైద, తింగణా బొట్టియ, పాపడు, పసఁడు, బొర్కడు, కొండిక, పిల్లగాఁడు, పొట్టె చోఁటి, ఫూప, పిల్లఁడు, పట్టి, కుఱ్ఱఁడు అనఁగా బాలునకు పేళ్ళు.

గీ. చన్గుడుచు కుడ్చు నిముడన స్తన్యపాన
మనాను; తడవాడు దోఁగు దోఁగాడు దోఁగి
యాడు నంబాడు తడవన నౌను జాన
కరతలగమనమున కభిఖ్యలు మురారి. 194

చన్గుడుచు, కుడుచు, నిముడు అనఁగా స్తన్యపానము పేళ్ళు. తడవాడు, దోఁగు, దోఁగాడు, దోఁగియాడు, అంబాడు, తడవు అనఁగా జానుకరతలగమనము పేళ్లు.

గీ. పారడయు నుగ్గుచిప్పయు పాలడయున
సంజ్ఞయగు శిశుస్వాదితశంబుకంబు
నకును; బోరుకాడించన నామధేయ
మా శిశుస్నానకృత్యం బహార్యభరణ. 195

పారడ, ఉగ్గుచిప్ప, పాలడ అనఁగా శిశుస్వాదితశంబుకము పేళ్ళు. బోరుకాడించు, రూ॥ బోర్కాడించు అనఁగా శిశుస్నానకృత్యంబునకు పేరు.

ఆ.వె. కొమరుఁదనమునంగ కొమరన తెఱపినా
పాయమనఁగ నీరుపాయమనఁగ
జవ్వనంబనంగ సరిపాయమనఁగను
గోవనాఁగనౌను యౌవనంబు. 196

కొమరుఁదనము, కొమరు, తెఱపి, పాయము, నీరుపాయము, జవ్వనము, సరిపాయము, గోవ అన యౌవనము పేళ్ళు.

క. ముదిమియనఁగ కారనఁగను
ముదుసలినా ముసలినాఁగ ముదుకయనంగన్
ముదినాఁగను వృద్ధాప్యము
పొదిగొనెఁ; నన్నగళ యన నపుంసకుఁడు హరీ. 197

ముదిమి, కారు, ముదుసలి, ముసలి, ముదుక, ముది అనఁగా వృద్ధాప్యము పేళ్ళు. అన్నగళ అన నపుంసకుని పేరు.

గీ. కోడెకాఁడన బొజుఁగన కోడెనాఁగ
జుమ్మఁడన నన్నుకాఁడన జుమ్మకాఁడు
నాఁ జెలువుఁడన మిండఁడునాఁగ వెచ్చ
కాఁడు విటకాఁడునా విటాఖ్యలు ముకుంద. 198

కోడెకాఁడు, బొజుఁగు, కోడె, జుమ్మఁడు, నన్నుకాఁడు, జుమ్మకాఁడు, చెలువుఁడు, మిండఁడు, వెచ్చకాఁడు, విటకాఁడు అన విటునకు పేళ్ళు.

గీ. తొత్తు వెలయాలు వేడుకకత్తె లంజ
యాటవెలఁది రోవెలదియు నాటకత్తె
గడనకత్తె గణకత్తె పడపుఁగొమ్మ
వేల్పుబానిస లంజెత వేశ్యపేళ్ళు 199

తొత్తు, వెలయాలు, వేడుకకత్తె, లంజె, ఆటవెలఁది, రోవెలఁది, ఆటకత్తె, గడనకత్తియ, గణనకత్తె, పడపుఁగొమ్మ, వేల్పుబానిస, లంజెత అన వేశ్యకు పేళ్ళు.

గీ. తొంగద తొందు లందయు దొద్దు తుందిలాఖ్య
లౌను; బంబోతునా మొక్కఁడన బలసిన

వాఁడనంగ స్థూలాంగుఁడౌ బక్కవాఁడు
బక్కనాఁగ కృశాంగుఁడౌ పద్మనేత్ర. 200

తొంప, తొందు, లంద, దొడ్డు అనఁగా తుందిలుని పేళ్ళు. బంబోతు, మొకద్దు, బలసినవాఁడు అనఁగా స్థూలాంగుని పేళ్ళు. బక్కవాఁడు, బక్క అన కృశాంగుని పేళ్ళు.

క. ఆబూతికాఁడు తిండీ
డాబూతీడు పెనుతిండి హాబూతియు నా
నాబూతి తిండిపోతన
నాఁబడె నతిభక్షుకునకు నాఖ్యలు శౌరీ. 201

ఆబూతికాఁడు, తిండీడు. ఆబూతీడు, పెనుదిండి, హాబూతి, ఆబూతి, తిండిబోతు అన అతిభక్షకుని పేళ్ళు.

క. పొటి ఠింగణా బుడుతయును
గిటక పొదరు పొట్టి గుజ్జు గిడ్డ బుడుగనఁగ
వటునకు నభిఖ్య; లవిటుకొ
నటినా హరి యంగహీను నకు నామంబుల్. 202

పొటి, ఠింగణా, బుడుత, గిటక, పొదరు, పొట్టి, గుజ్జు, గిడ్డ, బుడుగు అనఁగా వటువునకు పేళ్ళు. అవిటు, కొనటి అన అంగహీనుని పేళ్ల

క. చెవుటియన చెవుటివాఁడన
నవని బధిరునకు నభిఖ్యలగు; చీకనక
న్నవిటియును గ్రుడ్డివాఁడన
నవు నంధునకాహ్వయంబు లాంధ్రమున హరీ. 203

చెవుటి, చెవుటివాఁడు అన బధిరునకు పేళ్ళు. చీకు, కన్నవిటి, గుడ్డి వాఁడు అనఁగా అంధునకు పేళ్ళు.

గీ. కుంటినా గుంటనఁగ పిచ్చుకుంటనంగ
కుంటు పిచ్చుక పిచ్చుకకుంటనంగ
పంగునకు; నోరుమెంగయు ముంగ మూఁగ
యెడ్డినాఁగను మూకాఖ్యలెసఁగె శౌరి. 204

కుంటి, కుంటు, పిచ్చుకుంటు, కుఁటు, పిచ్చుక, పిచ్చుకకుంటు అన పంగువు పేళ్ళు. నోరుమెంగ, ముంగ, మూఁగ, ఎడ్డి అనఁగా మూకకు పేళ్ళు.

క. నలుకువయున తెగులనఁగా
నలినా తెవులనఁగ రోగ నామంబులగున్;
తెలుఁగున వెజ్జన వైద్యుం
డలరెను; మందనఁగ నౌషధాఖ్య మురారీ. 205

నలుకువ, తెగులు, నలి, తెవులు అనఁగా రోగమునకు పేళ్ళు. వెజ్జ అనఁగా వైద్యునకు పేరు. మందు అన ఔషధము పేరు.

ఆ.వె. పాలివాఁడు దాయ పాలిచుట్టము పాలి
పాలికాఁపునాఁగఁ బరఁగె జ్ఞాతి;
వావి చుట్టరికము బంధుత్వమునకౌను;
వావి వరుస బాంధవక్రమంబు. 206

పాలివాఁడు, దాయ, పాలిచుట్టము, పాలి, పాలికాఁపు అనఁగా జాతికి పేళ్ళు. వావి, చుట్టరికము, అన బంధువుల పేళ్లు. వావి, వరుస అన బాంధవ్యక్రమము పేళ్లు.

క. బందువుడన చుట్టంబన
బందుగుడన విందనంగ బహువచనంబుం
జెందిన చుట్టలు చుట్టా
లుం దగు బంధువునకాఖ్యలును శ్రీరమణా. 207

బందువు, చుట్టము, బందగు, విందు చుట్టాలు, అన బంధువు నకుపేళ్లు.

క. మేనన మైనా నొడలన
మేనాఁగను బొందినాఁగ మేయియు నోలం
బౌనన దేహము పేళ్లగు
దానవకులవన సమూహ దావానలమా. 208

మేను, మై, ఒడలు, మే, బొంది, మేయి, ఓలము అనఁగా దేహమునకు పేళ్ళు.

క. జలనిధిశయనా! యుడువన
నడయనఁగా జోకయనఁగ సొగడవనఁగన్
పొడయనఁగా రూపనఁగను
వడసెను రూపంబుఁ బేళ్లు వసుధ దెలుఁగునన్. 209

ఉడువు, అడ, జోక, పొడలు, పొడ, రూపు అనఁగా రూపమునకు పేళ్ళు.

ఆ వె. పుర్రె పుఱియ పునుక పుట్టియ నాఁగ క
పాలంబు పేళ్ళు; పోతరంబు మత్తు
పీచ మామికయును పించంబు హామిక
మంపు క్రొవ్వు నాఁగ మదముపేళ్లు. 210

పుర్రె, పుఱియ, పునుక, పుట్టియ అనఁగా కపాలము పేళ్ళు. పోతరము, మత్తు, పీచము. ఆమిక, పించము, హామిక, మంపు, క్రొవ్వు అన మదము పేళ్ళు.

గీ. ఎముక యెమ్ముక యెమ్మును బొమికె బొఁకె
ముడుసు నాఁగ బహువచనమునను మక్కె

లనఁగ శల్యాఖ్యలౌ హృదయంబుపేళ్లు
గుండెకాయ కందనకాయ గుండెయనఁగ. 211

ఎముక, ఎమ్ముక, ఎమ్ము, బొమికె, బోఁకె, ముడుసు, బ॥ మక్కలు అనగ శల్యముల పేళ్ళు. గుండెకాయ, కందనకాయ, గుండె అన హృదయము పేళ్ళు.

కం. మూలుగనగ నెమ్మూటయు
పూలుగునా జెక్కమనఁగ పూల్గును నెనదుల్
వాలెంబు మజ్జమంబౌ;
నీలాంగా! బక్కయనఁగ నెగడె త్వగాఖ్యల్. 212

మూలుగ, ఎమ్మూట, పూలుగు, చెక్కను, పూల్గు, నెనడు అన మజ్జము పేళ్ళు. బక్క అన త్వక్కు పేరు.

క. ఆడు గడ్డు మెట్ట యజ్జయు
నడువును హజ్జయన నంజయన నంఘ్రికి పే
ళ్లడరెను;మీగాలనఁగను
బడసె ప్రపదమునకుపేరు పంకజనాభా. 213

అడుగు, అడ్డు, మెట్ట, అజ్జ, అడువు, హజ్జ, అంజ అనఁగా అంఘ్రికి పేళ్ళు. మీగాలు అనఁగా ప్రపదము పేరు.

క. కుడికాలు మించుకాలన
బడె దక్షిణపాదమునకు; ప్రసృతముపేళ్లౌ
బడసెను పిక్కయనఁగ చిఱు
తొడనా జంగయన భువిని తోయజనాభా. 214

కుడికాలు, మించుకాలు అన దక్షిణపాదము పేర్లు. పిక్క, చిఱు తొడ, జంగ అనఁగా ప్రసృతము పేళ్ళు.

క. ముడుమనఁగను మోకాలన
నడరెను జానువున కాఖ్యలగుచు తెనుఁగునన్;
తొడయనఁగను కురువస మఱి
యొడినా నూరువున కాఖ్యలొప్పె మురారీ. 215

ముడుము, మోకాలు అన జానువునకు పేళ్లు. తొడ, కురువు, ఒడి యన ఊరువునకు పేళ్లు.

గీ. ఆరు నూగారు రోమాళికౌను; బొడ్డు
పొక్కిలి యనంగ నాభియా; పొట్ట బొజ్జ
కడుపు బొఱ డొక్క బొజ్జయు కడుపనాఁగ
గర్భమున కాఖ్యలైయొప్పె కమలనాభ. 216

ఆరు, నూగారు అన రోమాళిపేళ్ళు. బొడ్డు, పొక్కిలి అన నాభికి పేళ్ళు. పొట్ట, బొజ్జ, కడుపు, బొఱ్ఱ, డొక్క, బొజ్జ, కడుపు అనఁగా గర్భమునకు పేళ్ళు.

క. మడతయు మడుపును తఱియును
ముడుతయు నిత్యబహువచనమున ముడుతలసం
బడౌ వళులకు పేళ్లన్; మొల
నడుము కవును కౌను నడ్మ నాఁ గటి పేళ్లౌ. 217

మడత, మడుపు, తఱి, ముడుత, బ॥ ముడుతలు అన వళులకు పేళ్ళు. మొల, నడుము, కవును, కౌను, నడ్మ అన కటిపేళ్లు.

క. వెనునా వెన్నన వీఁపన
గను పృష్ఠము; కొప్పెర మఱికయు పుత్తయు మూ

పన స్కంధము పేళ్లగు; పిఱుఁ
దన పిఱ పిఱ్ఱియన నగు నితంబము శౌరీ. 218

వెను, వెన్ను, వీఁపు అన పృష్టమునకు పేర్లు. కొప్పరము, అఱక, పుత్త, మూపు అనఁగా స్కంధమునకు పేర్లు. పిఱుఁదు, పిఱ, పిఱ్ఱ అన నితంబమునకు పేర్లు.

క. చనునాఁ జన్నన గుబ్బయ
నను చాచియనఁగ బహువచనంబున పాలిం
డ్లన కుచసంజ్ఞయు; చనుమొఱ
యన చూచుకవృత్తనీలమగు మధువైరీ. 219

చను, చన్ను, గుబ్బ, చాచి, బ॥ పాలిండ్లు అన కుచము పేర్లు. చనుమొఱ అన చూచుకముచుట్టువుండు నీలవర్ణమునకు పేరు.

క. కాము బొగడ యంచును చ
న్మొనను చన్మొనయు బొడ్డె మొన చన్మొక్కన్
నామములు చూచుకమునకు
సామజరాడ్వినుతనామ సంగరభీమా. 220

కాము, బొగడ, అంచు, చన్మొనము, చన్మొన, బొడ్డె, మొన చన్మొక్క అనఁగా చూచుకమునకు పేర్లు.

గీ. భువిని కోలెమ్మునా బూసబొక్క కోలె
ముకయునాఁగ కశేరు పేళ్లు; టికమనఁగ గు
దోపరితటిశల్యము; చంకయు మడిసందు
చక్కిలియుఁ జంకిలియనఁ గక్షంబు పేళ్ళు 221

కోఁతెన్ను, పూసబొక్క, కోఁతెముక అన కశేరుపేళ్లు. టికము అన గుదోపరి తటీశల్యము పేరు. చంక, చదిసందు, చక్కిలి, చంకిలి అన కక్షము పేళ్లు.

గీ. అక్కునంగ కౌఁగిలియు బోరయనంగ ఱొమ్ము
నాఁగ వక్షంబు; పక్కయనంగ నంక
నాఁగ నంచల బహువచనమున నిక్కీ
యలన పార్శ్వంబునకుఁ బేళ్లు జలజనాభ. 222

అక్కు, కౌఁగిలి, బోర, ఱొమ్ము అన వక్షమునకుఁ బేళ్లు. పక్క, అంక, అంచల, బ॥ ఇక్కియలు అనఁగ పార్శ్వమునకుఁ బేళ్లు.

గీ. జబ్బ బుజ రెట్ట యెఱక బుజమన భుజము;
చెయ్యి చేఁ జెయి కై చేయి చెట్ట కేలు
కయి యనఁగ బాహువునకు; ప్రగండమునకు
దండచేయియు సందిలి దండనాఁగ. 223

జబ్బ, బుజ, రెట్ట, ఎఱక, బుజము అనఁగా భుజముపేళ్లు. చెయ్యి, చే, చెయి, కై, చేయి, చెట్ట, కేలు, కయి అన బాహువుపేళ్లు. దండచేయి సందిలి, దండ అనగా ప్రగండముపేళ్లు.

గీ. కూర్పరంబు మోఁజెయ్యి; ప్రకోష్ఠమునకుఁ
బేళ్లు ముంగేలు ముంజెయ్యిఁ జెల్లెను; మణి
బంధమగు మణికట్టన; పాణిపేళ్లు
కేలు క్రేఁగయినాఁగను నీలదేహ 224

మోఁజెయ్యి అన కూర్పరముపేరు. ముంగేలు, ముంజెయ్యి, అన ప్రకోష్ఠముపేళ్లు. మణికట్టు అన మణిబంధముపేరు. కేలు, క్రేఁగయి అన పాణిపేళ్లు.

సీ. అంగుళసంజ్ఞ వేలనఁగ వ్రేలనఁగ; నం
గుష్ఠంబుసంజ్ఞ యంగుటము బొటన
వేలు పెద్దనవ్రేలు వెలసె; తర్జనినామ
వివరంబు చూపుడువ్రేలనంగ
జుత్తునవేలన జుట్టనవ్రేలన;
దనరె మధ్యాంగుళమునకు నడిమి
వ్రే; లనామికసంజ్ఞ విలసిల్లె భువి; దబ్బ
వే; ల్కనిష్ఠకమగు పిల్లవ్రేలు
గీ. నాఁగ చిటివేలు చిటికెన నాఁగ; నఖము
గోరనఁగ పేరునొందె; నంగుష్ఠ తర్జ
నికిని మధ్యభాగముపేరు నెగడె దనుజ
వంశమర్దన యుప్పలవాయినాఁగ. 225

వేలు, వేరిలు అన అంగుళము పేర్లు. అంగుటము, బొటనవేలు, పెద్దనవేరిలు అన అంగుష్ఠమునకు పేర్లు. చూపుడువ్రేలు, జుత్తునవేరిలు, జుట్టనవేలు అన తర్జనికి పేర్లు. నడిమివ్రేలు అన మధ్యాంగుళము పేరు. దబ్బవేలు అన అనామికము పేరు. పిల్లవేలు, చిటివేలు, చిటికెన అనఁగా కనిష్ఠమునకుఁ పేర్లు గోరు అనఁగా నఖము పేరు. ఉప్పలవాయి అనఁగా అంగుష్ఠతర్జనిమధ్యభాగమునకు పేరు.

గీ. దోయిలియు: పట్టిలియు నాఁగ దోసిలియన
నంజలికి పేళ్లు; కొడిదిలియన కొడివిలి
యనఁగ చేరయునాఁ బ్రతాఖ్యలు; పిడికిలి
గుప్పిలియు పిడినాఁగ నిశుజ్జమానాను. 226

దోయిలి, పట్టిలి, దోసిలి అన అంజలికిపేర్లు. కొడిదిలి, కొణిదిలి, చేయి అనఁగా ప్రతలముపేర్లు. పిడికిలి, గుప్పిలి, పిడి అన నికుబ్జముపేర్లు.

క. పుడిసిడియన కమియనఁగను
కొడిదిలియన కమికిలియును కొణిదిలియనఁగన్
బడసె ప్రసృతినామంబులు
జడధితరంగగణశయన సారసనయనా. 227

పుడిసిడి, కమి, కొడిదిలి, కమికిలి, కొణిదిలి అనఁగా ప్రసృతికిపేర్లు.

గీ. శిరము తల యవుఁదల నాఁగ శిరముపేళ్లు;
వాయి నోరును వా నాఁగ వక్త్రసంజ్ఞ;
యట్టు కుత్తిక గొంతుక యఱు కుతికయు
గొంతు మెడ యన గళనామ కోమలాంగ. 228

సిరము, తల, అవుఁదల అన శిరముపేర్లు. వాయి, నోరు, వా అన వక్త్రముపేర్లు. అట్టుకుత్తిక, గొంతుక, అఱు, కుతిక, గొంతు, మెడ అన గళముపేర్లు

క. ముకు ముక్కన నాసికయగు
మొకము మొగము మోమనంగ ముఖమగు; పొటముక్
ముకుఁ జెమర చెరమ పొడమ
న్ముకుఁజెఱమయుఁ జెరమ ఘ్రాణపుటమగు శౌరీ. 229

ముకు, ముక్కు అన నాసికపేర్లు. మొకము, మొగము, మోము, అన ముఖముపేర్లు. పొటము ముకు, జెమర, చెరమ, పొడమ, ముకుఁజెఱమ (రూ॥ ముకుంజెఱమ) జెఱమ అన నాసాపుటముపేర్లు.

గీ. సోణమనఁగ నాసామూలమగును; సోఁడు
నాఁగ చోడన నుచ్చియనంగ బ్రహ్మ

రంధ్రమగును; మొక్కట్టన రాజిలె భువి
నాంధ్రమున ముఖవైఖరి కాఖ్య శౌరి. 230

సోణము అన నాసామూలము పేరు. సోడు, చోడు, ఉచ్చి అన బ్రహ్మరంధ్రము పేర్లు. మొక్కట్టు అన ముఖవైఖరి పేరు.

క. పలుకప్పన పెదవియనం
బలుఁదెరయన మోవినాఁగ వాతెరయన ప
ల్వాలువయనఁగ వాతెఱయన
నలినాయతనేత్ర యధర నామంబులగుఁ. 231

పలుకప్పు, పెదవి, పలుదెర, మోవి, వాతెర, పల్వాలువ, వాతెఱ అనఁగ అధరము పేర్లు.

క. గరువనఁగను చెక్కిలియన
చెరపయు చెక్కునఁగ చెంక చెంపయనంగ
బరగె కపోలాఖ్యలు ని
ద్ధర దాళువ దవుడ దౌడ తాలువు పేర్లౌ. 232

గరువు, చెక్కిలి, చెరప, చెక్కు, చెంక, చెంప అనఁగా కపోలము పేర్లు. దాళువ, దవుడ, దౌడ అన తాలువు పేర్లు.

గీ. పణఁతనా పడఁతియు బహువచనమందు
కటమరలునాఁగ హనువౌను; గద్దువయన
వెలసె చుబుకంబు; చెలిమెయు సెలవి సృక్వ
మౌను; పలు పల్లు రదనాఖ్యలౌ మురారి. 233

పణఁత, పడఁత, బ॥ కటమరలు, అనఁగా హనువు పేర్లు. గద్దువయన చుబుకము పేరు. చెలిమె, సెలవి అన సృక్వము పేర్లు. పలు, పల్లు అన రదము పేర్లు.

గీ. నాలికయు నాలుకయు నాల్క నాఁగ జిహ్వ;
నొసలు నుదురన ఫాలాఖ్యలెసఁగె; చూడ్కి
కన్ను కన్గొను నేత్రమౌ; కంచెరయును
రెప్ప ఱెప్పయు పక్ష్మాఖ్యలొప్పె శౌరి. 234

నాలిక, నాలుక, నాల్క అన జిహ్వకు పేర్లు. నొసలు, నుదురు అన ఫాలము పేర్లు. చూడికి, కన్ను, కను, కన్ అన నేత్రము పేర్లు. కంచెర, రెప్ప, ఱెప్ప, అన పక్ష్మము పేర్లు.

గీ. పాప యూబయు తారకాప్రతిమకాఖ్య
తాను; క్రేఁగన్ను కడగన్ను పాంగమౌను;
బొమ్మ బొమయన భ్రూసంజ్ఞబొంచెను; సెర
యనఁ దృగంతర రక్తరేఖాఖ్య శౌరి. 235

పాప, అబ అన తారకలో బింబముల పేర్లు. క్రేఁగన్ను, కడఁగన్ను అన అపాంగము పేర్లు. బొమ్మ, బొమ, అన భ్రూవు పేర్లు. సెర అన కను గ్రుడ్డు రక్తరేఖ పేరు.

క. కనుకలి యన చూపనఁగను
కనుఁబాటన చూడికియనఁ గనుఁబాడనాఁగన్
గనుచూపన చూడ్కి యనన్
దినకర తుహినాంశునేత్ర దృష్టికి పేర్లౌ. 236

కనుకలి, చూపు, కనుఁబాటు, చూడికి, కనుపాడ, కనుచూపు, చూడ్కి అనఁగా దృష్టికి పేర్లు.

గీ. గొంతు గుంతయనఁగ యతగుతనాఁగ
వావికయునాఁగ కంఠకూబరము; వీను

నాఁగ జానుగునాఁ జెవినాఁగ లాఁగ
రియన కర్ణంబునకుఁ బేళ్లు కృష్ణవర్ణ. 237

గొంతుపంత, అతిసంటు, వాలిక, అనఁగ కంఠకూబరముపేళ్లు. కిప్ప, జానుగు, చెవి, లాఁగరి అనఁగా కర్ణముపేళ్లు.

గీ. గిల్లచూపును మెల్లయు గిల్లకన్ను
నాఁగ కేకరమనాను; కణంత కడఁత
యనఁగ భువిని శిరఃపార్శ్వమనాను;
కొలికి నాసికాగ్ర భాగాక్షకోణంబు పేరు. 238

గిల్లచూపు, మెల్ల, గిల్లకన్ను అనఁగా కేకరముపేళ్లు. కణంత, కడఁత అన శిరఃపార్శ్వముపేళ్లు. కొలికి అనఁగా నేత్రాగ్రముపేరు.

క. నెఱికలనఁగ నెరులనఁగను
వెఱికలనం గురులనంగ వెండ్రుకలనఁగన్
వఱలెను కేశాభిఖ్యలు
కఱివేలుప! బొచ్చు నింద్యగతరోమాళిన్. 239

నెఱికలు. నెరులు, వెఱికలు, కురులు, వెండ్రుకలు అన కేశముల పేళ్లు. బొచ్చు, అన నింద్యగతమైన రోమాళిపేళ్లు.

గీ. కురులు ముంగురులనఁగను కుంతలములు
వేనలియు కీలుజడనాఁగ వేణిసంజ్ఞ;
కూఁకటియు పిల్లజుట్టన కాకపక్ష
సంజ్ఞ; సిక సిగనా శిఖసంజ్ఞ శౌరి. 240

కురులు, ముంగురులు, అన కుంతలముల పేళ్లు. వేనలి, కీల్జడ అన వేణిపేళ్లు. కూఁకటి పిల్లజుట్టుఅన కాకపక్షము పేళ్లు. సిక, సిగ అన శిఖపేళ్లు.

గీ. కొప్పు వెద వేనలియు మూల క్రొవ్వెదయును
తుఱుమునాఁగను కబరిమైవఱలె; నూనె
ముడియు వేనలినాఁగ క్రొమ్ముడియు కీలు
గంటనఁగను ధమ్మిల్లమా కమలనాభ. 241

కొప్పు, వెద, వేనలి, మూల, క్రొవ్వెద, తుఱుము అనఁగా కబరి పేర్లు. నూనెముడి, వేనలి, క్రొమ్ముడి, కీలుగంటు అనఁగా ధమ్మిల్లము పేర్లు.

క. తొడవన నగయన సొమ్మన
తొడువన రవణంబనంగ తొడ్వన్న మఱిం
దొడగన దొడ్గన తెలుఁగున
నడరెను భూషణముపేళ్లు హాటకచేలా. 242

తొడవు, నగ, సొమ్ము, తొడువు, రవణము, తొడ్వు, తొడగు, తొడ్గు అనఁగా భూషణము పేర్లు.

చ. కులగిరిధీర! కమ్మలును కుంబెనకుచ్చులు బావిలీలు జం
పులు బవిరెల్ మఱిన్ పడగపూలును పంజులకమ్మ లింక గొ
లుసులు జుమికీలు ప్రోగులును లోలకులోంపులు గుమ్మతీలుపం
జులు మఱికమ్మపంజులన సొంపుగ స్త్రీతతి కర్ణభూషలా.

కమ్మలు, కుంబెనకుచ్చులు, బావిలీలు, జంపులు, బవిరెలు, పడగపూలు, పంజులకమ్మలు, గొలుసులు, జుమికీలు, ప్రోగులు, లోలకులు లోంపులు, గుమ్మతీలు, పంజులు, కమ్మపంజులు అన స్త్రీ కర్ణభూషావిశేషముల పేళ్లు.

క. ధర నాసాభూషణము
క్కఱయన ముక్కఱయు ముక్కుకమ్మియనఁగ ముం.

గరయన ముకుపోగన బే
సరియన నామాళిజెల్లె సారసనాభా. 244

ముక్కెర, ముక్కెఱ, ముక్కుకమ్మి, ముంగర, ముకుపోగు, బేసరి అన నాసాభూషణము పేర్లు,

క. నెలవంక సూనకము జా
బిలిపువు చిన్నిపువును జడబిల రాకిడియుం
దలమానికంబనంగను
వెలసె శిరోభూషణాలి భేదములగుచున్. 245

నెలవంక, సూనకము, జాబిలిపువు, చిన్నపువు, జడబిల్ల, రాకిడి, తలమానికము, అన వేర్వేరశిరోభూషణముల పేర్లు.

క. ముంగాముురారి కడియము
ముంగాముురువును మురుగును ముంగాముురమున్
ముంగమురము సూడిగమును
ముంగమురా మనగ కటక మునకునభిఖ్యల్. 245

ముంగాముురారి, కడియము, ముంగాముురువు, మురుగు, ముంగాముురము, ముంగమురము, సూడిగము, ముంగమురాము అనగా కటకమునకు పేర్లు

గీ. బాజుబందులు పోంచీలు పట్టెలు మురి
డీగొలుసులు నొత్తులును పాటీలు బొద్దు
లనగ హస్తభూషణములౌ; నంగుళీయ
మునకునుంగ్రంబు నుంగరమును సికాయు. 247

బాజుబందులు, పోంచీలు, పట్టెలు, మురిడీగొలుసులు, ఒత్తులు పాటీలు, బొద్దులు అన హస్తభూషణవిశేషములు ఉంగ్రము, ఉంగరము, సికా, అనగా అంగుళీకము పేర్లు.

ఆ వె. అందెపాగడంబు నందియ పాడగ
మనఁగ నూపురాఖ్యలౌను; జంగి
యలునసంగ బరుజులన గజ్జెలన కింకి
ణికి సభిఖ్యలౌను నీలదేహ. 248

అందె, పాగడము, అందియ, పాడగ అన నూపురముపేళ్ళు. జంకి యలు, బరుజులు, గజ్జెలు అనఁగా కింకిణినామములు

ఆ.వె. సరిగె యెత్తు మాలె సరి సోఁగు క్రోవయు
దండ తావళంబు దామమగును;
తాళి పతక మింక తాళీయనంగను
తరళమునకు పేళ్లు పరమపురుష. 249

సరిగె, ఎత్తు, మాలె, సరి, సోఁగు, క్రోవ, దండ, తావళము అన దామముపేళ్ళు. తాళి, పతకము, తాళీ లన తరళముపేళ్ళు.

గీ. చెంపసరి గాడసరమును చెంపకల్లి
నాఁగ పడగలదండ బన్నసరి ముత్తె
సరియు హారవిశేషముల్; విరిసరియును
మాలె దండయునాఁ బుష్పమాల శౌరి. 250

చెంపసరి, గాడసరి, చెంపకల్లి, పడగలదండ, బన్నసరి, ముత్తెసరి అనఁగా హారవిశేషములపేళ్ళు. విరిసరి, మాలె, దండ అన పుష్పమాలిక పేళ్ళు.

క. నేవడమన మానికపుం
దావడమన బన్నసరము నా గుబ్బసరిన్
నేవళమన నేహారము
నా విలసిల్లె మణిహారనామములు హరీ. 251

సేవటము, మానికపుఁబావడము, బన్నసరము, సుబ్బసరి, సేసకము సేహారము అన మణిహారము పేళ్ళు.

క. సరిపణి యుత్తండములుఁ గ
సరిపెణ యును నానుక్రోవి సరడు సరిపణీ
పరగెను భువి తెలుఁగున హార
మున గళభూషావిశేషముల నామంబుల్. 252

సరిపణి, ఉత్తండములు, సరిపెణ, నానుక్రోవి, సరడు, సరిపణీ అనఁగా కంఠభూషణవిశేషముల పేళ్ళు.

క. కరెనుత యొడ్డాణమున క
మరు నొడిదారంబు తీఁగ మఱి మొలనూల్క
మ్మరు మొలకట్టొడికట్టన
హరువుగ తెలుఁగునను మేఖలాఖ్యలు ధరణిన్. 253

ఒడ్డాణము, కమరు, ఒడిదారము, తీఁగ, మొలనూలు, కమ్మరు, మొలకట్టు, ఒడికట్టు అన మేఖల పేళ్ళు.

గీ. హావణికయనంగ కైసేతయనఁగ నొప్పి
దంబు సింగారము కయిసేతయన పాట
న యన హావణింపు నాఁగను నలిననాభ
యాంధ్రమున నలంకారాఖ్య లలరె భువిని. 254

హావణిక, కైసేత, ఒప్పిదము, సింగారము, కయిసేత, పాటన, హావణింపు అనఁగా అలంకారమునకు పేళ్ళు.

ఉ. పావడ బట్ట కప్పడము వల్వము పుట్టము దుస్తు పాత హే
రావళి చీర సేరవళి ప్రాతయు వీణము కోక వల్వ సే

లా వలువంబు వల్వ్వా కపళంబును సుగ్గడితం బనంగ పే
ల్లొ వనజాక్ష వస్త్రమున కాంధ్ర పదావళి నిద్ధరాస్థలిన్. 255

పావడ, బట్ట, కప్పడము, వల్వము, పుట్టము, దుస్తు, పాత, పేరా
వళి, చీర, పేరవళి, ప్రాంత, వీణము, రూ॥ వీణాము, కోక, వల్వ, సేలా,
వలువము, వల్వ, కపళము, సుగ్గడితము అనఁగా వస్త్రముల పేళ్లు.

క. జరి జలతారును తగటీ
జరబాజును తగటు తగటి జంటీయు జకీ
బురుసా మాతాబి సరిగ
జరతయు నాఁ గనక తంతు సంజ్ఞలు శౌరీ. 256

జరి, జలతారు, తగటీ, జరబాజు, తగటు, తగటి, జంటీ, జకీ,
బురుసా, మాతాబి, సరిగ, జరత అనఁగా కనకతంతువు పేళ్ళు.

సీ. కుతినీయు పట్టును బతినీ యనంగ కౌ
శేయ నామంబులై చెలఁగె; తాపి
తా వెలిపట్టును తాపిత నా శ్వేత
కౌశేయమున కభిఖ్యలగు; నెజ్జి
పట్టు బుర్నా రక్తవర్ణకౌశేయమై
తనరెను పేళ్లు; మాందాళి మాద
ళంబును మాదావళంబు మాదావళి
పచ్చపట్టన పీతవర్ణచీన
గీ. చేలమగు; సకలాతును సాలువయును
సాలు సాల్వాయు శాంతవాఖ్యాళియాను;
రేటమున రెంటమనఁగను రెంటమనఁగ
ద్వంద్వ తంత్వంబరము పేళ్లు దానవారి. 257

కతినీ, పట్టు, బతినీ అన కౌశేయముపేళ్ళు. తాపితా, వెలిపట్టు, తాపిత అనఁగా శ్వేతకౌశేయముపేళ్ళు. ఎఱ్ఱపట్టు బుర్సా (రూ) బురుసా అనఁగా రక్తకౌశేయముపేళ్ళు. మాంచాళి, మాదళము, మాదావళము, మాదాళి, పచ్చపట్టు అనఁగ పీలకౌశేయముపేళ్లు. సకలాతు, సాలువ, సాలు, సాల్వా, అనఁగా రాంకవముపేర్లు. రేఁటము, గెంటము, రెంటము అనఁగా జమిలినేత ద్వంద్వతంత్వంబరముపేర్లు.

క. కంబళియన గొంగడియన
కంబడియన వెలసెపేళ్లు కంబళమునకుఁ గా
శంబరరిపుజనకా మో
దంబున నేరాజు కనక తంత్వంబరమూ. 258

కంబళి, గొంగడి, కంబడి అనఁగా కంబళముపేర్లు. నేరాజు అనఁగా కనకతంత్వంబరముపేరు.

గీ. దట్టమనఁ గాగరయు నంగదట్టమనఁగ
పావడయన తాబందన పరికిణియని
యనఁగ నెఱికయు చల్లాడమనఁగ నొప్పె
వలిభయుత వలయాకార వస్త్రమునకు. 259

దట్టము, గాగర, అంగదట్టము, పావడ, తాబందు, పరికిణి, నెఱిక, చల్లాడము అనఁగా వలిభయుతవలయాకారవస్త్రమున [లంగా.]కు పేర్లు.

పంచపాదిగీ. చీర దుప్పట్లు కోకయు జేబు జీబు
నాఁగ. స్త్రీబంధనాంబర నామములగు;
కుప్పసము చన్నుకట్టును కువసము చను
గప్పుచన్నులువును రైక కంచెలయును
అఱికి నాఁ గంచుకముపేళ్లు భవవినాశ. 260

చీర, దువ్వలువ, కోక, జేబు, జీబు అన స్త్రీలుధరించువస్త్రముపేర్లు
కుప్పసము, చన్నుగట్టు, కుపసము, చనుగిన్నె, చన్మలువు, రైక, అవిక
అన కంచుకముపేర్లు.

క. వలిపంబన కోకయనఁగ
జిలుగన సాలువమనంగ జిల్గనఁగ మఱి౯
వెలిపంబన వలువయనం
గులపర్వతధర భువిని దుకూలముపేర్లౌ. 261

వలిపము, కోక, జిలుగు, సాలువము, జిల్గు, వెలిపము, వలువ
అనఁగా దుకూలముపేర్లు.

గీ. దుప్పటియు దుప్పటీయన దువ్వలువయు
బైరవాసంబునాఁగ జామారునాఁగ
నౌను సెల్లాయు పోరువయనఁగ దుప్ప
టంబనంగ నుత్తరీయమౌ నంబుజాక్ష. 262

దుప్పటి, దుప్పటీ, దువ్వలువ, బైరవాసము, జామారు, సెల్లా, పో
రువ, దుప్పటము అనఁగా ఉత్తరీయముపేర్లు.

గీ. వసుధ చింగన నిత్యైకవచనమందు
నెఱియు నెఱికయు పింజెనా నిత్యబహువ
చనమునందున కుచ్చెళ్ళు ననఁగ రింగు
లనఁగ వలిభాహ్వయంబులు వనజనాభ. 263

చింగు, నిత్యైకవచనమున నెఱి, నెఱిక, పింజె, నిత్యబహువచనమున
కుచ్చెళ్ళు, రింగులు అనఁగా వలిభముల పేళ్ళు.

గీ. పయఁట పయ్యెఁట పయ్యెద పైఁటక్ష్మపయిఁట
చెలఁగె నంశుకమై; కొంగు చెంగును చెఱఁ

గనఁగ చేలాంచలము; నీవికాఖ్యలౌను
భువి వలపుకీలు గసయుంబు పోఁకముడియు. 264

పయఁట, పయ్యెఁట, పయ్యెద, పైఁట, పయిఁట అన అంశుకము పేర్లు. కొంగు, చెంగు, చెఱఁగు, అన చేలాంచలము పేర్లు. వలపుకీలు, గసయము, పోఁకముడి అనఁగా నీవికి పేర్లు.

గీ. బొట్టు తిలకంబగు; పుదియబొట్టు నూర్ధ్వ
పుండ్రమౌ; మోదమన జలపోత నాఁగ
నౌను జంటీయు స్వర్ణలేప్యంబు లత్తు
కయన పారాణినా నలక్తకము శౌరీ. 265

బొట్టు అనఁగా తిలకము పేరు. పుదియబొట్టు అన ఊర్ధ్వపుండ్రము పేరు. మోదము, జలపోత, జంటీ అనఁగా స్వర్ణలేప్యము (మొలాను) పేర్లు. లత్తుక, పారాణి అన అలక్తకము పేర్లు.

క. పడకయు పానుపు పఱపును
దడిబంబును మెత్త సెజ్జ తలిపంబు మఱిఁ
పడుకయు పక్కయు పఱుపన
నడరెను శయ్యాఖ్యలగుచు నంబుజనాభా. 266

పడక, పానుపు, పఱపు, దడిబము, మెత్త, సెజ్జ, తలిపము, పడుక, పక్క, పఱుపు అన శయ్యకు పేర్లు.

క. అరపయు కంకటి కంగటి
పరియంకము పానుపనఁగ పర్యంకంబౌ;
నరయఁగ మంచము పలకయు
పరగ తెలుఁగునందు స్వల్ప పర్యంకంబౌ 267

అరప, కంకటి, కంగటి, పరియంకము, పానుపు అన పర్యంకముపేర్లు, మంచము, పలక అనఁగా స్వల్పపర్యంకముపేర్లు.

గీ. తేఁడు తెన్నుండు తొన్నుండు తెండు తొంగు
పఁడు పన్నుండు పవళించు పవ్వళించు
పవ్వడించు పరుండును పండుకొనన
వెలసె శయనించుటకు పేళ్లు వేదవేద్య 268

తేఁడు, తెన్నుండు, తొన్నుండు, తెండు, తొంగు, పండు, పన్నుండు పవళించు, పవ్వళించు, పవ్వడించు, పరుండు, పండుకొను అన శయనించుపేర్లు.

క. డేరా గొల్లెన పీడు గు
డారము గూడారమును గుడారును మఱియుఁ
డేరీజ చప్పరము గూ
డారును వేలంబునాఁ బటకుటీరంబా. 269

డేరా, గొల్లెన, పీడు, గుడారము, గూడారము, గుడారు, డేరీజ చప్పరము, గూడారు, వేలము అనఁగా పటకుటీరముపేర్లు.

గీ. పృథ్వి నవగోజ పెన్వీడు పెద్దవేల
మనఁ మహద్దూష్యమౌను; జవనిక గండ
వడము తెరయనఁగా కాండపటమగు; పట
కుడ్యమునకు సరాలియా కోమలాంగ. 270

నవగోజ, పెన్వీడు, పెద్దవేలము అనఁగా మహద్దూష్యముపేర్లు. జవనిక, గండవడము, తెర అనఁగా కాండపటమునకుపేర్లు, సరాలి అన పటకుడ్యముపేరు.

క. వనరుహలోచన యుల్లడ
యనఁగను మేల్కట్టునాఁగ నగు చందువనాఁ
గను చందువా యనఁగ తెలుఁ
గున నుల్లాభంబు పేళ్లు కుంభినివెలసెః. 271

ఉల్లడ, మేలుకట్టు, చందువ, చందువా అనఁగా ఉల్లాభము పేళ్ళు.

క. తలయంపి జీనపటమును
తలాడయును బిల్లదిండు తల్గడ ద్రిండుం
దలగడయు బటువుబిళ్లయు
నలరుచు నుపధానమౌను హాటకచేలా. 272

తలయంపి, జీనపటము, తలాడ, బిల్ల, దిండు, తల్గడ, ద్రిండు
తలగడ, బటువుబిళ్ల, అన ఉపధానము పేళ్లు.

పంచపాదిగీ. ఒఱగుబిల్ల దురాడంబు నొరగు బిల్ల
యొఱగు బాలీసు లోడన నొప్పె మత్త
వారణము పేళ్లు; తెలుఁగునవఱలెను తల
యంపినాఁగను తల్లఁపియన తలాఁపి
యనశిరస్థానమున కాఖ్యలౌను శౌరి. 273

ఒఱగుబిల్ల, దురాడము, ఒరగు,బిల్ల, ఒఱగుబాలీసు, లోడు అనఁగా
మత్తవారణము పేళ్ళు. తలయంపి, తల్లఁపి, తలాఁపి అనఁగ శిర
స్థానమునకు పేళ్ళు.

క. గంబురమును చలియిసుకయు
గంబూరము కప్పురంబు కర్పము సెలయుణ్
గంబూర గంబురాయును
గంబుర కపురంబనంగ కర్పూరంబౌ 274

గంబురము, చలియిసుక, గంబూరము, కప్పురము, క్రపము, నెల, గంబూర, గంబురా, గంబుర, కపురము అన కర్పూరము పేళ్లు.

క. పునుఁగనఁగత్తైనిట్టిగోరజ
మనఁగ మెకపుటామనంగ నగు కస్తురినాఁ
గను జింకపొక్కిలి యనం
గను కస్తూరికిని పేళ్లు కాంచనచేలా. 275

పునుఁగు, ఇట్టిగోరజము, మెకపుటాము, కస్తురి, జింకపొక్కిలి అనఁగా కస్తూరికి పేళ్లు.

గీ. గందము మలాక వేదన చందనంబు;
పచ్చకప్పురమన నెలవత్తినాఁగ
నగును భువి మహాత్కర్పూర; మార్ద్రచూర్ణ
మునకు బగ్గుండినాఁ గులాలనఁగ శౌరి. 276

గందము, మలాక, వేదు అన చందనము పేళ్ళు. పచ్చకప్పురము, నెలవత్తి అనఁగా మహాత్కర్పూరము పేళ్లు. బగ్గుండి, గులాలు అనఁగా ఆర్ద్రచూర్ణమునకు పేళ్ళు.

గీ. అత్తరన కమ్మనూనెనా నత్తరువన
నంబరన తావినూనియయన ప్రబోధ
నంబు; పూనీరు పన్నీరునా హిమాంబు
వౌను; కొడియన దీపశిఖాఖ్య శౌరి. 277

అత్తరు, కమ్మనూనె, అత్తరువు, అంబరు, తావినూనె అన ప్రబోధనము పేళ్లు. పూనీరు, పన్నీరు అన హిమాంబువు పేళ్లు. కొడి అనఁగా దీపశిఖకు పేరు.

క. చెందిరమన చందురమన
సిందురమన చంద్రమనఁగ సిందూరము పెం
పొందెను; పీఁటయనఁగ పే
రొందెను పీఠంబు భువిని యురగశయానా. 278

చెందిరము, చందురము, సిందురము, చంద్రము అనఁగా సిందూరము పేళ్ళు. పీఁట అన పీఠము పేరు.

పంచపాదిగీ. దివియ దిబ్బెంబు దీవియ దివ్వెయు దివె
దివ్య జోతియనంగను దీపమౌ; జ
వాజినా జవాదియన జవ్వాజినా జ
వాదు జవ్వాదు నాఁగ జవ్వాదియనఁగ
సంకుమదమున కాఖ్యలౌ సారసాక్ష. 279

దివియ, దిబ్బెము, దీవియ, దివ్వె, దివె, దివ్య, జోతి అన దీపము పేళ్లు. జవాజి, జవాది, జవ్వాజి, జవాదు, జవ్వాదు, జవ్వాది అన సంకుమదము పేళ్లు.

గీ. తమ్మలపుటాకు తెలనాకు తములపాకు
కమ్మరాకును తెల్లనా కిమ్ముషిఁనగు
నాగవల్లీదళంబు; తద్భాగబంధ
నమగు మావటమన మోద నాఁగ శౌరి. 280

తమ్మలపుటాకు, తెలనాకు, తములపాకు, కమ్మరాకు, తెల్లనాకు అన నాగవల్లీదళము పేళ్లు. మావటము, మోద అన తద్భాగబంధనము (తములపాకులకట్ట) పేళ్లు.

గీ. అడపమన సంబెళయన వక్కాకుసంచి
యనఁగ తాంబూలపటపేటికౌను; తబుకు

కంపెయును జాలవల్లిక కుంపెయనఁగ
నలరె తాంబూలపాత్రాఖ్యలగుచు శౌరి. 281

అడపము, సంబెళ, వక్కాకుసంచి అనఁగ తాంబూలపటపేటికకు పేర్లు.
తబుకు, కంపె, జాలవల్లిక, కుంపె అన తాంబూల పాత్రికునకుఁ బేర్లు.

క. విడెమును తములము వీడెము
విడియంబును తమ్ములంబు విడ్యము మఱిఁ దా
విడియయు వీడ్యము వక్కా
కడరెను తాంబూలమునకు నాఖ్యలు శౌరీ. 282

విడెము, తములము, వీడెము, విడియము, తమ్ములము, విడ్యము, విడియ, వీడ్యము, వక్కాకు అన తాంబూలము పేర్లు.

గీ. పృథ్వి తాంబూలవస్తు కల్పితగుళికకు
కవిరి యన కైరవడియన గల్గెపేళ్లు;
పడిగమును తమ్మపడిగంబు పడిగ తమ్మ
తసుకు కాళంజినాఁగ పతద్గ్రహణము. 283

కవిరి, కైరవడి అనఁగా తాంబూలవస్తుకల్పితగుళికకు పేర్లు. పడిగము, తమ్మపడిగము, పడిగ, తమ్మతసుకు, కాళంజి అన పతద్గ్రహణము పేర్లు.

క. ఆకొత్తన నడకొత్తన
పోఁకొత్తన శంకులయగు; భువి వక్కయనన్
పోఁకయు వాసారంబన
శ్రీకర పూగంబుపేళ్లు చెలఁగె తెనుఁగునన్ 284

ఆకొత్తు, అడకొత్తు, పోకొత్తు అన శంకులకు పేర్లు. వక్క, పోఁక, వాసారము అనఁగ పూగమునకు పేర్లు.

క. జోటిపని పైసరంబును
కూటమి మసకంబు రంతు గూడ రతికిపే
ళ్లౌటయు; మగపాడియు పై
కూటమి మగలాగనఁగ నగు నుపరతి కిలన్. 285

జోటిపని, పైసరము, కూటమి, మసకము, రంతు అన రతిక్రియకు పేర్లు మగపాడి, పైకూటమి, మగలాగు అన ఉపరతికి పేర్లు.

పంచపాది గీ. మసకఁగొను గండాడన మహి రమించు
పేళ్లు; వెలిగ్రుక్క లోఁగ్రుక్క నెలసె మణిత
మగుచు; మసకంబునాఁ గెలవన రతేచ్ఛ;
పొలయలుక నెయ్యపుటలుక చెలఁగె బ్రణయ
కోపమునకు నభిఖ్యలు కోమలాంగ. 286

మసకఁగొను, గండాడు అన రమించు పేర్లు. వెలిగ్రుక్క, లోఁగ్రుక్క అన మణితము పేర్లు. మసకము, కెలవు అన రతేచ్ఛకు పేర్లు. పొలయలుక, నెయ్యపుటలుక అనఁగా ప్రణయకోపము పేర్లు.

గీ. అలముకొను కౌఁగిలింతన నలము కవుఁగి
లింపునాఁగను పేళ్లు నాలింగనమున
కగును; పలుకెంపు పల్లొత్తునఁగ తెలుఁగు
నందు దంతక్షతంబున కాఖ్యలుహరి. 287

అలముకొను, కౌఁగిలింత, అలము, కవుఁగిలింపు అన ఆలింగనము పేర్లు. పలుకెంపు, పల్లొత్తు అనఁగా దంతక్షతమునకు పేర్లు.

క. నెలకూనలు చిట్టంటులు
నెలవంకలు గోటిగిట్లు నెలపిల్లలు జా

బిలిబుడుతలు గోటిచెనకు
లలరె నఖక్షతములగుచు నమరనుతాంధ్రీ 288

నెలకూనలు, చిట్టంటులు, నెలవంకలు, గోటిగీట్లు, నెలపిల్లలు, జాబిలిబుడుతలు, గోటిచెనకులు అనఁగా నఖక్షతముల పేర్లు.

గీ. అదుమునా నొక్కునాఁగ నొత్తనఁగ పీడ
నాఖ్యలగు; గీఱు అక్కన నగును రేఖ
పేళ్లతోఁగూడి కుండలిభిత్తురంగ
వసుధ నాంధ్రమున మనుష్యవర్గు ముగిసె. 289

అదుము, నొక్కు, ఒత్తు అనఁగా పీడనమునకు పేర్లు. గీఱు, అక్కు—అన రేఖకు పేర్లు.

బ్రహ్మవర్గు

క. వంగడమున కొలమనఁగను
వంగసమున సంతునాఁగ వంశము పేళ్లౌ;
రంగ ద్రాక్షసరాజవి
భంగా బాఁపన యనంగ బ్రాహ్మణకులమౌ. 290

వంగడము, కొలము, వంగసము, సంతు అనఁగ వంశము పేర్లు. బాఁపన అన బ్రాహ్మణకులము పేరు.

క. బాఁపనివాఁ డిరుపుట్టువు
బాఁపనుఁడును నేలవేల్పు పాఱుఁడును మహిశే

బాఁపనయు పాఱువాఁడన
బాఁపఁడు బొమ్మఁడననౌను బ్రాహ్మణుఁడు హరీ.

బాఁపనివాఁడు, ఇరుపుట్టువు. బాఁపనుఁడు, నేలవేల్పు, పాఱుఁడు బాఁపనయు, పాఱువాఁడు, బాఁపఁడు, బొమ్మఁడు అన బ్రాహ్మణునకుఁ బేర్లు

గీ. బాఁపతయు పాఱుటక్కయు బాఁపనక్క
పాఱుత యనంగ బ్రాహ్మణభామపేళ్లు;
జన్నమన గంగియన యజ్ఞసంజ్ఞ; హోమ
మునకు వేలమియగు; యాజకునకు నొజ్జ. 292

బాఁపత, పాఱుటక్క, బాఁపనక్క, పాఱుత అన బ్రాహ్మణస్త్రీ పేర్లు. జన్నము, గంగి అన యజ్ఞముపేర్లు. వేలమి అన హోమముపేరు. ఒజ్జ అన యాజకునకు పేరు.

క. ఆపోసనమని యనఁగా
నాపోసానమన ధరణి నాపోశనమగు;
నాపైన వారఁబట్టన
నాపోశించుటకుపేరు హాటకచేలా. 293

ఆపోసనము, ఆపోసానము అన ఆపోశనముపేర్లు. వారఁబట్టు అనఁగా ఆపోశించుపేరు.

గీ. పృథ్వి జన్నపుటొజ్జనా ఋత్విగాఖ్య
యలరె; యిగిరిక యివిరికయన హవిస్సు;
చిదుగు వేలమి కట్టెనాఁ జెలఁగి సమిధ
లమ్యె; సోమాసియన సోమయాజిపేరు. 294

జన్నపుటొజ్జ అన ఋత్విక్కునిపేరు. ఇగిరిక, ఇవిరిక అన హవిస్సు పేర్లు. చిదుగు వేలిమి, కట్టె అన సమిధపేర్లు. సోమాసి అన సోమయాజి పేరు.

గీ. ఒజ్జనా నొజ్జబంతినా నోజబంతి
యనఁగఁ జదువులయ్యయు నోజయనఁగ నాంధ్ర
మున నుపాధ్యాయులకు పేళ్ళదనరె; చట్టు
నాఁగ శిష్యునకాఖ్యయౌ నాగళయన 295

ఒజ్జ, ఒజ్జబంతి, ఓజబంతి, చదువులయ్య, ఓజ అనఁగా ఉపాధ్యాయులకు పేళ్ళు. చట్టు అన శిష్యునకుఁ బేరు.

గీ. వేల్పుకై సేతనా పూజపేరు; దబ్బ
యనఁగ దర్భాఖ్యయగును; నోమనఁ బతమన
వ్రతమగును; తబమనఁగ తపస్సు తెనుఁగు
నను; వడుగు వడువన నుపనయనమగును. 296

వేల్పుకై సేత, అన పూజపేరు. దబ్బ అన దర్భకుపేరు. నోము, బతము అన వ్రతము పేళ్లు. తబము అన తపస్సుపేరు. వడుగు వడుపు అన ఉపనయనము పేళ్ళు.

క. చాగమునాఁ దేగమునా
నీగియు పుడుకన నొసఁగన నీవియు నొసవుగ్
నాఁగ తెగువయును తెంపన
త్యాగముపేళ్ళగు; నెఱియన నాచారంబౌ 297

చాగము, తేగము, ఈగి, పుడుకు, ఒసఁగు, ఈవి, ఒసవు, తెగువ తెంపు అన త్యాగము పేళ్లు. నెఱి అన ఆచారము పేరు.

గీ. బాసవాలును రుషి నిరాహారి జోగి
తపసి జడదారియన ఋషితనరె; జోడ
నాఁగ కావిత్రాల్పనఁగ సన్న్యాసియనఁగ
నౌను విన్నాణియన పేళ్లు యతికిఁజెల్లు. 298

బాసవాలు, రుసి, నిరాబారి, జోగి, తపసి, జడదారి, అన ఋషికిఁ పేర్లు. బోడ, కావితాల్పు, సన్నాసి, నిన్నాణి అనఁగా యతికిఁ బేళ్ళు.

క. వడుగును వడువు లెడుపుదా
ల్పుడు మెణకరి బొమ్మచారి ముంజీఁడు మరిన్
వడుగఁడును గోచిబాఁపఁడు
నడరెను భువిబ్రహ్మచారి కాఖ్యలయి హరీ 299

వడుగు, వడువు, లెడుపుదాల్పు, మెణకరి, బొమ్మచారి, ముంజీడు, వడుగడు, గోచిబాఁపఁడు అనఁగా బ్రహ్మచారికిఁ బేళ్ళు.

గీ. గేస్తునాఁ గాఁపనంగ గృహస్థు పేళ్లు;
లంబి లంబీయు లెంబి కుటుంబమౌను;
ప్రాచితమున ప్రాయశ్చిత్తభావమౌను;
బొజియచూలినాఁ వాల్మీకివఱలె శౌరి. 300

గేస్తు, కాఁపు, అనగృహస్థుపేళ్ళు. లంబి, లంబీ, లెంబి అన కుటుంబము పేళ్ళు. ప్రాచితము అన ప్రాయశ్చిత్తముపేరు. బొజియచూలి అనవాల్మీకులపేరు.

గీ. జడయు తిరినాఁగ జటపేళ్లు; జడలచుట్టు
చోళియమును చోళ్ళై మనఁగను తెఁగునందు
నిలఁ జెలఁగె జటాశిఖపేళ్ళు; నిఱ్ఱిత్రోలు
నాఁగ కృష్ణాజినముపేరు నలిననాభ. 301

జడ, తిరి అన జటకుఁ బేళ్ళు. జడలచుట్టు, చోళియము, చోళ్ళైము అనఁగా జటాశిఖకుఁ బేళ్ళు. ఇఱ్ఱిత్రోలు అన కృష్ణాజినము పేరు.

గీ. కక్షపాలకు కకపాల కక్కుపాల;
దండమునకు లాతాము లాతము; కమండ

లంబునకను జారీయన డంబుమీఁదె;
క్షౌరమునకు కొఱుగు కోఁగు శ్యామలాంగ 302

కకపాల, కకౄపాల అన కక్షపాల పేళ్ళు లాతాము లాతము, అన దండము పేళ్ళు. జారీ అన కమండలము పేరు. కొఱుగు కోఁగు అన క్షౌరము నకుఁ బేళ్ళు

క. చెయిదంబన చెద్దియనం
జెయిదియు పనిచెయ్వనంగ చెద్దంబనఁగన్
జెయువని యనఁగా మానిహృ
దయ వికచాంబురుహషట్పదా కర్మాఖ్యల్ 303

చెయిదము, చెద్ది, చెయిది, పని, చెయ్వు, చెయము, చెయువు అనఁగా కర్మ పేళ్ళు.

గీ. జందియము జన్నిదంబును జందెమనఁగ
జంధ్యమునకు నామంబులౌ; జడకమనఁగ
బొంతనాఁగను కుచ్చలిగంత నాఁగ
కంథకు నభిఖ్యలౌ నీలకంధరాంగ. 304,

జందియము, జన్నిదము, జందెము, అన జంధ్యము పేళ్లు, జడకము బొంత, కుచ్చలి, గంత అన కంథకుఁ బేళ్ళు

గీ సోటముంజియు గోణంబు పుట్టగోఁచి
గోవణంబును గోణాము గోసి గోఁచి
బొట్టమును కచ్చడంబును పొట్టము తడ
పనఁగ కౌపీనమున కాఖ్యలౌను శౌరి 305

పోటముంజి, గోణము, పుట్టగోఁచి, గోవణము' గోణాము, గోసి, గోఁచి, బొట్టము. కచ్చడము, పొట్టము, తడపు అన కౌపీనము పేళ్ళు

గీ. గాస మెఱ యారగింపును గాఁతి తిండి
యన నాహారమున కాఖ్యలయ్యె; నిలియు
నిట్టు నిష్పస్తు సంకుసు నిట్రు మఱి యు
పాసమన పస్తనా నుపవాసమాను. 306

గాసము, ఎర, ఆరగింపు, గాతి, తిండి అన ఆహారముపేర్లు. ఇలి నిట్టు,నిష్పస్తు, నుంకు, నిట్రు, ఉపాసము, పస్తు అన ఉపవాసము పేర్లు.

గీ. ఆకలియన గొదయన గ నంగదయన
క్షుధకు నాఖ్యలగును; వటించుటన నుపవ
సించుటకు పేరు; నాకఁలిసేసెన నాఁక
లిగొనె నాఁకొనె నాఁగ క్షుధగొను పేళ్లు 307

ఆకలి, గొద, అంగద అనఁగా క్షుధకుఁ బేర్లు. వటించు అన ఉప వసించుట పేరు. ఆఁకలిసేసె, ఆఁకలిగొనె, ఆఁకొనె అనఁగా క్షుదగొను పేర్లు

గీ. దప్పి దగ దూప నీర్వట్టు దప్పి నీరు
వట్టు దప్పిక యనఁగ పిపాసయాను;
దూపటిల్లన దూపించు దూపిలునన
దప్పిగొనన దాహముగొను టొప్ప శౌరి. 308

దప్పి, దగ, దూప, నీర్వట్టు దప్పి నీరుపట్టు, దప్పిక అన పిపాసను పేర్లు. దూపటిల్లు, దూపించు, దూపిలు, దప్పిగొను అన దాహముగొను పేర్లు.

గీ. పెండ్లియన చెట్టబట్టన పెండిలియన
దనరె నుద్వాహమునకును; తాలిబొట్టు
నాఁగ మినుకన మూసకనాఁగ తాలి
యనఁగ మంగళసూత్రమౌ నసురవైరి. 309

పెండ్లి, పెట్టుబట్టు, పెండిలి అనఁగా వివాహమునకు పేళ్లు. తాలిబొట్టు మినపు, మాసిక, తాలి అనఁగా మంగళసూత్రము పేళ్లు.

గీ. ఆమెతయు విందనఁగ బువ్వమనఁగ బంతి
నా వివాహబంధుభోజనంబు పేళ్లు;
ప్రాకెనయును బ్రాకెన్నయు పాకెనయు న
నఁగ వివాహత్రిదిన భోజనంబుపేళ్లు 310

ఆమెత, విందు, బువ్వము, బంతి అన వివాహాదులలో జరుగు బంధు భోజనము. ప్రాకెన, ప్రాకెన్న, పాకెన అనవివాహమున త్రిదినభోజనము పేళ్లు.

గీ. పూసఁగె పెనువిందునాఁ హరిబువ్వమనఁగ
భువి వివాహ చతుర్దిన భోజనంబు
పేళ్లు; సుంకువ యోలినాఁ బేళ్లు కన్య
కార్థ శుల్కంబునకుఁజెల్లు హరిమురారి. 311

పెనువిందు, హరిబువ్వము అన వివాహ చతుర్దిన భోజనము పేళ్లు. సుంకువ, ఓలి, అన కన్యాశుల్కము పేళ్లు.

క. బికిరాలమారియనఁగను
బికారియు బికాసియనఁగ భిక్షుకుఁడా భి
క్షుకు జోగ్గు నాయవారము
బికిరము జోగు తిరిపమన బేళ్ళగు శౌరీ. 312

బికిరాలమారి, బికారి, బికాసి, అనఁగబిక్షుకుని పేళ్లు. జోగ్గు, ఆయవారము, బికిరము, జోగు, తిరిపము అనఁగా బిక్షుకు పేళ్లు.

సీ. జోహారువనఁగను జోహారవంగ జో
హారువనంగ కోపనఁగ నొరిగ

యనఁగ జోతంబు జోహారన జోతయన
గను జోతామన దండమనఁగ మ్రొక్క
డనఁగ టెంకణమని యనఁగ జేజేయన
మొక్కనఁగను కేలుమొగ్గనాఁగ
కై మోడుపన నమస్కారంబునకు బేళ్లు;
చెంగనాల్ గొబ్బళ్ళు చిన్నపువులు

గీ. కేకిసలు గిడిగిల్లు డింగిల్లును కయి
చాపులును కేలుదోయిల్లు చాగిలింత
లేటికోళ్లెఱఁగుళ్ళన నిల నమస్సు
భేదమునకు నభిఖ్యలౌ వేదవేద్య! 313

జోహారువు, జోహారు, జొహారువు, కోపు, ఒరగ, జోతము, జోహారు జోత, జోతాము, దండము, మ్రొక్కుడు, టెంకణము, జేజే, మ్రొక్క, కేలుమొగ్గ అనఁగా నమస్కారమునకుఁ బేర్లు. చెంగనాలు, గొబ్బిళ్లు, చిన్నిపువులు, కేకిసలు, గిడిగిల్లు, డింగిల్లు, కయిచాపులు, కేలుదోయిళ్లు, చాగిలింతలు, ఏటికోళ్లు, ఎరగుళ్లు, అనఁగ నమస్కారవిశేషముల పేరులు.

గీ. ఎఱఁగనఁగ మ్రొక్కనియనఁగ నెఱఁగనంగ
నగు నమస్కరించుటకాఖ్యలాంధ్రమునను
బాపనకులపు చేరువపల్కులుగల
బ్రహ్మవర్గు ముగిసె స్వర్గపాలపతీ. 314

ఎరఁగు, మ్రొక్కు, ఎఱఁగు అనఁగా నమస్కరించుటపేర్లు.

బ్రహ్మవర్గు ముగిసెను.

క్షత్రియవర్గ

సీ. అరసు దేవర యొడయఁడు సామి యేలిక
యొడయుఁడు ఱేఁడు రాయఁడును జియ్య
యెకిమీఁడు పాదుసా యేలినవాఁడును
పుడమిఱేఁడును మన్నియఁడును రావు
మన్నీఁడు మన్నెఁడు మన్నెకాఁడును దొర
నేలతాలుపు దణి నేలఱేఁడు
నాయఁడు మన్నియ నాయకుఁడును పాదు
సాహి యనఁగ రాజసంజ్ఞలు; పబు
గీ. వును వతారి వశర సముద్ధునకు; మణివ
కాఁడునా పబువన నధికారి తెలుఁగు
నందు; రారాజు రాఱేఁడనంగ చక్ర
వర్తి కలరెను నామాళి వాసుదేవ. . 315

ఆరసు, దేవర, ఒడయఁడు. సామి, ఏలిక, ఒడయుఁడు, ఱేఁడు, రాయఁడు, జియ్య, ఎకిమీఁడు. పాదుసా, ఏలినవాఁడు. పుడమిఱేఁడు, మన్నియఁడు, రావు, మన్నీఁడు, మన్నెఁడు, మన్నెకాఁడు, దొర, నేలతాలుపు, దణి, నేలఱేఁడు. నాయఁడు మన్నియ, నాయకుఁడు, పాదుసాహి, అనఁగా రాజుపేర్లు. పబువు, వతాడి, వశర అన సముద్ధునిపేర్లు. మణివకాఁడు, పబువుఅనఁగా అధికారిపేర్లు. రారాజు, రాఱేఁడుఅనఁగ చక్రవర్తికిపేర్లు

గీ. పుడమి గొంతి కుంతియగును; వడముడి వలి
మొలక తోఁ బేటిబొజ్జ భీమునకుఁ జెల్లె;

కత్ఱి వివ్వచ్చు క్రీడియు కవ్వడియన
ఫల్గునుఁడు; ద్రోవదియును ద్రౌపది మురారి. 316

గొంతి అన కుంతికి పేరు. వడముడి, వలిమొనక, తోఁడేటిబొజ్జ, అనఁగా భీమునికి పేర్లు. కత్ఱి, వివ్వచ్చు, క్రీడి, కవ్వడి, అనఁగా అర్జునుని పేర్లు. ద్రోవది అన ద్రౌపదికిఁ బేరు

క. చనువన నాయకరంబన
మణిగము పార్పత్తెమనఁగ మన్నెఱికమనన్
మణీవంబు పారుపత్తెం
బనఁగా నధికారమునకు నాఖ్యలు శౌరీ. 317

చనువు, నాయకరము, మణిగము, పార్పత్తెము, మన్నెఱికము, మణీవము, పారుపత్తెము అనఁగా అధికారమునకుఁ బేర్లు

సీ. రాచయనఁగను రానాఁగ రాజసంజ్ఞ;
బుజముపుట్టువు నాఁ రాచపుట్టువనఁగ
రాచవాఁడన క్షత్రియవ్రాతము; తగ
వఱియు తీర్పరి న్యాయాధిపతికి పేర్లు. 318

రాచ, రా అన రాజసంజ్ఞకుఁ బేర్లు. బుజముపుట్టువు, రాచపుట్టువు రాచవాఁడు అన క్షత్రియునిఁ బేర్లు. తగవరి, తీర్పరి అన న్యాయాధిపతిఁ బేర్లు

క. ఏలుబడి యేలుటయునన
పాలనమునకాఖ్యలౌను; పాలించుటకా
నేలుకొను నేలునఁ మని
పాలితపద! యొజ్జనాఁగ పౌరోహితుఁడా 319

ఏలుబడి, ఏలుట అనఁగా పాలనమునకుఁ బేర్లు. ఏలుకొను, ఏలు అనగా పాలించుటకుఁ బేర్లు. ఒజ్జ అన పౌరోహితుని పేరు.

క. పెగడయన మ్మంతిరియన
 ప్రెగడయు హేజీబనంగ ప్రెగ్గడయనఁగా
 నగు మంతన ప్రెవడయనఁ
 నగరాద్ధర! ముఖ్యమంత్రి నామంబులగుఁ 320

పెగడ, మంతిరి, ప్రెగడ, హేజీబు, ప్రెగ్గడ, మంతు, ప్రెవడ అన మంత్రికిఁ బేర్లు,

గీ. మండెమన మాండెమనఁగను మండలాధి
 పతి ధరామండలము; పిడివాటునాఁగ
 నగు నొడంబడికయునాఁగ నగును రాజ
 శాసనమున కభిఖ్యలు శ్యామలాంగ 321

మండెము, మాండెము అనఁగా మండలాధిపతి దేశమునకుఁ బేర్లు. పిడివాటు, ఒడంబడిక అనఁగా రాజశాసనమునకుఁ బేర్లు.

గీ. ధర దణాపెద్ద దళవాయి దళవరి గమి
 కాఁడు దడవాయి చేరువకాఁడును పడ
 వాలు మొనకాఁడు దొరయు పడాలును దడ
 వరి దణాయఁడు సేనాధిపతికిఁ బేళ్లు. 322

దణాపెద్ద, దళవాయి, దళవరి, గమికాఁడు, దడవాయి, చేరువకాఁడు, పడవాలు, మొనకాఁడు, దొర, పడాలు, దడవరి, దణాయఁడు అన సేనాధిపతికిఁ బేర్లు.

గీ. అవని కటుక కట్టుక నకీబనఁగ నిత్య
 బహువచనమున కోలలవారనంగ
 నగును వేత్రహస్తులు; ప్రతీహారుఁడగును
 గొల్ల పడిహారి పణిహారి కోమలాంగ. 323

కటుక, కట్టుక, నకీబు ని॥ బ॥ కోలలవారు అన వేత్రహస్తునిఁ పేర్లు. గొల్ల, పడిహారి, పణిహారి అనఁగా ప్రతీహారుని పేర్లు.

గీ. లేఁక గుండఁడు బోడిక లెంక బంటు
వరవుఁడును డింగరీఁడన భటునికాహ్వ
యంబులొప్పెను; బానిసీఁడనఁగను పడి
గాపునా సేవకుని పేళ్లు గాఁగలోల 324

లేఁక, గుండఁడు, బోడిక, లెంక, బంటు, వరవుఁడు, డింగరీఁడు అనభటుని పేర్లు. బానిసీఁడు, పడిగాపు అన సేవకుని పేర్లు

క. పగవాఁడు గొట్టు మార్తుఁడు
పగతు పవతు దాయ గొంగ బరిమాఱుతుఁడున్
పగదారి సూడు వెట్టం
బగు బహువచనమునను పగఱన శత్రువుఁడా. 325

పగవాఁడు, గొట్టు, మార్తుడు, పగతు, పవతు, దాయ, గొంగ, బరి, మాఱుతుఁడు, పగదారి, సూడు, వెట్టము, ని॥ బ॥ పగఱు అన శత్రువునిఁ పేర్లు

మ. అమరేంద్రాశ్రితపాద! కూర్మి చెలి నేయంబంటు పొంతంబు నే
స్తము చెల్మిం జెలికారముం జెలిమియున్ సంగాతముం బొందు నె
య్యమియున్ సంగడి నంటు ప్రేముడియు నెయ్యంబున్మరిన్ సంగడం
బమరెన్ క్షోణిని స్నేహనామములు నాంధ్రాభ్యాస వాక్యంబులన్. 326

కూర్మి, చెలి, నేయము, అంటు, పొంతము, నేస్తము, చెల్మి, చెలికారము, చెలిమి, సంగాతము, పొందు, నెయ్యమి, సంగడి, నంటు, ప్రేముడి, నెయ్యము, సంగడము అనఁగా స్నేహమునకుఁ పేర్లు

క. చెలిమరి నెయ్యరి నెయ్యుఁడు
చెలి సకుఁడును నంటుకాఁడు చెలిమీఁ డుద్దీ
డల రుద్దికాఁడు మిత్త్రయు
చెలికాఁడును పొందుకాఁడు స్నేహితునాఖ్యల్. 327

చెలిమరి, నెయ్యరి, నెయ్యుఁడు, చెలి, సకుఁడు, నంటుకాఁడు, చెలిమీఁడు, ఉద్దీడు, ఉద్దికాఁడు, మిత్త్ర, చెలికాఁడు. పొందుకాఁడు అనస్నేహితుని పేర్లు

గీ. ఆప్తతకును పల్లాయన మగును; మందె
మేలమగు ద్వేషమున కీసుమీఁజీ పేరు;
కంటు నొడ్డారమును సూడు కంటకంబు
పగయనంగ శత్త్రుత్వమౌ పంకజాక్ష. 328

పల్లాయనము అన ఆప్తత పేరు. మందెమేలము అనద్వేషమునకుఁ బేరు. కంటు, ఒడ్డారము, సూడు, కంటకము, పగ అన శత్త్రుత్వముఁ పేర్లు

గీ. జోస్యమన వేలుపనఁగను జ్యోతిషంబు;
జోసి జోస్యుఁడనంగను జ్యోతిషుండు;
తెరువరియు బాటసారియు తెర్వరియన
పథికునకుఁ బేళ్లు జెల్లును పద్మనాభ. 329

జోస్యము, వేలుపు అన జ్యోతిషము పేళ్ళు. జోసి, జోస్యుఁడు అన జ్యోతిషుని పేళ్ళు. తెరువరి, బాటసారి, తెర్వరి అనఁగా పథికుని పేళ్ళు.

గీ. వ్రాఁతసాకిరియనఁగను వ్రాఁతకాఁడ
నఁగను వాయసకాఁడనగును లేఖ
కునకుఁ బేళ్లను; వ్రాయసమనఁగ వ్రాఁత
యనఁగ లేఖనమునకౌను హరిముకుంద. 330

వ్రాఁతసాకిరి, వ్రాఁతకాఁడు, వాయసకాఁడు అనఁగా లేఖకునకుఁ పేళ్ళు. వ్రాయసము, వ్రాఁత అన లేఖనము పేళ్ళు.

గీ. వేగునాఁ గోటినా వార్త వెలసె; కొట్టి
కాఁడు వేగరియును వేగుకాఁడు డాడి
కాఁడు కొటికాఁడు మఱి కోటికాఁ డనంగ
చెలఁగి యపసర్పునకుఁ బేళ్లు జెల్లె శౌరి. 331

వేగు, కోటి అన వార్త పేళ్లు. కొట్టికాఁడు, వేగరి, వేగుకాఁడు, డాడికాఁడు, కొటికాఁడు, కోటికాఁడు అన అపసర్పుని పేళ్ళు

సీ. ఉక్కడీఁడును బంటు నెక్కటీఁడును బంటు
మాసటి దునెదారి మాసటీఁడు
మగఁడు పోటరి పోటుమగఁడు దునేదారి
వాఁడిమగండును వాలుమగఁడు
మొక్కలి గండఁడు మొనకాఁడు నెఱసరి
వజ్జ్రీఁడు సరదారు ప్రాయికాఁడు
వజ్జీరుఁడును జోదు ప్రాయీఁడును వజీరు
నాఁగ శూరునకగునామపంక్తి
గీ. దావరీఁడు దావరియనఁదనరె వీరు
నకును; గండరగండఁడు నాఁగ పేరు
గ్గలై నతిశూరునకు; నెడకాఁడు తార్చు
వాఁడు కాలరియన దూతవఱలె శౌరి. 332

ఉక్కడీఁడు, బంటు, నెక్కటీఁడు, బంటు, మాసటి, దునెదారి మాసటీఁడు, మగఁడు, పోటరి, పోటుమగఁడు, దునేదారి, వాఁడిమగఁడు, వాలుమగఁడు, మొక్కలి, గండఁడు, మొనకాఁడు, నెఱసరి, వజ్జ్రీఁడు, సర

దారు, ప్రాయికాఁడు, పజ్జీరుఁడు, జోదు, ప్రాయిాఁడు, పజీరు అన శూరునకుఁ బేళ్ళు. బాహవీఁడు, బావరి అనవీరునకుఁ బేళ్ళు. గండరగండఁడు అనమహాశూరునకుఁ బేరు. ఎడకాఁడు, తార్పువాఁడు, కాలరి అనఁగ దూతకుఁ బేళ్ళు.

క. పెండేరము పెండారము
పెండెము పెండియము గండ పెండారంబున్
పెండెరమున తెలుఁగున బ్ర
హ్మాండావన! బిరుదనూపురాభిఖ్యలగున్ 333

పెండేరము, పెండారము, పెండెము, పెండియము, గండపెండారము, పెండెరము అనఁగా బిరుదునూపురము పేళ్ళు.

గీ. కట్నమును కాన్క పోరచి కట్టనంబు
పావడము సూడిదయు నులుపా యులుపయు
దరిసెనము నుడుగరయును దర్సనంబు
కానికయనంగ నుపహారమౌను దేవ. 334

కట్నము, కాన్క (కానుక), పోరచి, కట్టనము, పావడము, సూడిద, ఉలుపా, ఉలుప, దరిసెనము, ఉడుగర, దర్సనము, కానిక అనఁగా ఉపహారము పేళ్ళు.

ఆ వె అప్పనంబనంగ కప్పంబునాఁ బంజి
యనఁగ పలచమనఁగ నరియనంగ
పగిదినాఁగ మఱియు పన్నన కానుక
నాఁగ రాజకరము నాగశయన. 335

అప్పనము, కప్పము, పంజి, పలచము, అరి, పగిది, పన్ను, కానుక అన రాజకరము పేళ్ళు.

గీ. గద్దె సింగపుఁబీఁటయు గద్దియ యన
నలరి సింహాసనంబుఁ గొను; గొడుగు
ఛత్రమగును; జాలీ జంపు జల్లి లాల
సరియు జాలరు లాలంబు ఝల్లరియగు. 336

గద్దె, సింగపుఁబీట, గద్దియ అనఁగా సింహాసనము పేళ్ళు. గొడుగు అనఁగా ఛత్రమునకుఁ బేరు. జాలీ, జంపు, జల్లి, లాలసరి, జాలరు, లాలము అనగా ఝల్లరి పేళ్ళు.

పంచపాది గీ. సురటి సురటీయు సీవిరి సూఁరె పాను
నాఁగ తాళవృంతము; జల్లినాఁగ జల్లె
డయన వీచోపులన సీవిరియన మఱియు
సాగె వింజామరంబు వింజామరయనఁ
జెల్లె చామర నామముల్ శేషశయన. 337

సురటి, సురటీ, సీవిరి, సూరెపాను అన తాళవృంతము పేళ్ళు. జల్లి, జల్లెడ, బ॥ వీచోపులు, వి శే॥ సీవిరి, వింజామరము, వింజామర అనఁగా చామరము పేళ్ళు.

చ. పముజు దడంబు రాణువయు పాళియముం జదలంబు దండుబ
ల్గము పరి యెట్టపోగు బలగంబును సంగడముం దణా పటా
లము దుముదారు కొమ్ము దళంబును వెల్లువ మూఁక వాఁగు పా
ళెము మొన పంజు తత్తబడ లీలను సైన్యము పేళ్లు మాధవా

పముజు, దడము, రాణువ, పాళియము, చదలము, దండు, బల్గము, పరి, ఎట్టపోగు, బలగము, సంగడము, దణా, పటాలము, దుముదారు, కొమ్ము, దళము, వెల్లువ, మూఁక, వాఁగు, పాళెము, మొన, పంజు, తత్తబడ అన సైన్యము పేళ్ళు.

గీ. ఆరెకుఁడునాఁగ తలవరియన తలారి
నాఁగ నారక్షకున కాఖ్యలౌను; కాలి
బంటు కాల్మానిసియును కాల్బలము కాల్వ్వా
రు నడజోదును కాలరియన పదాతి. 339

ఆరెకుఁడు, తలవరి, తలారి అనఁగా. ఆరక్షకుని పేళ్ళు. కాలిబంటు, కాల్మానిసి, కాల్బలము, కాల్వ్వారు, నడజోదు, కాలరి అన పదాతిపేళ్ళు.

గీ. ఎక్కుడుమెకంబు నేనిక యేనుఁగు బలు
హజ్జమెకమును గౌరును హత్తి గవురు
చేఁగలమెకంబు వాఁటి గబ్బుచెంకమెకము
రెంటద్రావుడనఁగ గజమంటి శౌరి. 340

ఎక్కుడుమెకము, ఏనిక, ఏనుఁగు, బలుహజ్జమెకము, గౌరు, హత్తి, గవురు, చేఁగలమెకము, గబ్బుచెంకమెకము, రెంటద్రాగుడు అనఁగా గజము పేళ్ళు.

గీ. మదగజమునకు మస్తీయు మదపుటేనుఁ
గనఁగ నామంబులగు; గజహస్తమునకు
చెయ్యి తొండంబు కేలనఁజెల్లెను; పరి
కాఁడు పట్టపేనుఁగు భద్రగజముపేళ్లు. 341

మస్తీ, మదపుటేనుఁగు అనఁగా మదగజముపేళ్ళు. చెయ్యి, తొండము, కేలు అనఁగా కరిహస్తము పేళ్ళు. పరికాఁడు, పట్టపేనుఁగు అన భద్రగజము పేళ్ళు.

గీ. మావటీఁడు మావఁతుఁడును మావటి బరి
కాఁడు మావంతు మావటివాఁడు నాఁగ

హాస్తిపకునాఖ్యలైచెల్లె; నంకుసమన
నంకుశమునకు నామధేయంబు శౌరి. 342

మావటీఁడు, మావతు, మావటివాఁడు, బరికాఁడు, మావంతు, మావటి అనఁగ హాస్తిపకునిపేళ్లు. అంకుసము అన అంకుశముపేరు.

క. ఆమున మస్తన మత్తన
నామికయన క్రొవ్వన మద మగు; తోత్రమునకు
న్నామంబులు బరిగోలయు
నా మాధవ బహువచనమునను సిల్లనఁగఁ. 343

ఆము, మస్తు, మత్తు. ఆమిక, క్రొవ్వు అనఁగా మదముపేళ్ళు. బరిగోల, బ॥ సిల్లు అనఁగా తోత్రముపేళ్ళు.

సీ. తట్టువ తత్తడి తట్టువంబు గుఱంబు
బాబా తురకి జక్కి వారువంబు
గోడా హుమావును గుఱ్ఱంబు నడగఁడు
తేజీ కిలాతంబు తేజి కుదిర
వార్వంబును హుమాయి వారంబనంగను
తురగనామంబులై తొంగలించె;
కత్తలానియనంగ కత్తళ్ఁడనఁగను
కర్తలాణమునకాఖ్యలు తనర్చె;
గీ. నత్తడియనంగ గోడికయనఁగ బడబ
యగును; సాంబ్రాణి సాంబ్రాణియనఁగ నుత్త
మాశ్వనామంబులు; రవగాలన రవాలు
నాఁగ నశ్వగతికిపేళ్లు నాగశయన. 344

తట్టువ, తత్తడి; తట్టువము, గుఱము, బాబా, తురికి, జక్కి, వారువము, గోడ్గా, హుమావు, గుఱ్ఱము, సడగఁడు, తేజీ, కిలాతము, తేజి, కుదిర, వార్వము, హుమాయి, వారము అన తురగము పేళ్ళు. కత్తలాని, కత్తళఁడు అన కర్తలాణము పేళ్ళు. అత్తడి, గోడిక అన బడబ పేళ్ళు. సాంబ్రాణి, సాబ్రాణి అన ఉత్తమాశ్వము పేళ్లు. రవగాలు, రవాలు అన అశ్వగతి పేళ్ళు.

ఆ. వె. అంకెవన్నె వన్నెయనఁగ నశ్వారోహ
సాధనంబగు; కయిజాయనంగ
నౌను తెలుఁగునను ఖలీనాంతవాలాగ్ర
బంధనంబుపేరు పరమపురుష. 345

అంకెవన్నె, వన్నె అన ఆశ్వారోహసాధనము పేళ్ళు. కయిజా అనఁగా ఖలీనాంతవాలాగ్రబంధనము పేరు.

గీ. కళ్లియంబును కళ్యంబు కళ్లెమనఁగ
నగు ఖలీనాఖ్యలును; లాడమనఁగలాళ
మన ఖురాంకితలోహసాధనము పేళ్లు;
గొరపమనఁగను పేరౌను కురుపమునకు. 346

కళ్లియము, కళ్యము, కళ్లెము అనఁగ ఖలీనము పేళ్ళు. లాడము, లాళము అనఁగా ఖురాంకితలోహసాధనము పేళ్ళు' గొరపము అన కురుపము పేరు.

క. పల్లనయన పల్లంబన
పల్లనమన తెలుఁగునందు పల్యాయనమౌ;
నుల్లారన సగతనఁగా
పుల్లాంబురుహేక్షణ కుధమునకు నభిఖ్యల్. 347

పల్లన, పల్లము, పల్లనము అనఁగా పల్యాయనము పేళ్ళు. ఉల్లారు, సగతు అన కుధమునకు పేళ్ళు.

గీ. వాగె నా వల్గ యగు; మొగవడము నాఁగ
జాలరన జల్లినా లాలసరియనఁగ
నగు కుధాంచలఝల్లరియగు; మఱి సకి
లింత సగిలింతనా హేష యంతు కెక్కె. 348

వాగె అన వల్గ పేరు. మొగవడము, జాలరు, జల్లి, లాలసరి అనఁగ కుధాంచలఝల్లరి పేళ్ళు. సకిలింత, సగిలింత అన హేషకు పేళ్ళు.

గీ. ధర కరాళించు సకిలించు దనరె తెలుఁగు
నందు హేషించుటకు; బండి నాఁగ గాడి
యనఁగ తేరన కంచరమనఁగ కచ్చ
డంబనంగను శకటమౌ నంబుజాక్ష. 349

కరాళించు, సకిలించు అన హేషించుటకు పేళ్ళు. బండి, గాడి తేరు, కంచరము, కచ్చడము అనఁగా శకటము పేళ్ళు.

గీ. అరదమనఁగను తేరననౌ రథంబు;
తేరుకాఁడన రథికుఁడౌ; తేరు పూను
పరియనంగను సారథివఱలె; గీఱె
కల్లు కలు కన్ను నాఁగ చక్రంబు పేళ్లు. 350

అదరము, తేరు అన రథము పేళ్ళు. తేరుకాఁడు అన రథికుని పేరు. తేరు పూన్పరి అన సారథి పేరు. గీఱె, కల్లు, కలు, కన్ను అన చక్రము పేళ్ళు

గీ. అందలము పల్లకీయు పల్యంకి కాఖ్య
లగును; పన్నాగమనఁగ పల్యంకి కాచ్ఛ
దనమగును; ముసనాబవ దనరె యాప్య
యానపార్శ్వభాగాచ్ఛాదనాంబరంబు. 351

అందలము, పల్లకీ అన పల్యంకి పేళ్ళు. పన్నాగము అన పల్యాంకీపైకప్పు పేరు. మునాబు అన యాప్యయానమున కిరుభాగములకప్పు తెర పేరు.

క. యతినుతపద రౌతన రా
వుతునా సరదారనఁగ రవుతునాఁగను రా
హుతునా రాహుత్తనఁగను
క్షితి వాహారోహకునకు జెల్లను పేళ్ళై. 352

రౌతు, రావుతు సరదారు, రవుతు, రాహుతు, రాహుత్తు అనఁగా వాహనారోహకునకుఁ బేళ్ళు.

గీ. ఎక్కిరింతయు నెకిరింత యెక్కుఁడును ప
టానియన వాహనంబు పేళ్లౌను; జోదు
దొరయు నుక్కులుఁడన యోధ పరగె; జెట్టి
మాసటీఁడు మాసటినాఁగ మల్లుఁడౌను. 353

ఎక్కిరింత, ఎకిరింత, ఎక్కుఁడు, పటాని అన వాహనము పేళ్ళు. జోదు, దొర, ఉక్కులుఁడు అన యోధ పేళ్ళు. జెట్టి, మాసటీఁడు, మాసటి అన మల్లుని పేళ్ళు.

గీ. నెత్తైమును గుండుపాగయు నెట్టియమన
నగుశిరోవేష్టన; మగు లాగు గుడిగియు చ
లాడమును చల్లడంబు చల్లాడమనగ
జానుమితవస్త్రకవచంబు సారసాత. 354

నెత్తైము, గుండుపాగ, నెట్టియము అనఁగా శిరోవేష్టనము పేళ్ళు. లాగు, గుడిగి, చలాడము, చల్లడము, చల్లాడము అన జానుమితవస్త్రకవచము పేళ్ళు.

క. ఉయ్యెలయనఁగ నుయేలయు
నుయ్యలనా లాలియనఁగ నూయేలయునా
నుయ్యేలయన నుయాలయు
నుయ్యాలయనంగ డోలకొప్పె నభిఖ్యల్. 355

ఉయ్యెల, ఉయేల, ఉయ్యల, లాలి, ఊయేల, ఉయ్యేల, ఉయాల, ఉయ్యాల అన డోలకుపేళ్ళు.

క. వనజాక్ష జిరాయన జో
డన కత్తళమనఁగ చట్టయనఁగను జీరా
యన బొందళమన మేమఱు
వన మఱువన బొందడమన నగు కవచంబుల్. 356

జిరా, జోడు ,కత్తళము, చట్ట, జీరా, బొందళము, మేమఱువు మఱువు, బొందడము అనకవచముపేళ్ళు.

ఉ. న్యాయముమీఱ వస్త్రకవచాఖ్యలు నంగియు కుప్పసంబుచొం
క్కాయియు కూసము న్మఱిచొకా కుపసంబును మేనికప్పుచొం
క్కా యరచట్టయు న్మరిచొగా నిడుచట్టయనంగచొక్కచొం
క్కాయయు కుప్పసంబనఁగఁగాలునుధారుణి యందుమాధవా.

అంగి, కుప్పసము, చొంక్కాయి, కూసము, చొకా, కుపసము, మేనికప్పు, చొంక్కా, అరచట్ట, చొగా, నిడుచట్ట చొక్క, చొంక్కాయ, కుప్పసంబు అనఁగా వస్త్రకవచముపేళ్ళు.

క. టోపియనఁగ తాజనఁగను
తోపియు కుళ్ళాయనంగ తొప్పియనంగా

నాపై కుళ్ళాయయనం
గా పటకృతమకుటమౌను కాంచనచేలా. 358

టోపి, తాజు, తోపి, కుళ్లా, తొప్పి, కుళ్లాయి అన పటకృతమకుటము పేళ్ళు.

క. బొమిడికము బొమ్మిడికమును
బొమిడీకము బొమ్మిడీకమును సీసకముఁన్
బొమికంబు బొమ్మికంబును
బొమిడికనాఁగను కిరీటమునకాఖ్యలగున్. 359

బొమిడికము, బొమ్మిడికము, బొమిడీకము, బొమ్మిడీకము, సీసకము బొమికము, బొమ్మికము, బొమ్మిడిక అన కిరీటము పేళ్ళు.

గీ. ప్రోఁగు పోఁగును తమ్మంటు నాఁగ కుండ
లాఖ్యలగుచు; సందిడి దండయనఁగ సంది
కడియమన సందిదండనాఁగ మఱిబాహు
పురియనంగ కేయూరమౌ పుణ్యపురుష. 360

ప్రోఁగు, పోఁగుఁ,తమ్మంటు అన కుండలము పేళ్ళు. సందిడిదండ, సంది కడియము, సందిదండ, బాహుపురి అనఁగా కేయూరము పేళ్ళు.

గీ. ఇల తలాటంబనఁగ తురాయియు తురాయ
నంగ మకుటాంకకనకసూనంబుపేళ్లు;
డాలువారు చిల్లోటియు డాలు కేడె
మరిగ హారిగయనఁగ ఖేటకాఖ్యలు హరి. 361

తలాటము, తురాయి, తురా అనఁగా మకుటాంకకనకసూనము పేళ్ళు. డాలువారు, చిల్లోటి, డాలు, కేడెము, అరిగ, హారిగ అకటఖేనము పేళ్ళు.

సీ. జంజాడి యడిదంబు జముదాడి జంజాళి
తరవలి వేడంబు తరవరియును
కగ్గంబు వేలంబు కరవాలు కిరుసును
మొహదా పట్టియమును పటాయు
కత్తి పట్టెంబు తేగాకత్తి వాలును
నారాజియును కరాచూరియును క
రాచురి తేగా నరాజీ మఱియును నా
రాజీయు పట్టాన రాజియనఁగ
గీ. ఖడ్గమున కభిధానముల్; ఖడ్గముష్టి
పేళ్లుజెల్లును జరనాఁగ పిడియనంగ
పరుఁజునాఁగను నెమ్మిలిపరుఁజునాఁగ
నౌను గాజాపరుంజన దానవారి. 362

జంజాడి, అడిదము, జముదాడి, జంజాళి, తరవలి, వేడము' తరవరి, కగ్గము, వేలము, కరవాలు, కిరుసు, మొహదా, పట్టియ, పటా, కత్తి, పట్టెము, తేగాకత్తి, వాలు, నారాజి, కరాచూరి, కరాచురి, తేగా, నరాజీ, నారాజీ, పట్టా, నరాజి అన ఖడ్గమునకుఁ బేళ్ళు. జర, పిడి, పరుఁజు, నెమ్మిలిపరుఁజు, గాజాపరుంజు అనఁగా ఖడ్గముష్టికి పేళ్ళు.

క. సురెనాఁగ చూరకత్తియు
సురియయు చూరీయనంగ చురకత్తియనం
జురియనఁగ. చూరియనఁగను
ఛురికాభిఖ్యలుదనర్చు సూరినుతాంఘ్రీ 363

సురె, చూరకత్తి, సురియ, చూరీ, చురకత్తి, చురి, చూరి అనఁగా ఛురికకు పేళ్ళు.

క. పిడెము నంగను వంకిణియన
పిడియుంబన బాఁకనంగ వెలసె మఱియు ము
ప్పిడినా వంకియనంగ ను
బడెవక్రచ్ఛురికపేళ్లు భవగిరివజ్రీ. 364

పిడెము, వంకిణి, పిడియము, బాఁకు, ముప్పిడి, వంకి అనఁగా వక్రచ్ఛురికపేళ్ళు.

గీ. గుమితినాఁ గుమ్మితి యనంగ గుప్తఖడ్గ
మౌ కటారన చికటారియన కటారి
యనఁగ చిక్కటారి యనంగ నా కతార
మునకు తెలుఁగున నామముల్ మునివిలోల. 365

గుమితి, గుమ్మితి అన గుప్తఖడ్గము పేళ్ళు. కటారు, చికటారి, కటారి, చిక్కటారి అనఁగా కతారమునకుఁ బేళ్ళు.

గీ. కొఱడు నాఁగ సామంతరాగోలనాఁగ
నుండసురియనాఁగ సబిడీయును సిరాణి
యనఁగ వాయిధారయనంగ దనరె ఖడ్గ
భేదమునకు సభిఖ్యలు వేదవేద్య. 366

కొఱడు, సామంతరాగోల, ఉండసురియ, సబిడీ, సిరాణి, వాయిధార అన ఖడ్గవిశేషముల పేళ్ళు.

గీ. కుప్పెకోల్లు మల్కి కట్టియ కోల గసిక
యంబును లకోరియను జిరాయమ్ము చిల్కు
సరడు జీరా లకోరియు గొరక తూఁపు
నారసము బరిగోలయనంగ శరము. 367

కుప్పెకోలు, ములికి, కట్టియ, గసిక, కోల, అంబు, లకోరి, జిరా, అమ్ము, చిలుకు, సరడు, జీరా, లకోరీ, గొరక, తూఁపు, నారసము, బరిగోలఅన శరముపేళ్ళు.

గీ. అంపకోలయు చిల్కుదోఁటమ్ము బొట్టె
కోలయును మఱి నెలవంకకోల మఱియు
గన్నెరాకమ్మనంగను కమలనాభ
శరవిశేషంబులకు పేళ్లుఁగాగ ధరణి. 368

అంపకోల, చిల్కు, దోఁటమ్ము, బొట్టెకోల, నెలవంకకోల, గన్నెరాకమ్ము అనఁగా శరవిశేషములకుఁబేళ్ళు.

గీ. అలుగు చిల్లాణమును కైదు వల్లు కయిదు
వ యన బాణఫలాఖ్యలవని; ధనుస్సు
పేళ్లు సింగాణి సింగిణి విలు మఱియును
సింగిణీ సింగిడియనంగ శేషశయన. 369

అలుగు, చిల్లాణము, కైదువు, కయిదువ అన బాణఫలముపేళ్ళు. సింగాణి, సింగిణి, విలు, సింగిణీ, సింగిడి అన ధనుస్సుపేళ్ళు.

గీ. అల్లెయన గొనయంబన నల్లియయన
నారియన నెక్కనఁగ మోపునాఁగ నెక్కు
డనఁగ మౌర్వికి పేళ్లొప్పె; నరియనంగ
బాణసంధానమునకౌను పంకజాక్షు. 370

అల్లె, గొనయము, అల్లియ, నారి, ఎక్కు, మోపు, ఎక్కుడు అన మౌర్వి పేళ్ళు. అరి అన బాణసంధానముపేరు.

గీ. పింజయన శరపుంఖంబుపేరు; వింటి
నడుము పిడికట్టు లస్తకనామమహాను;
కొప్పనఁగ కోపనఁగ వింటికొనయనంగ
గనయమనఁగను ధన్వాగ్రమునకు పేళ్లు. 371

పింజ అన శరపుంఖముపేరు. వింటినడుమ్మ, పిడికట్టు అన లస్తకము పేళ్ళు. కొప్పు, కోపు, వింటికొన, గనయము అన ధన్వాగ్రము పేళ్ళు.

క. గుఱి సూటినాఁగ లక్ష్యము;
గుఱివెట్టన లెప్పమనఁగ గుర్వెట్టనఁగన్
గుఱికొనునన లెప్పయనన్
వఱలెను లక్షించుటకును వాసవవినుతా. 372

గుఱి, సూటి అన లక్ష్యము పేళ్ళు. గుఱివెట్టు, లెప్పము, గుర్వెట్టు, గుఱికొను, లెప్ప అన లక్షించుటకు పేళ్ళు.

గీ. దెప్పమన కూటలక్ష్యంబునొప్పె; తూఁపు
దెబ్బ యేటన శరహతి కబ్బెపేళ్లు;
దనరె శింజినీసంధానమునకు నెక్క
డనఁగ మోపెట్టునా మోపిడనఁగఁ జెల్లు. 373

దెప్పము అన కూటలక్ష్యము పేరు. తూఁపుదెబ్బ, ఏటు అన శరహతికి పేళ్ళు. ఎక్కడు, మోపెట్టు, మోపిడు అనఁగా శింజినీసంధానము పేళ్ళు.

క. బత్తళికయు తరకసమును
బత్తడికయు దొనయు పొదియు పాణివడంబున్
బత్తళియు తరకసాయన
నత్తెను తూణీరమునకు నాఖ్యలుశౌరీ. 374

బత్తళిక, తరకసము, బత్తడిక, దొన, పొది, పాణివడము, బత్తళి, తరకస్సా అనఁగా తూణీరమునకుఁ బేళ్ళు.

క. తెలుఁగున నీటియ బరిచి స
బళమును కొంతంబు నీటె బరిచీ మఱియ
త్తలమును డొంకెన దొంకెన
చెలఁగెను కుంతలము పేళ్లు చిన్మయమూర్తీ. 375

ఈటియ, బరిచి, సబళము, కొంతము, ఈటె, బరిచీ, అత్తలము, డొంకెన, దొంకెన అన కుంతలము పేళ్ళు.

గీ. నేజమనఁగ నేజాయన నేజనాఁగ
చిల్లకోలయనంగను జెలఁగె తోమ
రాఖ్యలై; లౌడినా లౌణియనఁగ గుదియ
బరిసనాఁగను జెల్లెను పరిఘమునకు. 376

నేజము, నేజా, నేజ, చిల్లకోల అన తోమరము పేళ్ళు. లౌడి, లౌణి, గుదియ, బరిస అనఁగా పరిఘమునకు బేళ్ళు.

గీ. కూచినా వాఁడినాఁగను క్రూరన పద
ననఁగ నైశిత్యమగును; వాయనఁగ వాద
రయనఁగా జెల్లు ఖడ్గధారకును; వాలి
కయును వాలారు వాఁడినాఁగను శితంబు. 377

కూచి, వాఁడి, క్రూరు, పదను అనఁగా నైశిత్యమునకుఁ బేళ్ళు. వా, వాదరః అనఁగా ఖడ్గధారకు పేళ్ళు. వాలిక, వాలారు, వాఁడి అన నిశితము పేళ్ళు.

గీ. పదను సేయును తీడును వాఁడిసేయు
ననఁగ శితకృత్యమగు; గనీబన నొఱయన

ఖడ్గకోశంబగును; బాణగణముపేరు
జెల్లె సంపఱియనఁగను శేషశాయి. 378

పదనుసేయు, తీడు, వాఁడిసేయు అనఁగా శితకృత్యముపేళ్ళు. గనీబు, ఒఱ అన ఖడ్గకోశముపేళ్ళు. అంపఱ అన బాణగణముపేరు.

శా. పోరాటన్న దురంబనం గలఁకునాఁ బోట్లాటనా నన్నినాఁ
బోరాటంబనఁగా పెనంకువయనం బోటన్న నాలంబు కం
గారన్నం గలనన్న నా పడవనాఁ గయ్యంబనంగా ననిం
బోరున్నాఁగను కంగిసన్న జగడంబుం జివ్వనా యుద్ధమా.

పోరాట, దురము, కలఁకు, పోట్లాట, అన్ని, పోరాటము, పెనంకువ, పోటు, ఆలము, కంగారు, కలను, పడవ, కయ్యము, అని, పోరు, కంగిస జగడము, చివ్వ అనఁగా యుద్ధమునకుఁబేళ్ళు.

క. పోరాటము జగడము నా
ర్వేరము మాఱాట యారివేరంబు మఱిన్
మార్రాట మఱాటమనఁగ
శ్రీరమణా కలహమునకు చెలఁగె నభిఖ్యల్. 380

పోరాట, జగడము, ఆర్వేరము, మాఱాట, ఆరివేరము, మార్రాట, మఱాట అన కలహముపేళ్ళు.

సీ. ఉత్తరడాక్కరం బుప్పరించన కంద
ణంబు చాంగణ కందడంబు నొంటి
యడుగు గత్తెర మెడమడువు పరువడియు
విసరుమొసయు సరిబిత్తరంబు
నరసింగముచు కళవర ముప్పళించును
చడికియు జోడింపు చప్పళింపు

కన్నాతయు తిణింగి కాసెనిల్కడ గళ
కత్తెర కొక్కెస గరిడియనంగ
గీ. మల్లబంధవిశేషనామ...లసంజ్ఞ
కలిగె; నఱుకు పరువడియు గాయమానె
మనఁగ శస్త్రవిద్యావిశేషాఖ్యలగుచు
వెలసె బాలపురాధీశ వేంకటేశ. 381

ఉత్తరడొక్కరము, ఉప్పరించు, కందణము, చాంగణ, కండడము, ఒంటియడుగుఁగత్తెర, ఎడమడువుపరువడి, విసగుమొన, సరిబిత్తరము, నరసింగము, కళవరము, ఉప్పళించు, చడికి, జోడింపు, చప్పళించు, కన్నాత, తిణింగి; కాసెనిల్కడ, గళకత్తెర, కొక్కెస, గరిడి అనఁగా మల్లబంధవిశేషముల పేళ్ళు. నఱుకు, పరువడి, గాయమానము అనఁగా శస్త్రవిద్యావిశేషము పేళ్ళు.

గీ. మల్లడించు మల్లాడును మల్లడిగొను
పెనఁగులాడును పెన్నును పెనఁగొను మెలి
గొను ముడివడును ముప్పిరిగొను పెనంగు
మెలయునా బాహురణకృత్యమొలసె శౌరి. 382

మల్లడించు, మల్లాడు, మల్లడిగొను, పెనఁగులాడు, పెన్గు, పెనఁగొను మెలిగొను, ముడివడు, ముప్పిరిగొను, పెనఁగు, మెలయు అన బాహుయుద్ధము సేయుటకు పేళ్ళు.

క. మెలయుసన లాగులాటయు
మలయుటయును మల్లటయును మల్లాటయనఁగ
మెలియయును పెనఁగులాటయు
చెలఁగెను భువిబాహురణము చిన్మయమూర్తీ. 383

మెలయు, లాగులాట, మలయు, మల్లట, మల్లాట, మెలియ, పెనఁగులాట అన బాహుయుద్ధమునకు పేళ్ళు.

గీ. ఎడ తెఱఁగు తీఱు పొందును ముడియనంగ
సంధికగు; గెల్పు గెలువంబు జయముపేళ్లు;
విఱుగు డోటము నోటోడు విఱుగు బన్న
మనఁగ నపజయమునకాఖ్యలౌ మురారి. 384

ఎడ, తెఱఁగు, తీఱు, పొందు, ముడి అన సంధికి పేళ్ళు. గెల్పు, గెలువము అన జయమునుపేళ్ళు. విఱుగుడు, ఓటము, ఓటు, ఓడు, విఱుగు అన అపజయము పేళ్ళు.

గీ. భంగపడుచుటకును జెల్లు చెంగగొట్టు
నొడుచు నోడించునన పేళ్లు; నుగ్గుడనఁగ
గడవనఁగ మేరయనఁగను గరుసన మరి
యాదనాఁగను జెల్లె మర్యాదకు హరి. 385

చెంగగొట్టు,ఒడుచు, ఓడించు అనఁగా భంగపడుచుటకు పేళ్ళు,ఉగ్గుడు, గడవు, మేర, గరుసు, మరియాద అన మర్యాద పేళ్ళు.

క. రాపిడియన నొరయికనాఁ
రాపన నొరపిడియనంగ రాయిడియనఁగన్
దాపనఁగ రుద్దుడనఁగను
రాపుడునా ఘర్షణంబు రాజీవాక్షా. 386

రాపిడి, ఒరయిక, రాపు, ఒరపిడి, రాయిడి, దాపు,రుద్దుడు,రాపుడు అన ఘర్షణము పేళ్ళు.

గీ. అప్పళించుననంగనౌ సప్పళింత
యనఁగ నౌ మల్లచఱపన నవని తెనుఁగు

నను భుజాస్ఫాలసంబయ్యె; నత్తైమనఁగ
హస్తకవచంబునకుఁ బేరు హరిహయనుత. 387

అప్పళించు, అప్పళింత, వల్లచఱపు. అనఁగ భుజాస్ఫాలనము పేళ్ళు. అత్తైము అన హస్తకవచముపేరు.

గీ. రాయి ప్రామును తాచును రాచును కరి
సించు రుద్దనఁగాను కర్షితముపేళ్లు;
సంకులమునకు దొమ్మియు సందడియును
క్రిందు కయ్యంబనంగను కమలనాభ. 388

రాయి, ప్రాము, తాచు, రాచు, కరిసించు, రుద్దు అన కర్షితము పేళ్ళు. దొమ్మి, సందడి, క్రిందుకయ్యము అనఁగ సంకులయుద్ధము పేళ్ళు.

గీ. ధరణి పోటోగ్గనాఁగ యుద్ధప్రయత్న
మౌను; సూయాణమన యుద్ధయాత్రపేరు;
మునుము పడవలమన సైన్యముఖమునకు; స
హాయమునకు తోడు బాసట సాయమనఁగ 389

పోటొగ్గు, రూ॥ పోటోగు అన యుద్ధప్రయత్నము పేరు. సూయాణము అన యుద్ధయాత్ర పేరు. మునుము, పడవలము అన సైన్యముఖము పేళ్ళు తోడు, బాసట, సాయము అన సహాయము పేళ్ళు.

గీ. వెఱపు సంజికయంజల్కు వెఱ యళుకన
భయమునకు; వీఁక వీఁగును బహువచనము
నందు దిక్కా మొగంబులునాఁగ దిక్క
మొగములనఁగ పలాయనమునకు పేళ్లు. 390

వెఱపు, అంజిక, అంజు, అలుకు, వెఱ, అళుకు అన భయమునకు పేళ్ళు. వీఁక, వీఁగు, బ॥ దిక్కుమొగంబులు, దిక్కుమొగములం అన పలాయనమునకు పేళ్ళు.

సీ. ఈడాడు డీకొను దాడియాడును తాకు
చెనకు నెదుర్చును చెనయు తొడరు
మార్పెట్టు మెడ్డొడ్డు మార్కొను దీకొను
మాఱొడ్డు మొగకొను మాఱుపెట్టు
తక్కరిం చెద్రుచు వక్కళిం చెదురుచు
ముదళించు వీడ్పడు మోహరించు
దొరలు ముదలకించు మఱి వీడుపడు మాఱు
కొను పరిఘాణించు కొమ్ముకెక్కు
గీ. ననఁగ ప్రతిఘటించుట కాఖ్యలౌను; కాలు
ద్రవ్వనాఁ గ్రాల్కొననఁగ కాల్ద్రవ్వననఁగ
కాలుకొనును కాలూదన కాలుకొల్పు
నాఁగ కలహప్రియమునకు నామపంక్తి. 391

ఈడాడు, డీకొను, దాడియాడు, తాకు, చెనకు, ఎదుర్చు, చెనయు తొడరు, మార్పెట్టు, మెడ్డొడ్డు, మార్కొను, దీకొను, మాఱొడ్డు, మొగకొను, మాఱువెట్టు, తక్కరించు, ఎద్రుచు, వక్కళించు, ఎదురుచు, ముదళించు, వీడ్పడు, మోహరించు, దొరలు, ముదలకించు, వీడుపడు, మాఱుకొను, పరిఘాణించు, కొమ్ముకెక్కు అనఁగా ప్రతిఘటించుటకుఁ బేళ్ళు. కాలుద్రవ్వు, క్రాల్కొను, కాల్ద్రవ్వు, కాలుకొను, కాలూదు, కాలుకొల్పు అనఁగా రణోద్యుక్తోత్సాహమునకుఁ బేళ్ళు.

క. అడ్డంకి యాఁక యంకిలి
యడ్డము మఱి యడ్డపాటు నాటంకము సుం

కెడ్డము మన్నయు తగులం
బొడ్డుకొనె నిరోధనాఖ్యలొప్పి మురారీ. 392

అడ్డంకి, ఆఁక, అంకిలి, అడ్డము, అడ్డపాటు, ఆటంకము, సుంకు, ఎడ్డము, మన్న, తగులము అన నిరోధనము పేళ్ళు.

గీ. నెట్టనయును వాలాయంబు నెట్టమనఁగ
వెలసె ననివార్యమున; కాఁక పెట్టు డెక్క-
ప డరిఁగొను తడక ట్టరిపడన నింక
మించె నాఁకట్టునా నిరోధించుటకును. 393

నెట్టన, వాలాయము, నెట్టము అనఁగా అనివార్యము పేళ్ళు. ఆఁకపెట్టు, డెక్కపడు, అరిఁగొను, తడకట్టు, అరిపడు, ఆఁకట్టు అన నిరోధించుటకు పేళ్ళు.

క. విలుకాఁడు నంపకాఁడన
విలుఁదాల్పన వింటివాఁడు విల్కాఁడనినం
జెలఁగె ధనుర్ధారికి నా
ఖ్యలు; నుక్కఱునాఁగ శౌర్యమణఁగుట పేరౌ. 394

విలుకాఁడు, అంపకాఁడు, విలుదాల్పు, వింటివాఁడు, విల్కాఁడు అనఁగా ధనుర్ధారికి పేళ్ళు. ఉక్కఱు అన శౌర్యమణఁగుట పేరు.

క. అలకువ మాఱుమొగంబును
సొలపు మడువు లేటమొగము సొలయిక కొంకుం
జెలఁగె మఱియు నోహటఁగ
బలరె పరాఙ్ముఖము పేళ్లు హాటకచేలా. 395

అలకువ, మాఱుమొగము, సొలపు, మడువు, లేటమొగము, సొలయిక, కొంకు, ఓహటము అన పరాఙ్ముఖము పేళ్ళు.

సీ. క్రొంకన స్రుక్కన కుఱియ్యన నోహటి
ల్లన చెంగునాఁగ సొలయు నసంగ
పిఱుతీయునాఁగను పిఱుతివుచన మఱి
పిఱుతివియుననంగ పిఱువడునన
పుయిలోటనాఁగను పుయిలోడసంగను
వట్రించునాఁగను వట్రిలునన
వెనుదీయునన జూడుగన నోహటించన
పుయిలోటమన పరాఙ్ముఖమగుటకు
గీ. నామములగు; సేనావ్యాపనమునకలరె
తరుమునా డీకొనుననంగ పరవనంగ
పరువునాఁగను కవియునాఁ బర్వనంగ
పేళ్లు తెలుఁగున కోటిరవిప్రకాశ. 396

క్రొంకు, స్రుక్కు, కుఱియ్యు, ఓహటిల్లు, చెంగు, సొలయు, పిఱుతీయు, పిఱుతివుచు, పిఱుతివియు, పిఱువడు, పుయిలోట, పుయిలోడు, వట్రించు, వట్రిల్లు, వెనుదీయు, జూడుగు, ఓహటించు, పుయిలోటము అనఁగా పరాఙ్ముఖమగుటకు పేళ్ళు. తరుము, డీకొను, పరువు, కవియు, పర్వు అనఁగా సేనవ్యాపించుటకు పేళ్ళు.

గీ. ముట్టడము ముట్టడియు లగ్గ ముట్టణంబు
శత్రుదుర్గావరితసైన్యసంజ్ఞ; మొగ్గ
రంబె మొనయు నొడ్డును మొగరంబు నొడ్డ
నంబు మోహరమనఁగ వ్యూహంబు పేళ్లు. 397

ముట్టడము, ముట్టడి, లగ్గ, ముట్టణము అన శత్రుదుర్గావరితసైన్యమునకుఁ బేళ్ళు. మొగ్గరము, మొన, ఒడ్డు, మొగరము, ఒడ్డనము, మోహరము అన వ్యూహము పేళ్ళు.

గీ. దుమ్ము త్రమ్ము దుమారంబు దుమన ధూళి
యౌను; డాలు పడగ టెక్కియంబు టెక్కె-
మన పతాకాఖ్యలౌ; సిడెమన కురుగడ
యనఁగ జెండాయనంగ ధ్వజాఖ్యలగును. 398

దుమ్ము, త్రమ్ము, దుమారము, దుము అన ధూళి పేళ్లు. డాలు,పడగ, టెక్కియము, టెక్కెము అనఁగా పతాకము పేళ్ళు. సిడెము,కురుగడ, జెండాఅన ధ్వజము పేళ్ళు.

పంచపాది గీ. చేవ తట్టుప తాలిమి చేగ తెంపు
తెగువ మెఱవడి దిటమును తేఁకువ బర
వసము గాతు వటారి దీమసము మొక్క
లంబు మున్నెరకయు దీవసంబనంగ
ధైర్యమునకు నభిఖ్యలౌ దానవారి. 399

చేవ, తట్టుప, తాలిమి, చేగ, తెంపు, తెగువ, మెఱవడి, దిటము, తేఁకువ, బరవసము, గాతు, వటారి, దీమసము, మొక్కలము, మున్నెరక, దీవసము అనఁగా ధైర్యమునకుఁ బేళ్ళు.

గీ. అవని పిఱికికండయు నధైర్యంబు సంజ్ఞ
యలరె; నాకరమనఁగ నౌ నాగ్రహంబు
సంజ్ఞ; యోటఱోటాఱు నిస్సత్వసంజ్ఞ
యౌను; మడిమంచ బలహీనమౌ మురారి. 400

పిఱికికండ అన అధైర్యముపేరు. ఆకరము అన ఆగ్రహముపేరు. ఓటఱు, ఓటాఱు అన నిస్సత్వపేరు. మడిమంచ, రూ॥ మడిమంచము అన బలహీనము పేరు.

ఉ. నారదజీవనా! కలితనం బొఱపుల్ వడిపెంపు గోహరిల్
బీరము సోమముం బొనుపు వీఁకయు నెత్తెఱయుల్ వటారియుల్
వీరయు సోమయుల్ నెఱియు వీకను దండియు ప్రాయినాఁగ గో
హారియు పంతమున్మగఁటిమన్న పరాక్రమ నామధేయముల్

కలితనము, ఒఱపు వడి, పెంపు, గోహరి, బీరము, సోమము, పొను పు, వీఁక ఎత్తెఱ, వటారి, వీర,సోమ, నెఱి, వీకు, దండి, ప్రాయి, గోహారి, పంతము, మగఁటిమి అనఁగా పరాక్రమము పేళ్ళు.

గీ. గండు డగర తుటారియు దండిపోటు
మగఁటిమన్న పారుష్యనామంబులౌను;
వెనుక నాఁగ నండయును వెంబడియనఁ
జెల్లు ననుగతి కాఖ్యలై శేషశాయి. 402

గండు, డగర, తుటారి, దండి, పోటు, మగఁటిమి అన పారుష్యము పేళ్ళు. వెనుక, అండ, వెంబడి అన అనుగతికి పేళ్ళు.

క. వాఁడియు మగఁటిమినా మగ
పాడియు నగ్గలిక నాఁగ వడినాఁ బోటుల్
వాఁడిమి డాకయు నుక్కన
నా డంబున శౌర్య మవని హాటకచేలా. 403

వాఁడి, మగటిమి, మగపాడి, అగ్గలిక, వడి, పోటు , వాఁడిమి, డాక, ఉక్కు అనఁగా శౌర్యమునకు పేళ్ళు.

క. ఇల నుత్సాహపరచుటకు
నెలసెను పురికొలుపునాఁగ పెడరేఁచన నె
క్కలుపెట్టు నెత్తుపెట్టన
కొలుపన దీకొనుననంగ నెక్కాడనఁగన్. 404

పురికొల్పు, పెదరేచు, ఎక్కులుపెట్టు, ఎత్తుపెట్టు, ఎసకొలుపు, డీకొను ఎక్కాడు అన ఉత్సాహపఱచుటపేళ్ళు.

క. కళ చొక్కు స్రుక్కు సొరుగును
సొలిమిడి యరచావు సొమ్మ సొగియిక సొగయుఁ
సొలయును సొగపుననంగను
చెలఁగి భువి మూర్ఛపేళ్లు జెల్లె ముకుందా. 405

కళ, చొక్కు, స్రుక్కు, సొరుగు, సొలిమిడి, అరసావు, సొమ్మ సొగియిక, సొగయు, సొలయు, సొగపు అన మూర్ఛపేళ్ళు.

పంచపాది గీ. సొరుగు బాహిరపోవును సొలయుచు కొఱ
వోవు సొగయును బిమ్మిటివోవనంగ
నగును మూర్ఛిల్లుటకును; చావనఁగ మృతికి
నెసఁగె; కొఱప్రాణమనఁగ కుట్టుసురనంగఁ
దనరె కంఠగతప్రాణమునకు శౌరి. 406

సొరుగు, బాహిరవోవు, సొలయు, కొఱవోవు, సొగయు, బిమ్మిటవోవు అనఁగా మూర్ఛిల్లుటకుపేళ్ళు. చావు అన మృతికిపేరు. కొఱప్రాణము, కుట్టుసురు అన కంఠగతప్రాణముపేళ్ళు.

సీ. ఇలుగును కెడయిక యీల్గును కడచను
కడతేఱు కూలును కడచు క్రుంకు
తుదిముట్టు తెగటాఱు దోరు పిలుకుమారు
కడగొట్టు నీలుగు కెడయు గిట్టు
పొరిమాలు మడియును పొలిపోవు క్రుందును
రూపఱు చచ్చును రూపుమాయు

నుక్కుమడఁగు డింకు నుక్కు గీటడఁగును
గండడఁగును తెగు గంతుకొనును
గీ. మనుఁగు రూపడంగు మ్రగ్గును సమయును
పెద్దనిదురవోవు పిలుకుమాలు
మక్కు బిద్దునాఁగ మహిమృతించుట కాఖ్య
లలరె శ్రీకళత్రి యబ్జనేత్ర. 407

ఇలుగు, కెడయిక, ఈల్గు, కడచను, కడతేలు, కూలు, కడచు, క్రుంకు, తుదిముట్టు, తెగటాఱు, దోరు, పిలుకుమారు, కడగొట్టు, ఈలుగు, కెడయు, గిట్టు, పొరిమాలు, మడియు, పొరివోవు, కృిందు, రూపఱు, చచ్చు, రూపుమాయు, ఉక్కుమడుగు, డింకు, ఉక్కు, గీటడఁగు, గండడఁగు, తెగు, గంతుకొను, మనుఁగు, రూపడంగు, మ్రగ్గు, సమయు, పెద్దనిద్దురవోవు, పిలుకుమాలు, మక్కు, బిద్దుఅనఁగా మృతించుటకుఁబేళ్ళు.

సీ. కడుపును నుఱుమాడు కెడపు చట్టలుచీరు
చదుపును కూల్చును చమరు తునుము
తెగఁజూచు త్రుంచును తెగటార్చు త్రెక్కొను
మట్టుపెట్టును కసిమసగు తున్మ
బలవారు సరిగొను బలిపెట్టు పొలికొను
రూపుఁబాపును వంతుబాపు చంపు
దోరుచు పొరిమార్చు తునుమాడు పరిమార్చు
నుఱుపు నామమడంచు నఱుము సంపు
గీ. మన్నిగొను రూపడఁచు పొరిమాలుచుఁ బొలి
పుచ్చు తెగటాఱుచును పొరిపుచ్చు పిలుకు

మార్చునన మృతిఁబొందించుమాటలగును
తెలుఁగుబాసను మునిలోల దీనపాల. 408

కడపు. పుఱుమాడు, కెడపు. చట్టలు-చీరు, చదుపు, కూల్చు, చమరు, తునుము, తెగఁజూచు, త్రుంచు, తెగటార్చు, త్రెక్కొను, మట్టుపెట్టు, కసిమసగు, తున్మ. బలివారు, సరిగొను, బలిపెట్టు, పొలిగొను, రూపుఁబాపు, వంతుబాపు, చంపు, దోరుచు, పొరిమార్చు, తునుమాడు, పరిమార్చు, నుఱుపు, నామమడఁచు, నుఱుము, సంపు, మన్నిగొను, రూపడఁచు, పొరిమాల్చు, పొలిపుచ్చు, తెగటారుచు, పొరిపుచ్చు, పిలుకుమార్చు అనఁగా మృతిబొందించుటకు పేళ్ళు.

సీ. ఉజ్జగి ల్లోరసి ల్లుడివోవు నెడగిల్లు
నొదుఁగు నొదుఁగుపడు నోరసింపు
సంబరి యోసరు సంబడి యెడయు పే
డెత్తు బగళము కేడించు ప్రిదులు
తలఁగు తెఱలఁబాఱు తొలఁగు తెరలు తల్గు
పాయు నూడనిబాడు పాయగిల్లు
జీరువాఱును పాచు చెంగు తొలంగును
జడియును విరియును బెడఁకు మఱియు
గీ. తలవునాఁగ తలంగస దారిబట్టు
నన బెడంకన నోసరిల్లని యనంగ
నౌను గెంటననౌను పేళ్ళపసరిల్లు
టకును జెల్లెను దేవతానికరపాల. 409

ఉజ్జగిల్లు, ఓరసిల్లు, ఉడిపోవు, ఎడగిల్లు, ఒదుఁగు, ఒదుఁగుపడు, ఓరసింపు, సంబరి, ఓసరు, సంబడి, ఎడయు, పేడెత్తు, బగళము, కేడించు,

పిఱిదులు, తలఁగు, తెఱలఁబాఱు, తొలఁగు, తెరలు, తగ్గు, పాయు, ఊడనిబాడు, పాయగిల్లు, జీరువాఱు. పాచు, చెంగు, తొలంగు, జడియు, విఱియు, బెడఁగు, తలవు, తలంగు, దారిబట్టు, బెడంగు, ఓసరిల్లు, గెంటు అన అపసరిల్లుటపేళ్లు.

గీ. ఆటు గాత యడుపు వాటు వ్రేటు దెబ్బ
జవురు కొట్టన హతియగును; చదుము మోదు
కొట్టు జవురుకొనును వ్రేలుకొనును మొత్తు
నాఁగ ప్రహరించుటకుపేళ్లు భోగిశయన. 410

ఆటు, గాత, అడుపు, వాటు, వ్రేటు, దెబ్బ, జవురు, కొట్టు అన హతికిపేళ్లు. చదుము, మోదు, కొట్టు, జవురుకొను, వ్రేటుకొను, మొత్తు అన ప్రహరించుటకుపేళ్లు.

సీ. చెండాడుననఁగను చెండు ఖండాడన
చెలఁగన తున్మన చెల్గనంగ
నఱకన నుగ్గాడునా మురికొనునన
తుండించుననఁగను చెండుననఁగ
నఱుకన తునుమాడుననఁగ వందఱలాడు
ననఁగను మోడ్పఱచన తునుమన
పరిమార్చుననఁగను పాలాడునాఁగ క
సిమెసఁగునాఁ జక్కుసేయుననఁగ
గీ. నుత్తరించన తఱుగననొప్పె పేళ్లు
పుడమి ఖండించుటకు; జేకుమడఁచు రేకు
మడచన నశింపసేయుట కడరెపేళ్లు
బాలనగరీశ భవనాశ నీలకేశ. 411

చెండాడు, చెండుబెండాడు, చెలగు, తున్మ్రు, చెగ్లు, నఱకు, నుగ్గాడు, మురికొను, తుండించు, చెండు, నఱుకు, తునుమాడు, వందఱలాడు, మోద్పఱచు, తునుము, పరిమార్చు, పొలాడు, కసిమెసఁగు, చక్కసేయు, ఉత్తరించు, తఱుగు అనఁగా ఖండించుటకు పేళ్ళు. తేకుమడచు, రేకుమడచు అనఁగా నశింపసేయుటకు పేళ్ళు.

గీ. ఆయమును కీలకము గుట్టు గాయకంబు
కీలు మారాము లోచెయ్యి కిటుకు నొలవు
నెఱను కొఱసంది గుఱికొండి వఱలెభువిని
మర్మమునకునభిఖ్యలు మదనజనక. 412

ఆయము, కీలకము, గుట్టు, గాయకము, కీలు, మారాము, లోచెయ్యి కిటుకు, ఒళవు, నెఱను, కొఱసంది, గుఱికొండి అనఁగా మర్మమునకు పేళ్ళు.

గీ. ఆయువునకు నుగంబౌను; ప్రాణమునకు
నుసుఱు మన్ని మిడుకు జెల్లెను; సబము బడు
గనఁగ శవము; జీవస్థానమునకు నెఱను
గురుసు గుఱికొండినాఁగను పరమపురుష. 413

ఉగము అనఁగా ఆయువునకు పేరు. ఉసుఱు, మన్ని, మిడుకు అన ప్రాణము పేళ్ళు. సబము, బడుగు అన శవము పేళ్ళు. నెఱను, గురుసు, గుఱికొండి అనఁగా జీవస్థానమునకు పేళ్ళు.

గీ. బందె చెఱ యాఁక నాఁగ నిర్బంధ సంజ్ఞ
జెల్లె; చెఱసాల గిడ్డంగి చెఱయు బంది
గంబు గండారునాఁగ నామంబులడరె
సంబుజోదర కారాగృహంబు పేళ్లు. 414

బంధె, చెఱి, ఆఁక అన నిర్బంధము పేళ్ళు. చెఱసాల, గిడ్డంగి, చెఱి, బందిగము, గండారు అనఁగా కారాగృహము పేళ్ళు.

గీ. బందెగొనె చెఱిపెట్టెను బందిగమిడె
ననఁగ నిర్బంధపెట్టుటకౌను రాచ
చేరికగలపల్కులతోడఁజేరి తెనుఁగు
బడసి ముగిసెను క్షత్రియవర్గు శౌరి. 415

బందెగొనె, చెఱపెట్టె, బందిగమిడె అనఁగా నిర్బంధపెట్టుట పేళ్ళు.

క్షత్రియవర్గు ముగిసెను.

వైశ్యవర్గు

క. బేరియు తోడపుట్టనఁగ బె
హారియు కోమటియనంగ బేహారినా బే
హారియు బచ్చన సంపా
సారియు సెట్టియన వైశ్యసంజ్ఞ మురారీ. 416

బేరి, తోడపుట్టు, బెహారి, కోమటి, బేహారి, బేహారి, బచ్చు, సంపాసారి, సెట్టి అన వైశ్యునకుఁ బేళ్ళు.

గీ. బేరమన బెహారంబన బేహరమన
నెగడె బేహారమనఁగ వాణిజ్యసంజ్ఞ;
మెరవు పరపత్తెమును రోయి పొరచియు మఱి
చేబదులునాఁగఁజెల్లె యాచితకమునకు. 417

బేరము, బెహారము, బేహరము, బేహారము అన వాణిజ్యము పేళ్ళు. ఎఱువు, పరపత్తెము, గోయి, పారచి, చేబదులు అన యాచితకము పేళ్ళు.

గీ. అచ్చుదలనాఁగ రవడినా నప్పనంగ
ఋణము; వడ్డి తమానంబు వృద్ధికౌను;
పెచ్చనఁగ నెచ్చుపెచ్చన సొచ్చెమనఁగ
నౌధనాధికమునకు మురాసురారి. 418

అచ్చుదల, రవడి, అప్పు అనఁగా ఋణము పేళ్ళు, వడ్డి, తమానము అన వృద్ధికి పేళ్ళు. పెచ్చు, ఎచ్చుపెచ్చు, సొచ్చెము అనఁగా ధనాధికము పేళ్ళు

క. మకరాంకజనక రోనాఁ
గ కుదువనా గిరవనఁగ నగావనఁగా నా
హకమన గోయి యనఁగ నా
యకమనఁగా బంధకమునకౌ నామంబుల్. 419

రో, కుదువ, గిరవు, అగావు, ఆహకము, గోయి, ఆయకము అనఁగా బంధకము పేళ్ళు.

గీ. ఆరుకలు నారుగలు నాళ్లు నౌను కోద్ర
వంబు; సజ్జలు గంటెలు కంబులనఁగ
కంగుభేదంబు; కొఱ్ఱలనంగ కొఱల
నంగ నొప్పును భువిని బ్రియంగు సంజ్ఞ. 420

ఆరుకలు, ఆరుగలు, ఆళ్లు అనఁగా కోద్రవముల పేళ్ళు. సజ్జలు, గంటెలు, కంబులు అన కంగు పేళ్ళు. కొఱ్ఱలు, కొఱలు అన ప్రియంగువు పేళ్ళు.

సీ. ఇప్పపూఁజాజనా లేనుఁగుకొమ్ములు
నాకుసన్నఁబులు నాౖబెగడలు

కప్పురభోగులు కస్తురిపట్టియల్
కత్తిమల్లెలు చిటిముత్తెములును
రామసాగరములు రాజనములు తీవె
సరులు ముస్తెలు ముత్తెసరులు తెక్క
పాయలు నక్కల్లు బంగారుతీగెలు
మదనగందులు తీగమల్లియలును
గీ కాకితెక్కలు చిటిపూలు గరుడసరులు
చందమామపువ్వులు నాగసాగరాలు
పాలమీఁగడలును సుకవాసులనఁగ
ధాన్యభేదంబులై యొప్పె దానవారి. 421

ఇప్పపూరాజనాలు, ఏనుఁగుకొమ్ములు, అనుసన్నములు, అఱెగడలు, కప్పురభోగులు, కస్తురిపట్టెలు, కత్తిమల్లెలు, చిటిముత్తెములు, రామసాగరాలు, రాజనములు, తీవెసరులు, ముస్తెలు, ముత్తెసరులు, తెక్కపాయలు, అక్కల్లు, బంగారుతీఁగెలు, మదనగందులు, తీఁగమల్లెలు, కాకితెక్కలు, చిటిపూలు, గరుడసరులు, చందమామపూలు, నాగసాగరాలు, పాలమీఁగడలు, సుకవాసులు అనఁగా ధాన్యభేదముల పేళ్ళు.

గీ. ఆవ లావాలు సానువులనఁగ సర్ష
కంబులగు; సెనగలు చణకంబులగును;
నూలు నువులన తిలలగును; వెలిగార
మనఁగ గవ్వచౌకమన టంకణంబుపేళ్లు. 422

ఆవలు, ఆవాలు, సానువులు అనఁగా సర్షకముల పేళ్ళు. సెనగలు అన చణకము పేరు. నూలు, నువులు అన తిలల పేళ్ళు. వెలిగారము, గవ్వచౌకము అనఁగా టంకణము పేళ్లు.

గీ. కరిసనంబును సేద్యంబు కర్సనంబు
కమతమును కమ్మతము కృషికమరెపేళ్లు;
కమ్మతీఁడరకాఁడును కమతకాఁడు
కరిసనీఁడన పేళ్లొప్పు కర్షకునకు. 423

కరిసనము, సేద్యము, కర్సనము, కమతము, కమ్మతము అన కృషికి పేళ్ళు: కమ్మతీఁడు, అరకాఁడు, కమతకాఁడు, కరసనీఁడు అన కర్షకునకు పేళ్ళు.

గీ. ఆబరము సని సస్సెంబు పైరు పయిరు
నాఁగ సస్యంబు; పొటకఱ్ఱనాఁగ పొట్ట
కఱ్ఱయు వరిపొట్టయు పొటకఱయనంగ
కలమగర్భంబునకు పేళ్లు కల్మషారి. 424

ఆరబము, సని, సస్సెము, పైరు, పయిరు అనఁగా సస్యంబునకు పేళ్ళు. పొటకఱ్ఱ, పొట్టకఱ్ఱ, వరిపొట్ట, పొటకఱ కలమగర్భము పేళ్ళు.

పంచపాది గీ. తనరు మడి పొలమనఁగ కేదారభూమి;
చెలఁగె గుడ్డంబు పొలమన ఫలితభూమి;
గనిమనా వరుజనఁగ నొడ్డనఁగ నౌను
క్షితిని కేదారకస్వల్పసేతువగుచు
బరగె; మునికోల ములుగోల ప్రాజనమగు. 425

మడి, పొలము అన కేదారభూమి పేళ్ళు. గుడ్డము, పొలము అన ఫలితభూమి పేళ్ళు. గనిమ, వరుజు, ఒడ్డు అనఁగా కేదారకస్వల్పసేతువు పేళ్ళు. మునికోల, ములుఁగోల అన ప్రాజనము పేళ్ళు.

పంచపాది గీ. నాగెలన కొండ్ర కైదువునాఁగ దుక్కి-
వాలు నాగలి నాగేలు వఱలె హాలము;
నేరరక మడఁకయు బద్ధవృషహాలంబు;
వల్లెయనఁ ద్రాడనంగను వల్లియయన
రజ్జువగు; కొడవలి లవిత్రంబు పేరు. 426

నాగెలు, కొండ్రకైదువు, దుక్కి-వాలు, నాఁగలి, నాగేలు అన హాలము పేళ్ళు. ఏరు, అరక, మడఁక అన బద్ధవృషహాలము పేళ్ళు. వల్లె, త్రాడు, వల్లియ అన రజ్జువు పేళ్ళు. కొడవలి అన లవిత్రము పేరు.

గీ. కందు బాణలి బంగల కంచుకట్టు
మంగలంబన భ్రాష్ట్రమౌ; మఱిహసంతి
కౌను కుంపటి వయ్యందియనఁగ పేళ్లు;
మూఁకుడనఁగ శరావమౌ మునివిలోల. 427

కందు, బాణలి, బంగల, కంచుకట్టు, మంగలము అన భ్రాష్ట్రము పేళ్ళు. కుంపటి, వయ్యంది అన హసంతి పేళ్ళు. మూఁకుడు అన శరావము పేరు.

క. కుండ పరఁటి ప్రవ్వ పనఁటి
బాండువ కొడు మలికి పంటి బాన మఱువనాఁ
భాండమగును; పింగాణియు
మెండుకొనెన్ ధరణి చీనమృత్పాత్ర హరీ. 428

కుండ, పరఁటి, ప్రవ్వ, పనఁటి, బాండువ, కొడుము, అలికి, పంటి, బాన, మారువ అన భాండము పేళ్ళు. పింగాణి అన చీనామృత్పాత్రి పేరు.

గీ. గాదె రంజణి కాఁగును గాజె రంజ
ణయనఁ జెల్లు నలంజర నామపంక్తి;

చెంబు జారీ గరగ గిండి తంబుగయును
సగ్గెడయు గలంతియనాఁగ స్వల్పపాత్ర. 429

గాదె, రంజణి, కాఁగు, గాజె, రంజణ అనఁగా అలంజరము పేళ్ళు. చెంబు, జారి, గరగ, గిండి, తంబుగ, సగ్గెడ, గలంతియ అన స్వల్పపాత్రము పేళ్ళు.

క. అరివాణము పేలా డ
బ్బుర గిన్నియ గిన్నెయును డబుర చిందువ ద
బ్బుర కోర దబురయనఁగా
మురదనుజవిఘాలభసకిమునకు సభిఖ్యల్ 430

అరివాణము, పేలా, డబ్బుర, గిన్నియ, గిన్నె, డబుర, చిందువ, దబ్బుర, కోర, దబుర అన చషకమునకుఁ బేళ్ళు.

క. ఇలభోజనపాత్రయగుఁ
దళిగయు కంచంబు తట్టి తలియ తెలియయుం
దలె యరివాణము పళ్లెము
తళియయు పళ్లెరమనంగ దగు పళ్యమనఁ. 431

తళిగ, కంచము, తట్టి, తలియ, తెలియ, తలె, అరివాణము, పళ్లెము, తళియ, పల్లెరము, పళ్యము అన భోజనపాత్ర పేళ్ళు.

గీ. బందడము దొంతి దొంతర బందలంబు
నాఁగ ఘటపరంపరరాజినామములగు;
దొంతరయనంగ వరుసనాఁ దొంతియనఁగ
వెలసె భువిపరంపరసంజ్ఞ వేదవేద్య. 432

బందడము, దొంతి, దొంతర, బందలము అన ఘటపరంపరపంక్తికి పేళ్ళు, దొంతర, వరుస, దొంతి అనఁగా పరంపర పేళ్ళు.

గీ. సన్నెకలు సనె సనెకల్లు సాన సన్నె
సన్నియయునంగ శాణమౌ; చట్టువంబు
గరిఁటెనాఁగ పొన్నట్టన గంటెనాఁగ
యబకనాఁగ నగపనాఁగ నగును దర్వి. 433

సన్నెకలు, సనె, సనెకల్లు, సాన, సన్నె, సన్నియ అన శాణము పేళ్లు. చట్టువము, గరిఁటె, పొన్నట్టు, గంటె, అబక, అగప అన దర్విపేళ్ళు.

గీ. సాద మోమటి బువ్వ ప్రసాద మోయి
రము పసాదము బోన మోరెమును వంట
కంబు దోమటి కూఁ డోగిరంబనంగ
నన్నమగు; రెల్లనాఁ మెతుకనఁగ కణము. 434

సాదము, ఓమటి, బువ్వ, పరిసాదము, ఓయిరము, పసాదము, బోనము, ఓరెము, వంటకము, దోమటి, కూడు, ఓగిరము అన అన్నము పేళ్ళు; రెల్ల, మెతుకు అన కణము పేళ్ళు.

గీ. బానసంబును వంట సువారమనఁగ
పచనమునకౌను పేఁ; ళ్లాడబాల బోన
కాఁడు వంటరియును వంటవాఁడు కుండ
గోకరి యనంగ నగు పాచకునకుఁ బేళ్లు. 435

బానసము, వంట, సువారము అనఁగా పచనమునకుఁ బేళ్ళు. ఆడబాల, బోనకాఁడు, వంటరి, వంటవాఁడు, కుండగోకరి అన పాచకునకుఁ బేళ్ళు.

గీ. ఖండశర్కరకాఁ పులకండయనఁగ
కండచక్కెరనాఁగను కండయనఁగ;
కూర్చికకు జున్నునంగను కురుజనంగ
దనరె; మజ్జిగ చల్లనాఁ దక్రమౌను. 436

పులకండము, కండచక్కెర, కండ అనఁగ ఖండశర్కరకు పేళ్ళు. జున్ను, కురుజు అన కూర్చికకు పేళ్ళు. మజ్జిగ, చల్ల అన తక్రము పేళ్ళు.

గీ. త్తైరు పెరుఁగును తయిరన దధికి పేళ్లు;
పాలనఁగ పంకమనఁగను పాఁడినాఁగ
క్షీరసంజ్ఞ; వెన్నయన మిసిమియనంగ
తెలుఁగునను నవనీతమౌ దేవదేవ. 437

త్తైరు, పెరుఁగు, తయిరు అన దధికి పేళ్ళు. పాలు, పంకము, పాఁడి అన క్షీరముల పేళ్ళు. వెన్న, మిసిమి అనఁగా నవనీతము పేళ్ళు.

గీ. అంబకళమన నంబలియనఁ నవాఁగు
వౌ; పయఃశర్కరికి బూదయనఁగ పాల
గరగనాఁ జెల్లె; లాజలౌ బొరుగు లనఁగ
పేలలనఁగ పేలాలన ప్రేలలనఁగ. 438

అంబకళము, అంబలి అన అవాగువు పేళ్ళు. బూద, పాలగరగ అన పయఃశర్కరి పేళ్ళు. బొరుగులు, పేలలు, పేలాలు, ప్రేలలు అన లాజల పేళ్లు.

గీ. మెసఁగు మెసవు పసాపడు మెక్కు క్రోలు
తినుననంగ భుజించుటౌ ; తిండియు నెర

యనఁగ సాపాటునా బోనమనఁగ బూతి
యనఁగ నారోగిణమన భోజనము పేళ్లు. 439

మెసఁగు, మెసవు, పసాపడు. మెక్కు, క్రోలు, తిను అన భుజించుట పేళ్ళు. తిండి, ఎర, సాపాటు, బోనము, బూతి, ఆరోగిణము అన భోజనమునకుఁ బేళ్ళు.

గీ. క్రోలనఁగ త్రాగునాఁగ త్రెక్కొనుసనంగ
నౌను పానము సేయుట కాంధ్రమునను
గ్రుక్కనా మ్రింగనంగ త్రెక్కొనుననంగ
కముచునా గ్రుక్కిలియనంగ కబళనంబు. 440

క్రోలు, త్రాగు, త్రెక్కొను అన పానముసేయుట పేళ్ళు. గ్రుక్క, మ్రింగు, త్రెక్కొను, కముచు, గ్రుక్కిలి అన కబళనము పేళ్ళు.

క. వనజాక్షా మెలకువయన
మనికియనన్ బ్రతుకనంగ మనుగడయనఁగన్
మనునా బ్రదిమియనఁగ బ్రదు
కన జీవనమునకుఁ బేళ్లు హాటకచేలా. 441

మెలఁకువ, మనికి, బ్రతుకు, మనుగడ, మను, బ్రదిమి, బ్రదుకు అనఁగా జీవనము పేళ్ళు.

గీ. గొల్ల కీలారి వ్రేఁడును గొల్లవాఁడు
గొల్లఁడు కిలారియనఁగను గోపకుండు;
వ్రేత మంద ప్రోయాలును వేత గొల్ల
తయును గొల్లదినా గోపికయగు శౌరి. 442

గొల్ల, కీలారి, వ్రేఁడు, గొల్లవాఁడు, గొల్లఁడు, కిలారి అన గోపకుని పేళ్ళు. వ్రేఁత, మందప్రోయాలు, వేఁత, గొల్లత, గొల్లసి అన గోపికకుఁ బేళ్ళు.

గీ. గొల్లనా వ్రేయనంగను గోపకులము;
పసియనంగను పశ్వాఖ్యపరగె; ఘోష
మునకు కీలారమన మందయన కిలార
మనఁగ తొట్టుపట్టనఁ జెల్లు వనజనాభ. 443

గొల్ల, వ్రే అన గోపకులము పేళ్ళు. పసి అన పశువు పేళ్ళు. కీలారము మంద, కిలారము, తొట్టుపట్టు అన ఘోషమునకుఁ బేళ్ళు.

క. నట్టియు మొదవన నావన
తొట్టనఁగను గిడ్పియనఁగ తొడుకనఁగ మఱిఁ
గుట్టియనఁగ నాబసియన
చిట్టున సురభికినిఁ బేళ్లు జెల్లె ముకుందా. 444

నట్టి, మొదవు, ఆవు, తొట్టి, గిడ్పి, రూ॥ గిడిపి, తొడుస, కుట్టియ, ఆబసిఅనఁగా సురభికి పేళ్ళు.

గీ. అట్టి యొట్టియ పోట్లావు నఱవ నట్టి
నాఁగ కరటకుఁ బేళ్లగు; నట్టియు గడి
పోతు మఱి ముడిగిబ్బ యాఁబోతు నాల
పోతునాఁగను గోవృషంబునకు పేళ్లు. 445

అట్టి, ఒట్టియ, పోట్లావు, అఱవ, నట్టి అన కరటకు పేళ్ళు. నట్టి గడిపోతు, ముడిగిబ్బ, ఆఁబోతు, ఆలపోతు అన గోవృషభము పేళ్ళు.

గీ. గోద యెద్దును గిబ్బయు గోణి గిత్త
కోడెనా వృషభంబగు; దూడ క్రేపు
లేగ గోవత్సనామావళియగు; కవ్వ
మనఁగ తరిగోలనా మంథమగుమురారి 446

గోద, ఎద్దు, గిబ్బ, గోణి, గిత్త, కోడె అన వృషభముపేళ్ళు. దూడ, క్రేపు, లేగ అన గోవత్సముపేళ్ళు. కవ్వము, తరిగోల అన మంథముపేళ్ళు,

గీ. ఆఁకత్రాడనఁగ తరిత్రాడనఁగ త్రిప్పు
త్రాడనంగ మంథరరశ్మిదనరె; చిలుకు
నాఁగ త్రచ్చనయన తరినాఁగ తరుచు
నా మథించుట కాఖ్యలా నలిననాభ. 447

ఆఁకత్రాడు, తరిత్రాడు, త్రిప్పుత్రాడు అన మంథరశ్మికి పేళ్ళు: కవ్వపుత్రాడు. చిలుకు, త్రచ్చు, తరి, తరచు అన మథించుట పేళ్ళు.

గీ. మేఁక వేఁటయు చింబన మేషమాను;
వేఁట చింబోతు పొట్టేలు వేఁటపోతు
నాఁగ ఛాగంబగును; గొఱ్ఱెనాఁగ గొఱియ
గొఱ్ఱియయనంగ నేడక గోపబాల 448

మేఁక, వేఁట, చింబు అన మేషముపేళ్ళు. వేఁట, చింబోతు, పొట్టేలు, వేఁటపోతు అన ఛాగముపేళ్ళు. గొఱ్ఱె ,గొఱియ, గొఱ్ఱియ అన ఏడకపేళ్ళు.

గీ. ఏడిక పొటేలు పొట్టేలు నేడి తగరు
వేఁటయును గొఱ్ఱెపోతన వెలసె నేడ

కంబు నామాళ్లి; గాడిదె గాలిగాఁడు
నాఁగ గార్ధభమగు భోగిభోగశయన. 449

ఏడిక, పొటేలు, పొట్టేలు, ఏడి, తగరు, వేఁట, గొఱ్ఱెపోతు అన ఏడకము పేళ్ళు. గాడిదె, గాలిగాఁడు అన గార్ధభము పేళ్లు.

క. లొట్టియనా నొంటియనా
లొట్టెనుఁగు లొట్టిపిట్ట లొటిపిటయనఁగన్
లొట్టిపిటయనంగను లొటి
పిట్టయనఁగ నుష్ట్రమునకు పేళ్లు మురారీ. 450

లొట్టియ, ఒంటియ, లొట్టెనుఁగు, లొట్టిపిట్ట, లొటిపిట, లొట్టిపిట లొటిపిట్ట అన ఉష్ట్రమునకు పేళ్లు.

పంచపాదిగీ. విలువ వెలనాఁగ మూల్యంబుపేళ్ళు; సంచ
కరువు సంచకరము సంచకారమనఁగ
సంచకరమౌను; గడన రజనయనంగ
జెలఁగె సంపాదనము; కూడుదలయనంగ
లాభమునకాఖ్య మన్మథలలితదేహ. 451

విలువ, వెల అన మూల్యము పేళ్ళు. సంచకరువు, సంచకరము, సంచకారము అన సంచకరము పేళ్ళు. గడన, రజన అన సంపాదనము పేళ్ళు. కూడుదల అన లాభము పేరు.

గీ. పైక మాస్తి బండారంబు బండవలము
పసిఁడి బండారమును లిబ్బి బండరువును

కాసు పిడిముడి సొమ్ము రొక్కంబు నెలగ
మొల్లము లపక ముడుపన జెల్లె ధనము. 452

పైకము, ఆస్తి, బండాలము, బండవలము, పసిండి, బండారము, లిబ్బి, బండరువు, కాసు, పిడిముడి, సొమ్ము, రొక్కము, నెలగ, మొల్లము లపక, ముడుపు అన ధనముపేళ్ళు.

సీ. ఉదిరి చిన్నదమును హొం పైఁడి సంచంబు
బంగారు బంగరు బంగరంబు
జాళువా పుత్తడి జాలువా పుత్తళి
బంగార మపరంజి బంగరువును
పొన్ను కడాని యు పొన్నంబును పసిండి
పయిడి కుందనమును పసిడి హొన్ను
నా వెనుంగున స్వర్ణనామధేయంబులౌ;
వరకు తగడునా సువర్ణపత్ర

గీ. మగును; పూదియునాఁ బూదియ యనఁ జెల్లె
కనక గుళికాఖ్యలై; మడికాసు వెండి
నాగ రజతాఖ్యలౌ రతనంబు మిన్న
మానికము వాసిపూసనా మణికిపేళ్ళు. 453

ఉదిరి, చిన్నదనము, హొం, పైఁడి, సంచము, బంగారు, బంగరు, బంగరము, జాళువా, పుత్తడి, జాలువా, పుత్తళి, బంగారము, అపరంజి, బంగరువు, పొన్ను, కడాని, పొన్నము, పసిండి, పయిడి, కుందనము, పసిండి హొన్ను అన సువర్ణముపేళ్ళు. వరకు, తగడు అనస్వర్ణపత్రముపేళ్ళు.

పూదియ, పూదె అన కనకగుళిక పేళ్ళు. మడికాసు, వెండి అన రజతము పేళ్ళు. రతనము, మిన్న, మానికము, వాసిపూస, రూ॥ పూస అన మణికి పేళ్ళు.

క. మగఱాయి మూలరాయియు
మగఱా మఱి రవయును మగ మానికమనఁగా
నగు వజ్రము; నీలమణికి
నగు గొదుపన కప్పుఱాయి యనఁగ మురారీ. 454

మగఱాయి, మూలఱాయి, మగఱా, రవ, మగమానికము అన వజ్రము పేర్లు. గొదుపు, కప్పుఱాయి అన నీలమణి పేర్లు.

గీ. కెంపుమానికమును తమ్మి కెంపు నాఁగ
పద్మరాగమణికి పేర్లు బరగెను; పులు
తిండి ఱాయి పుల్లంటుఱా తెనుఁగునందు
నింద్రనీలమణికి సంజ్ఞ యింద్రపాల. 455

కెంపు, మానికము, తమ్మికెంపు అన పద్మరాగమణి పేర్లు. పులుతిండి ఱాయి, పుల్లంటుఱా అనఁగా ఇంద్రనీలమణి పేర్లు.

గీ. మరకతమునకుఁ బేళ్ళొప్పు గరుడపచ్చ
పచ్చ పేరోదము కిరీటిపచ్చ పులుఁగు
ఱాయి పేరోజమనఁగ; రవాయి కృత్రి
మమణి పేరగు సురపాల మానిలోల. 456

గరుడపచ్చ, పచ్చ, పేరోదము, కిరీటిపచ్చ, పులుగుఱాయి, పేరోజము అన మరకతము పేర్లు. రవాయి అన కృత్రిమమణి పేరు.

పంచపాదిసీ. ఆణిపూస ముత్తెంబు సుప్పాణిముత్తి
యంబు చినుకుఁబూసయును ముత్యము సుపాణి
యనఁగ మౌక్తికనామధేయంబు; పవడ
మనఁగ మెఱుఁగురిక్క పగడమనఁగ విద్రు
మంబుపేళ్లగు సురపక్షు యంబుజాక్షు. 457

అణిపూస, ముత్తెము, సుప్పాణి, ముత్తియము, చినుకుఁబూస, ముత్యము, సుపాణి అన మౌక్తికము పేర్లు. పవడము, మెఱుఁగురిక్క, పగడము అనఁగా విద్రుమము పేర్లు.

గీ. పిల్లికన్నతనంబన బేరుజెల్లె
భువిని వైడూర్యమునకును; పొద్దుగల్లు
నాఁగ సూర్యకాంతమణికి నామమగును;
పటికమన పలుగనఁగను స్ఫటికమౌను. 458

పిల్లికన్నతనము అన వైడూర్యముపేరు. ప్రొద్దుగల్లు అన సూర్యకాంత మణిపేరు, పటికము, పలుగు అన స్ఫటికముపేర్లు.

క. నెలచట్టు చలువఱాయియు
నెలఱా మఱి చందురాయి నెలచల్వయు జా
బిలిరాయనఁగా తెలుఁగున
నలరెను శశికాంతమణికి హాటకచేలా. 459

నెలచట్టు, చలువఱాయి, నెలఱా, చందురాయి, నెలచల్వ, జాబిలిరా అన చంద్రకాంతము పేర్లు.

గీ. అవని రుదురక్క రుదురాకి యనఁగఁ బేళ్లు
వెలసె రుద్రాక్షకై; యిడ్డెనలును కుడుము
లుండ్రములు మఱి యుండ్రాళ్లు నొప్పె మోద
కాఖ్యలై; పాసెమన పాయసాన్న మగును. 460

రుదురక్క, రుదురాకఅన రుద్రాక్షపేళ్లు. ఇడ్డెనలు, కుడుములు, ఉండ్రములు, ఉండ్రాళ్ళు అన మోదకముపేళ్లు. పాసెము అన పాయసాన్నముపేరు.

గీ. కుధరరాడ్ధర గుజ్జెన గూళ్లనంగ
బాల్యకేళికావాగువౌ; భక్ష్యభేద
ములగు నిడికుడుకలు నవుగులు కజాయ
ములును బొబ్బట్లు కర్జకాయలును శౌరి. 461

గుజ్జెనగూళ్ళు అన బాలికలు కేళియందువండెడి అవాపవు పేరు. ఇడికుడుకలు, అవుగులు, కజాయములు, బొబ్బట్లు, కర్జకాయలు అన భక్ష్యభేదముపేళ్ళు,

సీసమాలిక. అఱ సగంబును సాము సగ సాయనఁగ నర్ధ
మొప్పొండు నొక్కటి యొకటివంచ
యెక్కటి వంచంబు నెక్కంబు వంచినా
నేకంబగును; రెండు నిరుదు గదువ
యన ద్వయంబగు; తిగయన తివనా మూఁడు
నాఁగ త్రయము నాల్గు చవును
తీవంచ యుడ్డచౌ తిగవంచ యుడ్డా య
నఁగ చతుర్థముపేళ్లునెగడె; నైదు

నరపది చవ్వంచ యఱపది యేనన
వెలసె పంచకమయ్యు; బేత్రి యారు
దుగమూఁడునా షట్కమగు; సతా సత యేడు
సత్తాయనఁగను సప్తకంబు;
నెనిమిదియును దచ్చి యిరుచౌకమన నష్ట
కమ్మగు; ముత్తిగ తొమ్మిదియన
నవసంఖ్యకివియౌనునామాళి; యీరేను
పదినాఁగ దశకమైపరగెను; పద
కొండు నేకాదశముండపేర; నిరారు
బార పన్నెండు నీరారు బద్ర
బారాయనంగను ద్వాదశమగు; పద
మూఁడు త్రయోదశమునకుఁబేరు;
పద్నాలు గిరేడు పరగ చతుర్దశం
బునకగును; పదియేననఁగనయ్యే
పంచదశంబును; పదహారును పదారు
పదియారునాఁగను బరగ షోడ
శం; బగు పదియేడు సప్తదశంబు; ము
య్యారు పద్దెన్మిది యష్టదశము;
నెసఁగె పందొమ్మిది యేకోనవింశతి;
యిరువది యిరువయి యిరుపదియన

గీ. వఱలె వింశతి; నూఱన వందనాఁగ
నగు శతంబు; వే వెయి వేయి యన సహస్ర

మునకునగు; సున్న బుజనాఁగ బొట్టనంగ
బిందువునకునభిఖ్యలౌ కంధరాంగ. 462

అల, సగము, సాము, అర, సా అన అర్ధము పేళ్ళు. ఒండు, ఒక్కటి ఒకటి, వంచ, ఎక్కటి, వంచము, ఎక్కము, వంచి అన ఏకము పేళ్ళు. రెండు ఇరు, దుగ, దువ అన ద్వయము పేళ్ళు. తిగ, తివ, మూఁడు అన త్రయము పేళ్లు. నాల్గు, చవును, తీవంచ, ఉడ్డ, చౌ, తిగవంచ, ఉడ్డా అన చతుర్గము పేళ్ళు. ఐదు, అరపది, చన్వంచ, అలిపది, ఏను అన పంచకము పేళ్ళు. ఛత్రి, ఆరు, దుగమూఁడు అన షట్కము పేళ్ళు. సతా, సత, సత్తా అన సప్తకము. ఎనిమిది, దచ్చి, ఇరుచౌకము అన అష్టకము. ముత్తిగ, తొమ్మిది అన నవసంఖ్య. ఈరేను, పది అన దశకము. పదకొండు అన ఏకాదశము. ఇరారు, బార, పన్నెండు, ఈరారు, బద్ర, బారా అన ద్వాదశము. పదమూఁడు అన త్రయోదశము. పద్నాల్గు, ఈరేడు అన చతుర్దశము. పదియేను అన పంచదశము. పదహారు, పదారు, పదియారు అన షోడశము పేళ్ళు. పదియేడు అన సప్తదశము. ముయ్యారు, పద్దెనిమిది అన అష్టదశము. పందొమ్మిది అన ఏకోనవింశతి. ఇరువది, ఇరువయి, ఇరుపది అన వింశతి. నూఱు, వంద అన శతము పేళ్ళు. వే, వెయి, వేయి అన సహస్రము. సున్న, బుజ, బొట్టు అన బిందువు పేళ్ళు.

గీ. అడపమును సంచి సంచీయు హడపమనఁగ
జెల్లు పట పేటికకును; నిచ్చెనయు తాప
వెలసె నిశ్రేణి; వ్రేఁకంబు వ్రేఁకనయును
బరువునా భారమై వైశ్యవర్గముగిసె. 463

అడపము, సంచి, సంచీ, హడపము అన పటపేటిక పేళ్ళు. నిచ్చెన తాప అన నిశ్రేణికి పేళ్ళు. వ్రేఁకము, వ్రేఁకన, బరువు అన భారమునకు పేళ్లు

వైశ్యవర్గ ముగిసెను.

శూద్రవర్గ.

గీ. కాలిపుట్టువు బలిజెయు కాఁపు కలప
తాల్పు నాలవవాఁడన దనరె శూద్రు
నకు నభిఖ్యలు; మాకరినాఁగ మాల
కరియనఁగ మాలికునకు నాఖ్యలు మురారి. 464

కాలిపుట్టువు, బలిజె, కాఁపు, కలపతాల్పు, నాలవవాఁడు అన శూద్రునకుఁబేళ్ళు. మాకరి, మాలకరి అన మాలికునకు పేళ్ళు.

క. పంచాణమువాఁడనఁగా
నంచులవాఁడనఁగ శిల్పికౌ నామంబుల్;
కుంచియనా వాగలియున
కుంచెయనం గలమనఁగ నగును తూలికకున్. 465

పంచాణమువాఁడు, అంచులవాఁడు అనఁగ శిల్పికి పేళ్ళు. కుంచియ, వాగలి, కుంచె, కలము అన తూలికకు పేళ్ళు.

క. బొమయనఁగ బొమ్మయనఁగ ప
తిమయనఁగ సకినయనఁగ బ్రతిమయగా; పంచా
ణము కౌఱు చిత్తరువనఁగా
పంచాయుధశిల్పమునకుఁ బరగె నభిఖ్యల్. 466

బొమ, బొమ్మ, పతిమ, సకిన అనఁగా ప్రతిమకు పేళ్ళు. పంచాణము, కౌఱు, చిత్తరువు, రూ॥ చిత్తరు అన శిల్పమునకు పేళ్ళు.

గీ. కమ్మరీఁడును కమ్మరి కమరవాఁడు
నాఁగ లోహకారకునామములు చె

లఁగె; వడ్లోజనంగ వడ్లంగినాఁగ
వడ్లవాఁడు వడ్రంగినా వర్ధికిళగు. 467

కమ్మరీఁడు, కమ్మరి, కమరవాఁడు అనఁగ లోహకారకుని పేళ్లు వడ్లోజు, వడ్లంగి, వడ్లవాఁడు, వడ్రంగి అనఁగా వర్ధికి పేళ్ళు.

గీ. స్వర్ణకారకుఁడగు నగసాలె కొమ్ము
కాఁడు సొన్నారియును కమ్మటీఁడనంగ
కీలమునకగు గసి మేకు చీలయనఁగ
క్రకచమునకౌను అంపంబు కరగసమన. 468

అగసాలె, కొమ్ముకాఁడు, సొన్నారి, కమ్మటీఁడు అన స్వర్ణకారకుని పేళ్ళు. గసి, మేకు, చీల అన కీలము పేళ్ళు. అంపము, కరగసము అన క్రకచము పేళ్లు.

గీ. మూస క్రోవియనంగను మూషపేళ్లు;
దాయి దాకలి డాకలి దాఁగలియన
నగు నిఘాతికకును; క్రోవి యండె గొట్ట
మనఁగ నాళంబునకుఁజెల్లు వనజనాభ. 469

మూస, క్రోవి అన మూషపేళ్ళు. దాయి, దాకలి, డాకలి, దాఁగలి అన నిఘాతికపేళ్ళు. క్రోవి, అండె, గొట్టము అనఁగా నాళముపేర్లు.

గీ. కమ్మటంబన నుదురన కమటమన న
ఘను కలాదహసంతి; యాస్ఫోటినికిని
సాగె బరమా యనఁగ పిడిసానయనఁగ;
మించె చిప్పి చెక్కనఁగ ఛేదించుటకును. 470

కమ్మటము, కుదురు, కమటము అన కలాదహసంతికిఁ బేర్లు. బరమా పిడిసాన అన ఆస్ఫోటనికి పేళ్ళు చివ్వ, చెక్కు అన భేదించు పేళ్ళు.

పంచపది గీ. గండరువు పడియచ్చనంగను ప్రతికృతి
ముద్రసాధనకగు పేళ్లు; పొదుగు తాపు
చెక్కు తాపించు నాఁగ ఖచించుటకగు
తరుపడియు తఱిమెన తఱి తన రెదారు
ముఖమథనసాధనము పేళ్లు మునివిలోల 471

గండరువు, పడియచ్చు అన ప్రతికృతిముద్రసాధనము పేళ్ళు. పొదుగు, తాపు, చెక్కు, తాపించు అన ఖచించుట పేళ్ళు. తరుపడి, తరిమెన, తఱి అనఁగా దార్వాదిమథనసాధనముఁ బేళ్ళు.

క. చిందుగ మజ్జిగ పెట్టియ
మందస బదరికము పెట్టె మంజవ మఱియుఁ
మందసమును సందుగయును
చిందువనా పేటికకును జెల్లెమురారీ. 472

చిందుగ, మంజిగ, పెట్టియ, మందస, బదరికము, పెట్టె, మంజస, మందసము, సందుగ, చిందువ అన పేటిక పేళ్ళు.

గీ. బరణి పూనె కరాటంబు కరవటమన
భరణిపేళ్లౌను; కరసాన పట్టుసాన
సాన యన వజ్రభేదితశాణమగును;
జాటి చబుకు తఱట నాఁగ శకును పేర్లు. 473

బరణి, ఫ్రూసె, కరాటము, కరవటము అన భరణిపేళ్ళు. కరసాన, పట్టుసాన, సాన అన వజ్రభేదిలతశాణముపేళ్ళు. జాటి, చబుకు, తఅట అన కశ పేళ్ళు.

గీ. కుమ్మరీఁడు కుమ్మరినాఁగ కుంభకార
కాహ్వయంబులు; కచ్చివాఁడనఁగ సాలె
వాఁడు సాలీఁడనఁగ తంతువాయిపేర్లు;
గొఅకుఁడన నీచునకుపేరు కోమలాంగ. 474

కుమ్మరీడు, కుమ్మరి అన కుంభకారకునిపేర్లు. కచ్చివాఁడు, సాలెవాడు, సాలీఁడు అన తంతువాయిపేర్లు. గొఅకుఁడు అన నీచునిపేరు.

గీ. వసుధ మేరీఁడు కుట్రపువాఁడునాఁగ
నగును వస్త్రచ్ఛదకున కాఖ్యలును; రేవఁ
డనఁగ జావడియు మెడవాలనఁగ చాఁక
లియన రజకుఁడు సారసనయనయుగ్మ. 475

మేరీఁడు, కుట్రపువాఁడు అన వస్త్రచ్ఛదకునిపేర్లు. రేవడు, జావడి, మెడవాలు, చాకలి అన రజకునిపేర్లు.

గీ. మంగలియును మంగలవాఁడనంగ క్షౌర
కుండగును; తెంటసంబును తెండసంబు
నాఁగ కుటిలికకొప్పె; నేనాది కోయ
యనఁగ గిరివాసమృగయునికయ్యె పేళ్లు. 476

మంగలి, మంగలవాఁడు అన క్షౌరకునిపేర్లు. తంటసము. తెండసము అన కుటిలికకుఁబేర్లు ఏనాది, కోయ అన గిరినివాసమృగయునికిఁబేర్లు.

క. కొరవంజి యెఱ్కు పినుఁగే
కరి బోయఁడు బోయయుఁ జొలకాఁడు పిలుఁగు వేఁ
కరి యెఱుకు వేఁటగిరి యన
బరగెను లుబ్ధకునిపేళ్లు పావనచరితా. 477

కొరవంజి, ఎఱ్కు, పినుఁగు, ఏకరి, బోయఁడు, బోయ, పిలుఁగు, చొలగాఁడు, వేఁకరి, ఎఱుకు, వేఁటగిరి అన లుబ్ధకునికిఁ బేర్లు.

గీ. చెంచనా శబరుండగు; చెంచతయన
సింగినా శబరస్త్రీకి జెల్లె పేళ్లు;
బోయెతయు నెఱుకుదియును బోయతయన
నగు కిరాతకులస్త్రీకి నిగమవేద్య. 478

చెంచు అన శబరుని పేరు. చెంచత, సింగి అన శబరస్త్రీకిఁ బేర్లు, బోయెత, ఎఱుకుది, బోయత అనఁగా కిరాతస్త్రీకిఁ బేర్లు.

క. బోయీయన జాలరియన
బోయియు బెస్తయననొప్పె భువికైవర్తుం
డై; యురియు గుబ్బికయు వల
నా నుచ్చనగాను జువ్వనా వాగురయా. 479

బోయీ, జాలరి, బోయి, బెస్త, రూ॥ బెస్తవాఁడు అన కైవర్తుని పేర్లు. ఉరి, గుబ్బిక, వల, ఉచ్చు, జువ్వ అన వాగుర పేర్లు.

ఆ. వె. బూటకంబు టక్కు బూక బూమియు బూమె
బేడిజఁబు బేలు వేడబంబు

మైదు మతకమనఁగ మాయయగు; చియ్యనాఁ
గను దనర్చు మాంసఖండమునకు. 480

బూటకము, టక్కు, బూక, బూమియ, బూమె, బేడిజము, బేలు, వేడబము, మైదు, మతకము అన మాయపేర్లు. చియ్య అన మాంసఖండము పేరు.

గీ॥ ఎఱచి కలిమంబు నంజుడు నీరువు పొల
పొలసు పెరసనఁగా మాంసములరె; కఱ్ఱు
కుట్లు కఱకుట్లు కఱుకుట్లగుచు శలాక
కలిత పక్వమాంసంబగు కమలనాభ. 481

ఎఱచి, కలిమము, నంజుడు, ఈరువు, పొల, పొలసు, పెరసు అన మాంసముపేర్లు. కఱ్ఱుకుట్లు, కఱకుట్లు, కఱుకుట్లు అన శలాకపూరిత పక్వమాంసముపేర్లు.

పంచపది గీ॥ నల్ల నెత్తురు నెత్త్రును నలయనంగ
రక్తమగు; కోపునాఁగ సారాయియనఁగ
మధురసంబగు; కలు కల్లు మఱియు చొక్క
నీరు బహువచనము వెఱ్ఱినీళ్ళనంగ
మదిరపేళ్ళగు తెలుఁగున మదనజనక 482

నల్ల, నెత్తురు. నెత్త్రి, నల, అన రక్తముపేళ్ళు. కోపు, సారాయి అన మధురసముపేళ్ళు, కలు, కల్లు, చొక్కనీరు, ని॥ బ॥ వెఱ్ఱినీళ్ళు అన మదిరపేళ్ళు.

శ్రీమతేరామానుజాయనమః.

ఆంధ్రపదనిధానము.

తృతీయకాండము.

విశేష్యనిఘ్నవర్గు.

క. శ్రీరమణీచపలాగం
భీరోక్తిస్తనితగరిమ పృథులకృపాధా
రా రససంపాతావళి
శౌరివలాహకముభక్త సస్యముఁబ్రోచున్. 1

వ. అవధరింపుము. తృతీయకాండంబునంగల విశేష్య నిఘ్నం
బాది వర్గులవివరించెద.

గీ. భువిని పెద్దయు బాబన పూజ్యుఁడగును;
మాఁటినంగ యనంగను మత్తికాఁడు
నాఁగ కాముకి; పులసరి జాఁగయు మురి
కాఁడు తఱుసరియన గర్వి కమలనేత్ర. 2

పెద్ద, బాబు అన పూజ్యుని పేళ్ళు. మాఁటినంగ, మత్తికాఁడు అనఁగా కాముకి పేళ్ళు. పులసరి, జాఁగ, మురికాఁడు, తఱుసరి అనఁగా గర్వికి పేళ్ళు.

సీ. అడిగొట్టు కల్లరి యఱజాతి యణఁకుఁడు
చెన్నఁటి యేతరి చెనఁటి యాఁక
తాయ యులిపి పెఱఁగాము యాలరి గండ్రి
యుక్కివుడును కేడ యులిపిగొట్టు

గొంటు చిలుమువాలు గొంటరి టకటొంకు
నాలిబూతము తుల్వ నాలిముచ్చు
గుడుసరి బేలరి కూళుఁడు గట్టివా
కల్లరీఁడును మఱి సుళ్లమారి
గీ. కావరీఁడన కుత్సితభావకుఁడగు;
కఱటి టాటోటుకాఁడు టక్కరియు మోస
కాఁడు లయకారి తక్కిడికాఁడు ఠక్కు
డనఁగ తక్కరినా వంచకునకు బేళ్లు. 3

అడిగొట్టు, కల్లరి, అఱజాతి, అణఁకుఁడు, చెన్నఁటి, ఏతరి, చెనఁటి, ఆకతాయ, ఉలిపి, పెఱిఁగాయ, ఆలరి, గండ్ర, ఉక్కివుడు, కేడ, ఉలిపిగొట్టు, గొంటు, చిల్మువాలు, గొంటరి, టకటొంకు, నాలిబూతము, తులువ, నాలిముచ్చు, గుడుసరి, బేలరి, కూళుఁడు, గట్టివ, కల్లరీఁడు, సుళ్లమారి, కావరీఁడు అన కుత్సితునకు బేళ్ళు. కఱటి, టాటోటుకాఁడు, టక్కరి, మోసకాఁడు, లయకారి, తక్కిడికాఁడు, ఠక్కుఁడు, తక్కరి అన వంచకుని పేళ్ళు

సీ. ఆకతాయ బిగాది యవదగాఁకి గరాసు
తూఁడరి తుంటరి దుండగీఁడు
తూఁటరి డుడుకడు తులువ పలువ ఱాఁగ
పలుగాకి పొడువడు ప్రల్లదీఁడు
పొలువ వెంబరవిత్తు పొడువచెఱికి దోసి
పగ్గాకి సరకడు ప్రల్లదుండు
సటమటీఁడు చెనంటి యాఱవ వెంబర తిప్ప
కాయనా దుష్టుఁడౌ; కట్టిఁడి చెడ

గీ. గరుఁడు గెంటరియును గొంటుకాఁడు కేడ
కూళ ప్రామిడి చెడగఁడు కూళుఁడు మఱి
బెట్టిదుఁడు మల్లకుండన పేళ్లుజెల్లె
క్రూరునకు మానినికరహ్యాత్సారసాళి. 4

ఆకతాయి, బిగాది, అవదగాకి, గగాను, తూఁడరి, తుంటరి, దుండగీఁడు, తూఁటరి, దుడుకడు, తులువ, పలువ, వాఁగ, పలుగాకి, పొడువడు, ప్రల్లదీఁడు, పోలువ, వెంబరవిత్తు, పొడువ, చెరికి, దోసి, పల్గాకి, నరకఁడు ప్రల్లదుండు, అటమటీఁడు, చెనఁటి, అఱవ, వెంబర, తిప్పకాయ అనదుష్టుని పేళ్ళు. కట్టఁడి, చెడగరుఁడు, గెంటరి, గొంటుకాఁడు, కేడ, కూళ, ప్రామిడి, చెడగడు, కూళుఁడు, బెట్టిదుఁడు, మల్లకుడు అన క్రూరునకు పేళ్ళు.

గీ. చెడుగు బెట్టిదమును చండి చెడగరంబు
బెరసు ప్రామిడి వాఁడినా ధరణిక్రూర
మునకుజెల్లెను; గొరతనమనఁగ మొఱక
డంబునాఁగను దుష్టత్వమంబుజాక్ష. 5

చెడుగు, బెట్టిదము, చండి, చెడగరము, బెరసు, ప్రామిడి, వాఁడి అనక్రూరము పేళ్ళు. గొరతనము, మొఱకడము అన దుష్టత్వము పేళ్ళు.

గీ. చిల్లగొండి జగడగొండి చిప్పలాడి
యనఁ కలహకారికాఖ్యలౌ; నల్పురాలి
కౌను కొంచకత్తియనాఁ భయంకరునకు
చల్లజంపన జెల్లెను సారసాక్ష. 6

చిల్లగొండి, జగడగొండి, చిప్పలాడి అన కలహకారికి పేళ్ళు. కొంచకత్తియ అన అల్పురాలి పేరు. చల్లజంపు అన భయంకరునకు పేరు.

గీ. చలపకారియు చలపాది చలమఱియన
నౌను మాత్సర్యశీలునకాఖ్య లవని;
చలముకొను చలపట్టును చలపాడుచు న
నంగ మాత్సర్యవంతుఁడౌ నరునిపేళ్లు. 7

చలపకారి, చలపాది, చలమఱి అనఁగా మాత్సర్యశీలుని పేళ్ళు. చలముకొను, చలపట్టు, చలపాడుచు అన మాత్సర్యముకలవాని పేళ్ళు.

గీ. కలహశీలుఁడు కలపనగంపనాఁగ
నౌను క్రయ్యాలక్రచ్చనాఁ నౌనుపేళ్లు;
వేఁటిడియన వేడఁగునాఁగ వీఁటేఁడియన
జెల్లె నజ్ఞానునకుపేళ్లు శేషశయన. 8

కలపనగంప, క్రయ్యాలక్రచ్చ అనఁగా కలహశీలునకు, శీలురాలకు పేళ్ళు. వేఁటిడి, వేడఁగు, వీఁటేఁడి అన అజ్ఞానుని పేళ్ళు.

ఆ. వె. చలపకారియనఁగ చలపాదియనఁగను
మచ్చరీఁడనంగ మచ్చరియన
చలమఱియన నుర్వివెలసె ద్వేషికభిఖ్య
లగుచు దనుజవైరి యాంధ్రిమునను. 9

చలపకారి, చలపాది, మచ్చరీఁడు, మచ్చరి, చలమఱి అన ద్వేషికి పేళ్ళు.

గీ. వసుధలో సిగ్గుమాలినవాఁడు నాఁగ
గండనాఁగ లజ్జావిహీనుండుతనరె;

సిగ్గరియు పుచ్ఛడీకయు జెల్లె లజ్జ
కల్గువానికి సురపాల గానలోల. 10

సిగ్గుమాలినవాడు, గండ అన లజ్జావిహీనుని పేళ్ళు. సిగ్గరి, పుచ్ఛడీక అన లజ్జగల్గువానికి పేళ్ళు.

క. మానిషుతపద మనుపరియన
మొనసెను రక్షించువాఁడు; మురియన మురిపం
బన మురిపెము కులుకనఁగ గ
మన లావణ్యంబుపేళ్లు గలిగె తెనుఁగునన్. 11

మనుపరి అన రక్షించువాని పేరు. మురి, మురిపము, మురిపెము, కులుకు అన గమనలావణ్యము పేళ్ళు.

గీ. తనరె మిసుమింతుమనఁగ దీనునకుపేరు;
లావరియు బల్లిదుండు బళాయినాఁగ
నౌను బలవంతునకు బేళ్లు; నాతగుండు
నాఁగ దుర్బలునకు జెల్లె నలిననాభ. 12

మిసుమింతుడు అనదీనుని పేరు. లావరి, బల్లిదుఁడు, బళాయి అనఁగ బలవంతుని పేళ్ళు. ఆతగుఁడు అన దుర్బలుని పేరు.

క. పరికటిలె పాలసుఁడన మో
ఱకుఁడన పెచ్చాఱినా మొఱకుఁడనఁగను మో
ఱకు నక్కీడు పెళుచన మొ
ఱకునా మొంకనఁగ భువివఱలె మూర్ఖునకున్. 13

పాలసుఁడు, మోఱకుఁడు, పెచ్చారి, మొఱకుఁడు, మోఱకు, పెళుచు, ఉక్కిడు, మొఱకు, మంకు అన మూర్ఖుని పేళ్ళు.

ఉ. వెంగలినాఁగఁగూళుఁడును వెక్కలియున్మడియఁడుముల్చయున్
వెంగళియన్న నా వెకలి వేదుఱునా మఱి యబ్బకాఁడునా
వెంగలివిత్తు బొప్పఁడును జేలయు నుక్కిడికాఁడనంగ నా
నంగజకోటిరూప భువియాంధ్రపదావళి మూఢనామముల్.

వెంగలి, కూళుఁడు, వెక్కలి, మడియఁడు ములుచ రూ॥ ముల్చ, వెంగళి, వెకలి, వేదుఱు, అబ్బకాఁడు, వెంగలివిత్తు, బొప్పఁడు, జేల, ఉక్కిడికాఁడు అన మూఢుని పేళ్ళు.

గీ. అభయునకు వెఱపిఁడియననౌను; ధైర్య
నకునభిఖ్యలు గుండాయనంగ తెంప
రియన దిట్టఁడునా నుటంకియన గాళ
కుండనఁగ దిట్టనా నుటంకుపలుకనగు. 15

వెఱపిడి అన అభయుని పేరు. గుండా, తెంపరి, దిట్టఁడు, ఉటంకి, గాళకుఁడు, దిట్ట, ఉటంకు అన ధైర్యుని పేళ్ళు.

గీ. జాణ నెప్పరి నేర్పరి జాణఁడు నెఱ
వాది గాళకుఁడును బోటి వలఁతి దంట
ప్రోడ వటగ తవరయును ప్రోడడనఁగ
ప్రౌఢునకు బేళ్లుజెల్లును భవవినాశ. 16

జాణ, నెప్పరి, నేర్పరి, జాణఁడు, నెఱవాది, గాళకుఁడు, బోటి వలఁతి, దంట, ప్రోఢ, వటగ, తవర, ప్రోడఁడు అన ప్రౌఢుని పేళ్ళు.

గీ. అళుకరియు కోచనాఁగ భయద్రుతుఁడగు;
నాగడీఁడీబరియునకార్యకు; డొళవరి
యాణికాఁడన మర్మజ్ఞుఁడౌను; బీద
పేదయన దరిద్రుని పేళ్లువేదవేద్య. 17

అళుకరి, కోచ అన భయశీలుని పేళ్ళు. అగడీఁడు, ఈబరి అన అకారలి కుని పేళ్ళు. ఒళవరి, ఆణికాడు అన మర్మజ్ఞుని పేళ్ళు. బీద, పేద అన దరిద్రుని పేళ్ళు.

గీ. భువిని దుశ్శీలునకుఁజెల్లు పోకిరియన
యొరటునా సారదోఁకినా నొఱపిడియన
కల్లరియనంగ పావినాఁగను; మఱి యతి
భుక్తునకు తిండిబోతు నాబూతికాఁడు. 18

పోకిరి, ఒఅటు, సారదోఁకి, ఒఱపిడి, కల్లరి, పావి అన దుశ్శీలుని పేళ్ళు. తిండిబోతు, ఆబూతికాఁడు అన అతిభుక్తుని పేళ్ళు.

గీ. కొంచెగాఁడు కించుఁడు కించు క్రించు సన్న
గాఁడు పులుమానిసియు ననంగనగు నల్ప
కునకు పే; ళ్లొరుదలకాఁడు కొండియుఁడును
కొండెగాఁడనఁగ పిశునకుండు శౌరి. 19

కొంచెగాఁడు, కించుఁడు, కించు, క్రించు, సన్నఁగాఁడు, పులు మానిసి అనఁగా అల్పునికి పేళ్ళు. ఒరుఁదలకాఁడు, కొండియుఁడు, కొండె గాఁడు అన పిశునకుని పేళ్ళు.

గీ. తొండు తొండొరుసోమరి దుండుబలియు
నలుచు బయ్యేఁడు దెరవిడియనఁగ మందు
డగు; నవఘుళుఁడు వెరవరియనఁగ వ్యాప
కుండు; బందాయనఁగ బంధకునకుఁ జెల్లు. 20

తొండు, తొండొరు, సోమరి, దుండుబలి, అలుచు, బయ్యేఁడు, దెరవిడి అన మందుని పేరు. అవఘుళుఁడు, వెరవరి అన వ్యాపకుని పేళ్లు. బందా అన బంధకుని పేరు.

గీ. పాదలియు దూబ ద్రాబయు బట్టగుత్తు
తఱ్ఱి తఱ్ఱన నీచుఁడుఁదనరెభువిని;
వాతరట్టు ప్రేలరియును వదరుబోతు
నాఁగ జల్పాకునకు పేళ్ళు నలిననాభ. 21

పాదలి, దూబ, ద్రాబ, బట్టగుత్తు, తఱ్ఱి, తఱ్ఱు అన నీచుని పేళ్లు. వాతరట్టు, ప్రేలరి, వదరుబోతు అన జల్పాకుని పేళ్లు.

క. ధర రూపసి చెన్నుఁడు నొఱ
పరి చెలువుఁడు గొనబుకాఁడు బాగరియును రూ
పరి గోఁటుకాఁడు మఱి యొస
పరియు నెలమికాఁడన మునుబడె సుందరుఁడై. 22

రూపసి, చెన్నుఁడు, ఒఱపరి, చెలువుఁడు, గొనబుకాఁడు, బాగరి, రూపరి, గోఁటుకాఁడు, ఒసపరి, ఎలమికాఁడు రూ॥ ఎమ్మెకాఁడు అన సుందరుని పేళ్ళు.

గీ. ఒరువు డెడవాఁడు పెరవాఁడు నొరుఁడులాతి
యనఁగ నన్యునిపేళ్లొప్పె; ననువరి యుప
మరి యొడికము నెప్పరి నేరుపరియనంగ
నగు నుపాయశాలికిపేళ్లు హరిహయనుత, 23

ఒరువుఁడు, ఎడవాఁడు, పెరవాఁడు, ఒరుఁడు, లాతి అన అన్యునిపేళ్లు. అనువరి, ఉపమరి, ఒడికము, నెప్పరి, నేరుపరి అన ఉపాయశాలిపేళ్లు,

పంచపాది. గీ. త్రిమ్మరీఁడు త్రిమ్మటకాఁడు త్రిమ్మరియును
త్రిప్పరియనంగ సంచారి తెలుగునందు;
నుత్తుఁడు తగినవాఁడన నుత్తముఁడగు;
నన్నెకాఁడన జెల్లు నన్యాయకారి
యలరె కట్టుపకాసునా నచలుడు హరి. 24

త్రిమ్మరీఁడు, తిరిమ్మటకాఁడు, తిరిమ్మరి, త్రిప్పరి అనసంచారిపేళ్లు. ఉత్తుడు, తగినవాఁడు అన ఉత్తమునిపేళ్లు. అన్నెకాఁడు, అన అన్యాయకారిపేరు. కట్టుపకాసు రూ॥ కట్టిపకాసు అన అచలునిపేరు.

గీ. దిట్ట యుఱియ గద్దరికాఁడు దుష్టుడగును;
బిత్తలియు నుచ్చమల్లియు పేళ్లు నగ్ని
కకగు దిస మొలవాడనంగనగు బిత్త
లి యనను దిగంబరునకు నయగుణాఢ్య. 25

దిట్ట, ఉఱియ, గద్దరికాఁడు అన దుష్టునిపేళ్లు. బిత్తలి, ఉచ్చమల్లి అన నగ్నునిపేరు. దిసమొలవాఁడు, బింత్తలి అన దిగబరునిపేళ్లు.

గీ. అంగమొలనాఁగ దిసమొలయనఁగ
దిస్సమొలయనఁగ బిత్తలయనఁనా నల దిగంబ
రత్వమున కభిఖ్యలును; తరపన గెబ్బ
నాఁగ పరిహారించుటకౌను నలిననాభ. 26

అంగమొల, దిసమొల, దిస్సమొల, బిత్తల అన దిగంబరత్వము పేళ్ళు. తరపు గెబ్బ అన పరిహారించు పేళ్ళు.

గీ. నంగయనఁగను తాటయనంగ నంగ
నాచియన తనుకును టక్కునాఁగ పేళ్ళు
కపటచిత్తునకగు; మొనకాడనంగ
గండడన మేటరియన ముఖ్యుండు శౌరి. 27

నంగ, తాట, నంగనాచి, తనుకు, టక్కు అన కపటఅంతస్సుగలవానికి పేళ్ళు. మొనకాఁడు, గండడు, మేటరి అనఁగా ముఖ్యునకుఁ బేళ్ళు

క. అడియేఁడును బంకుముచ్చున
నడియరియును పిలుఁగును పినుఁగన లోభికి పే
ళ్లడరెను; మోపరియనఁగం
దొడరెను భారకునకాఖ్య దురితవిదూరా. 28

అడియఁడు, బంకుముచ్చు, అడియరి, పిలుఁగు పినుఁగు అన లోభికి పేళ్ళు. మోపరి అన భారకునిపేరు.

గీ. క్షోణి తెనుఁగున చేపట్టు కుంచమనన
భీష్టకామప్రదాయికి పేరుజెల్లె;

మతకరియనంగ మాయలమారియనఁగ
వెలసె మాయావినామముల్ వేదవేద్య. 29

చేపట్టు కుంచము అన అభీష్టకామప్రదాయి పేరు. మతకరి, మాయల మారి అన మాయావి పేళ్ళు.

పంచపాది. గీ. అంగవించు తఱియు మరి యతకరించు
మట్టుమిగులు మిక్కిలు వాలుమట్టుమీఱు
నేసరు పైకొను ములుసూపు నేసరు జవ
దాటు నొత్తరించును మీఱు తలకడుచన
నాఖ్యలు నతిక్రమించుటకయ్యె శౌరి. 30

అంగవించు, తఱియు, అతకరించు, మట్టుమిగులు, మిక్కిలు, వాలు, మట్టుమీఱు, ఏసరు, పైకొను. ములుసూపు, ఏసరు, జవదాటు, ఒత్తరించు మీఱు, తలకడుచు అన అతిక్రమించుట పేళ్ళు.

గీ. ఒలుచు నంకించు గిలుబాడు నొడగొలుకొను
నటమటించు సడపు కవ్వు నడగొలుకొను
కొల్లలాడు మరియు లాగుకొను పఱిగొను
నాచికోలు నపహరించు నామములగు. 31

ఒలుచు, అంకించు, గిలుబాడు, ఒడగలుకొను, అటమటించు, సడపు కవ్వు, అడగొలుకొను, కొల్లలాడు, లాగుకొను, పరిగొను, నాచికోలు, అన అపహరించుటకు పేళ్ళు.

ఆ.వె. ఒత్తరించు నటుము నొత్తును మొగరించు
నా నతిక్రమించు నామములగు;
నంకకాఁడనంగ నగు పామరుఁడు; బెండ
గిలు ప్రయాణమగుటకలరు శౌరి. 32

ఒత్తరించు, అటుము, ఒత్తు, మొగరించు అన అతిక్రమించు పేళ్ళు. అంకకాఁడు అన పామరుని పేరు. బెండగిల్లు అన ప్రయాణమగుట పేరు.

క. వనజాక్షా తొడుకును దూఁ
కొను గెబ్బును కముచు నందుకొను క్రోలును చే
కొను సేకరించు నందుఁ
గ నగు గ్రహించుటకు పేళ్లు గలిగె తెలుఁగునన్. 33

తొడుకు, దూఁకొను, గెబ్బు, కముచు, అందుకొను, క్రోలు, చేకొను, సేకరించు, అందు అన గ్రహించుటకు పేళ్ళు.

గీ. లంఁగగొను దుంకు దూఁకును జంగగొనును
గంతుఁగొను పుటమెగయును కడచు దాఁటు
పరిసెనము తటియును బహువచనమందు
చెంగనాలన లంఘించుచేష్టకగును. 34

లంగఁగొను, దుంకు, దూఁకు, జంగగొను, గంతుఁగొను, పుటమెగయు కడచు, దాఁటు, పరిసెనము, తటియు, ని-బ॥ చెంగనాలు అన లంఘించు పేళ్ళు.

గీ. అంగనాఁగను గంతన జంగనాఁగ
లంగనాఁగను దాటన లాఁగనంగ
లంఘనమునకభిఖ్యలౌ; లాఁగమనఁగ
లాఁగియన లివయనఁగను లఘువుపేళ్లు. 35

అంగ, గంతు, పంక, లంగ, దాఁటు, లాఁగు అన లంఘనము పేళ్ళు. లాఁగము, లాఁగి, లివ అన లఘువు పేళ్ళు.

సీ. అల్లకల్లోలంబు హల్లకల్లోలంబు
తాఱుమాఱును విటతాటనంబు
విటతట మకటవికటము తాటాదూట
మాఁగను చిదిగోదయనఁగ పల్ల
టయనఁగను విటతాటంబన వ్యత్యస్త
మునకు; సంజ్ఞ తడబడఁగ పల్ల
టిల్లును తడబాటు జెల్లెను వ్యత్యాస
పడుటకు నామాళిపరఁగె; వీట
గీ. తటము వీటతాటము వీటతాటనంబు
తల్లక్రిందు తలకెడవు తల్లకెడవు
పృథ్వీనుత్క్రమమగు; భయపెట్టుటకును
పేళ్లు నంకించు జళిపించు జెల్లె శౌరి. 36

అల్లకల్లోలము, హల్లకల్లోలము, తాఱుమాఱు, విటతాటనము, విటతటము, ఆకటవికటము, తాటాదూటము, చిదిగోద, పల్లటి, విటతాటము, అన వ్యత్యస్తము పేళ్ళు. తడబడు, పల్లటిల్లు, తడబాటు అన వ్యత్యాసపడుట

పేళ్ళు. వీటతటము, వీటతాటము, వీటతాటనము, తల్లక్రిందు, తలకెడవు, తల్ల కెడవు అన ఉత్క్రమమగుట పేళ్ళు. అంకించు, జళిపించు అన భయపెట్టుట పేళ్ళు.

గీ. ఊను తలకొను మోచును పూను తాల్చు
తావుకొనును సవదరించు తాలుచును వ
హించుటకు బేళ్లగును; హావణించు చాతు
పరిఢవించు ధరించగు భవవినాశ. 37

ఊను, తలకొను, మోచు, పూను, తాల్చు, తావుకొను, సవదరించు తాలుచు అన వహించు పేళ్ళు. హావణించు, చాతు, పరిఢవించు అన ధరించు పేళ్ళు.

క. పుటమిని రవణించును, బ్రా
న్పడునన మానుపడు చెట్టుపడుననగను రా
పడు పుల్లపడుననంగను
దొడరెకు స్తంభించుటకును దురితదూరా. 38

రవణించు, బ్రాన్పడు, మానుపడు, చెట్టుపడు, రాపడు, పుల్లపడు అన స్తంభించుట పేళ్ళు.

క. చాటువపయః గోసనయన
చాటు నుపచరించుననఁగ చాటించుననన్

నేటుగ ప్రకటించుట కే
ర్పాడయ్యు విశేష్యనిఘ్నవర్గిల ముగిసెన్. 39

చాటువ, గోసన, చాటు, ఉపచరింను, వాటించు అన ప్రకటించుటకు పేళ్ళు.

విశేష్యనిఘ్నవర్గ ముగిసెను.

సంకీర్ణవర్గ.

గీ. మాసటియు మిన్న మిహి తలమానికంబు
బంతి కన్నాకు మేటి మేల్బంతి మీస
రము నిగారము నిగరము రకమును తల
కట్టనఁగ శ్రేష్ఠమునకభిఖ్యలు ముకుంద. 40

మాసటి, మిన్న, మిహి. తలమానికము, బంతి, కన్నాకు, మేటి, మేల్బంతి, మీసరము, నిగారము.నిగరము; రకము, తలకట్టు అనఁగా శ్రేష్ఠమునకు పేళ్ళు.

క. ఒరపన జితమన నుఱిదియు
తిరమనఁగా పేళ్లుజెల్లు స్థిరమునకును; తా
వరమన స్థిరమైనది; య
స్థిరమునకు నభిఖ్యయదుప జెల్లు మురారీ. 41

ఒరపు. జితము, ఉఱిది, తిరము అనఁగా స్థిరమునకు పేళ్ళు. తావరము న స్థిరమైనది. అదుప అన అస్థిరము పేరు.

క. జితపడు కుదు రిరవారును
జిలించు నిరువుకొను నన఼గ స్థిరపడుట; పతి
వ్రతమున కీలువన఼గ మగ
రతమన఼గా పేళ్లుజెల్లు చాతుస వైరీ. 42

జితపడు, కుదురు, ఇరవారు, జిలించు, ఇరువుకొను అన స్థిరపడుట పేళ్ళు. ఈలువు, మగరతము లన పతివ్రతము పేళ్ళు.

గీ. మహిని చీఁకటితప్పన మఱి వెలిచవి
యన఼గ అంకన జారత్వమునకు పేళ్లు;
బైసుకయన ప్రతిజ్ఞకాహ్వాయము చెల్లె;
బోమనఁగ బలత్కారమూ భోగిశయన. 43

చీఁకటితప్పు, వెలిచవి, అంకు అనఁగా జారత్వము పేళ్ళు. బైసుక అన ప్రతిజ్ఞ పేళ్ళు. బోము అన బలత్కారము పేరు.

క. చుమ్మనఁగ చూడుమాయన
చుమ్మియని చూడ్మనంగ చువ్వేయు చూవే
చుమ్మియన చూడుమియన
సుమ్మి సువ్వేయన నుతసుర పశ్యాఖ్యల్. 44

చుమ్మ, చూడుమా, చుమ్మి, చూడ్మ, చువ్వే, చూవే, చుమ్మి, చూడుమి, సుమ్మి, సువ్వే అన పశ్యము పేళ్ళు.

గీ. కూర్పనఁగ పోహణయనంగ కూరుపనఁగ
పొస గెసందర్భ సంజ్ఞలై; పోహణించు

నసఁగ నెడకట్టు నాఁగను తెనుఁగుబాస
నకలుషాత్మ సందర్భించుటకును పేళ్లు. 45

కూర్పు, పోహళ, కూరుపు, అనఁగ సందర్భము పేళ్లు పోహణింపు, ఎడకట్టు, అనఁగా సందర్భించుటకు పేళ్లు.

గీ. అంటసిల్ల త్తుకలయిక యంట క్రయ్యు
పొందు పెనకువయనఁగను పొందిక మఱి
యొరుము పెనుఁగును దనివును సొరగు హత్తు
నాఁగ మేళనమునకౌను నలిననాభ. 46

అకటసిల్లు, అత్తు, కలయిక, అంట, క్రయ్యు, పొందు, పెనకువ, పొందిక, ఒరుము, పెనఁగు, దనివు, సొరగు, హత్తు, అన మేళనము పేళ్లు.

క. అనగన దొరలన తొడరన
దనివన సక్తమగు పేళ్లుదనరె; వాటమ
న్నను సక్తమైనదియు సో
మన నాసక్తంబు పేళ్లు హాటకచేలా. 47

అనగు, దొరలు, తొడరు, దనివు, అన సక్తమగు పేళ్లు, వాటము, అన సక్తమైన దాని పేరు. సోము, అన సక్తము పేరు.

సీ. అండ యందిక గెడ యఱుత యొలయు చెంత
కడ కుఱువలి యఱు గరిడి దండ

యందుపాటును చేర్వ యందుబడియు తఱి
సంగడి దగ్గఱ సంగడంబు
జంట చేయలతియు సరస వద్దను మ్రోల
తారసమును దరి దగ్గఱయును
మందట పొరుగును మందల దాపును
చేరువ పజ్జయు చెంగలియును
గీ. చేరుగడయును మరియొద్ద చేరికయును
పొంత యరతయనంగను పొసగె తెనుఁగు
పలుకులను భువిలోఁ సమీపంబు పేళ్లు
బాలనగరేశ భవనాశ నీలకేశ. 48

అండ, అందిక, కెడ, అఱుత, ఒలయు, చెంత, కడ, కుఱంగలి, అఱు, గరిడి, దండ, అందుపాటు, చేర్వ, అందుబడి, తఱి, సంగడి, దగ్గఱ, సంగడము, జంట, చేయలతి, సరస, వద్ద, మ్రోల, తారసము, దరి, దగ్గఱ, మందట, పొరుగు, మందల, దాపు, చేరువ, పజ్జ, చెంగలి, చేరుగడ, ఒద్ద, చేరిక, పొంత, అరత అన సమీపము పేళ్లు.

మ. కినియుం దారసమన్న తారసిలునాఁ గిట్టన్న తారన్న దా
కొనునన్నం దఱియున్మఱిం గదియు తార్కొల్పన్న నా తారసిం
చనఁగా తార్కొను డాయు తారుకొనునాఁగా దాయునా దారసి
ల్లనగా తాకొనునాఁగ నొపొలయునాఁ నొగా సమీపించుటల్.

కినియు, తారసము, తారసిలు, కిట్టు, తారు, దాకొను, తఱియు, కదియు, తార్కొల్పు, తారసించు, తార్కొను, డాయు, తారుకొను, దాయు, తారసిల్లు, డాకొను, పొలయు అనఁగా సమీపించుట పేళ్లు.

క. వాచారన వాచఱమన
వాచాఱపమనిన భువిని పరివేదనపే
ళ్లౌ; చేఁకురించు చీఁకన
నౌ చంద్రార్కాక్షియుగళ యంధత్వంబుల్. 50

వాచారు, వాచఱము, వాచాఱపము అన పరివేదనపేళ్లు. చీఁకురించు చీఁకు అన అంధత్వము పేళ్ళు.

గీ. మంతనప్రసిద్ధిపేరు; మిమ్మటమనంగ
మిక్కటంబుఁ బేళ్లొప్పిమెలఁగె నుద్ధ
తంబు; గూఢమునకు గాయకంబుజెల్లె;
పిండవౌ గద్ద గర ముద్ద పిండిలియన. 51

మంతు అన ప్రసిద్ధి పేరు. మిమ్మటము, మిక్కటము అనఁగా ఉద్ధతము పేళ్ళు. గాయకము అన గూఢము పేరు. గద్ద, గర, ముద్ద, పిండిలి అనఁగ పిరిడము పేళ్ళు.

క. ఇల గడితంబును దప్పము
దళసరి చిక్కనయు విరివి దందడి తఱుచుల్
దళమును దట్టము తఱచన
చెలఁగెను స్నిగ్ధంబుపేళ్లు చిన్మయమూర్తీ. 52

గడితము, దప్పము, దళసిరి, చిక్కన, విరివి, దందడి, తఱుచు, దళము దట్టము, తఱచు అనఁగా స్నిగ్ధము పేళ్ళు.

క. కడయన్న దవ్వు దావన
మెడమనఁగను దాయనంగ నెడయు దవనఁగా
నెడవనిన కెళవనంగను
బుడమిని దూరంబునకును పొనఁగెను పేళ్లై. 53

కడ, దవ్వు, దావు, ఎడము, దా, ఎడ, దవు, ఎడవు, కెళవు, అన దూరము పేళ్ళు.

గీ. కాలియము సోఁకుఁడనఁగను గాలియనఁగ
బూతమనఁగను డగరయు బూచియనఁగ
మరులనంగ నగామన మహిబిశాచ
మునకు నభిధానములు జెల్లెవనజనాభ. 54

కాలియ, సోఁకుఁడు, గాలి, బూడము, డగర, బూచి, మరులు, నగాము అన పిశాచము పేళ్ళు.

పంచపాది. గీ. వసుధఁ గైపదమనఁ గయిపదమనంగ
జెల్లె పద్యసమస్యకుపేళ్లు; వెక్క
సంబు గగనమనఁగ దుర్లభంబుపేళ్లు
నలరె నపహారణమునకు గిలుబన నగు
నాఁచనంగ నపహరించు నామమగును. 55

కైపదము, కయిపదము అన పద్యసమస్యకు పేళ్ళు. వెక్కసము, గగనము అన దుర్లభము పేళ్ళు. గిలుబు అన అపహారణము పేరు. నాఁచు అన అపహరించు పేరు.

పంచపాది. గీ. ఊఁత కైలాగు కయిదండ యూఁతఁగోను న
నంగ హస్తావలంబమునకు నభిఖ్య
లడరె మట్టాడు నడచును నడుచనంగ
నడరె గమనించుపేళ్లు; పోకడయు నడక
నడ నడపు పోకయన గమనంబుపేళ్లు. 56

ఊఁత, కైలాగు, కయిదండ, ఊఁతఁగోను అన హస్తావలంబము పేళ్ళు. మట్టాడు, నడచు, నడుచు అన గమనించుట పేళ్ళు. పోకడ, నడక, నడ, నడచు, పోక అన గమనము పేళ్ళు.

సీ. అక్కజం బగ్గలం బదన మీఁఱం బొట్టు
కడిమి కడిఁది యొద్దు గమక మేపు
మెండు తఱుచు గుర్వు మేలు మొల్లము లాఁతు
పెలుచ యిట్టల మెస పెల్చ బెడగు
మలచ మెక్కుడ పెల్లు వలదు వైమాలంబు
వెగ్గలం బనయంబు వెక్కసంబు
మిక్కిలి యురవును మీదుమిక్కిలి గొప్ప
హురుమత్తు వావిరి యుక్కడంబు

గీ. నెరవు పెలుచన తోరంబు నెరవు మీఁటు
బలము హుర్మత్తు దళము నిట్టలము నుబ్బ
కంబు నుగ్గడువును ముమ్మరంబు నెక్కు
డనఁగ నధికంబుపేళ్లౌను వనజనాభ. 57

అక్కజము, అగ్గలము, అదనము, ఈఱము, ఒట్టు, కడిమి, కడిఁది, ఒడ్డు, గమకము, ఏపు, మెండు, తఱుచు, గుర్వు, మేలు, మొల్లము, లాఁతు, పెలుచ, ఇట్టలము, ఎస, పెల్చ, బెడగు, మలచము, ఎక్కువ, పెల్లు, వల దు, వైమాలము, వెగ్గలము, అనయము, వెక్కసము, మిక్కిలి, ఊరవు, మీదు మిక్కిలి, గొప్ప, హెురుమత్తు, వావిరి, ఉక్కడము, నెరవు, పెలుచన, తోరము, నెరపు, మీటు, బలము, హెుర్మత్తు, దళము, నిట్టలము, ఉబ్బకము, ఉగ్గడువు, ముమ్మరము, ఎక్కుడు అనఁగా అధికమునకు పేళ్ళు.

గీ. నిడివి వాలిక నిడుపును నిడుద సోగ
వాలు నాదీర్ఘమునకగు; బలియు బలప
డనఁగ దృఢమగుటకు పేళ్లు; నబ్బరంబు
నా నపారంబునకు పేరు నలిననాభ. 58

నిడివి, వాలిక, నిడువు, నిడుద, సోగ, వాలు అన దీర్ఘమునకు పేళ్ళు. బలియు, బలపడు అన దృఢమగుట పేళ్ళు. అబ్బరము అన అపారము పేరు.

క. నెరవును పఱపును వెడలుపు
వరళియును వెడల్పు విఱివి వలము వెణఁదయుఁ
గరువము వెడఁదయు నిమ్మును
విరివియు వింగడమనంగ విస్తారంబౌ. 59

నెరవు, పఱపు, వెడలుపు, వరళి, వెడల్పు, విఱివి, వలము, వెణఁద. గరువము, వెడఁద, ఇమ్ము, విరివి, వింగడము అన విస్తృతి విస్తారము పేళు

క. వలుదయు తోరము లావన
బలితంబును వద్ద దొడ్డు బంబయునంగన్

వలమును బూరయనంగను
చెలఁగెను స్థూలంబుపేళ్లు చిన్మయమూర్తీ. 60

వలుద, తోరము, లావు, బలితము, వల్ద, దొడ్డు, బంబ, వలము, బూర అనఁగా స్థూలము పేళ్లు.

గీ. మట్టము సపాటయును సరిమట్టసము స
పాటమన సమానముపేళ్లుబరగె; రిప్ప
వెలితినాఁ గ్వచిత్సూన్యత్వమై వెలసె; నెఱియ
నంగ పూర్తికిపేరు భుజంగశయన. 61

మట్టము, సపాట, సరి, మట్టసము, సపాటము అన సమానము పేళ్లు. రిప్ప, వెలితి అన క్వచిత్సూన్యత్వమైనదాని పేళ్లు. నెఱి అన పూర్తికి పేరు.

సీ. కడమ యసదు కుందు కడఁబడు దిగువాయి
కొదవ యొచ్చెము తగ్గు కొఱఁత కొదుక
యుఱఁ గొఱతయు క్రించు గఱగొఱయును కొద
కుదియును కించును కుఱుచ కొఱయు
తఱుఁగు ముక్కడి నన్న తఱువు కనీసంబు
పొచ్చెంబు లొజ్జను లొచ్చు బెరికి
తగ్గుదలయు మఱి తక్కువయనఁగను
తెనుఁగుమాటల న్యూనమునకు బేళ్లు
గీ. తొచ్చెమును లొజ్జ లులివడు తొచ్చియంబు
చిలపినాఁగ నికృష్టమై చెలఁగెకొంత

కొండొకయన క్వచిత్కాలమండ్రు కుఱుచ
పొట్టి నన్నయనఁగ హ్రస్వమునకు బేర్లు. 62

కడమ, అసదు, కుందు, కడఁబడు, దిగువాయ, కొదవ, ఒచ్చెము, తగ్గు, కొఱఁత, కొదుక, అబ్బగొరత, క్రించు, గఱిగొఱ, కొద, కుదియు, కించు, కుఱుచ, కొఱ, తఱుఁగు, ప్రుకక్కడి, నన్న, తఱువు, కనీసము, పొచ్చెము, లొజ్జు, లొచ్చు, బెరికి, తగ్గుదల, తక్కువ అనఁగా న్యూనమునకు పేర్లు. తొచ్చెము, లొజ్జు, ఉలిపిడు, తొచ్చియము, చిలిపి అన నికృష్టము పేర్లు. కొంత కొండొక అన క్వచిత్కాలము పేర్లు. కురుచ పొట్టి నన్న అన హ్రస్వము పేర్లు.

క. చిన చిన్ని చిఱుత చిటుయన
చిని కొండిక చిట్టు బుచ్చి చికిచికియనఁగన్
పిన పిన్న పిల్ల కొండొక
యనఁగ కనిష్టంబుపేర్లు హాటక చేలా. 63

చిన, చిన్ని, చిరుత, చిటి, చిని, కొండిక, చిట్టి, బుచ్చి, చికిచికి, పిన పిన్న, పిల్ల, కొండొక అన కనిష్టము పేర్లు.

సీ. అల్లఁతి యలక మెలె యలుప మించుక యీరు
చిఱువు కొంచము లేత చిఱుత నంత
యలకన కింగిరి యసదు తోడ్రము కొద్ది
బుడిబుడి యిసుమంత చిడుగు కసిడి
కీసర గుడిగుడి కీస కొంచియమును
నఱుజు సన్నంబును మఱియు చిలిపి

పొటుపొటు సనకంబు గిటగిట చిటుపొటు
కుఱకుఱ కిముదు తక్కుఱయు వెడయు

గీ. తనియు సైకమనఁగ నల్పమునకు పేర్లు;
కొంత కొంతయు కొంచము కొంచమనఁగ
పాటపాట యనంగను బరగె పేర్లు
నిలక్వచిత్క్వ చిత్తున కాఖ్యలలరె శౌరీ. 64

అలఁది, అలక, ఎల, అలుపము, ఇంచుక, ఈరు, చిఱువు, కొంచెము
లేత, చిరుత, నుఁత, అలకన, కింగిలి, అసదు, తోడెము, కొద్ది, బుడిబుడి, ఇసుమంత, చిడుగు, కసిడి, కీసర, గుడిగుడి, కీస, కొంచియము, నఱుజు, సన్నము, ము , చిలిపి, పొటిపొటి, సలికము, గిటగిట, చిటుపొటు, కుఱ కుఱ కిముదు తక్కుఱ, వెడ, తనియు, సైకము అన అల్పము పేర్లు. కొంత, కొంత, కొంచెము కొంచెము, పాటపాట అన క్వచిత్క్వ పేర్లచిత్తు పేళ్ళు.

కం. నలికము దడివము దలిమము
వలిపెము రవ జంపు వల్ప వల్పము నలియుఁ
జిలుఁగు గిటగిటన జిల్గన
దనరెను సూక్ష్మంబుపేళ్ళు తామరసాక్షా. ౬౫

నలికము, దడివము, దలిమము, వలిపెము, రవ, జంపు, వల్ప, నవ ల్పము,నలి, జిలుఁగు, గిటగిటన (రూ) గిటగిబని జిల్గు అనగా సూక్ష్మము పేళ్ళు.

క. ముడుఁగును పొల్లువడును పొలు
వడు ప్రిదులును తగ్గు వ్రట పడు స్రుక్కును పొ

ల్పడు నగ్గు క్రగ్గు నెతుఁబో
వడరెను క్షీణమునకిల విహంగతురంగా. 66

ముడుఁగు, పొల్లుపడు, పొలువడు, క్రిదులు, తగ్గు, వటిపడు, క్రుక్కు, పొల్పడు, సగ్గు, క్రగ్గు, ఎతుబోవు అన క్షీణము పేర్లు.

గీ. అక్కళించన తగ్గించు ననఁగ మట్టు
చేయునన ప్రేళ్లు క్షీణము సేయుటకును
చెలఁగె రవపాళమనఁగ మిక్కిలిజిలుంగు
నాఁ సుసూక్ష్మముపేళ్లౌను నలిననాభ. 67

అక్కళించు, తగ్గించు, మట్టుచేయు అన క్షీణము సేయుటకు పేళ్లు. రవపాళము, మిక్కిలిజిలుఁగు అనఁగా సుసూక్ష్మము పేళ్లు.

క. బూరటిలు నిండుకొను నిం
పారు నెరయు జొబ్బిలు నిను పారు నెరవునిం
డారును పిక్కటిలనఁగా
నారదనుత పూర్ణమగుట నామములు భువిన్. 68

బూరటిల్లు, నిండుకొను, నింపారు, నెరయు, జొబ్బిలు, నినుపారు, నెరవు, నిండారు, పిక్కటిలు అన పూర్ణమగుటకు పేళ్లు.

గీ. నిండనఁగ రెప్పమనఁగను నెరయుననఁగ
నారనఁగ పూర్ణమునకునామాలి నెరవు
నింపనఁగను పూర్ణించుటౌసంపతిల్లు
ననఁ సమృద్ధమగుటకాఖ్య వనజనాభ. 69

నిండు, రెప్పము, నెరయు, ఆరు అన పూర్ణమగుటకు పేళ్ళు. నెరవు, నింపు అన పూర్ణించు పేర్లు. సంపతిల్లు అన సమృద్ధమగుట పేరు.

గీ. ఒదుగు బడియన పుంజనా నొదుగనంగ
పెంపనఁగ తోరహత్తన సొంపును పస
యనఁగ సంపనఁగ సమృద్ధమునకు బేళ్లు
ముగియు మూడనఁగ సమాప్తమునకు బేళ్లు. 70

ఒదుగుబడి, పుంజి, ఒదుగు పెంపు, తోరహత్తు, సొంపు పస సంపు అన సమృద్ధము పేళ్ళు: ముగియు, మూఁడు అన సమాప్తము పేర్లు.

క. అరుదెంచును విచ్చేయును
తరలును వేంచేయు పోవు తారుసరించుం
బరియును విజయముచేయును
ధరణీశ గచ్ఛాఖ్యలగును ధర్మచరిత్రా. 71

అరుదెంచు, విచ్చేయు తరలు, వేంచేయు, పోవు, తారు సరించు పరియు, విజయముచేయు అన గచ్ఛతికి పేర్లు.

గీ. అరుగుదెంచన విచ్చేయుననఁగ వచ్చు
నాఁగ విజయము సేయుననఁగ నగు నరు
దెంచనఁగను వేంచేయునాఁ దెనుఁగునందు
నాగతమునకు పేళ్లొప్పె నంబుజాక్షి. 72

అరుగుదెంచు, విచ్చేయు, వచ్చు, విజయముచేయు అరుదెంచు వేంచేయు అన ఆగతము పేర్లు.

క. తిరుగు తలారించును క్ర
మ్మరుమళ్లును మడఁగు మగుడు మసలును మఱలున్
మరలుననఁ వక్రించుట
కిరవయ్యెను తెలుఁగుబాస నిద్ధర శౌరీ 73

తిరుగు, తలారించు, క్రమ్మరు మళ్లు మడఁగు, మగుడు, మసలు, మఱలు అన వక్రించుటకు పేర్లు.

గీ. తూఁకొనును చొచ్చుననఁగను తూఱునన ప్ర
వేశముఁ గాఁ బ్రవేశించుపేళ్లు పొలయు
ననఁగ నొలయుననఁగ నాంధ్రమందుఁజెల్లె
తవనయన క్లప్తకాలమౌ భవతివిశ్వాశ. 74

తూఁకొను, చొచ్చు, తూఱు అన ప్రవేశమునకు పేర్లు పొలయు, పొలయు అన పరివేశించుపేర్లు. తవన, అన క్షుపకాలము పేరు.

ఆ. వె. వెలలు బయలు తేలు వెడలుననఁగ నిర్గ
మించుపేను మఱకటించు కిఱుకు
ముఱకటంబు త్రిప్పు మురియు నంకించన
జెల్లెను భ్రిమరించు పేళ్లుశౌరి. 75

వెలలు బయలు తేలు, వెడలు అన నిర్గమించుపేర్లు మఱకటించు కిఱుకు, ముఱకటము, త్రిప్పు, మురియు, అంకించు అన భ్రమరించుపేర్లు.

గీ. పరగె తిరుగు వట్రిల్లన భ్రమముపేళ్లు
వేడెమనఁగ మండలగతిపేరు చిమ్ము

దిరుగుననఁగను గిరగిరదిరుగుననఁగ
నెగడె మండలగతి గమనించుపేళ్లు. 76

తిరుగు, వట్రిల్లు అన భ్రమము పేర్లు, పేడెము అన మండలగతి పేరు చిమ్మఁదిరుగు, గిరగిరఁదిరుగు అన మండలగతి గమనించు పేరు

సీ. పరిఁగొనునన గువ్వకరిఁగొనునన గుండు
కొనునన తిరుగన పెనకువయన
చుట్టువాఱనఁగను సుడిఁగొనుననఁ గువ్వ
కోల్కొనునన క్రిచ్చుకొనుననంగ
వేఁడ్రపెట్టనఁగను వేండించునన గిఱ్ఱి
కొనుననగను పాదిఁగొనుననంగ
స్రుక్కునా సొలయునా సుడియుననఁగ ప్రమ్మ
నన పెనఁగన క్రిచ్చుననఁగ బలయు
గీ. ననగ చుట్టఁకొనన నాంధ్రముననుపేళ్ల
గాంచె మండలగత్యావరించుటకును
వలగునును డాపరించన వెలసెపేళ్లు
ధర బ్రదక్షించుటకును కంధరశరీర. 77

పరిఁగొను, గువ్వకరిఁగొను, గుండుకొను, తిరుగు, పెనకువ, చుట్టువాఱు, సుడిఁగొను, గువ్వకోల్కొను, క్రచ్చుకొను, వేఁడ్రిపెట్టు, వేఁడించు గిఱికొను పాదిఁగొను, స్రుక్కు, సొలయు, సుడియు, ప్రమ్ము, పెనఁగు క్రచ్చు, బలయు, చుట్టుకొను అన మండలగత్యావరణము పేర్లు. వలఁగొను, డాపరించు అన ప్రదక్షించు పేర్లు.

సీసమాలిక. అంకిలి యక్కలి యదవదయారివే
రము తికమక యుత్తలమును గలబ
యతిముతి లొగ్గిడి యార్వేరమును కొంద
లము కలఁత కలవరమును గొడవ
కలఁగుండు కలకువ కలపసఁ బిండియు
గగ్గోలు గబ్బాటు కళవళంబు
కలఁక తుందుడుకును కలుచ-చోపుడనంగ
క్షోభంబునకు పేర్లు; కొందలపడు
కొందలపాటును కొందలించును లొగ్గి
డిల్లు తెరలు దురపిల్లు తలరు
కలగుండుగును నింక కలఁగు కారాకూర
మును తెగచును పొటివోవు కలఁత
బడును తెరివడును కలగంబారుననఁగ
క్షోభ పడుపేళ్ళు జెల్లెను; క్షోభపడిన
దానికావ్యాయములు నొప్పె తటమట యన
గ తలబీకన కాయనాఁగను మురారి. 78

గీ. పొరలు కూరట తొల్లును పొర్లు దొర్లు
ననఁగ లుంఠనసంజ్ఞయా నంకమనఁగ
బరగ నాక్షేపమున కాఖ్య పదరు ననఁగ
వెలసె ధరణినాక్షేపించుపేరు శౌరి. 79

అంకిలి, అక్కలి, అదవద, ఆరివేరము, తికమక, ఉత్తలము, గలబ
అతిముతి, గ్రొగ్గిడి, ఆర్వేరము, కొందలము, కలఁత, కలవరము గొడవ

కలఁగుండు, కలకువ, కలపనఁబింది, గగ్గోలు గప్పాటు కళవళము కలఁక, తుందుడుకు కలుచ, చోపుడు అన క్షోభము పేర్లు.

కొందలపడు, కొందలపాటు, కొందలించు, లొగ్గిడిల్లు, తెరలు, దరపిల్లు, తలరు, కలగుండుగొను, కలఁగు కారాకూరము, తెగచు, పొతి వోవు, కలఁతఁబడు, తరివహు, కలగంబారు అన క్షోభపడు పేర్లు.

తటమట, తలబీకనకాయ అన క్షోపపడినదాని పేర్లు. పొగలు, కూరట, డొల్లు, పొర్లు, దొర్లు అన లుంఠనము పేర్లు అంకము అన అక్షేపము పేర్లు. పదరు అన ఆక్షేపించు పేరు.

గీ. చాచునన పచరించన చాపుననఁగ
నొగ్గుననఁగ ప్రసారాఖ్యలొప్పె నంకె
యనగ నంకియయన వళముకు పేళ్లు
నంతకం బంతునాఁగనా నాతమునకు. 80

చాచు, పచరించు, చాపు, బగ్గు అన ప్రసారము పేర్లు అంకె అంకియ అన వళమునకు పేర్లు అంతకము, అంతు అన అసాంతము పేర్లు.

క. నడపన మనువన నడుపన
నడువడియన వెంటనాగ నడవడియన పో
కడయు మెలకువయు పోకయు
నడతయనంగా బ్రవర్తనము పేళ్లు హరీ. 81

నడపు, మనువు, నడుపు, నడువడి, వెంట, నడవడి, పోకడ, మెలకువ, పోక, నడత అన ప్రవర్తనము పేర్లు

క. మెలఁగు పచరించుచును పరిఢ
విలు నుపచారించుపరిఢ వించును మను వ
ట్రిలు పరగు వఱలు ప్రబ్బును
మెలయునన ప్రవర్తిలుటకు మేదినిపేళ్లౌ. 82

మెలఁగు, పచరించు, పరిఢవిల్లు పచరించు, పరిఢవించు, మను, వట్రిలు, పరగు, వఱలు, ప్రబ్బు, మెలయు అన ప్రవర్తిల్లు పేర్లు,

గీ. ఊఁగులాడన నూఁగననూవన నసి
యాడుననగను తుంపెసలాడనంగ
నూఁకయనఁగ నూఁగాడన నొప్పుభువిని
పేళ్లు నాందోళనము నకు వేదవేద్య. 83

ఊఁగులాడు, ఊఁగు, ఊవు, అసియాడు. తుంపెసలాడు, ఊఁక, ఊఁగాడు అన ఆందోళనము పేర్లు.

క. గునిసాడన తుంపెసలా
డన పువ్వాటనఁగ గునిసి యాడనతూఁగా
డన కదలాడన నూఁగా
డననాందోళించు పేళ్ళు హాటక చేలా. 84

గునిసాడు, తుంపెసలాడు, పువ్వాటు, గునిసియాడు, తూఁగాడు, కదలాడు, ఊఁగాడు అన ఆందోళించు పేర్లు.

సీ. అసియాడు నటమట యదలు నల్లలలాడు
నల్లాడు కదలిక యల్లలాడు

పల్లట యరియాడు తల్లడం బదరును
బిత్తరం బులివును బెళకు బెడకు
మినుకు తుంపెసలును తొనకు తలఁకు గెంటు
కుదు లిసికింతలు కదలు తమకు
చిందును నుక్కట చెదరు ననఁగను
చలనంబునకు నభిఖ్యలు వహించె;

గీ. చెల్లచెదరన౯ మిక్కిలి చెదరుననఁగ
నిత్యబహువచనంబున నెలవుకొనెను
గ్రక్కసలనంగ నివిమూడు గలిగెనధిక
చలనమునకు నభిఖ్యలు సారసాక్ష. ౮౫

అసియాడు, అటమట, అదలు, ఉల్లలలాడు, అల్లాడు, కదలిక, అల్లలాడు, పల్లట, అరియాడు, తల్లడము, అదరు, బిత్తరము, ఉలివు, బెళకు, బెడకు, మినుకు, తుంపెసలు, తొనకు, తలఁకు, గెంటు, కుదులు, ఇసికింతలు, కదలు, తమకు, చిందు, నుక్కట, చెదరు అన చలనము పేర్లు. చెల్లచెదరు, మిక్కిలి, చెదరు, ని బ॥ గ్రక్కసలు అన అధికచలనము పేర్లు.

సీ. కుదిలక యూటాడు కదలు తుప్పలుదూలు
తలఁకించు బెగ్గిలు తలఁకు తలరు
తూఁగు తుంపెసలాడు తుంపెసలు గినియు
తెమకించు గెంటించు తెమకు తజలు
చంగలించును గెంటు జవ్వాడు తెమలును
కత్తరిలును క్రాలు కసరు పదరు

చిట్టాడు నట్టాడు చిందిలు తొలకాడు
నడయాడు సురగును బెడఁకు వీఁగు
గీ. తొనఁకు వీఁగియాడు తొలఁకు సలించన
నగుచలించు పేళ్లు నవని; వెడఁగు
పాటనగ వెడగురుపాటనఁగా జడ
త్వంబునొందు పేళ్ళు వాసుదేవ. 86

కుదిలిక, ఊటాడు, కదలు, తుప్పలుదూలు, తలఁకించు, బెగ్గిలు, తలఁకు, తలరు, తూఁగు, తుంపెసలాడు' తుంపెసలు, గినియు, తమకించు గెంటించు, తమకు, తఱలు, చంగలించు, గెంటు, జవ్వాడు, తెమలు కత్తరిల్లు, క్రాలు, కసరు, పదరు, చిట్టాడు, నట్టాడు, చిందిలు, తొలకాడు, నడయాడు, సురగు, బెడఁకు, వీఁగు, తొనఁకు, వీఁగియాడు తొలఁకు, సలించు అన చలించు పేర్లు. వెడఁగుపాటు, వెడగురు పాటు అన జడత్వము పేర్లు.

సీ. కుదుకనగోలన గుబుసన కల్లనా
దటమట నాఁగను తటవటయన
బెల్లినా లయనాఁగఁ బెల్లింపనఁగ మోస
మనఁగ లూలామానమనఁగ జూటు
దసమన దబ్బఅయన జజారయనంగ
వెడ్డన కుదుపన వేడబమన
టాటోటనంగను తాటోటనంగను
డంబన జూటన ఠవళియనఁగ

టక్కనఁగను జజ్జరయన తక్కిడియన
మొఱఁగనంగ తెక్కలియన మోసయనఁగ
వంచనాభిఖ్యలై భువివఱలె తెనుఁగు
బాసను భవాంబునిధితరి పాదయుగళ. 87

కుదుకనఁగోలు, గుబుసు, కల్ల, తటచుట, తటవట, బెల్లి, ఱయ, బెల్లింపు, మోసము, లూలామానము, జూటదనము, దబ్బఱ, జజార, వెడ్డు, కుదుపు, వేడబము, టాటోటు, తాటోటు, డంబు, జూటు, తవలి' టక్కు, జజ్జర, తక్కిడి, మొఱఁగు, తెక్కలి, మోస అనఁగా వంచనకు పేళ్ళు.

సీ. ఉలయునా నురియునా నూటించనంగను
కన్నుమెఱుంగన కనుమొఱఁగన
ఆటమటించనఁగను తటమటించనఁగ క
న్మ్రొఱగన కికురన మొఱఁగనంగ
కనుమూయుననఁగను కనుఁబ్రామనంగను
కిక్కురించనఁగను కిక్కురనఁగ
కికురుపెట్టనఁగను గినుమాడునన నలి
వాడన నగుచు జాటాడన కికు
గీ. రించనఁగ గినుమన కికురింతయనఁగ
కిక్కురింతయనంగను కికురుపడుచు
ననఁగ దాగురించనఁగ పేళ్లలరె తెనుఁగు
నఁదు వచించుటకు ముచికుందవరద. 88

ఉలయు, ఉరియు, ఊటించు, కన్నుమెఱుగు, కనుమొఱఁగు, ఆట మటించు, తటమటించు, కన్మ్రొఱఁగు, కికురు, మొఱఁగు, కనుమూయు, కను

బ్రాము, కిక్కుఱించు, కిక్కుఱుగు, కికురువెట్టు, గినుమాడు, ఉలివాడు, జూటాడు, కికురించు, గినుము, కికురింత, కిక్కుఱింత, కికురుపడుచు, దాగురించు అనఁగా వంచించుట పేళ్ళు.

ఉ. ఆవడి రాయిడిన్ రహటు హావడిచీఁదఱయుం గడిందియున్
హావళి లూటియున్ సిలుగు నావలియుం బులుగాకు వేకరం
బావళి క్రందు రట్టును గోహరును రాటన భూతలంబునన్
పావననామసంచయ యుపద్రవ సంజ్ఞలగున్ దెనుఁగునన్.

ఆవడి, రాయిడి, రహటు, హావడి, చీఁదఱ, కడిఁది, హావళి, లూటి, రూ॥ లూటీ, సిలుగు, ఆవలి, పులుఁగాకు, వేఁకరము, ఆవళి, క్రందు, రట్టు, గోహరు, రాటు అనఁగా ఉపద్రవము పేళ్ళు.

గీ. ధరణి హోరామియన నుపద్రవము సేయు
పనికి పేరగు; కవబిడ్డలనఁగ కవల
నంగ నమడలునాఁగ జోడనఁగ యమము
పేళ్ళు జెల్లెను హతదైత్య వేదవేద్య. 90

హోరామి అన ఉపద్రవము సేయునని పేరు. కవబిడ్డలు, కవలు, అమడలు జోడు అన యమము పేళ్ళు.

సీ. వమ్మన కుందేటికొమ్మన నిప్పచ్చ
రంబనంగను లేబరంబనంగ
చెన్నఁటియనఁగను చెనఁటియనంగను
తెక తేరయనఁగను తేరనాఁగ

బీఱన నీటన కాఱనఁగను విశా
యన వితయన రిత్తయనఁగ వయ్యా
మనఁగ పచ్చనపాడనన వెడయన వాయ
మనఁగను దోయిలి యనఁగ సున్న

గీ. యనఁగ పొరచియనఁగ శూన్యంబుపేళ్లు;
వెంబడిం చెద్దు నెయిదన విలసిలె నను
గామికాఖ్యలగుచు; పర్వు కవియు కలియ
జను పరుగు పరువన ప్రధావనముఁ బేళ్లు. 91

వమ్మ్ర, కుండేటికొమ్మ్ర, నిప్పచ్చరము, లేబరము, చెన్నఁటి, చెనఁటి, తెకలేర, తేర, బీఱు, ఈటు, కాఱు, విశా, విత, రిత్త, వయ్యము, పచ్చనపాడు, వెడ, వాయము, దోయిలి, సున్న అన శూన్యము పేళ్ళు. వెంబడించు, ఎద్దు, ఎయిదు అన అనుగామి పేళ్ళు. పర్వు, కవియు, కలియజను, పరుగు, పరువు అన ప్రధావనము పేళ్ళు.

క. వనజాక్షా యెగుచన నెవు
చనఁగను చోపనఁగను తఱు మనఁగను కొప్ప
న్నను పాఱదోలనంగను
దనరె ప్రధావింపసేయు తనమాలర్థవముసకా. 92

ఎగుచు, ఎవుచు, చోపు, తఱుము, కొప్పు, పాఱఁదోలు అన ప్రధావింపసేయుటకు పేళ్ళు.

క. తనివన నాదటవోవన
తనివియు నాపోకయనఁగ తన్వియు నాపో

వన తఃపన తృప్తికి తను
పన తనునాఁ దృప్తిసేయు ఔనుముకుందా. 93

తనివు, ఆదటవోవు, తనివి, ఆపోక, తన్వి, ఆపోవు, తనుపు అనఁగా తృప్తికి పేళ్ళు. తనుపు, తను అన తృప్తిసేయుట పేళ్ళు.

క. తనియునన తుప్పటిల్లన
తనివోవన తనిచనునన తన్వారునన
దనుపారన తనిసనునన
దనరెను తృప్తిపడు పేళ్లు తామరసాక్షా. 94

తనియు, తుప్పటిల్లు, తనివోవు, తనిచను, తన్వారు, తనుపారు, తనిసను అన తృప్తిపడు పేళ్ళు.

క. బరువడి పదఁపడి యింకను
మరియు పదంపడియు వెండి మఱియనఁగానై
బరగెను పునరభిధానము
లరె పగటన సొంపనంగ లావణ్యాఖ్యల్. 95

బరువడి, పదపడి, ఇంక, మరియు, పదంపడి, వెండి, మఱి అన పునః పేళ్ళు. పగటు, సొంపు అన లావణ్యము పేళ్ళు.

క. చెలువం బంగము పఠాసును
చెలువు మురుపు సిస్తు జాను సింగారము కో
మలికము చందును సొబఁగన
వెలసెను శృంగారమునకు పేళ్లు ముకుందా. 96

చెలువము, అంగము, పశాను, చెలువు, మురువు, సిస్తు, జాను, సింగారము, కోమలికము, చందు, సొబఁగు అన శృంగారముపేళ్ళు.

సీ. అవుసన నౌసన పశాసన నంగన
యమరికనాఁగ సోయగమనంగ
కైపన నొఱపన కోపన దుస్తన
గరగరికయనంగ కయిపునాఁగ
హావుసన నెఱియన నంగంబనంగ నొ
యారంబనఁగ బెడగారునఁగ
సౌరన చెన్నునా సవురన సంచన
వింగడంబనఁగ నొప్పిదమనంగ

గీ. నయమనంగను సొగసన నయయనంగ
నందమన బెడఁగనఁగను సుందరంబు
దనరె హారువనఁగా చమత్కారమునకు
నామమగు మునిహృదయాభిరామనామ. 97

అవుసు, ఔసు, పశాసు, అంగు, అమరిక, సోయగము, కైపు, ఒఱపు, కోపు, దుస్తు, గిరగరిక, కయిపు, హావుసు, నెఱి, అంగము, ఒయారము, రూ॥ ఒయ్యారము, బెడగారు, సౌరు, చెన్ను, సవురు, సంచు, వింగడము, ఒప్పిదము, నయము, సొగసు, నయ, అందము, బెడఁగు అన సుందరముపేళ్ళు. హారువు అన చమత్కారమునకుఁ బేరు.

సీ. అరజంబన కోమరన నాడికంబన
నింపునా నిమ్మన నించనఁగ

ననుఁగన కలికినా ననుపన చిన్నారి
పొన్నారియనఁగను పొన్నారియన
చిన్నినాఁ మానన చిన్నారియనఁగను
పొన్నారినాఁగను తిన్ననాఁగ
సజ్జకంబఁగను సౌరన నింబన
నెయ్యమి నాఁగను నెయ్యమనఁగ
గీ. గొనబునాఁగను హారువన గోవయనఁగ
ప్రన్ననయనంగ చిన్నరి పొన్నరియన
చినియనఁగ నొప్పిదమన తీపనఁగ బెడఁగ
నఁగ మనోహరమునకౌను ఖగతురంగ. 98

అరజము, కొమరు, ఒడికము, ఇంపు, ఇమ్మ, ఇంచు, అనుగు, కలికి, అనుపు, చిన్నారిపొన్నారి, పొన్నరి, చిన్ని, మాను, చిన్నారి, పొన్నారి, తిన్న, సజ్జగము, సౌరు, ఇంబు, నెయ్యమి, నెయ్యము, గొనబు, హారువు, గోవ, ప్రన్నన, చిన్నరిపొన్నరి, చిని, ఒప్పిదము, తీపు, బెడఁగు అన మనోహరము పేళ్ళు.

క. భువిలోన శేవ రాణయు
రవణను పోడిమియు పోఁడి రమణయువలపుల్
హావణున విన్నాణమును స
లువునానగు నంచితాఖ్యలును మురవైరీ. 99

శేవ, రాణ, రవణ, పోఁడిమి, పోఁడి, రమణ, వలను. హావణి, విన్నాణము, నలువు అన అంచితమునకుఁ పేళ్ళు.

సీ. ఎనయు నందును కూడు నెయిదు దూఁకొనునగు
నడరు రక్కొను మూఁడు హత్తు నత్తు
నుడ్డాడెలయు చొప్పడొలయు తొడరు తేరు
చెందొనరును కూరు నొందు నొదవు
తన్కు తనుకు పన్ను దనుకు మేకొను నూను
పాటించు తలకొను పడయు పొఱయు
పొరయు కుదురు కను బెరయు పొందును బెర
కొఱలు పైకొను నొట్టుదొఱయు పొనరు
గీ. ముడివడును మొలతెంచును మొనయుతొట్ట
గిల్లు పన్నుపడును నివ్వటిల్లు కలుఁగు
ననఁగ ప్రాపించుటకు పేళ్ళు తెనుఁగునందు
గలిగె కందాంగ భవభంగ ఖగతురంగ. 100

ఎనయు, అందు, కూడు, ఎయిదు, దూఁకొను, అగు, అడరు, రక్కొను, మూఁడు, అత్తు, హత్తు, ఉడ్డాడు, ఎలయు, చొప్పడు, ఒలయు, తొడరు, తేరు, చెందు, ఒనరు, కూరు, ఒందు, ఒదవు, తనుకు, తన్కు, పన్ను, దనుకు, మేకొను, ఊను, పాటించు, తలకొను, పడయు, పొఱయు, పొరయు, కుదురు, కను, బెరయు, పొందు, బెర, కొఱలు, పైకొను, ఒట్టు, దొఱయు, పొనరు, ముడివడు, మొలతెంచు, మొనయు, తొట్టగిల్లు, పన్నుపడు, నివ్వటిల్లు, కలుఁగు అన ప్రాపించుటకు పేళ్ళు.

గీ. ననుచునాఁగను తీపారుననఁగ సొగియు
ననఁగ హారువన నింపితమన నభీష్ట
మునకు పేళ్ళు వెల్లాటకమును వెలడియు
వెల్లడియన ప్రసిద్ధికి పేళ్ళు వెలసె. 101

ననుచు, తీపారు, సొగియు, హరువు, ఇంపితము అన అభీష్టమునకు బేళ్ళు. వెల్లాటకము, వెలడి, వెల్లడి అనఁగా ప్రసిద్ధికి పేళ్ళు.

పంచపాదిగీ. అమరు నలరారు నొప్పారు నలరు తలరు
పొసఁగు నెలరారు నిగుడును పోలు తనరు
పొలుపొనరు తవణిల్లొప్పు పొల్పును పొస
రారును రహించు రాణించునఁనఁగ పూజ్య
మునకు బేళ్ళొప్పె మానిహృద్వనజభృంగ. 10

అమరు, అలరారు, ఒప్పారు, అలరు, తలరు, పొసఁగు, ఎలరారు నిగుడు, పోలు, తనరు, సొలుపు, ఒనరు, తవణిల్లు, ఒప్పు. పొల్పు, పొస రారు, రహించు, రాణించు అన పూజ్యమునకు బేళ్ళు.

సీ. ఈడేరుననఁగను మూఁడను నెక్కన
కొనసాగునన తలకూర్చుననఁగ
నెఱవేరుననఁగను నివ్వటిల్లనఁగఁ జే
కూఱుననంగ చేకుఱునన తల
కూడుననఁగ సమకూడుననఁగ సమ
కూరుననఁగ దొరకొనుసన నొడ
గూడుననఁగ నొనగూడుననంగ ప్రా
బడుననంగను నెఱపడుననంగ

గీ. నలవడుననఁగ ననువుపడనఁగను సమ
కట్టనఁగ ముగియును కడముట్టునఁగ

నివ్వటిలునాఁగ భువిలోన నెగడె తెలుఁగు
నందు సిద్ధించుటకుపేళ్ళు కందమూర్తి. 103

ఈడేరు, మూఁడు, ఎక్కు, కొనసాగు, తలకూర్చు, నెఱవేఱు, నివ్వటిల్లు, చేకూఱు, చేకుఱు, తలకూడు, సమకూడు, సమకూరు, దొరకొను, ఒడగూడు, ఒనగూడు, ప్రాబడు' నెఱిపడు, అలవడు, అనువుపడు, సమకట్టు, ముగియు, కడముట్టు, నివ్వటిల్లు అనఁగా సిద్ధించుపేళ్ళు.

గీ. సజ్జకట్టును ముస్తీదు సజ్జ యాయి
తంబు నాయిత్తమనఁగ సిద్ధంబుపేళ్లు
పన్ను సమకట్టు నాయితపఱచు ననువు
పఱచు నలవడునన సిద్ధపఱచుపేళ్లు. 104

సజ్జకట్టు, ముస్తీదు, సజ్జ, ఆయితము, ఆయిత్తము అన సిద్ధముపేళ్ళు. పన్ను, సమకట్టు, అయితపరుచు, ఆనువుపరుచు అన సిద్ధపరుచుపేళ్ళు.

గీ. ఒప్పు చక్కఁబడును గిట్టు నురువడు పొసఁ
గైరకొను నెఱవేరును తీరు నెఱయు
ననఁగ ననుకూలమగు నాహ్వయములు సడ్డ
అక్క అపనితీఱమియు కార్యంబుపేళ్లు. 105

ఒప్పు, చక్కఁబడు, గిట్టు, ఉరువడు, పొసఁగు, అయిరకొను, నెరవేఱు, తీరు, నెఱయు అన కార్యానుకూల్యమగుటకుపేళ్ళు సడ్డ, అక్కర. పని, తీరమి అన కార్యముపేళ్ళు.

క. పుడమిని దృశ్యమగుట కగ
పడునన నగ్గపడు నగ్గ పాటనగను కో
ల్పడునన కోలుపడఁన కను
పడునన పేళ్లొప్పె ఘోర పాతకనాశా. 106

అగపడు, అగ్గపడు, అగ్గపాటు, కోల్పడు, కోలుపడు, కనుపడు. అన దృశ్యమగుటకు పేళ్ళు.

ఆ॥ వె॥ తారకాణయనఁగ తార్కాణయనఁగను
కరియనంగ తారకాణమనఁగ
నగ్గము సరిదాకుఁన గుఱియనఁగ దృ
ష్టాంతమునకు పేళ్లు సారసాక్ష. 107

తారకాణ, తార్కాణము, కరి, తారకాణము, అగ్గము, సరిదాకు, గుఱి అనఁగా దృష్టాంతము పేళ్ళు.

క. వనజాక్ష యుపాయముపే
ళ్ళైనరెనుపమవలను వజ్జ యొరపును కీల్ నె
ప్పును మేవడి తెరకువ యి
మ్మును మఱిదీమసము వైన ముచు వెరవనఁగన్. 108

ఉపమ, వలను, వజ్జ, ఒరపు, కీలు, నెప్పు, మేవడి, తెరకువ, ఇమ్ము దీమసము, వైనము, వెరవు అన ఉపాయము పేళ్ళు,

క. ధారుణి వయ్యాళియు నసి
వారును చరలాట మీరు వా అబిసీలున్

స్వారి వయాళి మలయిక ప
చేరమన విహారమునకుఁ జెల్లె మురారీ. 109

వయ్యాళి, అసివారు, చగిలాటము, ఈరువాలు, అబిసీలు, స్వారి వయాళి, వలయిక, పచేరము అన విహారము పేళ్ళు.

సీ. క్రుమ్మరుననఁగను క్రుమ్మరిల్లనఁగను
కుమ్మరుననఁగను త్రిమ్మరనఁగ
పోలయుననంగను పొలసాడుననఁగను
మట్టాడుననఁగను మసలుననఁగ
మిట్టాడుననఁగను మిడుకుననంగను
చెరలాడుననఁగను తిరుగుననఁగ
నడయాడునన తారనంగను పరఁగన
మెలగుమెలంగన నలరె సంచ
గీ. రించుటకు బేళ్లగును విహరించుటకును
దనరె యట్టాడు చెరలాడుననఁగ భువిని
మలయునన మెలకువయన పొలయికయన
నలరె సంచారమునకభిఖ్యలు మురారి. 110

క్రుమ్మరు, కుర్మిమ్మరిల్లు, కుమ్మరు, త్రిమ్మరు, పోలయు, పొలసాడు, మట్టాడు, మసలు, మిట్టాడు, మిడుకు, చెరలాడు, తిరుగు, నడయాడు, తారు, పరఁగు, మెలగు, మెలంగు, అనఁగా సంచరించు పేళ్ళు. అట్టాడు, చెరలాడు అన విహరించు పేళ్ళు మలయు, మెలఁకువ, పొలయిక అనఁగా సంచారము పేళ్ళు.

గీ. అణఁకువయు కులుమట్టంబు నడఁకువయును
మందటము మేవడియు నతిమందుపేళ్లు
జరగె తెక్కలిపాటు విపత్తుపేరు
నిచ్చలం బప్పసంబన నిత్యమునకు. 111

అణఁకువ, కులుమట్టము, అడఁకువ, మందతట, మేవడి అన విన్నపము పేళ్ళు. తెక్కలిపాటు అన విపత్తుపేరు. నిచ్చలము, అప్పసము అన నిత్యము పేళ్ళు.

గీ. నేయమన చక్కటియనంగ నెఱియనంగ
న్యాయమున కాహ్వాయము లవనాయమనఁగ
నన్నెమన నపపాడినా నమరెనాహ్వా
యంబు లన్యాయమునకు విహంగతురగ. 112

నేయము, చక్కటి, నెఱి అన న్యాయముపేళ్ళు అవనాయము, అన్నెము, అపపాడి అన అన్యాయముపేళ్ళు.

సి. కసమసయనఁగను కసిమసియనఁగను
కళవళమనఁగను కపరమనఁగ
తడవాడుననఁగను తత్తఱమనఁగను
జూకించుననఁగను జూఁకయనఁగ
తొట్రుపాటనఁగను తొసఁకన తొట్రిన
బమ్మెరపోకనా బమ్మెరయన
సంబరంబనఁగను సంభ్రమనంగను
మెలపన క్రేటన మేల్పనంగ

గీ. పదటమన చిడిముడినాఁగ పదటనాఁగ
తమకమన తికమకయన తత్తఱయన
తోడియనఁగ డిగ్గనయనంగ తోందరయన
సంభ్రమముపేళ్లుజెల్లెను సారసాక్ష. 113

కసమస, కసిమసి, కళవళ, కపరము, తడవాడు, తత్తఱపు, జూకించు జూఁక, తోటుపాటు, తోనఁకు, తొట్రు. బమ్మెరపోక, బమ్మెర, సంబరము, సంబ్రము, మెలపు, క్రేఁటు మెల్పు, పడటము, చిడిముడి, పదటు. తమకము, తికమక, తత్తఱ, తోడి, దిగ్గన, తోందర అన సంభ్రమముపేళ్ళు.

క. తడఁబడు దిమ్మయు ది[illegible]మ్మను
తడఁబాటును వీడువడును తట్టాడును వీ
డ్వడు నివ్వెఱ నివ్వెఱఁగు వె
గడు తబ్బిబు నివ్వెరయన గను భ్రాంతికినా. 114

తడఁబడు, దిమ్మ, దిమ్ము, తడఁబాటు, వీడువడు, తట్టాడు, వీడ్వడు నివ్వెఱ, నివ్వెఱఁగు, వెగడు, తబ్బిబు, నివ్వెర అన భ్రాంతికిపేళ్ళు.

సీ. బాతళించనఁగ నబ్బాలాడుననఁగను
తడబడుననఁగను తొడరుననఁగ
బొమ్మరవోవన బొమ్మరిల్లన బుడి
వడునన చిట్టులు వొడచుననఁగ
తత్తఱపడునన తేఱలస తలరన
క్రాలనక్కెరలస బ్రమయుననఁగ

తొట్రుల్లుననఁగను తొడివడుననఁగను
సంభ్రమించుటపేళ్లు జగతినొప్పె
గీ. యలపడన నలవాటన నబ్బెసమన
నామకంబులభ్యాసంబునకును పొన్న
యనఁగ పొనయన దృగ్గోచరాఖ్యలాంధ్ర
మం దసడ్డ యశ్రద్ధాఖ్య కంద దేహ. 115

బాతళించు, అబ్బాలాడు, తలఁబడు, తొడరు, బొమ్మరవోవు, బమ్మరల్లు, బుడివడు, చిఱ్ఱులువడచు, తత్తఱపడు, తఱలు, క్రాలు, కెరలు, భ్రమయు, తొట్రిల్లు, తొడివడు అన సంభ్రమించు పేళ్ళు అలపడు, అలవాటు అబ్బెసము అన అభ్యాసము పేళ్ళు పొన్న పొన అన దృగ్గోచరము పేళ్ళు ఆసడ్డ అన అశ్రద్ధ పేరు.

ఉ. తునియయనంగ బిల్లయన తుండన వ్రక్కయనంగ ముక్కయ
న్నను మఱితూటనా మురియనాఁగను తుండెమనంగ తుండనా
దునుకయనంగ వ్రయ్యయన త్రుంపుడనంగను తుండమన్న త్రుం
పనఁగను పేళ్లు ఖండమునకయ్యె భవాంబ్ధితరీపదంబుజా. 116

తునియ, బిల్ల, తుండు, వ్రక్క, ముక్క, తూఁట, మురియ, తుండెము, తుండ, తునుక, వ్రయ్య, త్రుంపుడు, తుండము, త్రుంపు, అనఁగా ఖండము పేళ్ళు.

క. పలుకులు తుందునుకలు చిదురు
పలు తుత్తునియలును చిదురుపలు మఱి తుండు

న్కలు నలివలిలు చిదురలన
నలరె సుసూక్ష్మశకలముల కాఖ్యలు శౌరీ. 117

పలుకులు, తుందునకలు, చిద్రుపలు, తుత్తునియలు, చిదురుపలు, తుందున్కలు, అలివరలు, చిదుకలు అన సుసూక్ష్మశకలము పేళ్ళు.

గీ. చిదుకుపయనంగ రవనాఁగ చిదురనాఁగ
నణువుపేళ్లు; పొడియు సురుమనఁగ నుఱుము
నాఁ దుమురన చూర్ణంబు; చూర్ణంబుసేయు
పేళ్లు నుఱుమాడు నుఱుమన వెలసె శౌరి. 118

చిదురుప, రవ, చిదురఅన అణువు పేళ్ళు. పొడి, సురుము, నుఱుము, తుమురు అన చూర్ణము పేళ్ళు. నుఱుమాడు, నురుము అన చూర్ణము సేయు పేళ్ళు.

గీ ఇండె చీలక చీరిక యిడుపు పాయ
పరియ వ్రప్పును బ్రద్దయు పఱియ యనఁగ
దనరె నాస్ఫోటనముపేళ్లు; తునుకలగును
త్రుంగునన ఖండములగుటతోఁచె పేళ్లు 119

ఇండె, చీలిక, చీరిక, ఇడుపు, పాయ, పరియ, వ్రప్పు, బ్రద్ద, పఱియ అన ఆస్ఫోటనము పేళ్ళు. తునుకలగు, త్రుంగు అన ఖండములగు పేళ్ళు.

గీ. తెగుచు మురియును ఖండితమగుటకొప్పె
వెదకు తడవుడు నెమకును వెతకు వెనకు

నరయుననఁగ నన్వేషించుబరగె; నెండు
ననఁగ శుష్కించుటకుపేరు దనుజవైరి. 120

తెగు, మఱియు అన ఖండితమగుపేళ్ళు. వెదకు, తడవుదు, సెమకు, వెతకు, వెనకు, అరయు అన అన్వేషించుటకుఁ పేళ్ళు ఎండు అన శుష్కించుటకుపేరు,

గీ. కలిగెబహువచనమున శుష్కంబుపేరు
నరవరలనంగజెల్లె నౌ; నలదు కలుకు
మేఁగు పూయను మేఁగును మ్రేవనంగ
నలరె లేపనమునకాఖ్య లంబుజాక్ష. 121

అరవరలు అన బహువచనమున శుష్కంబుపేరు. అలదు, కలుకు, మేఁగు,పూఁయు, మ్రేఁగు, మ్రేవు అన లేపనముపేళ్ళు.

గీ. అలముఁకొను క్రమ్ము పురి యఱు మలయు లాచు
కలయు పురికొను పైకొను కవియు తఱుము
కమియు డీకొను నిగు డఱుక్రిమ్మనంగ
నాక్రమణమునకాఖ్యలౌ నంబుజాక్ష. 122

అలముకొను, క్రిమ్ము, పురి, అఱుము, అలయు, లాచు, కలయు, పురికొను, పైకొను, కవియు, తఱుము, కమియు, డీకొను, నిగుడు, అఱు, క్రిమ్మ, అన ఆక్రమణముపేళ్ళు.

క. అలమనఁగ కమియుననగా
నలముకొనన కవియుననఁగ నఱుక్రమ్మనఁగం

గలయునన సక్తసుగుపే
ళ్లలరె; యసము చనువనంగ ననురాగంబా. 123

అలము, కమియు, అలముకొను, కవియు, అరుక్రమ్మ, కలయు అన సక్తమగుపేళ్ళు. అసము, చనువు అన అనురాగముపేళ్ళు.

గి. అలవి తరము వసము తలమనఁగ శక్య
మునకభిఖ్యలు; పసపోవునన వసపడు
ననఁగ శక్యమగుటసంజ్ఞ; యరిది డెప్ప
రంబు తలముదప్పన నశక్యంబుపేళ్లు. 124

అలవి, తరము, వసము, తలము అన శక్యమునకుపేళ్ళు. పసపోవు వసపడు అన శక్యమగుటపేళ్ళు.అరిది, డెప్పరము, తలముదప్పు అన అశక్యముపేళ్ళు.

క. వనరుహాలోచన! యవఘళ
మన పొలపంబన పిసాళి యన పంచారం
బన కారాటయనఁగ పస
రన నెరపన వ్యాపనమున కాఖ్యలు శౌరీ. 125

అవఘళము, పొలపము, పిసాళి, పంచారము, కారాట, పసరు, నెరపు అన వ్యాపనముపేళ్ళు.

సీ. ఒలయును కడలొత్తు కలఁగొను చెరలాడు
చిందును పసరించు జీరువారు

నిగిడాఱు సోమించు నిగుడు వ్రొంపిరివోవు
వెదజల్లు మట్టాడు వెల్లివిరియు
తీఁగెలువాఱును తివురుకట్టును విజ్జ
తొట్టును నివ్వటిల్ తొట్టుకొనును
పరఁగు ఱంపిలు పర్వుపఱఁగు పరవు తార
సిల్లు సోలయు పిక్కటిల్లు ప్రబ్బు

గీ. బలకరించు కడలుకొను మలయు బెలయు
బెరయు సందుకొనును వెలవిరియు నెరయు
విరియఁబాఱుననంగను వెలసియొప్పె
నాంధ్రమున ప్రసరించుట కాఖ్యలగుచు. 126

ఒలయు, కడలొత్తు, కలఁగొను, చెరలాడు, చిందు, పసరించు, జీరువాఱు, నిగిడాఱు, సోమించు, నిగుడు, వ్రొంపిరివోవు, వెదజల్లు, మట్టాడు, వెల్లివిరియు, తీఁగెలువాఱు, తివురుకట్టు, విజ్జు, తొట్టుఁ నివ్వటిలు, తొట్టుకొను, పరఁగు, ఱంపిలు, పర్వు, పరఁగు, పరవు, తారసిల్లు, సోలయు పిక్కటిల్లు, ప్రబ్బు, బలకరించు, కడలుకొను, మలయు, బెలయు, బెరయు, సందుకొను, వెలివిరియు, నెరయు, విరియఁబాఱు అన ప్రసరించుటకు పేళ్ళు.

గీ. క్షితిని నెరపన వ్యాపింపసేయుటౌను;
కంచుమించనఁగా పటాపంచమనఁగ
నా పటాపంచయనన భిఖ్యలు నగోచ
రంబునకుఁజెల్లె మునిపక్ష యంబుజాక్షు. 127

నెరపు అన వ్యాపింపజేయుటకు పేర్లు కంచుమించు, పటాపంచలు, పటావంచ అన అగోచరము పేళ్ళు.

క. ఆరతియనఁగా మంగళ
హారతియు నివాళి మంగళారతియనఁగన్
హారతియు నివాళికయన
నీరాజనమునకుఁ బేళ్లు నెగడు ముకుందా. 128

ఆరతి, మంగళహారతి, నివాళి, మంగళారతి, హారతి, నివాళిక అన నీరాజనము పేళ్ళు.

క. ఉదియయు నుద్దియు కడఁకయు
కదలికయును తొడరు కణఁత గమకమనంగన్
కదలునన నెత్తికోలన బొదలెను
యత్నంబుపేళ్లు భుజగశయానా. 129

ఉదియ, ఉద్ది, కడక, కదలిక, తొడరు, కణఁత, గమకము, కదలు ఎత్తికోలు అన యత్నముపేళ్ళు.

పంచపదిగీ॥ కొనకొనును దొరకొను తలకొనును తివురు
గొనకొనును పయికొను గుఱికొను గొదకొను
తఱిఁగొనును కడఁగు గుంకించు పెఱుఁగు పెటనఁ
బెట్టుతొడ రెత్తికొను నొడికట్టును గమ
కించు ననఁ బేళ్లు జెల్లు యత్నించుటకును. 130

కొనకొను, దొరకొను, తలకొను, తివురు, గొనకొను, పైకొను, గుఱికొను, గొదకొను, తఱిఁగొను, కడఁగు, గుంకించు, పెఱుఁగు, పెటనబెట్టు, తొడరు, ఎత్తికొను, ఒడికట్టు, గమకించు అన యత్నించుటకు పేళ్ళు.

గీ. వసుధ నవచాట మేమరుపాటు నదిరి
పాటదురుగడ యద్దిరిపాటనంగ
నగు నకస్మాత్తునకు పేళ్లు. నపరిమితము
నకు నవారి యవ్వారియనంగ శౌరి. 131

అవచాటము, ఏమరుపాటు, అదిరిపాటు, అదురుగడ, అద్దిరపాటు అను ఆకస్మికము పేళ్ళు. అవారి, అవ్వారిఅన అపరిమితము పేళ్ళు.

గీ. ఆదుకొనుమనన పాటించుననఁగ నాల
కించు నాలించునన నాదరించు పేళ్లు
గరగరని గరగరకయు గరగరయును
వెలదియన నిర్మలము పేళ్లు వేదవేద్య. 132

ఆదుకొను, పాటించు, ఆలకించు, ఆలించు అన ఆదరించు పేళ్ళు గరగరని. గరగరక, గరిగర, వెలది అనఁగ నిర్మలము పేళ్ళు.

సీ. గారాబమనఁగను గఱువమనఁగ గొప్ప
తనమనఁగను దొడ్డతనమనంగ
గారవంబనఁగను గారామనఁగ నుబ్బ
కంబన వాసినా గారమనఁగ
పెరిమెయనంగను పెంపన పెమ్మెనా
మలపనంగను మించుదలయనంగ
మించుననంగను మిండఁడనఁగ బటా
బూరమనంగను గారబమన

గీ, మేలిమియనంగ లావన మెండనంగ
దళమనంగను దొడ్డనా దళసరియన
పంతనంగను లంబనఁ బరగెపేళ్లు
గౌరవమునకు తెనుఁగున కమలనాభ. 133

గాగాబము, గఱుపము, గొప్పతనము, దొడ్డతనము, గౌరవము, గారాము, ఉబ్బకము, వాసి, గారము, పెరిమె, పెంపు, పెమ్మె, మలపు, మించుదల, మించు, మిండఁడు, బిఁగాబూరము, గారబము, మేలిమి, లావు, మెండు, దళము, దొడ్డ, దళసరి, పంతు, లంబు అనఁగా గౌరవము పేళ్ళు.

క. గనుపయన గఱువయన పఱి
యన మలచమనంగ గొప్పయన పెడయన దొ
డ్డన దొడ్డనాఁగ రపణం
బన దండియనంగ నాఖ్య లగు ఘనమునకున్. 134

గనుప, గఱువ, పఱి, మలచము, గొప్ప, పెడ, దొడ్డు, దొడ్డరపణము దండి అన ఘనమునకు పేళ్లు.

గీ. ఆలమును కన్నడయు మందమేలమనఁగ
క్రేణిసేయును క్రేడించు కేరడమన
కన్నళవు తెగడన నుపేక్షకునభిఖ్య
లగు; సరకు సడ్డయనఁగ లక్ష్యమునకౌను. 135

ఆలము, కన్నడ, మందెమేలము, క్రేణిసేయు, క్రేడించు, కేరడము. కన్నవు, తెగడు అన ఉపేక్షకు పేళ్ళు. సరకు, సడ్డ అన లక్ష్యము పేళ్ళు

గీ. ఉరవనంగ నుఱవునాఁగ నుచితమలరె
నిలువడియు మంచినడతయు నిల్వాడియన
సచ్చరితమయ్యె; నిడుగడ నుచ్చరింప
తెలుఁగున ననూయ పేరగు జలజనాభ. 136

ఉరవు, ఉఱవు అన ఉచితమునకు పేళ్ళు. ఇలువడి, మంచినడత, ఇల్వాడి అన సచ్చరిత్రకు పేళ్ళు. ఇడుగడ అన అనూయ పేళ్ళు.

గీ. తలఁపనఁగను జ్ఞప్తికిదనరె నావ
పాఱుననఁగను జ్ఞప్తికివచ్చుపేరు
నుక్క యుబ్బయు వావిరి యుమ్మయనఁగ
నూష్మమునకు నభిఖ్యలౌ సురగశయన 137

తలపు అన జ్ఞప్తికి పేరు. ఆవపాఱు అన జ్ఞప్తికివచ్చు పేరు. ఉక్క, ఉబ్బ, వావిరి, ఉమ్మ అనఁగా ఊష్మమునకు పేళ్ళు

క. ఇమిడికయును కుదిరిక వే
డము పొందిక యొనరు సంగడం బొమ్మిక పొం
కము చేరిక యావటమనఁ
గ్రమమున ననుగుణము పేళ్లు కర్బురచేలా. 138

ఇమిడిక, కుదిరిక, వేడము, పొందిక, ఒనరు, సంగడము, ఒమ్మిక, పొంకము, చేరిక, ఆవటము అన అనుగుణము పేళ్ళు.

గీ. ఇదిగొ తీసికొనన నింక యిందమనఁగ
నగు నిదం గ్రాహ్యమున కాఖ్యలయ్యె సీత

యీనుటయు నీనికయనంగ నిలపశుప్ర
సూతిపేళ్లగు మునిపాల సుగుణశీల 139

ఇదుగొతీసుకొ, ఇందము అన ఇదం(గాహ్యమునకు పేళ్ళు. ఈఁత, ఈనుట, ఈనిక అన పశుప్రసూతికి పేళ్ళు,

క. ఇసడిల్లు కళాసించుచు
విసుగును వేసారు డయ్యు వేసరు డయ్యుఁ
విసుమాలన భవహాతసా
హాస నిర్వేదించుపేళ్లు నలరె తెనుఁగునఁ 140

ఇసడిలు, కళాసించు, విసుగు, వేసారు, వేసగు, డయ్యు, డయ్యు విసుమాలు అన నిర్వేదించుటకు పేళ్ళు.

సీ. ఈడేఱు నెచ్చిరి ల్లెచ్చిర్లు కొనలిడు
రెక్కొను కొనలొత్తు నిక్కు నిట్ట
యేదును తలయెత్తు నెచ్చిఱు నొదలును
కోల్కొను కొనసాగు కోలుకొనును
రక్కొను పురడించు పిక్కటిల్లు రహించు
పొంపఱవోవును పొటకరించు
పొదలు పురాయించు పొదలాడు పెంపగు
ప్రదలు మూరింబోవు ప్రబ్బు నెగడు

గీ. హెచ్చినలు అంపిలును పెరు గెదగు తీఁగ
నాగు రెక్కోలు రేకెత్తు సరగు తొంగ

లించు రూపగు మఱియు రాణించు ననఁగ
వెలసె వర్ధిల్లుటకు పేళ్లు వేదవేద్య. 141

ఈడేలు, ఎచ్చిరిల్లు, ఎచ్చర్లు, కొనలిడు, రెక్కొను, కొనలొత్తు, పొక్కు, నిట్టవేదు, తలయెత్తు, ఎచ్చిలు, ఒదలు, కోల్కొను, కొనసాగు, నిలుకొను, రక్కొను పురడించు, పిక్కటిల్లు, రహించు, వొంపిరివోవు, పోటకరించు, పొదలు, పురాయించు, పొదలాడు, పెరపగు ప్రదలు మూరి, సోవు, ప్రబ్బు, నెగడు, హెచ్చిలు, అంపిలు, పెరుగు, ఎదుగు, తీఁగసాగు, రెక్కలు, రేకెత్తు, సరగు, తొంగలించు, రూపగు. ఉరాణించు, రూ॥ ఉర ణించు అన వర్ధిల్లు పేళ్ళు.

గీ. హెచ్చనఁగ పొదలికయన నెచ్చనఁగ
వర్ధనముపేళ్లు; చేగ చేవయన సార
మౌను; బెండన నిస్సారమౌను మఱియు;
మైవడియు నియ్యకోలు సమ్మతికిపేళ్లు. 142

హెచ్చు, పొదలిక, ఎచ్చు అన వర్ధనము పేళ్ళు. చేగ, చేవ అన సార మునకు పేళ్ళు. బెండు అన నిస్సారము పేరు. మైవడి, ఇయ్యకోలు అన సమ్మతికి పేళ్ళు.

గీ ఇచ్చగించన క్రోలన నియ్యఁగొనన
నియ్యకోలన మేకొను నిచ్చఁగొనున
నంగ మెయికొను నొడఁబడునాఁగ సమ్మ
తించుటకుపేళ్లు దనరెను దీనపాల. 143

ఇచ్చగించు, క్రోలు, ఇయ్యఁగొను, ఇయ్యకోలు, మేకొను, ఇచ్చఁ గొను, మెయికొను, బడఁబడు అన సమ్మతించు పేళ్ళు.

గీ. ఇలను సందుకొను పరిగ్రహించుటలరె;
నీఱుతాఱులు మొఱకొను కాఱు చిడిపి
పరుసమును బెట్టిదము గొడ్డ పలుసమనఁగ
పరుషమునకునభిఖ్యలు పరమపురుష. 144

సందుకొను అన పరిగ్రహించు పేరు. బ॥ ఈఱుతాఱులు, మొఱకు కాఱు, చిడిపి, పరుసము, బెట్టిదము, గొడ్డ, పలుసము అన పరుషమునకు పేళ్ళు

చ. కడిఁదియనంగ మొప్పియయు కక్కసయుం గటుకన్న
మొప్పెనాఁ
జడమున బిర్సనం గరకసా బిరుసుం దురుసన్న పెల్చని
గ్గడి గడుసన్న బెట్టిదము కక్కరముం బిఱుసన్న గట్టినాఁ
బెడిదము గ్రక్కసంబనఁగ పేళ్లలలో కఠినంబునకుం హరీ. 145

కడిఁది, మొప్పియ, క్రక్కస, కటు, మొప్పె, జడము, బిర్స, కరకసా, బిరుసు, దురుసు, పెల్చ, నిగ్గడి, గడుసు, బెట్టిదము, కక్కరము, బిఱుసు, గట్టి, బెడిదము, గక్కసము అనఁగా కఠినమునకు పేళ్ళు.

క. జవరన నయగారంబును
నవకంబును మెత్తపాటు నొరును మెదువుం
మవము మవ్వము మెత్తన
నవురనియనఁగా మృదుత్వనామములు హరీ. 146

జవరన, నయగారము, నవకము, మెత్తపాటు, నొరు, మెదువు, మవము, మవ్వము, మెత్తన, నవురు అన మృదుత్వము పేళ్ళు.

క. చెమ్మయు తడి పంకెనయన
తెమ్మయు నీమిరియు చొదుకు తేమయనంగం
నెమ్మన పదనన నార్ద్ర
త్వమ్మునకు నభిఖ్యలగును దనుసుతవైరీ. 147

చెమ్మ, తడి, పంకెన, తెమ్మ, ఈమురి, చొదుకు, తేమ, నెమ్మ, పదను అనఁగా ఆర్ద్రత్వమునకు పేళ్ళు.

గీ. వాఁక నెరి యీఁఱతాఁఱలు వక్కరంబు
నంకరయు నెఱి మలకనా వక్రమునకు
దనరె; నున్నన నునుపు నిద్దంబు నున్పు
మఱియు నిద్దాయనంగను మసృణమగును. 148

వాఁక, నెరి, బ॥ ఈఱతాఱలు, వక్కరము, పంకర, నెఱి, మలక అన వక్రమునకు పేళ్ళు. నున్నన, నునుపు, నిద్దము, నున్పు, నిద్దా అన మసృణము పేళ్ళు. మసృణము.

క. వరగిరిధర యీఁఱంబు గు
మురు దప్పము దళము దడము మొల్లమియును పొం
పిరియును కద్దుము కాఱు గు
బురు దట్టంబనఁగ సాంద్రమునకు నభిఖ్యల్. 149

ఈఱము, గమురు, దప్పము, దళము, దడము, మొల్లమి, పొంపిరి, కద్దుము, కాఱు, గుమురు, దట్టము అన సాంద్రమునకు పేళ్ళు.

గీ. ఎత్తరవు తనరుపు కొవు రెత్తరంబు
వీక యెగుడు పొడుగు నిక్క వీకు క్రెళ్లు
మిట్ట మిడియు ను తాణియు మిట్టు నిక్క
డనఁగ నున్నతమున కాఖ్యలౌను శౌరి. 150

ఎత్తరవు, తనరవు, కొవురు, ఎత్తరసు, వీఁక, ఎగుడు, పొడుగు-
నిక్కు, వీకు, క్రెళ్ళు, మిట్ట, మిడి, ఉతాణి, మిట్టు, నిక్కుడు అన ఉన్న
తమునకు పేళ్ళు.

క గుండ్రనయన బటువనఁగా
గుండ్రంబన వట్రయనఁగ గుడుసును వట్రం
బుఁగ్రంబన వట్రువయన
గుండ్రయనఁగ వర్తులంబు కుంజరవరదా. 151

గుండ్రన, బటువు, గుండ్రము, వట్ర, గుడుసు, వట్రము, ఉండ్రము
వట్రువ, గుండ్ర అన వర్తులము పేళ్ళు.

గీ. కాపుగడ యుక్కణము కుయ్యి కావలియును
మనుపు బలకరమును కుయి తొనయనంగ
పొసఁగె రక్షణమునకును; ప్రోచు ప్రోది
ప్రోవనఁగ పోషణముపేళ్లు పుణ్యచరిత. 152

కావుగడ, ఉక్కణము, కుయ్యి, కావలి, మనుపు, బలకరము, కుయి
తొన అన రక్షణపేళ్ళు. ప్రోచు, ప్రోది, ప్రోవు అన పోషణము పేళ్ళు.

గీ. సామజావన యోమన సాఁకుననఁగ
ప్రోదిగొనుఁన కాఁచునాఁ బ్రోదిసేయు
ననఁగ రక్షించుపేళ్లొప్పె నాంధ్రభాష;
నుల్లఱింబనఁగ సహింపనొల్లనిదియు. 153

ఓము, సాఁకు, ప్రోదిఁగొను, కాచు, ప్రోదిసేయు అన రక్షించిపేళ్ళు. ఉల్లఱిసు అన సహింపరానిదానిపేరు.

క. జడనిధి శయనా దొరలును
కెడయికయును డుల్లు త్రెళ్ళు కెడవును డులుచుం
గెడయును చిందును డొల్లును
పడు రాలును తొరఁగుననఁగ పతనము పేళ్లౌ. 154

దొరలు, కెడయిక, డుల్లు, త్రెళ్ళు, కెడవు, డులుచు, కెడయు చిందు, డొల్లు, రాలు, తొరఁగు అన పతనముపేళ్ళు.

క. విడివోవనఁగా యీడన
సడలన నూడన ప్రిదులన జాఱుననంగన్
విడివడుననంగ నగులనఁ
దొడరె గళదభిఖ్యలవని తోయజనాభా. 155

విడివోవు, ఈడు, సడలు, ఊడు, ప్రిదులు, జాఱు, విడివడు, అగులు అన జారిపడుటకుపేరు.

గీ. ఉట్టనఁగ తొంగళించన నురలన తొరఁ
గనఁగ గీలన తొట్టన చినుకన దిగు
వాఱనంగ జల్లించన కాఱసంగ
జొబ్బిలనఁగ స్రవించుచో సుందరాంగ. 156

ఉట్టు, తొంగళించు, ఉరలు, తొరఁగు, గీలు, తొట్టు, చినుకు దిగువాఱు, జల్లించు. కాఱు, జొబ్బిలు అన స్రవించు పేళ్ళు.

గీ. విరియఁబాఱును విడు వీడు విరియు వదలి
పడుననఁగ పేళ్లను ముక్తపాతమునకు;
నుజ్జనంబన తఱలన నులుచు విడుపు
నా నురువు నులుపన మోచనంబు శౌరి. 157

విరియఁబాఱు, విడు, వీడు, విరియు, వదలిపడు అన ముక్తపాతము పేళ్ళు. ఉజ్జనము, తఱలు, ఉలుచు, విడుపు, ఉరువు, ఉలుపు అన మోచనము పేళ్ళు.

క. వసథిశయన వదలన వ
ద్దన మానన విడువన వదులస మామాయ
న్నను మానుమానసంగను
తెసుఁగున త్యజియించుపేళ్లు తెల్లమియయ్యెన్. 158

వదలు, వద్దు, మాను, విడువు, వదులు, మామా, మానుమాను అన వర్జించు పేళ్ళు.

గీ. ఇలను జీరాడు తారాడు నీదులాడు
జీరులాడు వ్రేలాడన చెలఁగె లంబి
తమునకాఖ్యలగుచు; హస్తతాడనమున
కలరె చప్పట్లు కేకిసలనఁగ శౌరి. 159

జీరాడు, తారాడు, ఈదులాడు, జీరులాడు, వ్రేలాడు అన లంబితమునకు పేళ్ళు. చప్పట్లు, కేకిసలు అన హస్తతాడనము పేళ్ళు.

క. ఉలకనయన చులకనయన
నెలిదము నేలిదము నులక యెల్లిదమనఁగన్
సుళువన సన్ననయనఁగ
సులభమున కభిఖ్యలయ్యె సూర్యవనపదా. 160

ఉలకన, చులకన, ఎలిదము, ఏలిదము, ఉలక, ఎల్లిదము, సుళువు సన్నసన అన సులభము పేళ్ళు.

గీ. అగవనఁగ కొఱయనఁ బెరుకనఁగ వెంట
యనఁగ చక్కటునాఁ బ్రయోజనము పేళ్లు;
నాగడంబన తీఁపురమన నవగడ
మనఁగ నప్రయోజనమున కాఖ్యలలరె. 161

అగవు, కొఱ, బెరుకు, వెంట, చక్కటి అన ప్రయోజనము పేళ్ళు. అగడము, తీఁపురము, అవగడము అన అప్రయోజనము పేళ్ళు.

క. ఊఱడిలుటయునఁగా మఱి
యూఱటయన నుపశమనకు నొప్పెను పేళ్లై;
యూఱడిలన నూరార్చన
నూఱడు నూరాఱుచనఁగ నుపశమిలుటకా. 162

ఊఱడిలు, ఊఱట అన ఉపశమనపేళ్ళు. ఊఱడిలు, ఊరార్చు, ఊఱడు, ఊరాఱుచు అన ఉపశమిల్లుటపేళ్ళు.

గీ. అంచియయు నంచెయన ఘట్టమౌను గ్రుంకు
నాఁగ తొప్పదోఁగన దోఁగునాఁగ గ్రేలు
ననఁగ గ్రుక్కన గ్రుంగన మునుకనంగ
మునుగనంగను మగ్నత్వమునకు బేళ్లు. 163

అంచియ, అంచె అన ఘట్టము పేళ్ళు. గ్రుంకు, తొప్పదోఁగు, దోఁగు, గ్రేలు, గ్రుక్కు, గ్రుంగు, మునుకు, మునుఁగు అన మగ్నత్వము పేళ్ళు.

గీ. తేలుననఁగ ప్లవంతియౌ; తికమకలగు
ననఁగ నగుతొట్రుపాటన నలరె నుద్వి
గుడుపనఁగ బహువచనంబుగూడి సగిస
మగిసలన బంధితశ్వాసమగ్నమగును. 164

తేలు అన ప్లవంతికి పేరు. తికమకలగు, తొట్రుపాటు, ఉద్విగుడుపు బ॥ సగిసమగిసలు అన బంధితశ్వాసమగ్నము పేళ్ళు.

సీ. ఊసరిల్లుననంగ నూచబోననంగ
నొగుడు కఱచునన నూఁచపడన

వక్కుననఁగ పీకెబాఱునసంగను
క్రియ్యనసంగను క్రుయ్యనఁగ
బక్కటిల్లన త్రాడుపడుననంగను వగ్గు
ననఁగను సన్నగిల్లనఁగ డయ్యె
నంగను వట్టన నకనకల్బడునన
నలరె కృశించుట కాఖ్యలవని;
గీ. బడుగుబడున సారవునాఁ బడువుననఁగ
బడుగునన కృశ్యంబున కాఖ్యలడరె; బొక్క
ణంబనఁగ బొంకడంబన నంబుజాక్ష
వెలసెను విభూతిసంచికాఖ్యలు తెలుఁగున. 165

ఊసరిల్లు, ఊఁచఁబోవు, ఒసుగు, కలచు, ఊఁచఁబడు, వక్కు, పీకెబాఱు, క్రియ్యు, క్రుయ్యు, బక్కటిల్లు, త్రాడుపడు, వగ్గు, సన్నగిల్లు, డయ్యు, వట్టు,నకనకల్పడు అన కృశించుటపేళ్ళు.బడుగుబడు,సారవు,బడువు, బడుగు అన కృశము పేళ్ళు. బొక్కణము, బొంకణము అన విభూతిసంచి పేళ్ళు.

క. అనుగల మొద్దిక యొందిక
యనవాటము వంటువాక మనఁగ సమేళం
బనఁగ సరాగం బొదవన
ననుకూలమునకు నభిఖ్య లలరె మురారీ. 166

అనుగలము, ఒద్దిక, ఒందిక, వాటము, వంటు, వాకము, సమేళము, సరాగము, ఒదవు అన అనుకూలము పేళ్ళు.

క. మనసిజజనకా వల్లప
డన సరిపడు సంబళించుసనన నౌను పొసం
గన పొందుపడన వాటప
డన ననుకూలించుపేళ్లు నలకెముకుందా. 167

వల్లపడు, సరిపడు, సంబళించు, పొసఁగు, పొందుపడు, వాటపడు అనఁగా అనుకూలించుపేళ్ళు.

గీ. లేక యుల్లాకు కిల్లాకు రేక జాబు
చీటియన పత్రికకు బేళ్లుజెల్లె భువిఁ;
యేలియన కృత్రిమమునకు నెపఁగె; వంటు
కామియన ప్రతికూలమకా కంతుజనక. 168

లేక, ఉల్లాకు, కిల్లాకు, రేక, జాబు, చీటి అన పత్రికకుపేళ్ళు. ఏలి అన కృత్రిమము పేరు. వంటుకామి అన ప్రతికూలను పేరు.

పంచపాది. గీ. సవరయును సవరణయును చక్కఁబడన
నయమునకు బేళ్లు; నెఱవేర్పు నాఁగ నెరప
నంగ సవరణసేయుననంగను నెఱ
వేఱుచన చక్కఁబఱచునాఁ వెలసెపేళ్లు
నయముసేయుటకొప్పె పన్నగశయన. 169

సవర, సవరణ, చక్కఁబడు అన నయమునకు పేళ్ళు. నెఱవేర్చు, నెరపు, సవరణసేయు, నెఱవేఱుచు, చక్కఁబఱచు అన నయము సేయుట పేళ్ళు.

ఆటవెలది. ఎట్టకేని యెట్టకే లెట్టకేలకు
నన నతిప్రయాసమునకుఁ బేళ్లు
బరగె; వాలెమనఁగ వాలాయమనఁగ న
వశ్యమునకుఁ బేళ్లు వాసుదేవ. 170

ఎట్టకేని, ఎట్టకేలు, ఎట్టకేలకు అనఁగా అతిప్రయాసము పేళ్లు. వాలెము, వాలాయము అనఁగా అవశ్యము పేళ్లు.

సీ. ఒఱపన జీనినా నోగితంబనఁగను
చొక్కయనంగను సుద్దమనఁగ
చొక్కాటమనఁగను చొక్కారమనఁగ చొ
క్కాటంబనఁగ చొక్కారమనఁగ
చొక్కతరంబన చొక్కంబనంగ ని
గారంబనంగ జగాయనంగ
నాణెంబనఁగ జగ నాఁ నాడెమన చందు
నాఁగను వావిరినాఁగ స్వచ్ఛ
గీ. మునకుపేళ్లొప్పె; యర్తనమునకు రోత
యేవ యెబ్బెటికము వాజ యొఱబటికము
సెగ్గమేవంబు సెగ్గనఁ జెలఁగె పేళ్లు;
దేవురసఁగ దీనత్వమౌ దేవదేవ. 171

ఒఱపు, జీని, ఓగితము, చొక్కు, సుద్దము, చొక్కాటము, చొక్కారము, చొక్కాటము, చొక్కారము, చొక్కతరము, చొక్కము, నిగారము, జగా, నాణెము, జగ, నాఁడెము, చందు, వావిరి అన స్వచ్ఛమునకుఁ బేళ్లు.

స్తోత్ర, ఏవ, ఎబ్బెతికము, నాజ, ఎలబతికము, సెగ్గము, ఏవము, సెగ్గు అన అర్త్రనమునకుఁ బేళ్ళు. దేవురు అన దీనత్వము పేరు.

క. దనుజారి యెరవనఁగ పెఱ
యన పెరయన లాతియనఁగ యన్నెమనఁగ వే
రనఁగా వింతయనఁగ మా
ఱనఁగా నన్యమునకాఖ్యలగు నాంధ్రమునన్. 172

ఎరవు, పెఱ, పెర, లాఁతి, అన్నెము, వేరు, వింత, మాఱు అన అన్యము పేళ్ళు.

గీ. ఎనిక యెన్నిక లెక్కనాఁ గణనమయ్యె;
నెన్ను నాఁగ గణించుటౌ; నెడయిక నెడ
బాటనంగ వియోగమౌ; కూటమియన
కూడికయన సంయోగమౌ కోమలాంగ. 173

ఎనిక, ఎన్నిక, లెక్క అన గణనము పేళ్ళు. ఎన్ను అన గణించు పేళ్ళు. ఎడయిక, ఎడఁబాటు అన వియోగము పేళ్ళు. కూటమి, కూడిక అన సంయోగము పేళ్ళు.

గీ. బెడిసె బుసిబోయె చెడియెను చెడెననంగ
నాశమగు పేళ్లు; చెడ్డతనంబు సెబ్బ
చెడుగు సాకంబు సాకును సెబ్బరయన
దుష్టమునకు సభిఖ్యలౌ దురితదూర.

బెడిసె, బుసిబోయె, చెడియె, చెడె అన నాశమగు పేళ్ళు. చెడ్డతనము, సెర్బ్బ, చెడుగు, సాకము, సాను, సెబ్బర అనదుష్టత్వము పేళ్ళు.

క. చెడుపని తలమాటును పో
కడ పెంపును వేరువిత్తు కాడు చెడుగు త్రుం
గుడు రుత్త చేటుపొలయిక
తొడరెను నాశంబుపేళ్లు తోయజనాభ. 175

చెడుపని, తలమాటు, పోకడ, పెంపు, వేరువిత్తు, కాడు, చెడుగు త్రుంగుడు, రుత్త, చేటు, పొలయిక అనఁగా నాశము పేళ్ళు.

సీ. ఎత్తువోవునననంగ నేదన కడచన
కడవోవు ననఁగను కడచనునన
సమయునాఁ గచ్చువిచ్చయ్యెనాఁ బ్రుయ్యునాఁ
రూపుమాయుననంగ రూపఱునన
మచ్చుమాయుననంగ మలుగన గిట్టన
పఱివోవునన కోలుపడన త్రుంగు
నన మూరిఁబోవన నాఱుమూడయ్యెనా
గను మాలునాఁ బ్రుగ్గునఁగ పరియు

గీ. ననఁగ పొలియును పొలివోవునన పొకారు
ననఁగ రూపడగును తీఱుననఁగ మాఱ
నంగ పోకాడు పోకారునాఁగ రూపు
సెడుననఁగ చెడుననఁగ నశించు పేళ్లు. 176

ఎత్తువోవు, ఏదు, కషచు, కడపోవు, కడచను, సమయు, గచ్చువిచ్చయ్యె, బ్రుఘ్యు, రూపుమాయు, రూపఱు, మచ్చుమాయు, మలుగు, గిట్టు, పఱివోవు, కోలుపడు, రూ॥ కోల్పడు, త్రుంగు; మూరిఁబోవు, ఆఱుమూడవు, మాలు, గ్రమ్గు, పరియు, పొలియు, పొలివోవు, పొకారు, రూపడగు, తీఱు, మాఱు, పోకాడు, పోకారు, రూపుసెడు, చెడు అన నశించు పేళ్ళు.

గీ. చెఱుచునాఁ లసుకన సరిసేయుననఁగ
నఱిచియాడనఁగ పొరిగొనునన నాశ
మొనరుచుటకౌను; ముంగోలు మొదటిదియన
ప్రాథమికమునకాఖ్యలౌ భవవినాశ. 177

చెఱుచు, లసుకు, సరిచేయు, నఱిచియాడు, పొరిగొను అన నాశమొనర్చుటకు పేళ్ళు. ముంగోలు, మొదటిది అన ప్రాథమికమునకు పేళ్ళు.

గీ. పేదఱిమి నెవ్వ పేదర్మి బీదతనము
సీద్ర మెద్దడి లేవడి సీదరంబు
లేమి నిప్పచ్చరంబును లేమిడియన
దనరె దారిద్రమున కాఖ్యలై మురారీ. 178

పేదఱిమి, నెవ్వ, పేదర్మి, బీదతనము, సీద్రము, ఎద్దడి, లేవడి, సీదగము, లేమి, నిప్పచ్చరము, లేమిడి అనఁగా దారిద్రమునకుఁ బేళ్ళు.

గీ. కలిమి పోఁడిమి సిరి లచ్చి కల్మియనఁగ
నెసఁగె సంపత్తుపే; ల్లేట మేటమనఁగ

పక్షమున; కేటవాలన పక్షపాత
మునకు; మ్రింగన కబళించుదనరె శౌరి. 179

కలిమి, పోఁడిమి, సిరి, లచ్చి, కల్మి అన సంపత్తుపేళ్ళు. ఏట, ఏటము అన పక్షమునకుపేళ్ళు. ఏటవాలు అన పక్షపాతముపేరు. మ్రింగు అన కబళించు పేరు.

క. ఎరవు విరిపాటు లవలవ
మెరమెర విజ్జోడు వేఱిమియు వేఱును వెం
పర యెడ వాసియు పొరువును
బెరుకును తేఁటడమునంగ భేదముపేళ్లౌ. 180

ఎరవు, విరిపాటు, లవలవ, మెరమెర, విజ్జోడు, వేఱిమి, వేఱు, వెంపర, ఎడ, వాసి పొరువు, బెరుకు, తేఁటడము అన భేదముపేళ్ళు.

పంచపాది గీ. అగలుచన చిట్లుముట్లాడు ననఁగ వ్రచ్చు
ననఁగ వేటాడు వ్రేమండించుననఁగ చీల్చు
ననఁగ చించన భేదించుటౌనరె; మాఱు
పడును గాతుకలఁగు వేఱుపడుననంగ
భేదపడుపేళ్లు కుండలిభిత్తురంగ. 181

అగలుచు, చిట్లుముట్లాడు, వ్రచ్చు, వేటాడు, వ్రేమండించు, చీల్చు, చించు అన భేదించుపేళ్ళు. మాఱుపడు, గాతుకలఁగు, వేఱుపడు అన భేదపడుటకుపేళ్ళు.

పంచపాది. గీ. ఏస లాఁత వళావళి యెసఁగు డాక
హావణి లేడ్తఱి వీఁక యేపారు క్రైపు
మెఱవడియును సోమించు చిందఱయు నిగుడు
కొప్పరంబును గుంపెన కొప్పరింత
యన విజృంభణమునకాఖ్యలగు ముకుంద. 182

ఏస, లాఁత, వళావళి, ఎసగు, డాక, హావణిల్లు, ఏడ్తెఱ, వీఁక, ఏపారు, క్రైపు, మెఱవడి, సోమించు, చిందఱ, నిగుడు, కొప్పరము, గుంపెన, కొప్పరింత అన విజృంభణము పేళ్ళు.

సీ. ఎసకరించె నెసరేఁగు నేపారు నొడికార
మొదలు ఉంపి ల్లేచు కదురు కెరలు
కసిమసఁగొను కేరు కొసరు కేరుపు రెచ్చు
చేయు పొంపిరివోవు రేయు చిఱుము
రేఁగు పురాణించు రేఁచు మిటారించు
కేరించు గొదకొను కెరలుపొడచు
మసఁగొను పురడించు మసఁగు పురాయించు
చెలరేఁగు పొంగారు చెంగలించు
గీ. మూరిబోవును తనరుచు పొఱుగు తిమురు
తనరు లాయు కెలయు మెండుకొను తనప్పు
జువ్వరించును విక్కునా నివ్వటిల్లె
ధర విజృంభించుటకు పేళ్లు దానవారి. 183

ఎసకరించు, ఎసరేఁగు, ఏపారు, ఒడికారము, ఒదలు, ఉంపిల్లు, ఏచు, కదురు, కెరలు, కసిమసఁగొను, కేరు, కొసరు, కేరుపు, రెచ్చు, చేయు,

పొంపిరివోవు, రేయు, చిఱుము, రేఁగు, పురాణించు, రేచు, మిటారించు కేరించు, గొదకొను, కెరలువడచు, మసఁగొను, పురడించు, మసఁగు, పురాయించు, చెలరేఁగు, పొంగారు, చెంగలించు, మూరిఁబోవు, తనరుచు పొఱుగు, తిమురు, తనరు, వలాయు, కెలయు, మెండుకొను, తనర్చు, జువరించు, విక్కు అన విజృంభించుటకు పేళ్ళు.

గీ. తిగియు తివియు నుసుము రెమ్మ తిగుచు లాగు
నొడియునాఁగ నాకర్షించుటొప్పె; తావ
లమన పట్టుగొమ్మయనంగ నమరె భువిని
పేళ్లు నాధారమునకును వేదవేద్య. 184

తిగియు, తివియు, నుసుము, రెమ్మ, తిగుచు, లాగు, ఒడియు అన ఆకర్షించు పేళ్ళు. తావలము, పట్టుగొమ్మ అన ఆధారము పేళ్లు

గీ. అలరె మోట కపిలె జలయంత్రమునకు
పేళ్లు; కన్నె క్రొత్త యన నవీనమునకు;
పాఁతయన తుకాటమన పురాతనమగు;
బిద్దెమన భిన్నమగు ఫణిభిత్తురంగ. 185

మోట, కపిలె అన జలయంత్రము పేళ్ళు. కన్నె, క్రొత్త అన నవీనము పేళ్ళు. ప్రాఁత, తుకాటము అనపురాతనము పేళ్ళు. బిద్దెము అన భిన్నము పేరు,

క. కరదిప్పియు దివటీయన
కరదివిటయు దివ్వటీయు కరదినెయనఁగాఁ

కరదివ్వెయనఁగ తెలుఁగున
కరదీపిక పేళ్లుదనరె కల్మషహరణా. 186

కరదివ్వియ, దివటీ, కరదివియ, దివ్వటీ, కరదివె, కరదివ్వె అన క ద్రీపికపేళ్ళు.

గీ. గండునా సత్తయనఁగ డగరయనంగ
త్రాణనా బలిమియనంగ దగరయనఁగ
సత్తువయు బల్మియనఁగను సత్తనంగ
బలమునకుఁ బేళ్లుజెల్లెను పద్మనాభ. 187

గండు, సత్త, డగర, త్రాణ. బలిమి, దగర, సత్తువ, బల్మి, సత్తు అన బలమునకు పేళ్ళు.

గీ. బల్లిదంబన బలయుత వస్తువగును;
బెడియునన సొగులనఁగను వికలమునకు;
మూలముట్టన నామూలమునకు; నెగ్గు
నిగ్గనఁగ నిర్వహిఁలుటకు నెగడెపేళ్లు. 188

బల్లిదము అన బలయుత వస్తువుపేరు. బెడియు, సొగులు అన వికలముపేళ్ళు. మూలముట్టు అన ఆమూలముపేరు. నిగ్గు, నెగ్గు అన నిర్వహిల్లుటపేళ్ళు.

గీ. ఉఱిది వెత్తిలి బిగితంబు నొఱపు నేటు
బెట్టు బటువు సదాటును బిట్టు లవణి
బిగువు గుత్తంబు బింకంబు బిఱ్ఱన దృఢ
మగు; దొసఁగు నెడయన విఘ్నమగుటకొప్పె. 189

ఉటిది, ఎత్తిలి, బిగితము, ఒఱపు, బెట్టు, బటువు, సదాటు, బిట్టు, లవణి, బిగువు, గుత్తము, బింకము, బిట్టు అన దృఢమునకు పేళ్ళు. దొసఁగు, ఎడ అన విఘ్నమగుటకు పేళ్లు.

గీ. తనరె తూఁటాడు జర్జరితంబు పేరు;
దాపరము దాపురము ప్రాప్తికొ; పొసఁగన
దొరకొనును చిక్కననఁగను దొరకునన ల
భించుటా; నీఁగునన నివర్తించు పేరు. 190

తూఁటాడు అన జర్జరితము పేరు. దాపరము, దాపురము అన ప్రాప్తికి పేళ్ళు. పొసఁగు, దొరకొను, చిక్కు, దొరకు అన లభించు పేళ్లు. నీఁగు అన నివర్తించు పేరు.

క. మునినుత తొప్పలుదొరలు
ననఁగను కోటానకోట్లునన రామునిదా
డిననఁగను త్రవ్వితండం
బనఁగ నసంఖ్యకునభిఖ్యలొ మురవైరీ. 191

తొప్పలుదొరలు, కోటానకోట్లు, రామునిదాడి త్రవ్వితండము అన అసంఖ్యకు పేళ్ళు.

గీ. ఇత వితము హితవన నయ్యె హితము; సాజ
మన స్వభావంబు; సోదియయనఁగ సోదె
యన భవిష్యత్ప్రశ్న; తీలనఁగ యడక
మనఁగ నయ్యెనంతర్ధానమునకు బేళ్లు. 192

ఇతవు, ఇతము, హితవు అన హితము పేళ్లు. సాజము అన స్వభావము పేరు. సోదియ, సోదె అన భవిష్యత్ప్రశ్నము పేళ్లు. తీలు, అడకము అన అంతర్ధానము పేళ్లు.

గీ. మూఁగుకొనును మూచూచును మూర్కొనునన
నెలసె మూర్ధమాఘ్రాణించు పేళ్లు; తెలిపి
యెడ యనఁగ నవకాశమౌ నెచ్చు తచ్చు
వాసినాఁ దారతమ్యంబు వాసుదేవ. 193

మూరుకొను, మూచూచు, మూర్కొను అన మూర్ధమాఘ్రాణించు పేర్లు తెలిపి, ఎడ అన అవకాశము పేళ్ళు. ఎచ్చుతచ్చు, వాసి తారతమ్యము పేళ్ళు

సీసమాలిక. అక్కిబిక్కిఁదండ యప్పచ్చి దూఁబూఁచి
యాలంకిగుడి యంజి యప్పచి సిరి
సింగణాలావత్తి సిరిసింగణావత్తి
కుందెనగుడి యుప్పు గుంద మిఱికి
యోటిల్లు చిందఱ యువ్వాలపోటి కం
బాలాట గంజనగాలు దూఁఱు
దుంకెన తనుబిల్ల తూనరతుక్కంబు
బిత్తి గొబ్బియు తన్నుబిళ్ళ యక్కి
బిక్కిదండయు నోడుబిల్ల బహువచనం
బున తూరకోల లచ్చనలు కుంది
కాళ్ళు కుప్పీలు పింపిళ్ళు దాఁగనమూఁత
లచ్చనకాయలు నమ్మనలును

దాఁగిలిముచ్చులు దాఁగుడుమూఁతలు
గుడిగుడిగుంచాలు గూనవాలు
నుప్పనఁబట్టెలు నోమనగుంటలు
గొబ్బిళ్లు నచ్చనగుండ్లు కుప్పి

గీ. గంతులు లాలంకులును దాఁగురింతలు గుజ
గుజ్జరేకులు జాబిళ్ళు గుంజమల్లు
గీరనంగింజలన నలరారెపేళ్లు
శ్రీప బాలికా క్రీడా విశేషములకు. 194

అక్కిబిక్కిరిదండ, అప్పచ్చి, దూబూచి, ఆలంకిగుడి, అంజి, అప్పచి, సిరిసింగణాలావతి రూ॥ సిరిసింగణాలవత్తి, సిరిసింగణావత్తి, కుందెనగుడి, ఉప్పుగుందము, ఇతికి, ఓటిల్లు, చిందటి, ఉవ్వాలపోటి, కంబాలాట, గంజనగాలు, దూఱుదుంకెన, తనుబిల్ల, తూనరతుక్కము, బిత్తి, గొబ్బి, తన్నుబిల్ల, అక్కిబిక్కిదండ, ఓడుబిల్ల బ॥ తూరకోలలు' అచ్చనలు, కుందికాళ్ళు కుప్పిలు, పింపిళ్ళు, దాఁగనమూఁతలు, అచ్చనకాయలు, అమ్మనలు, దాఁగిలిమ్రుచ్చులు. దాఁగుడుమూఁతలు, గుడిగుడిగుంచాలు, గూనవాలు, ఉప్పనఁబట్టెలు, ఓమనగుంటలు, గొబ్బిళ్లు, అచ్చనగుండ్లు, కుప్పిగంతులు, ఆలంకలు, దాఁగురింతలు. గుజగుజ్జరేకులు, రూ॥ గుజగుజరేకులు, జాబిళ్ళు, గుంజమల్లు, గీరసగింజనలు అన బాలికాక్రీడావిశేషముల పేర్లు.

గీ. క్రమ్ము గుడికొను ముసు రాముకవియు ముసరు
మూఁగబాఱును మూఁగు దిమ్ముగొని యావ
రించుటకుఁ బేళ్ళగును; సుఱాళించనంగ
దృష్టిదిప్పటనామమహా కృష్ణవర్ణ. 195

క్రిమ్మ, గుడికొను. ముసురు, ఆముకవియు, ముసరు, మూఁగబాఱు, మూఁగు అన గుంపుగనావరించుటపేళ్ళు. సురాళించు అన దృష్టిద్రిప్పుట పేరు.

గీ. ఉవ్వనఁగ విసరనఁగను ఱూవనంగ
ఉప్పనంగను ప్రక్షేపమొప్పె; వెక్క
సంబసంగ నశక్యనామంబు; మొట్టి
మొటికి నౌకు క్వచిల్లోపమునకు బేళ్లు 196

ఉవ్వు, విసరు, ఱూవు, ఉప్పు అనఁగా ప్రక్షేపముపేళ్ళు. వెక్కసము అన అశక్యముపేరు. మొట్టి, మొటికి, నవుకు అన క్వచిల్లోపముపేళ్ళు.

క, ఇల గెంటు త్రోయు నెట్టన
చెలఁగి జడియున పసరింప జేయుటపేళ్లౌ;
తొలఁగన తలఁగన తలవన
నలరె నపసరిల్లుపేళ్లు హాటకచేలా. 197

గెంటు, త్రోయు, నెట్టు. జడియు అన అపసరింపసీయుపేళ్ళు. తొలఁగు' తలఁగు, తలవు అన అపసరిల్లుపేళ్ళు.

గీ. కడపనఁగ త్రోలుననఁగను కెడపనంగ
వెలుచనఁగ చోదనత్వమా బీగమనఁగఁ
దాళమునకాఖ్యయగు: కుంచెకోలయనఁగ
నంకుటంబన కుంచికాఖ్యలుముకుంద 198

కడపు, త్రోలు, కెడపు, వెలుచు అన చోదనత్వముపేళ్ళు. బీగము అన తాళముపేరు. కుంచెకోల, అంకుటము అన కుంచికకుపేళ్ళు.

గీ. చిక్కు చికమక జిలుఁగును జిలుపుమలఁక
వరకు నులియును స్రుక్కును వరను మఱియు
తసకలియును వేళాకోలమనఁగ పేళ్లు
దనరె కేశాదిసంకీర్ణమునకు శౌరి. 199

చిక్కు, చికమక, జిలుఁగు, జిలుపు, మలఁక, వరకు, నులి, స్రుక్కు, వరను, తసకలి, వేళాకోలము అన కేశాదిసంకీర్ణము పేళ్లు.

క. అచ్చుదల యచ్చివ చ్చయి
వచ్చన పూర్వానుకూల్య వాసనపేళ్లౌ;
నచ్చుప డేర్పడుననఁగా
నిచ్చలు నియమింపుపేళ్లు నిర్మలచరితా. 200

అచ్చుదల, అచ్చివచ్చు, అయివచ్చు అనపూర్వానుకూల్యవాసన పేళ్లు. అచ్చుపడు, ఏర్పడు, అన నియమింపుపేళ్లు.

క. ఎనయునన కల్పుకోలవి
యన నచ్చికబుచ్చికయని యన పేళ్ళగు మే
ళనకృత్యమునకు సాగర
తనయాకుచకుంభ గంధధవళోరస్కా. 201

ఎనయు, కల్పుకోలు, అచ్చికబుచ్చిక అన మేళనకృత్యము పేళ్లు.

గీ. మొగ్గు మడఁగు మడుఁగు వంగు మొగ్గతిల్లు
వ్రాలు మోకరిలనఁగ నమ్రంబుపేళ్లు;
సూరెగిల్లొరగును ప్రక్కసోలుడనఁగ
పార్శ్వనమ్రత్వమున కౌను పావనాఖ్య. 202

క్రొమ్మొగ్గు, మడఁగు, మడుఁగు, వంగు, మొగ్గతిల్లు, వ్రాలు, మోకరిల్లుఅన నమ్రమునుపేళ్ళు. సూరెగిల్లు, ఒరగు, ప్రక్కదోలుడు అన పార్శ్వావనమ్రత్వము పేళ్ళు.

గీ. మున్నడియును మున్నాడియు ముందుగనఁగ
దనరె ప్రథమతికాఖ్యలై; మునుపడు ముని
కోలు ముందు పడును మునుకొను మునుచన
దనరె కార్యావలంబితమునకు శౌరి. 203

మున్నడి, మున్నాడి, ముందుగ అన ప్రథమతకుపేళ్ళు. మునుపడు, మునుకోలు, ముందుపడు, మునుకొను, మునుచు అనఁగా కార్యావలంబము పేళ్ళు.

గీ. కేలుగడయనంగ నగునుండ్రకోవియనఁగ
నగును చేఁగట్టియనఁగను హస్తదండ
మునకభిఖ్యలు; పట్టు బచ్చెనయుఁ బూఁత
యనఁగ కుడ్యలేపనమగు దనుజవైరి. 204

కేలుగడ, ఉండ్రకోవి, చేఁగట్టి అన హస్తదండముపేళ్ళు. పట్టు బచ్చెన, పూఁత అనఁగా కుడ్యలేపనముపేళ్ళు.

క. ఉబ్బును పోటు విరియు పుట
ముబ్బు నుబుకు వెల్లివిరియు నుప్పొంగుటయున్
నిబ్బరి కించును పొంగన
నుబ్బతిలనఁ దెలుఁగునందు నుల్బణమగుశౌ. 205

ఉబ్బు, పోటు, విరియు, పుటముబ్బు, ఉబుకు, వెల్లివిరియు, ఉప్పొంగు, నిబ్బరికించు, పొంగు, ఉబ్బతిల్లు అన ఉల్బణమగుటకు పేళ్ళు.

క. అడఁగన మందటిలనఁగఁ దొ
గడు క్రుంగును మట్టుపడనఁగను తాఱనఁగన్
మడుఁగన డిందన సగ్గన
నడరెను మ్రుంగన నిరుల్బణాఖ్యలు శౌరీ. 206

అడఁగు, మందటిల్లు, తొఁగడు, క్రుంగు, మట్టుపడు, తాఱు, ముడుగు, డిందు, సగ్గు, మ్రంగు అన నిరుల్బణము పేళ్ళు.

క, అంబుజలోచనయుగ! ది
ట్టంబన గద్దఱియనఁగ తుటారియనఁ దుటా
రంబన దిట్టయు డంకత
నంబన దార్ఢ్యంబుపేళ్లు నాళీకాక్షా. 207

దిట్టము. గద్ద , తుటారి, తుటారము, దిట్ట, డంకతనము అన దార్ఢ్యతకు పేర్లు.

క. తిఱికయన మెలికయనఁగను
పిరియన తాళికయనంగ పెననా మెలినాఁ
బురియన మలఁకయనంగను
సరకుగా నెం బాశతంతు సంకీర్ణంబై. 208

తిరిక, మెలిక, పిరి, తాళిక, పెన, మెలి. పురి, మలఁక అన పాశతంతుసంకీర్ణమునకు పేర్లు.

క. తూకము పూపును పూనిక
యూఁకువ మొనసేయు బోగు నొడవును మొగియుం
దూకును తాచును తలయును
మేకోలన నుద్యమమగు మేదిని శౌరీ. 209

తూకము, పూపు, పూనిక, ఊఁకువ, మొనసేయు, బోగు, ఒడవు, మొగి, తూకు, తాచు, తల, మేకోలు అన ఉద్యమము పేర్లు.

గీ. ఊఁకువగు తాచు పాల్పడు నూఁకు నుసలు
పూను పూన్కొను తూకొను మొనయు నొగ్గు
మొగియు తక్కొను వసిఁగొను మొనకొను మఱి
మేకొను మెయికొను నన నుద్యమించుపేళ్లు. 210

ఊఁకువ, తాచు, పాల్పడు, ఊఁకు, నుసలు, పూను, పూన్కొను, తూకొను, మొనయు, ఒగ్గు, మొగియు, తక్కొను, వసిఁగొను, మొనకొను, మేకొను, మెయికొను అన ఉద్యమించు పేళ్ళు.

గీ. పొందుకొను నిల్కడయును నెప్పుకొను నెట్టు
కొను నిలుచు పాదుకొను నట్టుకొను నెలకొను
తావుకొనును నెక్కొలనఁ దనరె పేళ్లు
స్థాయిఁగొనుటకు మానిహృజ్జలజమిత్ర. 211

పొందుకొను, నిల్కడ, నెప్పుకొను, నెట్టుకొను, నిలుచు, పాదుకొను, నట్టుకొను, నెలకొను, తావుకొను, నెక్కొలు అన స్థాయిగొనుటకు పేళ్ళు.

గీ. ఎచ్చరిక యెచ్చరింతయు హెచ్చరిక బ
రాబఁరిక హెచ్చరింత బరాబరి యనఁ
దవరె నవధానమునకు; మాకొనుననంగ
కలచుననఁగ దష్టించుటౌ కమలనాభ. 212

ఎచ్చరిక, ఎచ్చరింత, హెచ్చరిక, బరాబఁరిక, హెచ్చరింత, బరాబరి అన అవధానము పేళ్ళు, మాకొను, కలచు అన దష్టించు పేర్లు,

గీ. ఎరఁగనఁగ డిగ్గన దిగ్గన నెఱఁగనంగ
వెలసె భువి నవతీర్ణించుపేళ్లు; నెక్కు
డనఁగ నారోహణము; మాలుగనఁగ ప్రాలు
మాలు సోమరితనమన మందబుద్ధి. 213

ఎరఁగు, డిగ్గు, దిగ్గు, ఎరఁగు అనఁగా అవతీర్ణమునకు పేళ్ళు. ఎక్కుడు అన ఆరోహణమునకు పేరు. మాలుగు, ప్రాలుమాలు, సోమరితనము అన మందబుద్ధి పేళ్ళు.

చ. మొఱఁగన లాఁచునాఁ బొరయు పొంచిక నాఁగను పొంచు దుక్కనన్
మఱుపడుడాఁగు డొంగనఁగ మాటుపడన్నుదాఁగుదొంగనన్
మఱుఁగగు నోలమాసగొనుమాటగుదూకొను తాలునాఁగనై
వఱలె తిరోహితంబగుచు వాసవవందిత పాదపంకజా. 214

మొఱఁగు, లాఁచు, పొరయు, పొంచిక, పొంచు, దుక్కు, మఱుపడు, డాఁగు, డొంగు, మాటుపడు. దాఁగు, దొంగు, మఱుఁగు ఓలమాసగొను, మాటగు దూకొను, తాలు అన తిరోహితమగు పేళ్ళు.

గీ. చాటనంగను మఱుఁగన మాటనంగ
గూఢమునకు నభిఖ్యలగును; మఱియును
నచ్చికయు నచ్చిగయనఁగ నమ్మికయన
నమ్మకం బాత్మనిశ్చయనామములగు 215

చాటు, మఱుఁగు. మాటు అనఁగా గూఢమునకుపేళ్ళు. నచ్చిక, నచ్చిగ, నమ్మిక, నమ్మకము అన ఆత్మనిశ్చయముపేళ్ళు.

క వనజాక్షా యడరన పద
రన వస్తుప్రీతివేగమగు నాంధ్రార్థం
బున నిట్టిపదసమూహము
గొని సంకీర్ణమనువర్గు కొనయిది శౌరీ. 216

అడరు, పదరు అన వస్త్వపేక్షావేగముపేళ్ళు.

సంకీర్ణవర్గుముఁగిసెను.

నానార్థవర్గు.

గీ. అంకణంబన గేహకక్ష్యకు చతుర్శ్ర
వస్థళంబునకగు; బహువచనమగుచు
నంకపాంకములన కోపమగు నిరోధ
మునగు మఱియు నంకాపాంకములు నవియగు. 217

అంకణము అనగేహకక్ష్యకు చతుర్శ్రవస్థలంబునకుఁ బేర్లు. అంకపాంకములు అంకాపాంకములు అన కోపమగును. నిరోధమగును.

గీ. పృథ్వినంకించుటన ఝళిపించుటొప్పా
నపహరించుటకును భ్రామయంబు నుల్లి

సిల్లుటకుఁజెల్లు క్రీడింప సేయుటకగు
నడయనఁగ పిండమగు మఱి యాకృతియగు. 218

అంకించు అనఘుళిపించు, అపహరించు, భ్రామయము, జెల్లసిల్లు క్రీడింపనేయు ంపేస్సు. అడ అన పిండము, ఆకృతి అగును.

క. బుధనుతయంకిలియన నా
పదకును క్షోభము నిరోధవర్గంబున; కం
గదయన దుఃఖోత్సాహ
క్షుధాపద మఱి విప్లవంబు కోపము చెల్లున్ 219

అంకిలి అన ఆపద, క్షోభము, నిరోధము అగును. అంగద అన దుఃఖము, ఉత్సాహము, క్షుధ, ఆపద, విప్లవము, కోపము అగును.

క. అంగడియన నాపణమున్
నంగడియనఁగా ప్రతోళి యగు సభపేరున్
నంగడియన నావేశన
మంగడియన న్యాయసభకు నాఖ్యమురాఙీ. 220

అంగడి అనఆపణము, ప్రతోళి, సభ, ఆవేశనము,న్యాయసభ అగును.

ఆ. వె. అంగవింపనంగనగు నుత్సహించు ట
తిక్రమించుటకును; తెనుఁగునందు
నంగమంగనంగ నగు నివిరెండు సుం
దరము విధముపేరు దైత్యదమన. 221

అంగవింపు అన ఉత్సహించు, అతిక్రమించు అగును. అంగము అంగ అన సుందరము, విధము అగును

క. అంచన నాజ్ఞాపించుట
కంచన చరమంబు విధమునౌ నరమునకౌ
నంచన కుడ్యార్థస్థల
మంచన వస్త్రాగ్రమునకునౌ మురవైరీ. 222

అంచు అన ఆజ్ఞాపించు, చరమము, పిధము, అరము, కుడ్యాధిష్ఠసలి, వస్త్రాగ్రము అగును

గీ. అండయన ననుగతిసమీపాశ్రయముల
కెసఁగె; నండఁగొన నాశ్రయించు టాల
సించుటొ; నందుననఁగ గ్రహించుటకును
మఱియు బ్రాపించుటకుఁ జెల్లు మాధవాఖ్య. 223

అండ అన అనుగామి, సమీపము, ఆశ్రయము అగును. అండఁగొను అన ఆశ్రయించు, ఆలసించు అగును. అందు అన గ్రహించుట ప్రాపించుటఅగును.

క. అక్కజమన నాశ్చర్యం
బక్కజమనగా నశక్య మధికమునకు జె;
ల్లక్కయనం బూజ్యస్త్రీ
యక్కయనన్ భగినికౌను హాటకచేలా. 224

అక్కజము అన ఆశ్చర్యము, అశక్యము, అధికము అగును. అక్క అన భగిని, పూజ్యస్త్రీ అగును

క. అంటన స్పర్శించుటకౌ
నంటన సంయోగమునకు నగు స్నేహంబౌ;
నంటయనన్ వాక్సూచన
యంటయనఁగ పర్ణపాత్ర కగు పిండలికా. 225

అంటు అన స్పర్శించు, సంయోగము, స్నేహము అగును. అంట అన వాక్యసూచన, పర్ణపాత్ర, పిండలి అగును.

గీ. అంతరువనంగ తారతమ్యంబునకును
మఱి పిధానస్థలమునకు బరగెభువిని;
యక్కఱయన నవశ్యకార్యం బపేక్ష
శ్రద్ధ కలరెను రణభీమ సార్వభౌమ. 226

అంతరువు, అన తారతమ్యము, పిధానస్థలము అగును. అక్కఱ అన అవశ్యకార్యము, అపేక్ష, శ్రద్ధ అగును.

క. అగ్గలికయు నుత్సాహం
బగ్గలికయు నతిశయంబు నగు శౌర్యంబౌ;
నగ్గంబన దృష్టంబగు
నగ్గంబనఁగా నధీనమగు మురవైరీ. 227

అగ్గలిక అన ఉత్సాహము అతిశయము శౌర్యము అగును. అగ్గము అన దృష్టము, అధీనము అగును.

గీ. అగ్గలించన నుత్సహించ నతిశయించు
దనరె; నచ్చంబనంగను ధవళమగును
స్వచ్ఛమగు కేవలమగు; నజ్జ మనఁ బాద
మునకు సమయమునకుఁ జెల్లు దనుజవైరి. 228

అగ్గలించు అన ఉత్సహించు, అతిశయించు అగును, అచ్చము అన ధవళము, స్వచ్ఛము, కేవలము అగును. అజ్జ అన పాదము, సమయము అగును.

గీ. అటమటయనంగ వంచనకౌను దుఃఖ
మునకసత్యంబునకు వ్యర్థమునకుఁ జెల్లు;
నటమటించన వంచించు నపహరించు
మఱిచలించుటకును జెల్లు మదనజనక. 229

అటమటఅన వంచన, దుఃఖము, అసత్యము, వ్యర్థము అగును. అటమటించు అన వంచించు, అపహరించు, చలించుట అగును.

క. అడఁగుటన నుపశమిల్లుట
కడఁగుననఁగ నమ్రమగుట కగు క్షీణంబౌ
నడఁగుటన నశించుటకగు
నడఁగన నాధీనమగుటకౌ మురవైరీ. 230

అడఁగు అన ఉపశమిల్లు, నమ్రమగు, క్షీణమగు, నశించు, ఆధీనమగుట అగును.

సీ. అడరనంగ విజృంభించు నతిశయిల్లు
వర్ధిల్లాధిక్యమగు మఱి త్వరప డుద్య
మించు వ్యాపించు నింక ప్రాపించగు; నడ
కించన నపహసించు వంచించుటలరు. 231

అడరు అన విజృంభించు, అతిశయిల్లు, వర్ధిల్లు, ఆధిక్యమగు, త్వరపడు, ఉద్యమించు, వ్యాపించు అగును. అడకించు అన పరిహసించు, వంచించు అగును.

గీ. అడిచి పడునన త్వరపడుట౯ జ్వలించు
టౌను; తెనుఁగున భువిలోన నత్తమిల్లు
ననఁగ వ్యాపించు శయనించు నస్తమించు
పార్శ్వనమ్రత్వమున కౌను భవవినాశ. 232

అడిచిపడు అన త్వరపడు, జ్వలించు అగును. అత్తమిల్లు అన వ్యాపించు, శయనించు, అస్తమించు, పార్శ్వనమ్రము అగును.

క. అదటనఁగ గర్వమునకును
మదమునకును జెల్లు తెలుఁగు మాటలనెఱుచో;
నదవదయన క్షోభంబగు
నదవద వ్యత్యస్తమగును హాటకచేలా. 233

అదటు అన గర్వము, మదము అగును. అదపద అన గర్వము, మదము అగును.

గీ. అత్తనంగను సంయోగమౌను మిశ్ర
మగును ప్రాప్తించుటకు పేరు; ననయమనఁగ
సతతమామ్రేడితము నవశ్యంబునకును
మఱియు నత్యంతమునకౌను మాధవాఖ్య. 234

అత్తు అన సంయోగము, మిశ్రమగు, ప్రాప్తించు అగును. అనయము అన సతతము, ఆమ్రేడితము, అవశ్యము, అత్యంతము అగును.

క. అసరన జీవస్థానం
బునకును సంకటము మర్మమునకు తెలుఁగు పే;
రనుఁగన ముఖ్యుఁడాది
మనోహరమునకును జెల్లు మన్మథజనకా. 235

అసరు అన జీవస్థానము సంకటము మర్మము అగును. అనుఁగు అన ముఖ్యుఁడు, ప్రథమము, మనోహరము అగును.

ఆ. వె. అతకరించనగ నగు నధీనమున క
తిక్రమించుటకును తెనుఁగునందు;
ననువనఁగ నుపాయమగు విధమగు నవ
కాశయుక్తములగు కమలనాభ. 236

అతకరించు అన ఆధీనము. అతిక్రమించు అగును. అనువు అన ఉపాయము, విధము, అవకాశము, యుక్తము అగును.

క. అన్ననఁగ స్త్రీ పేరౌ
నన్ననఁగను పారవశ్య మాంధ్రంబున నౌ;
నన్నెంబన నన్యాయం
బన్నెంబన నితరమగును హాటకచేలా. 237

అన్న అన స్త్రీకి, పారవశ్యమునకు పేరు. అన్నెముఅన అన్యాయము ఇతరము అగును.

క. అప్పయన మాతృపితృవు
లప్పయనఁగ జ్యేష్ఠభగినికౌ పూజ్యునకౌ
నప్పయన ననుమతియగు;
నప్పనయన నాజ్ఞకౌను హాటకచేలా. 238

అప్ప అన మాతృవు, పితృవు, భగిని, పూజ్యులకు పేరు. అప్పన అన అనుమతి, ఆజ్ఞ పేరు.

క. కాంచనచేలా! భువి స్పృశి
యించు భుజాస్ఫాలనము గ్రహించు ఛదము య
త్నించు క్రమించు నివియా
రంచితముగ నప్పళించు ననఁగను బేరా 239

అప్పళించు అన స్పృశించు, భుజాస్ఫాలనము, గ్రహించు, ఛదము యత్నించు, ఆక్రమించు అగును.

సీ. అబ్బురంబనఁగ భయంబు నాశ్చర్యమౌ;
నబిసీలు మృగయా విహారమునకు;
నమరిక యన విధమగు సుందరంబగు;
నరిశరసంధానమగు కరమగు
నమరన సంచితమగు ప్రాప్యమగు సిద్ధ
మగుటకు నగుస్వస్థమగుట కలరె;
యరవాయియనఁగ ధైర్యంబు సందేహంబు;
నర్మిలి ప్రేమేచ్ఛలందు జెల్లు;
గీ. నరమర యరమరకయు నఱమరయన
వెలసె నివిమూడు సందేహభేదములకు;
నరిదియన దుర్లభము నశక్యంబు దుస్స
హంబునకు జెల్లు మానిహృదబ్జమిత్ర. 240

అబ్బురము అన భయము, ఆశ్చర్యముఅగును. అబిసీలు అన మృగయా విహారముఅగును. అమరిక అన విధము,సుందరము అగును. అరి అన శరసంధానము,రాజకరముఅగును. అమరు అన అంచితము,ప్రాప్యమగుట,సిద్ధమగుట, స్వస్థమగుట అగును. అరవాయి అనధైర్యము,సందేహముఅగును. అర్మిలి అన ప్రేమము ఇచ్ఛ అగును. అరమరక, అరమర అఱమర అన సందేహము, భేదము అగును. అరిది అన దుర్లభము, అశక్యము, దుస్సహముఅగును.

గీ. అరిగయన ఖేటకము పౌరుషాంకమునకు
సలరె; నఱచన విలపించుటౌను ఘోష
ణాఖ్యయౌ తెనుఁగున; నఱుమనఁగనా క్ర
మించుటయు ప్రతీక్షించుట మేఘవర్ణ. 241

అరిగ అన ఖేటకము, పౌరుషచిహ్నము అగును. అఱచు అన విలపించుట, ఘోషణ అగును. అఱుము అన ఆక్రమించుట, ప్రతీక్షించుట అగును.

క. అఱయన కరాగ్రతలమగు
నఱయన న్యూనంబు సంశయం బర్థంబౌ
నఱయన భేదము వంచన
యఱనా దోషంబు కోష్ఠమగు మురవైరీ. 242

అఱ అన హస్తాగ్రతలము, న్యూనము, కొఱఁత, సంశయము, అర్థము, భేదము, వంచన, దోషము, కోష్టము అగును.

గీ. క్షితిని ఖండించుటకును ధ్వంసించుటకును
చెల్లె తెనుఁగున నఱవఱల్ సేయుననఁగ;
కంఠమౌ సమీపంబగు క్షయముసేయు
టౌ నశించుట కలరారె యఱన శౌరి. 243

అఱవఱలు అన ఖండించుట, ధ్వంసించుట అగును. అఱు అన కంఠము, సమీపము, క్షయముసేయు, నశించుట అగును.

క. అఱ్ఱాఁకయు నిర్బంధము
నఱ్ఱాఁక పిధానమునకు నలరెను క్షితిలో;
నఱ్ఱాడన విహరించుట
కఱ్ఱాడనఁగా చరించుటౌ మురవైరీ. 244

అఱ్ఱాఁక అన నిర్బంధము, పిధానము అగును. అఱ్ఱాడు అన విహరించుట, చరించుట పేరు.

పంచపాదిగీ. అలఁగనఁగను సంకోచించుటా శ్రమపడు
టాను శోకించుటా; మఱి యలయనంగ
జెల్లెను తరంగమునకు ప్రసిద్ధిదెల్పు
టకును సంబోధనము దెల్పుటకును పేరు
నలఁతి యాపాతమును సూక్ష్మ మల్పమగును. 245

అలఁగు అన సంకోచించుట, శ్రమపడుట, శోకించుట అగును, అల అన తరంగము ప్రసిద్ధిదెల్పుట, సంబోధనముదెల్పుట అగును. అలఁతిఅన ఆపాతము. లేలిక, సూక్ష్మము, అల్పము అగును.

గీ. అలఁతయన బాధయగు శోకమా శ్రమమగు;
నలమనఁగ మేళనంబగు నాక్రమించు
టా పరిగ్రహించుటకు పేరౌను మఱియు
చెలఁగె నాలింగనము సేయుటలరి శౌరి. 246

అలఁత అన బాధ, శోకము, శ్రమము పేరు. అలము అన మేళనము, ఆక్రమించు, పరిగ్రహించు. ఆలింగనము సేయు, పేరు

క. అలరారు ప్రకాశించుట
కలరారన నంచితత్వ మగు నలయునన్
వెలసెను నిర్వేదించుట
కలరె శ్రమపడుటకు మాంద్య మగుచు మురారీ. 247

అలరారు అన ప్రకాశించుట అంచితత్వమునకు పేరు, అలయు అన నిర్వేదించుటకు శ్రమపడుటకు మాంద్యమునకు పేరు.

క. అలరన సంతోషించుట
కలరన సంతోషమునకు నగు పుష్పంబా
నలరన వికసించుటకౌ
నలరు ప్రకాశించునామ మలరె మురారీ. 248

అలరు అన సంతోషించుట, సంతోషము, పుష్పము, వికసించు, ప్రకాశించు, పేరగును.

క. అలరనగ పరిశ్రమమగు
బలమగు శ్రమమగును ధరణి నలవియనంగా
వెలసెను పరిమితశక్యము
నలవడు యుక్తమగు సిద్ధమభ్యాసంబా. 249

అలరు అన పరిశ్రమము, బలము, శ్రమము పేరు. అలవి అన పరిమితి శక్యమునకు పేరు. అలవడు అన యుక్తము, సిద్ధము, అభ్యాసము పేరు.

గీ. అలవరించన వహించు నభ్యసించు
సిద్ధపఱచు స్వాధీనముసేయు నయము
సేయుటయు నలంకారము సేయుటకగు
నలుగన తటాక శృంగాంత మాయుధంబు. 250

అలవరించు అన వహించు, అభ్యసించు, సిద్ధపరచు, స్వాధీనము సేయు, నయము సేయు, అలంకారము సేయు అలుగు అయుధము; మరగొమ్ము.

క. అసమన కీర్తియు దర్పం
బసమన ననురాగమియ్యె నవఘళమనగా
వెసనధికము వ్యాపనమా
నసలనగా మూలధనము నగుపంకంబా. 251

అసము అన కీర్తి, దర్పము, అనురాగము అగు. అవఘళము అన అధికము వ్యాపనము పేరు. అసలు అన మూలధనము, పంకము పేరు.

క. ఆఁకయన నిరోధనమా
నాకయనంగా నిషేధ మగుబంధనమా
నాకన చక్రారంబగు
నాకన లేఖయును పర్ణ మగుదనుజారీ 252

ఆక అన నిరోధము, నిషేధము, బంధనముపేరు. ఆక అన చక్రారము. (బండిగల్లు) లేఖ, పర్ణముపేరు.

ఆ.వె. ఆటయనంగ నిందయగు క్రీడనర్తనం
బలరె నాటవెలదియన్న పద్య
భేదమునకు నటికి వేశ్యకు తెనుఁగున
పేర్లుజెల్లె సర్పభిత్తురంగ 253

ఆట నింద, క్రీడ, నర్తనముపేరు. ఆట వెలది అన పద్యభేదము, నటి, వేశ్యపేరు.

గీ. ఆటపట్టన వాసనాట్యస్థళంబు
లాదరువనంగ నాధార మాశ్రయంబు
నానవాలన లాంఛనంబగును తప్త
ముద్రములకౌను నామంబు దురితదూర. 254

ఆటపట్టు అన వాసస్థళము, నాట్యస్థళముపేరు. ఆనవాలు అన లాంఛనము, తప్తక్షీరముల పేరు.

క. ఏనుడానన స్పర్శయు స్వా
దనమును భుజియించుటయును ధరియించుట యా
మనియన వసంతఋతువా
మనియనఁగ సమృద్ధిపేరు మన్మథజనకా 255

ఆను అన స్పర్శ, ఆస్వాదనము, భుజించుటపేరు, ఆమని అన వసంతఋతువు, సమృద్ధిపేరు.

క. ఆరన లభియించుట పే
రారనగా రోమపంక్తి కగుపూరతమా
నారజము కలకలధ్వని
యారజమనగా మనోజ్ఞమగు మురవైరీ. 256

అరు అన లభించుట, రోమపంక్తి, పూరతము పేరు. అరజము అన కలకల ధ్వని, మనోజ్ఞను పేరు.

సీ. ఆర్వేరమన ద్వేషమగు కలహంబగు
నారడి నిందకు వ్యర్థమునకు
నాఱునశించుటా నార్ద్రిహారంబున
కుపశమించుట పేరొప్పుభువిని
అలియనంగను నాలియనగ హీన
మును దుష్టుఁడును మందమునచెలంగు
నాలంబునా యుద్ధమౌను పేక్షకుజెల్లు
నాప తాపంబు శ్వాసాఖ్యతనరు

గీ. నించనంగ మనోజ్ఞమౌ నిక్షువౌను
మఱియు నిచ్ఛించుటకు పేరువఱలె నీంద్ర
యనఁగ నాస్ఫోటనంబునకౌను శల్య
సంధియంత్రంబునకుజెల్లు సారసాక్ష. 257

ఆర్వేరము అన ద్వేషము, కలహము పేరు. అఱు అన నశించుట, ఆర్ద్రిహారము, ఉపశమించుట పేరు. ఆలి నాలి అన హీనము, దుష్టుఁడు మందము పేరు. అలము అన యుద్ధము, ఉపేక్ష పేరు. ఆపి అన తాపము, శ్వాస పేరు. ఇంచు అన మనోజ్ఞము, ఇక్షువు, ఇచ్ఛ పొందుటకు పేరు. ఈంద్ర అన ఆస్ఫోటనము. శల్యసంధికి, అగును.

గీ. ఇచ్ఛయానందమిష్టమౌ నింపసంగ
నెసగె సూచనయును స్థాన మిక్కువనఁగ
నిచ్ఛచిత్తం బభీష్టమౌ నిచ్ఛయనఁగ
క్షేమము సంకట మిఱుకన సారసాక్ష, 258

ఇంప్రు అన ఇచ్ఛ, ఆనందము, ఇష్టము పేరు. ఇక్కువ అన సూచన, స్థానము అగును. ఇచ్చ అన ఇచ్ఛ, చిత్తము, అభీష్టము పేరు. ఇజుకు అన శ్రమము, సంకటము అగును.

క. ఇగురొత్తననను రక్తం
బిగురొత్తన పల్లవించు నిడుపన్నను బే
రగు నాస్ఫోటనమగుటకు
నగభరణా కుడ్యపార్శ్వ నామంబునకౌ. 259

ఇగురు అన అనురక్తము, పల్లవించు పేరగును. ఇడుపు అన ఆస్ఫోటన మగుట, కుడ్యపార్శ్వమునకు పేరు.

క. ఇమ్ముస ననుకూలము పా
యమ్మును స్పష్టంబుసుఖము నామూలము యు
క్తమ్ము విశాలమ్ము మనో
జ్ఞమ్మును స్థానంబుపేరు సారసనాభా. 260

ఇమ్ము అన అనుకూలము, ఉపాయము. స్పష్టము, సుఖము, ఆమూలము, యుక్తము, విశాలము, మనోజ్ఞము, స్థానము పేరు.

గీ. ఇముడు నిమిడిక యివిరెండుబుజువధీన
మైనదానికిబేరు బ్రాహ్మణుడు పక్షి
పరగె నిరుపుట్టువందును పల్లవించు
రక్తమయమగు నిగురించు నుక్తినిమిడె. 261

ఇముడు ఇమిడిక అన బుజావు అధీనమైన దానికి పేరు. ఇరుపుట్టువు అన ద్విజుడు, పక్షి అగు. ఇగురించు అన పల్లవించు, రక్తమయమగు పేరు.

గీ. వసుధ సిలువడియన సుప్రవర్తనంబు
మరికులీనత సామమూ మహినియార

సంబు నీరసయనగ నీర్ష్యంబు ద్వేష
మలరు కోపంబు చెలఁగును జలజనేత్రి. 262

ఇలువడి అన సుపరివర్తన, కులీనత పేరు. ఈరసము ఈరస అన ఈర్ష్యము, ద్వేషము, కోపము పేరగును.

సీ. ఈరు లిక్షయుస్వల్ప మీడేఱనంగ సి
ద్ధించుటపేరు వర్ధిల్లుపేరె
బహువచనంబునఁ బడి యీఱతాఱలు
వక్రంబు నిష్ఠురవాక్యములగు
ఈఱమియన కుంజమింక బాహుళ్యమౌ
నీసనకోపమౌ నీర్ష్యమునకు
నగు నీసడించననగు నర్తనంబు కో
పించుటకు మఱినిందించుటలరు
గీ. నుంకువనగను సమ్మతి యుద్గమంబు
నుక్కనఁగ స్థైర్యమగు మృతినొందు పీడ
నంబయ స్సారమునగు శౌర్యంబు నుగ్గ
డించనఁగ వచియించు ధ్వనించుపేరు 263

ఈరు అన లిక్ష, అల్పము పేరు. ఈడేఱు అన సిద్ధించు, వర్ధిల్లు. ఈఱతాఱలు అన ని, బ, వక్రము, నిష్ఠురవచనము. ఈఱమి అన నికుంజము. బాహుళ్యము. ఈసు అన కోపము, ఈర్ష్యము పేరగును. ఈసడించు అన నర్తనము, కోపించు, నిందించుటకు పేరు. ఉంకువ అన సమ్మతి, ఉద్గమము. ఉక్కు అన స్థైర్యము, మృతినొందు, పీడనము, అయస్సారము, శౌర్యము. ఉగ్గడించు అన వచియించు, ధ్వనియించు పేరు.

క. ఉత్తలమన వ్యత్యాసం
బుత్తలమన క్షోభమునకు నొప్పును త్వరయగా
నుత్తలమన పరితాపం
బుత్తిలపాటవియె పడుట కొప్పెమురారీ. 264

ఉత్తలము ఉత్తలపాటు అన వ్యత్యాసము, క్షోభము, త్వర, పరితాపము అగును.

సీ. ఉదిరిసువర్ణమగా నుదిరితప్తంబగు
నుద్దిసమానమగా నుద్దియమము
నుఱుము మేఘధ్వని యుఱుము హుంకారంబు
నురువు పరిహరించు నురువురూప
మబ్బన స్థూలించు టుబ్బసంతోష
మురలుస్రవించుట యురలుచ్యుతము
నుప్పరంబు పరిదిక్కుప్పరంబు గగన
మునికిస్థానంబయ్యె నునికిస్థితియు
గీ. నుమ్మడియనంగ నవిభక్తముమ్మడియన
నియమమగు నురియాటనా నెగడెసంశ
యంబు నురియాట యాందోళనంబుపేరు
నుటిదియన స్థిరమునకయ్యె నురుదిదృఢము 265

ఉదిరి అన సువర్ణము, తప్తము, ఉద్ది అన సమానము, యమము. ఉఱుము అన మేఘగర్జనము, హుంకారము. ఉరువు అన పరిహరించు, రూపము. ఉబ్బు అన స్థూలించు, సంతోషము. ఉరలు అన స్రవించు, చ్యుతమగు. ఉప్పరము అన ఉపరిదిశ, ఆకాశము. ఉనికి అన స్థానము, స్థితి. ఉమ్మడి అన అవిభక్తము, నియమము. ఉరియాట అన సంశయము, ఆందోళనము. ఉటిది అన స్థిరము, దృఢము.

క. ఉరియన నంపక్వమగుటకు
పరితాపించుటకు కేశ పక్వంబునకున్
మఱియు చలించుట పేరగు
నరవన నౌచిత్యమధిక ముచితంబునకౌ 266

ఉరియు అన పక్వము, పరితపించు, కేశపక్వము, చలించుటకు పేరు. ఉరవు అన ఔచిత్యము, అధికము, ఉచితము పేరు.

ఆ. వె. ఉలియునన ధ్వనించు చలియించు నౌ నూస
రము కృశత్వ మూషరంబుదన ర
నూఱటయన నొప్పె నొయ్యన నాశ్వాస
మును సహాయమగుచు మునివిలోల 267

ఉలియు అన ధ్వనించు, చలించు అగును. ఊసరము అన కృశత్వము, ఊషరము. ఊఱట అన ఆశ్వాసము, సహాయము పేరు.

క. ఎకసక్కె మెక్కసక్కెము
నెకసెక్కంబివియు మూడు నెసగె తెనుగునన్
వికటవచన మవమానము
వికటంబును వంచనకును వెలసి ముకుందా 268

ఎకసక్కెము ఎక్కసక్కెము ఎకసెక్కెము అన వికటవచనము, అవమానము, వికటము, వంచన, అగును.

క. ఎక్కనంగ నతిశయించుట
కెక్కన సిద్ధించు మార్వ్వి యిష్టంబును జె
ల్లెక్కన పేరిణమునకౌ
నెక్కటి యసహాయమునకు నేకంబునకౌ॥ 269

ఎక్క అన అతిశయించు, సిద్ధించు, మార్వి, ఇష్టము, పేరిణమునకు పేరు. ఎక్కటి అన అసహాయము, ఏకము.

క. ఎక్కుడనఁగ నారోహణ
మెక్కుడనగఁ మార్వి యధిక మెసనుత్కృష్టం
బెక్కుడన వాహనంబగు
నెక్కంబన క్షేత్రిసేతు వేకము పేశా॥ 270

ఎక్కుడు అనఆరోహణము, మార్వి, అధికము, ఉత్కృష్టము, వాహనము పేరు. ఎక్కము అన క్షేత్రిము, సల్పసేతువు, ఏకము,(గనిమ.)

క. ఎగ్గన దూషణ దోషము
నెగ్గనగా నశుభ వాక్క నెసన శుభంబా
నెగ్గన నపరాధంబగు
నెగ్గన నపకారమాను హేమసుచేలా॥ 271

ఎగ్గు అన దూషణ, దోషము, అశుభవాక్యము, అశుభము, అపరాధము అపకారము అగును.

క, ఎడయన స్థానముభేదము
నెడ యవకాశంబు సంధి హృదయము దూరం
బెడ వ్యవహారము విఘ్నం
బెడ నిర్ణయకాలమయ్యె నిభపతివరదా॥ 272

ఎడ అన స్థానము భేదము అవకాశము సంధి హృదయము దూరము వ్యవహారము విఘ్నము నిర్ణయకాలము పేరు.

సీ. వ్యత్యస్థమునకును వైషమ్యమునకు పె
రెడమదుగనజెల్లు నెడమనంగ
నవకాశమగు స్థానమగు నెడరనభగ్న
మగును భంగంబగు నాపదయగు

నెడలుననఁగ కనుబడె విసర్జించుట
విచ్ఛిన్నమగుటయు వికలమగుట
ఎత్తికొనుననంగ నెసగె వహించు య
త్నించుటయు నపహారించుటయ్యె
గీ. నలరె నెత్తనగా నుపాయము గ్రహించు
యుద్ధసన్నద్ధమును మరి యున్నతము వ
హించు పుష్పసరము బ్రియత్నించుటకు వి
కారజనితంబునకు పేరు కలుషభంగ, 273

ఎడమడుగు అన వ్యత్యస్థము, వైషమ్యము పేరగు. ఎడము అన అవకాశము స్థానము. ఎడరు అన భగ్నము భంగము ఆపద అగు. ఎడలు అన విసర్జించు, విచ్ఛిన్నమగు, వికలమగు. ఎత్తికొను, అన వహించు, యత్నించు అపహారించు, ఎత్తు అన ఉపాయము గ్రిహించు యుద్ధసన్నద్ధము ఉన్నతము వహించు పుష్పసరము ప్రయత్నించు వికారజనితమునకు పేరు.

గీ. ఎత్తికోలన సంకల్ప మిల బ్రయత్న
మెదయనఁగ భయమును పశుబుతువు హృదయ
మయ్యె నెదురు పురోభాగమయ్యెను ప్రతి
వాదియగా నన్యుఁడా హరి వాసుదేవ 274

ఎత్తికోలు అన సంకల్పము, ప్రయత్నముపేరు. ఎద అన భయము, పశుబుతువు, హృదయమునకు పేరు. ఎదురు అన పురోభాగము, ప్రతివాది అన్యుడు అగును.

క. ఎనయిక సామ్యము మేళన
మును మరియొద్దడి దరిద్రమునుశూన్యంబౌ
నెనయు నన సామ్యమగుటకు
నెనయుననగ మేళనమున కెసగెముకుందా' 275

ఎనయిక అన సామ్యము, మేళనము. ఎద్దడి అన పచ్ఛిద్రము, శూన్యము పేరు. ఎనయు అన సామ్యమగుట. మేళనము పేరు.

గీ. ఎనికనా గణనంబున కెనసగెమఱియు
నగు చతుర్త్ంతువశ్మి కాహ్వాయము నెమ్మె
యన విలాసంబునగు మనోహరమగు నెర
యన నహారవ్యసన బలికాఖ్యశౌరి 276

ఎనిక అన గణనము. చతుర్త్ంతువశ్మి పేరు. ఎమ్మె అన విలాసము, మనోహరము పేరు. ఎర అన అహారము, వ్యసనము, బలి పేరగును.

క. ఎఱగన నవతీర్ణత్వం
బెఱఁగనఁగ నమస్కరించు నెఱగన నివెయఁగా
నెరవన భేదం బన్యము
నెరవన యాచితకవస్తు వెసగె మురారీ 277

ఎరఁగు ఎఱఁగు అన అవతీర్ణత్వము, నమస్కరించు అను. ఎరవు అన భేదము, అన్యము, యాచితక వస్తువును పేరు.

క. ఎరగొను నన గ్రింగుటకౌ
నెరగొను పరవశమగుటకు నెరియు తపింపౌ
నెరియు జ్వలించుట యెఱ్ఱయు
బరగెను కించులము రక్త వర్ణంబునకున్ 278

ఎరగొను అన గ్రింగుట, పరవశమగుట. ఎరియు అన తపించు, జ్వలించు పేరు. ఎఱ్ఱ అన కించులము, రక్తవర్ణము పేరు.

క. ఎఱుక భుజము పక్షంబగు
నెఱగొను నన కోపపడుట కెనస నరుణత్వం
బెఱుకయు దైవజా వా
క్కెఱుకయు జ్యోస్యంబు జ్ఞాన మెస చిహ్నాంబౌ 279

ఎఱిక అన భుజము, పక్షి పత్రముపేరు. ఎఱగొను అన కోపపడు, అరుణత్వముపేరు. ఎఱుక అన దైవజ్ఞావాక్కు, జోస్యము. జ్ఞానముచిహ్నము పేరు.

పంచపాది గీ. ఎలయనగ సాక్షియా వనోత్కృష్ట మల్ప
మలరె నెలగోలనంగను కలకలంబు
ప్రాథమికము నగ్రి ప్రసరణము నగ్ర
గమనమగును వర్షాగ్ర నామమగు నెలమి
యన వికాసంబు సంతసమునకుపేరు 280

ఎలఅన సాక్షియావనోత్కృష్టము, అల్పమునకుపేరు. ఎలగోలు అనకలకలము, ప్రాథమికము, (మొదటిది,) అగ్రప్రసరణము, అగ్రగమనము, (ముందు నడచు,) వర్షాగ్రిము, మొదటిచినుకులు అగును. ఎలమి అన వికాసము, సంతసము.

క. ఎలుఁగు స్వరము భల్లుకమా
నెలరుచునన నతిశయించు నెస వికసించా
నెలయునన ప్రవేశించుట
కెలయునన లభించుటగు నహీశ్వరశయనా 281

ఎలుఁగు అన స్వరము, భల్లుకము. ఎలరుచు అన అతిశయించు, వికసించు. ఎలయు అన ప్రవేశించు లభించు.

క. ఎల్ల సమస్తం బవధియు
నెల్లియనఁగ ఛత్రమయ్యె నేకవచనమం
దల్లన రేపట యనసా
నల్లన నెసయనఁగ నధిక మత్యంతంబా 282

ఎల్ల అన సమస్తము, అవధి. ఎల్లి అన ఛత్రము, రేపుపేరు. ఎస అన ఆధిక్యము, అత్యంతము.

క. ఎసకంబన నతిశయమహా
నెసకంబనగా విధము విజృంభణమునకా
నెసగన్గ నతిశయించుట
కెసగనగా నంచితత్వ మెసగె మురారీ 283

ఎసకము అన అతిశయము, విధము, విజృంభణమునకు పేరు. ఎసఁగు అన అతిశయించుట, అంచితత్వము.

క. ఎసరన నతిక్రమించుట
కెసరనఁగు పచనజలము నేచుననగ బెం
పెసగె విజృంభించుటకును
వసుధ నతిశయించుటకును వర్ధిల్లుటకున్ 284

ఎసరు అన అతిక్రమించుట, పచన జలమునకు పేరు. ఏచు అన విజృంభించు, అతిశయించు.

గీ. ఏడ్తెఱ పరాక్రమంబు విజృంభణంబు
నతిశయమున కభిఖ్య యేదనగనౌ న
శించు శల్యంబు వర్ధిలసేయుట మఱి
యేపన నధికత్వమును విజృంభణంబు 285

ఏడ్తెఱ అన పరాక్రమము, విజృంభణము, అతిశయము. ఏదు అన నశించు, శల్యకము. వర్ధిలసేయు. ఏపు అన ఆధిక్యము, విజృంభణము.

క. ఏరాళమన నసంఖ్యం
బేరాళం బధికమునకు నేర్పడభువి నే
పారు విజృంభించుట కే
పారు నతిశయించుచౌను భవగణభంగా 286

ఏరాళము అన అసంఖ్యము, అధికము. ఏపారు అన విజృంభించు, అతిశయించు.

గీ. మహిని యేమరుపా టకస్మాత్తునకును
వంచనకు పేరు జెల్లేవగించుననఁ
నిందసేయుట కర్తిన మొందుటకును
మఱిచు ౡతత్వంబునకుపేరు మదఁజనక 287

ఏమరుపాటు అన అకస్మాత్తు, వంచన పేరు. ఏవగించు అన నింద సేయుటకు, అర్తన మొందుటకు, చ్యుతత్వమునకు పేరు.

గీ, ఏసయనఁగ వక్రమగును జృంభణమగు
నైదు పదిసేయుననిపల్క నపజయము న
మస్కరించుటకునుపేరు మరియు నొంజి
లియన దుఃఖంబునకు దుఃఖితయగుశౌరి 288

ఏస యన వక్రము, విజృంభణము పేరు. ఐదు పదిసేయు అన అపజయమునకు, నమస్కరించుటకు పేరు. ఒంజిలి అన దుఃఖము, దుఃఖితకు పేరు.

సీ. ఒందలియన దుఃఖ మొప్పు దుఃఖితుడగు
నెక్కలి యుగ్రమా నుగ్రభావ
మొంటరికాడన నొప్పు శూరుడు క్రోడ
మొండన నస్యపై యొప్పు నేక
మొగ్గుపరిసారించు నుద్యమించుట కొగ్గ
మనగదానికి రూపమమర జెల్లె
యొజ్జనా యాజకుండొప్పె పురోహితుం
డొప్పె నుపాధ్యాయు డొప్పనొచ్చె

గీ. మనగ నవమానమగు న్యాసమునకు జెల్లు
నొడబడిక నిబంధమునకు నొప్పె సమ్మ
తికగు నొడబడునన సమ్మతించుటయును
కూల్యసంతోషమొందుటా కోమలాంగ 289

ఒందిలి అన దుఃఖము, దుఃఖితుడు అగు. ఒక్కఱి అన ఉగ్రము, ఉగ్రభావము పేరు. ఒంటరికాఁడు అన శూరుఁడు, వరాహము పేరు. ఒండు అన అన్యము, ఏకమునకు పేరు. ఒగ్గు ఒగ్గము అన ప్రసారించు, ఉద్యమించు పేరు. ఒజ్జ అన యాజకునకు, పురోహితునకు, ఉపాధ్యాయునకు పేరు. ఒచ్చెము అన అవమానమునకు, న్యూనమునకు పేరు. ఒడఁబడిక అన నిబంధనమునకు, సమ్మతమునకు పేరు. ఒడఁబడు అన సమ్మతమగు, అనుకూలమగు, సంతోషమొందుటకు పేరు.

క. ఒడగూడన సిద్ధించుట
కొడగూడనగా ప్రవేశమొందుట పేరౌ
నొడయడన భర్త్తరాజగు
నొడయుడనగ రూపభేద మొందుటపేరౌ 290

ఒడగూడు అన సిద్ధించుటకు, ప్రవేశించుటకు పేరు. ఒడయఁడు ఒడయుఁడు అన భర్త్తకు, రాజునకు పేరు

క. ఒడి పశుయోనియు నూర్వగు
నొడికట్టన మేఖలయగు నొగి యత్నించౌ
నొడికంబనగ నుపాయము
నొడికమన మనోజ్ఞమగును యుక్తంబునకౌ 291

ఒడి అన పశుయోనికి, ఊర్వకు పేరు. ఒడికట్టు అన మేఖలకు, యత్నించుటకు పేరు. ఒడికము అన ఉపాయమునకు, మనోజ్ఞమునకు, యుక్తమునకు పేరు.

క. ఒడికారమన విజృంభణ
మొడికారంబనగనొప్పె నుత్సాహంబై
యొడుపన లక్ష్యితలంఘణ
మొడుపన లాభంబుపేరు నుద్యమమునకౌ 292

ఒడికారము అన విజృంభణము, ఉత్సాహము పేరు. ఒడుపు అన లక్ష్యితము, లంఘనము, లాఘవము, ఉద్యమము పేరు.

గీ. ఒడ్డగిల్లన శీకరాద్యుద్గమంబు
నతిశయించుటకును నామమగును పార్శ్వ
నమ్రమునకయ్యె నొడియనసంగ నుద్గ
మంబు నాకర్షణించుటౌ నంబుజాక్ష 293

ఒడ్డగిల్లు అన శీకరాది ఉద్గమము, అతిశయించుట, పార్శ్వనమ్రము పేరు, ఒడియు అన ఉద్గమము, ఆకర్షణించుటకు పేరు.

క. ఒడ్డనమన వ్యూహంబగు
నొడ్డనమన ఖేటకమున కొప్పె పణంబౌ
నొడ్డాణమనగ మేఖల
యొడ్డాణము యోగపట్టె యొప్పె ముకుందా 294

ఒడ్డనము అన వ్యూహము, ఖేటకము. పణము అన పందెము పేరు. ఒడ్డాణము అన మేఖల, యోగపట్టె పేరు.

గీ. ఒడ్డనగ తీరమును పణ ముద్యమంబు
నుద్యమించు నిరోధించు వ్యూహమన్యు
డౌ ప్రసారించు లంఘించు నధికము పణ
మిడుట వాగురయిడుటకౌ జడధిశయన. 295

ఒడ్డు అన తీరము, పణము, పందెము, ఉద్యమము. ఉద్యమించు నిరోధించు, వ్యూహము, అన్యుడు, ప్రసారించు, లంఘించు, అధికము, పందె మిడుట, వాగుర యిడుట పేరు.

గీ. ఒత్తిడియనంగ బాహుళ్యమొప్పు ఘర్ష
ణంబునమరు నొడ్డారంబనంగ ప్రతిఘ

టించు ద్వేషంబు పేరొత్తరించనంగ
నాక్రమించు నతిక్రమించయ్యె శౌరి 296

ఒత్తడి అన బాహుళ్యము, ఘర్షణము. ఒడ్డారము అన ప్రతిఘటించు, ద్వేషము. ఒత్తరించు అన ఆక్రమించు, అతిక్రమించు పేరు.

క. ఘనమగుట కాక్రమణ ఘ
ర్షణ మృదుబాహుళ్యములకు శంఖాదిరవం
బున కాక్రమించునఖ ఘ
ర్షణమగు సాధించుటకగు రామొత్తనగ౯ 297

ఒత్తు అన ఘనమగుటకు, ఆక్రమణ, ఘర్షణము, మృదువు, బాహుళ్యము, శంఖాదిరవము, ఆక్రమించు, నఖఘర్షణము, సాధించు పేరు.

క. ఒదరన నిందించుటకా
నొదరనగా సంభ్రమించు టొప్పు విజృంభిం
చొదవన నుపయోగించుట
కొదవన సిద్ధించుటకును యుక్తమగుటకా 298

ఒదరు అన నిందించుటకు సంభ్రమించుటకు విజృంభించుటకు పేరు. ఒదవు అన ఉపయోగించుటకు సిద్ధించుటకు యుక్తమగుటకు పేరు.

క. ఒనరన సిద్ధించుటకా
ననుకూలించుట మనోజ్ఞమౌ సమ్మతి క
య్యెను మఱి యొదవు సమృద్ధం
బును వ్యాపించుటకుఁజెల్లు బుధనుతచరణా. 299

ఒదరు అన సిద్ధించుటకు అనుకూలించుటకు మనోజ్ఞమునకు సమ్మతికి పేరు. ఒదువు అన సమృద్ధము వ్యాపించుటకు పేరు.

క. ఒప్పిదమన సుందరమగా
నొప్పిదమనగా మనోజ్ఞ మొప్పు విధంబా
నొప్పమియన నశుభంబా
నొప్పమియన దోషమునకు నొప్పె మురారీ. 300

ఒప్పిదము అన సుందరము మనోజ్ఞము విధమునకు పేరు. ఒప్పమి అన అశుభము దోషము పేరు.

క. ఒప్పనఁగ నంచితత్వం
బొప్పనగా సమ్మతించు టొప్పనుకూలిం
చొప్పన సమ్మతి సుందర
మొప్పన నిర్దోషమునకు నొప్పెముకుందా 301

ఒప్పు అన అంచితత్వము, సమ్మతించు. అనుకూలించు. సమ్మతి, దరము, నిర్దోషమునకు పేరు.

క. ఒరయుననఁగ నన్వేషిం
చొరయు విచారించు టాఖ్య యొప్పు పరీక్షిం
చొరయును ఘర్షించుటకా
నొర స్వర్ణపరీక్ష సామ్యమొప్పె మురారీ 302

ఒరయు అన అన్వేషించు, విచారించు, పరీక్షించు, ఘర్షించు పేరు. ఒర అన స్వర్ణపరీక్ష, సామ్యమునకు పేరు.

క. ఒఱపన సౌందర్యంబా
నొఱపనగ నుపాయమునకు యోగ్యంబునకా
నొఱపన స్థయిర్యము దృఢమగా
నొఱపు ప్రతాపంబు తాపమొప్పె మురారీ 303

ఒఱపు అన సౌందర్యము, ఉపాయము, యోగ్యము, స్థైర్యము, పృథము, ప్రతాపము, తాపము పేరు.

క. ఒఱియన ప్రత్యాకారం
బొఱియన నిచోళంబు పేరు నొఱికము గర్తం
బొఱికము సంకటమునకొ
నొఱగడ్డము సంకటంబు నొప్పవిషమమౌ 404

ఒఱి అన ప్రత్యాకారము, నిచోళము పేరు. ఒఱికము అన గర్తము సంకటము పేరు. ఒఱగడ్డము అన సంకటము, విషమము పేరు

గీ. ఒఱ్ఱె వక్రింబు సుకతయౌ నొలయునన ల
భించు వ్యాపించుటకు ప్రవేశించుటకు స
మానమగుట ప్రదక్షించు మాటలొప్పు
మఱియు ననుకూలమునకౌను మదనజనక 405

ఒఱ్ఱె అన వక్రము, సుకతఱవు పేరు ఒలయు అవలభించు వ్యాపించు ప్రవేశించు సమానమగుట ప్రదక్షించుట అనుకూలమునకు పేరు.

క. ఒలుకన వ్యాపించుటకొ
నొలుకనగును పతనమగుట కొప్పు స్రవించొ
నొళువన వీణాదండం
బొళువన మర్మం బధీనముఱయును శౌరీ 406

ఒలుకు అన వ్యాపించుటకు పతనమగుటకు స్రవించుటకు పేరు. ఒళువు అన వీణాదండము మర్మము అధీనము పేరు.

గీ. ఒల్లఁబోవస మూర్ఛిల్లు టొప్పె మ్లాన
మగుటకయ్యె ననాదరమౌ నొసఁగన

దానమిడుటకు బహుమాన త్యాగములకు
దగు నొసపరి యుత్కృష్ట సౌందర్యలకును 307

ఒల్లఁబోవు అన మూర్ఛిల్లుటకు, మ్లానమగుటకు అనాదరమగుటకు పేరు. ఒసఁగు అన దానమిడుటకు బహుమానమునకు త్యాగమునకు పేరు. ఒసపరి అన ఉత్కృష్టమునకు కలదికలవాడు సుందరి సుందరుడు.

క. ఓజయన క్రమము నాజ్ఞయు
నోజ యుపాధ్యాయుడయ్యె నుత్సాహంబా
నోజ స్వభావము భయమగు
నోజయనఁగ విధము పేర హేళా శ్రీరమణా 308

ఓజ అన క్రమము ఆజ్ఞ ఉపాధ్యాయుడు ఉత్సాహము స్వభావము భయము విధము పేరు.

గీ. ఓటమి భయంబు భంగమహా నోటయనఁగ
నౌను సంకోచమున కుభయంబునకును
పేరుమరి యోడిగిల్లన వెలసెను ప్రవ
హించగును స్రవించగు ప్రధావించుటగును 309

ఓటమి అన భయము భంగము పేరు. ఓట అన సంకోచము భయము పేరు. ఓడిగిల్లు అన ప్రవహించు, స్రవించు ప్రధావించు పేరు.

క. ఓడన సంకోచించుట
కోడుభయము నపజయత్వ మొందు ప్రధావిం
చోడు ఘటధార పేరౌన
గూ డోపికయనఁగ క్షమకగును శక్తికగుణ 310

ఓడు అన సంకోచించు భయము పడు అపజయత్వము ప్రధావించు: ఘటధార కుండలోనగు వాటిచిల్లికి పేరు. ఓపిక అన క్షమకు శక్తికి పేరు.

గీ. ఓలలాడన నోలాడు నోలలార్చు
నన౽గ జెల్లెను మగ్నత్వమునుప్లవంతి
మోలియన క్రమమును శుల్క మోవరియన
చంద్రశాలయు గర్భకోష్టంబునుహరి 311

ఓలలాడు
ఓలాడు
ఓలలార్చు } అన మగ్నత్వము ప్లవంతికి పేరు.

ఓలి అన క్రమము శుల్కము పేరు. ఓవరి అన చంద్రశాలకు గర్భకోష్టము నకు పేరు.

క. జటజాత్రా బహువచనం
బొలసి శుభాశుభములగును యుక్తాయుక్తం
బులు సంపద్దారిద్ర్యం
బులునగు నోగాములనగ పుణ్యచరిత్రా 312

ఓగాములు అన శుభాశుభములకు యుక్తాయుక్తములకు సంపద్దారిద్ర్యములకు పేరు.

క. కందన నళితం బళితం
బొందుననుటకును తపించుటొప్పను శిశువౌ
కందన పరితాపంబౌ
కందనికర శోభితాంగ గరుడతురంగా 313

కందు అన అళితము అళితమగుట తపించుట శిశువు పరితాపము నకు పేరు.

గీ. కందువయనంగ సాంకేతికంబు ఋతువు
సామ్య మేకాంతమును ప్రదేశంబు విధము

క్రమము సామర్థ్యమును చమత్కారమౌను
కక్కసము కఠినము బాధ కశకుజెల్లు 314

కందువ అన సానికేతికము. ఋతువు సామ్యము ఏకాంతము ప్రదేశము విధము క్రియము సామర్థ్యము చమత్కారము పేరు. కక్కసము అన కఠినమునకు బాధకు కశకు పేరు.

క. కచ్చన గర్వమపేక్షయు
కచ్చన పుష్పదళ మక్షగమనత్వంబౌ
కచ్చన శేఖరమునకౌ
కచ్చడమన శకటమౌను కౌపీనంబౌ. 315

కచ్చ అన గర్వము అపేక్ష పుష్పదళము అక్షగమనము (సారెల నడక) శేఖరము (సిగబంతి] పేరు. కచ్చడము అన శకటము కౌపీనము పేరు

గీ. ఆంధ్రమునను కక్ష్యాంబరమౌను కక్ష్య
యౌను కౌపీనమౌ కచ్చయనగ భువిని
మించె కటకటఁబడన కోపించుటకును
బాధపడుటకు భవనిశాపాళిహేళి 316

కచ్చ అన కక్ష్యాంతరము(కాశ్పె) కక్ష్య కౌపీనము పేరు కటకట బడు అన కోపించుటకు బాధపడుటకు పేరు.

గీ. కట్టుకయనంగ మాంసవిక్రయుడు వేత్రి
హస్తుఁడౌ కటికియనంగ నధికమగును
సాంద్రిమగు కట్ట బంధిత సమిధలకును
వఱలెనేసుమ సంతాపవాక్కు శౌరి 317

కట్టిక కటిక మాంసవిక్రియుడు నేత్రహస్తుడు. కటికి అన అధి
కము సాంద్రము పేరు కట్టె కట్టా అన భారబంధితసమిదలు (కట్టెలమోపు)
సేతువు సంతాపవాక్కు దెల్పునది.

సీ. కట్టనంగ యూపమును పశుగర్భభరము
బంధము నిబద్ధమగుట సంపాదనంబు
మితియు బద్ధించు బంధించు టతికె మఱియు
మించె నారోపణంబు నిర్మించుటయును 318

కట్టు అన యూపము పశుగర్భము భరము బంధము నిబద్ధమగుట
సంపాదనము మితి బద్ధించు బంధించు ఆరోపణము నిర్మించుటకు పేరు.

గీ. కట్టడయనంగ నియమప్రకారములకు
నమరె కట్టనమన బంధన ముపహార
మగును కట్టుముట్టన నిర్ణయము నివాస
భూమికగు శ్రీహృదంబుజ సీమధామ 319

కట్టడ అన నియమము ప్రకారము పేరు కట్టనము అన బంధనము ఉప
హారము పేరు కట్టుముట్టు అన నిర్ణయము వాసభూమికి పేరు

క. కడయన నంతం బంత్యము
కడయన దూరంబు దిక్కు కడ పార్శ్వంబౌ
కడయన సమీపమునకౌ
కడయన స్థానంబుదసరు కంసవిదారీ 320

కడ అన అంతము అంత్యము దూరము దిక్కు పార్శ్వము సమీ
పము స్థానమునకు పేరు

క. కడచునన నుత్తరించుట
కడచునన గతించుట కధికంబు వ్యతించౌ

కడచన నతిక్రమించుట
కడచునన నశించుటౌను కరివరవరదా 321

కడచు అన ఉత్తరించు గతించు అధికము మృతించు అతిక్రమించు నశించుటకు పేరు.

క. కడచనునన మరణించుట
కడచను నశియించుటకును కడచుట లంఘిం
చుటకును సమాప్తమగుట కగు
కడమయనన్ శేషమౌను కడున్యూనంబౌ 323

కడచను అన మరణించు నశియించు లంఘించు సమాప్తమగుట పేరు కడమ అన శేషము న్యూనము పేరు.

క. కడపన కాలహరణమగు
కడపన మృతిపనియు చోదకత్వము జెల్లున్
కడముట్టన సిద్ధించుట
కడముట్టనగా సమాప్తకంబగు శౌరీ 328

కడపు అన కాలహరణము మృతింపసేయు చోదకద్వము పేరు కడముట్టు అన సిద్ధించు సమాప్తము పేరు.

గీ. మహిని కడతేఱనంగ సమాప్తమగుట
కౌను మరణించు నశియించుటౌను కడలు
కొనుననంగను వ్యాపించు టుల్బణమగుటకు
నౌ నతిశయించుటకు దనరారు శౌరి 324

కడతేఱు అన సమాప్తమగు మరణించు నశించు పేరు కడలుకొను అనగ వ్యాపించు ఉల్బణమగు అతిశయించు పేరు.

క. కడిఁదియన నశక్యంబా
కడిఁది యధిక మాపదయగు కఠినత్వముగన్
కడిమియన నతిశయంబగు
కడిమియు నాధిక్యము ప్రియకద్రుమమునకౌ. 325

కడిది అన అశక్యము అధికము ఆపద కఠినత్వము పేరు. కడిమి అన అతిశయము ఆధిక్యము ప్రియకద్రుమము (కదపచెట్టు) పేరు.

సీ. కదురు తంతువు యంత్ర కంటకంబగు విజృం
భించు సిద్ధించు త్సహించుటౌను
కనలనంగను కోపమునకు కోపించుట
కును జ్వలించుటకు జ్వలనమున కగు
కదలికయన యత్న మొదవె చలనమగు
కతమన చిహ్నమౌ కారణమగు
కనరనంగను హితమును తువరము జెల్లు
కనికరంబనఁగ శోకంబుకరుణ

గీ. కనువనంగ దృష్టించుట దనరె విదిత
మగుట ప్రసవించుటొప్పె సిష్వాదిపర్వ
నేత్రమగును ప్రాపించుటౌ నేత్రమగును
తెనుఁగునందున మానిహృద్వనజమిత్ర. 326

కదురు అన తంతువు యంత్రకంటకము విజృంభించు సిద్ధించు ఉత్సహించు పేరు. కనలు అన కోపమునకు కోపించుటకు జ్వలించుటకు జ్వలనమునకు పేరు. కదలిక అన యత్నము చలనము పేరు. కతము అన చిహ్నము కారణము పేరు. కనరు అన హితము తువరము పేరు. కనికరము అన శోకము కరుణ పేరు. కను అన దృష్టించు విదితము ప్రసవించు ఇష్వాది పర్వనేత్రము ప్రాపించు నేత్రమునకు పేరు.

గీ. దృష్టిదోషంబునకు మఱిదృష్టికిఁ గను
బాటుజెల్లెను ఖండించు భంగపఱచు
ఛా కనుపుగొట్టనంగ కన్నాకు ముఖ్యు
డౌను తాంబూలముఖపత్త్రమౌను శౌరి. 327

కనుబాటు అన దృష్టిదోషమునకు దృష్టికి పేరు. కనుపుగొట్టు అన ఖండించు భంగపఱచు పేరు. కన్నాకు అన ముఖ్యునకు తాంబూలముఖపత్త్రమునకు పేరు.

గీ. కన్నునగ నేత్రమగు చంద్రకంబు దృష్టి
జాలనేత్రంబగును రథచక్రమగును
మర్దలముఖంబు సూచన మఱియుఁబర్వ
నేత్రమునకు నభిఖ్యయౌ నీలవర్ణ. 328

కన్ను అన నేత్రము చంద్రకము దృష్టి జాలనేత్రము రథచక్రము మర్దళముఖము సూచన (జాడ) పర్వనేత్రము పేరు.

క. కన్నెయన నూతనంబౌ
కన్నెయన కనిష్ఠమగును కన్యక పేరౌ
కన్నెయు షష్ఠకరాశియు
కన్నెయనం దనయయౌను కామిని పేరౌ. 329

కన్నె అన నూతనమునకు కనిష్ఠమునకు కన్యకకు షష్ఠకరాశికి తనయకును కామినికి పేరు.

క. కప్పన దంతక్షతములు
కప్పన ఛాదనము నంధకార మసితియౌ
కప్పెర భిక్షాపాత్రయు
కప్పెరయు కపాలమౌను కందనిభాంగా. 330

కప్పు అన దంతక్షతము ఆచ్ఛాదనము అంధకారము అసితికి పేరు. కప్పెర అన భిక్షాపాత్రమును కపాలమునకును పేరు.

సీ. కచురనఁగ దహింపు కటిసూత్రమగు నింక
దహిత్రదుర్వాసన దనరె భువిని
కముచన గబళించు గ్రహియించుటౌ కమ
లన తపించుటకు దహనమగుటకు
కమ్మయనంగను కర్ణభూషణమగు
పత్రిక మధురంబు పరిమళమగు
కమ్మరియన లోహకారుడు వాణకా
రుడు కరకర ద్వేషక్రూరములగు
గీ. కరయనఁగ తీవ్రమౌను తీక్ష్ణంబగు కరి
యన నిదర్శనమును సాక్షి యవిధికి విఁ
సిలె కరాళించుననఁగ హేషించు నింద
సేయుటకు సింహనాదంబు సేయుటకగు. 331

కచురు అన దహింపు కటిసూత్రము దహితదుర్వాసనకు పేరు. కముచు అన కబళించు గ్రహించు పేరు. కమలు అన తపించు దహనమగు పేరు. కమ్మ అన కర్ణభూషణము పత్రిక మధురము పరిమళము పేరు. కమ్మరి అన లోహకారుడు వాణకారుని పేరు. కరకర అన ద్వేషము క్రూరము పేరు. కర అన తీవ్రము తీక్ష్ణమునకు పేరు. కరి అన నిదర్శనమునకు సాక్షికి అవిధికి పేరు. కరాళించు అన హేషించు నిందసేయు సింహనాదముసేయుటకు పేరు.

గీ. కఱకన బరుషవచనమౌ కఠినమౌను
కఱచుననఁగను దష్టంబువఱ లెనభ్య
సించుటౌ కఱతయన దుశ్చేష్ట చేష్ట
కఱి యసితి పశుయోనికో కంధరాంగ. 333

కఱకు అన పరుషవచనము కఠినము పేరు. కఱచు అన దష్టము అభ్యసించుటకు పేరు. కఱత అన దుశ్చేష్ట చేష్టకు పేరు. కఱి అన అసితికి పశుయోనికి పేరు.

క. తృణగేహ గోపనమితికి
పేను త్షామాబునకు కలవు పెనగెను దుర్బో
ధనమునకును బోధించుట
కును కలపన జెల్లె కలుష కుంజరసింహా. 333

కలవు అన తృణగేహనమితికి [యిండ్లుకప్పెడుపలక] త్షామము పేరు. కలపు అన దుర్బోధనము బోధించుటకు పేరు.

గీ. కల్లు యసిశంబు దండంబు కల్లియనగ
నర్జునుండగు నీలాంగుండౌను కలఁకు
నాఁగ కలనన ఖలము స్థానంబు యుద్ధ
మా కలపతాలుపన శూద్రుఁడగు బలుడగు. 334

కల్లు అన అసిశము దండము పేరు. కల్లి అన అర్జునుడు నీలాంగని పేరు. కలకు కలను అన ఖలము స్థానము యుద్ధము పేరు. కలపతాల్పు అన శూద్రునికి బలునకు పేరు.

ఆ.వె. కలఃము ద్వాదశాఢక ప్రమాణంబు లే
ఖని తెరియగును కలగొనుననంగ
నౌను క్షోభ మొందుటౌను వ్యాపించుటౌ
కలుగనంగ రంధ్రిమల రె గుహాయు. 335

కలము అన ద్వాదశాఢకప్రమాణము లేఖిని తరి(ఓడ) పేరు. కలగొను అన క్షోభ మొందుట వ్యాపించుట పేరు కలుగు అన రంధ్రము గుహ పేరు.

క. కలవరము చింత క్షోభము
కలికి మనోజ్ఞంబు వనితకలవాఁడనఁగా
నిల ధనవంతుం డాప్తుం
డలరె మఱియు శకుడగుచు హాటకచేలా. 336

కలవరము అన చింత క్షోభము పేరు. కలికి అన మనూజ్ఞమునకు వనితకు పేరు. కలవాడు అన ధనవంతుడు ఆప్తుడు శక్తునకు పేరు.

క. కల్లన రథచక్రంబగు
కల్లన పాషాణమగును కల్లనసురయగా
కల్ల యసత్యము వంచన
కల్ల పరుషవాక్కు దోషగణమగా శౌరీ. 337

కల్లు అన రథచక్రము పాషాణము సురకు పేరు. కల్ల అన అసత్యము వంచన పరుషవాక్యము దోషము పేరు.

గీ. కలుచయన క్షోభమగు దోషగణము కోప
మలరు గల్లరియన దోషుడౌ నసత్య
వాదియగు దుష్టునకు పేరు వఱలె కవయ
నంగ మిథునంబు యమళంబు రంగదంగ. 338

కలుచ అన క్షోభమునకు దోషమునకు కోపమునకు పేరు. కల్ల అన దోషునకు అసత్యవాదికి దుష్టునకు పేరు. కవ అన మిథునము యమళము పేరు.

గీ. కవ్వనంగ కబళించుకు గలిగె పేరు
నపహరించుటకౌ కసటనంగ కలుష
మాను మాలిన్యమౌ కసరన చలించు
కోపగించను ఝంఝయగా కోపమగును. 339

కవ్వ అన కబళించు అపహరించు పేరు. కసటు అన కలుషము మాలిన్యము పేరు. కసరు అన చలించు కోపగించు ఝంఝా(మారుతము) కోపము పేరు.

క. కసుగం దసితియు శిశువగు
కసియన కోపంబు నిచ్ఛ కండూతికగుఁ
కసుగం దధికమ్లానం
బెసగె మఱితపించు పేరు విపతితురంగా. 340

కసుగందు అన అసితి శిశువు పేరు. కసి అన కోపము ఇచ్ఛ కండూతికి పేరు. కసుగందు అన అతిమ్లానము తపింపు పేరు.

సీ. కసిమసగనగను ఖండించు మరణ మొం
దించుటకగు విజృంభించుపేరు
కస్తురిపట్టెలు కళుకొత్తి పుష్పవి
శేషమై ధాన్యవిశేషమగుచు
కళయన మూర్ఛయౌ దళమౌను కాంతాళ
మెసగె నక్షమమయ్యు నీర్ష్యయయ్యు
కాపన శూద్రుఁడౌ కాపురంబగు గృహ
స్థుండు కర్షకజీవితుండు నొప్పె
గీ. కళుకు పక్షివిశేషంబు కాంతి చూర్ణ
మౌను కాకన శూన్యమౌ వ్యర్థమౌను
మఱి తిరస్కారమునకు శ్రమంబునకగు
కానుపన ప్రసవము దృష్టికౌను శౌరి. 341

కసిమసగు అన ఖండించు మరణమొందించు విజృంభించుపేరు. కస్తురిపట్టెలు అన పుష్పవిశేషము ధాన్యవిశేషముపేరు. కళ అన మూర్ఛకు దళమునకుపేరు. కాంతాళము అన క్షమమునకు ఈర్ష్యకుపేరు. కాపు అన శూద్రునకు కాపురమునకు గృహస్థునకు కర్షకజీవితులకుపేరు. కళుకు అన పక్షివిశేషము కాంతి చూర్ణముపేరు. కాకు శూన్యమునకు వ్యర్థమునకు తిరస్కారమునకు శ్రమమునకుపేరు. కానుపు అన- ప్రసవము- దృష్టికిపేరు.

క. కాల మరణ్యము వర్షా
కాల మసితి క్షారవృత్తి కయు వృద్ధాస్యం
బొలిగ కండూతియగుఁ
వాలాయము కారనంగ వాసవవరదా. 343

కారు అన కాలము అరణ్యము వర్షాకాలము అసితి క్షారవృత్తిక వృద్ధాస్యము కండూతిపేరు.

గీ. కాఱనగ పరుషము కృషకము స్రవించు
సాంద్ర మజ్ఞానము కలాదసాధనంబు
వ్యర్థమునకాఖ్య మఱి బహువచన మంట
సిల్లి యనృతంబునకుజెల్లె శేషశయన. 343

కాఱు అన పరుషము కృషకము స్రవించు సాంద్రము అజ్ఞానము కలాదసాదనము వ్యర్థము బహువచనము అనృతవాక్యములకుఁ పేరు.

గీ. కార్తెయన సూర్యయుక్త నక్షత్రమునకు
పేరగును మఱి కృత్తి కాతారయగును.
కాలనంగ చతుర్థభాగంబు పదము
దగ్ధమునకౌను దనుజవిదారి శౌరి. 344

కార్తె అన సూర్యయుక్తనక్షత్రము కృత్తికానక్షత్రము పేరు. కాలు అన చతుర్థభాగము పాదము దగ్ధమునకు పేరు.

గీ. అనఁగ కింకిరినా కోప మర్తనంబు
కిటుకు కపటంబు మర్మంబు కిసరన శిశు
రోగభేదంబు కోపస్వరూపమౌను
కినియు కోపించు సామీప్యమునకుజెల్లు. 345

కింకిరి అన కోపము అర్తనము పేరు. కిటుకు అన కపటము మర్మము పేరు. కిసరు అన శిశురోగభేదము కోపరూపము పేరు. కినియు అన కోపించు సామీప్యము పేరు.

గీ. కీడనగ దోష మశుభంబు కిల్బిషంబు
దుష్ట మధమంబునకుపేరు దోచె కీలు
తనరె మర్మ ముపాయసూత్రంబులకును
తూలికకు చామరమునకు తోచె కుంచె. 346

కీడు అన దోషము అశుభము కిల్బిషము దుష్టము అధమము పేరు. కీలు అన మర్మము ఉపాయము సూత్రము పేరు. కుంచె అన తూలిక చామరము పేరు.

గీ. కుంటుపడుననగను మునుకొనె నశించు
పంగునగు క్షీణమగు పేరబరగె కుందు
నాగ దుఃఖించు దుఃఖంబునకును శోక
మునకు క్షీణించుటకుజెల్లె దనుజవైరి. 347

కుంటుపడు అన నశించుటకు పంగువగుటకు క్షీణమగుటకు పేరు. కుందు అన దుఃఖించు దుఃఖము శోకము క్షీణించుటకు పేరు.

గీ. కుదిరికయనంగ స్థైర్యానుకూల్యమునకు
నొదవె మఱి మనఃపూర్తికొ కుదియుననగ
జెల్లు క్షీణించుటకు నివర్తిలుట కుప్ప
సంబనగ కంచుకము కవచంబుశౌరి. 348

కుదిరిక అన స్థైర్యము అనుకూల్యము మనఃపూర్తికి పేరు. కుదియు అన క్షీణించుటకు వర్తిలుటకు పేరు. కుప్పసము [కూసము] అన కంచుకము కవచము పేరు.

గీ. కుదురనగ స్థైర్యమున కానుకూల్యమునకు
స్వస్థమగుట కలాదహసంతి యాల
వాలమునకు మనఃపూర్తి ప్రాపగు స్థిర
మగుటకాఖ్య వహించె సురారిమధన. 349

కుదురు అన స్థైర్యము అనుకూల్యము స్వస్థమగుట కలాదహసంతి ఆలవాలము మనఃపూర్తి ప్రాపగు స్థిరమగు పేరు.

క. కురుచన కూర్చిన శ్యేనము
కురుజు గళిత పక్ష్మ పక్షి కుయ్యియనంగా
ధర రక్షణ మార్తధ్వని
బరగెను కుట్టి మహిషమగు బాలుడు సుతుడా. 350

కురుజూ అన కూర్చిక [వెన్న] శ్యేనము గళితపత్మ్రపక్షి [ఈకెలు రాల్చినపిట్ట] పేరు. కుట్టి అన మహిషము బాలుఁడు సుతుని పేరు.

గీ. కులుక నంగ శృంగారంపు కుదులుటకును
లేపనంబును కంపించు వ్యాపనంబు
సేయుటకును విక్షేపించుటాయె నింక
వెలసె నిక్షిప్యమునకును వేదవేద్య. 351

కులుకు అన శృంగారపుకుదిలిక లేపనము కంపించు వ్యాపనము సేయుట విక్షేపించుట నిక్షిప్యము పేరు.

క. కుసుమయన కుసుంభసుమము
కుసుంభవర్ణమును వృక్షకులభేదంబౌ
వసుమతి బహువచనంబున
వెన ధాన్యవిశేష సస్య భేదంబులకౌ. 352

కుసుమ అన కుసుంభపుష్పము కుసుంభవర్ణము వృక్షవిశేషము బహు ధాన్యవిశేషము బహు సస్యవిశేషము

గీ. కుసుమమన నొప్పెను కుసుంభ కుసుమమునకు
దనరి బహువచనంబున ధాన్యభేద
మగుచు కూకటియన శిఖయౌను కాక
పక్షమగును ప్రధానమౌ పంకజాక్ష. 353

కుసుమము అన కుసుంభపుష్పము బ॥ ధాన్యవిశేషము పేరు. కూకటి అన శిఖ కాకపక్షము ప్రధానము పేరు.

గీ. క్షితిని కూచియనంగ నైశిత్యము రణ
వాద్యమునకౌను కూరవ ప్రాప్యమగుట
కును లభించుట కొప్పెను కూటమియన
సంగతము సురతంబౌను సారసాక్ష. 354

కూచి అన నైశిత్యము రణవాద్యము పేరు. కూడు అన ప్రాప్యము౽ట్ట లభించుటకు పేరు. కూటమి అన సంగతమునకు సురతమునకు పేరు.

గీ. కూఁకన నిద్ర నిద్రించు కూలియునఁగ
భాగధేయంబునకుఁజెల్లు భరణమునకు
దనరు కూలననొప్పె పతనమగుటకు
మఱి మృతించౌను మునిలోల మదనలీల. 355

కూరుకు అన నిదురకు నిద్రించుటకు పేరు. కూలి అన భాగధేయము (కప్పము) భరణము పేరు. కూలు అన పతనమగు మృతించు పేరు.

గీ. అరుణమయమౌను శోణిమంబగును పద్మ
రాగ మణిపేరగును కెంపునాఁగ నింక
మృతియొనర్చుటకును మఱి పతనమొనరు
చుటకు పేరౌను కెడపన సూరివరద. 356

కెంపు అన అరుణమయము అరుణము పద్మరాగమణిపేరు. కెడపు అన పతనమగు మృతిఁ పసేయు పేరు.

గీ. అతిశయించు విజృంభించు నాగ్రహించు
సంభ్రమించు ప్లుతధ్వని సల్పుటకును
కెరలనంగను జెల్లౌను కెరలువాఁడచు
నన విజృంభించు వర్ధిల్లుదనరె శౌరి. 357

కెరలు అన అతిశయించు విజృంభించు ఆగ్రహించు సంభ్రమించు ప్లుతధ్వనిసల్పుటకు పేరు. కెరలువాఁడచు అన విజృంభించు వర్ధిల్లు పేరు.

క, కెలకన నున్మూలించఁగు
కెలకన దిశపేరుజెల్లు కేకిసలన నం
జలులగును హస్తతాడన
మలరెను కేలనగ కరము హస్తికరంబౌ, 358

గడ అన లంబదండము స్తంభము కూపకము (ఓడకంబము) గడము పేరు. గడుసు అన ధైర్యము అసాధ్యము కాఠిన్యము కుత్సితము పేరు.

గీ. గడనన౯గను స్తోత్రంబు గణనకగుచుఁ
డనరె సంపాదనముపేరు గణుతియనఁగ
గణన స్తోత్రంబగును గద్దెయనఁగ పీఠ
మౌను సింహాసనము వరాహాంకముద్ర. ౩౮౫

గడన అన స్తోత్రమునకు గణన (ఎన్నిక) సంపాదనమునకు పేరు, గణుతి అన గణన స్తోత్రముపేరు. గద్దె అన పీఠము సింహాసనము వరాహాంక ముద్ర (వరహా) పేరు.

సీ. గనయంబనఁగ నీవి ధనురగ్రమునకౌను
గనియన గుహకును ఖనికిపేరు
గబ్బు దుర్గంధంబు గర్వంబగును గమ
కము యత్నమగు నధికమునకగును
గమికాడనంగ నిక్కముగ రాజునకు పే
రలరె ముఖ్యునకు సేనాధిపతికి
గరగన౯గను స్వల్పఘటమౌను భృంగార
మగు గరిత సతి భార్యకును జెల్లు

గీ. గరువమన గౌరవమునకు గర్వమునకు
మఱి విశాలంబునకు జెల్లె గరుసనంగ
చర్మమునకును మర్యాద శర్కరిలము
బరగె గఱి శరపక్షమౌ పక్షమగును. ౩౮౬

గనయము అన నీవి ధనురగ్రముపేరు. గని అన గుహకు ఖనికి పేరు. గబ్బు అన దుర్గంధము గర్వముపేరు. గమకము అన యత్నము అధికముపేరు. గమికాఁడు అన రాజునకు ముఖ్యునకు సేనానాయకునకుపేరు. గరగ అన స్వల్పఘటము భృంగారముపేరు. గరిత అన సతికి భార్యకు

పేరు. గరువము అన గౌరవమునకు గర్వమునకు విశాలమునకు పేరు. గరుసు అన చర్మమునకు మర్యాద శర్కరిలకు పేరు. గఱిఅన శరపక్షము వక్షము పేరు.

గీ. గరువనఁగ శర్కరిలమౌను గండభాగ
మౌ గఱువయన నధికత్వ మధికునకగు
గసికనా బాణమగు శలాకమును గాము
నగ పిశాచంబు గ్రహమౌను జలిజనయన. 387

గరువు అన శర్కరిలము గండభాగము పేరు. గఱువ అన అధికత్వము అధికునకు పేరు. గసిక అన బాణము శలాక పేరు. గాము అన పిశాచము గ్రహమునకుఁ బేరు.

గీ. తనరె గాయకమన గూఢమునకు మర్మ
మునకునగుచును గావు పట్టన మృతింప
సేయుటకు మఱి నాశము సేయుటకగు
గాళకుఁడు ధీరుఁడును ప్రౌఢ నీలదేహ. 388

గాయకము అన గూఢమునకు మర్మమునకుఁ బేరు. గావుపట్టు అన మృతింపసేయు నాశము సేయు బేరు. గాళకుఁడు అన ధీరుడు ప్రౌఢుని పేరు.

గీ. బాధపడు శ్రమపడు కోపపడుటకిలను
గాసిలననొప్పె గిట్టనఁగా నశించు
టౌ మృతిం చనుకూలించుటౌను గీటు
నాఁగ దంత ఘట్టనమును నయనసంజ్ఞ. 389

గాసిలు అన బాధపడు శ్రమపడు కోపపడు పేరు. గిట్టు అన నశించు మృతించు అనుకూలించు పేరు. గీటు అనతంతఘట్టనము నయనసంజ్ఞ పేరు.

గీ. గుండ చూర్ణంబు వస్త్రంబు గుంపెనయన
వెలసెను విజృంభణంబును వృక్షభేద
మగుచు గుజరాతియనగ పేశాను నాట్య
భేదమును ఘూర్జరంబగు వేదవేద్య. 390

గుండ అన చూర్ణము వస్త్రము పేరు, గుంపెన అన విజృంభణము వృక్షవిశేషము గుజరాతి అన నాట్యభేదము ఘూర్జరదేశము పేరు.

గీ. గుజ్జనఁగ వామనంబగు ఖుబ్జమగును
ఖర్వ్యబుసభంబునకు పేరుగగ్గె గుట్ట
నాఁగ రాశికి ఖుధరంబునకగును గుడు
సనఁగ వలయంబు పరివేషమౌను శౌరి. 391

గుజ్జు అన వామనము ఖర్వ్యబుసభము. గుట్ట అన రాశి పర్వతము. గుడుసు అన వలయము పరివేషము పేరు.

క. గుడియన వలయాకారము
గుడియన దేవాలయంబగును పరిధియగుఁగో
గెడియన మృగయాసాధన
ముడరె సమీపంబునకు సురారి జితారీ. 392

గుడి అన వలయాకారము దేవాలయము పరిధి పేరు. గెడ అన మృగయాసాధనము సమీపము పేరు.

గీ. గుత్తియనఁగను గుల్ఫమౌ గుచ్ఛమౌను
గుదియనగ వనమాలిక గుచ్ఛమౌను
గుబ్బయన స్త్రీశిరోభూష కుచము ఛత్ర
శిఖరమౌ వర్తులత్వమౌ శేషశయన. 393

గుత్తి అన గుల్ఫము గుచ్ఛమునను పేరు. గుది అన వనమాలిక గుచ్ఛమునకు పేరు. గుబ్బ అన స్త్రీశిరోభూషణమునకు కుచమునకు ఛత్రశిఖరమునకు వర్తులత్వమునకు పేరు.

గీ. ఇలను గుదిగొనుననన నుత్సహించుటకును
సాంద్రమునకౌ గుఱియన లక్ష్యంబు నిర్ణ
యంబు చిహ్నంబు దృష్టాంతగంబు మితియు
నమరె గుఱుతన చిహ్నమౌ నవధి యగును. 394

గుదిగొను అన ఉత్సహించుటకు సాంద్రమునకు పేరు. గుతి అన లక్ష్యమునకు నిర్ణయమునకు చిహ్నమునకు దృష్టాంతరమునకు మితికి పేరు. గురుతు అన చిహ్నమునకు అవధికి పేరు.

గీ. గూబయన కర్ణమూలమగా ఘూకమగును
గెంటనగ చలనము ప్రయోగించు నపస
రిల్లుట చలించుట యపసరిల్లసేయు
టను గొబ సంధి వీధియగు గుహకుజెల్లు. 395

గూబ అన కర్ణమూలమునకు ఘూకమునకు పేరు. గెంటు అన చలనమునకు ప్రయోగించుటకు అపసరిల్లుటకు చలించుటకు అపసరిల్లసేయుటకు పేరు. గొబ అన సంధికి వీధికి గుహకు పేరు.

గీ, గొడవ యాపద దోషంబు క్షోభమగును
దుఃఖమునకౌను గొట్టన దుష్టమునకు
కఠినము విరోధి గొడ్డ నాఁగను పరుష వ
చనము కాఠిన్యమునకౌను చక్రహస్త. 396

గొడవ అన ఆపదకు దోషమునకు క్షోభమునకు దుఃఖమునకు పేరు. గొట్టు అన దుష్టమునకు కఠినమునకు విరోధికి పేరు. గొడ్డ అన పరుషవచనమునకు కాఠిన్యమునకు పేరు.

గీ. ఇలను గొదకొను నన నుత్సహించుటగును
త్వరపడుటయు విజృంభించు వఱలె గొడక
యన మృగవిశేషమగు శరంబగును గోరు
నాఁగ నల్పంబునకుజెల్లు నఖమునకగు. 397

గొదకొను అన ఉత్సహించుటకును త్వరపడుటకును విజృంభించుటకును పేరు. గొడక అన మృగవిశేషమునకు శరమునకు పేరు. గోరు అన అల్పమునకు నఖమునకు పేరు.

క. గోసన నభిశాపంబౌ
గోసన నిందించు నిందకును దోషమునౌ

నీసరణి గ్రుక్కయనఁగ
శ్వాసము కబళించు టగును స్వారాడ్వరదా. 398

గోసు అన అభిశాపమునకు నిందించుటకు నిందకు దోషమునకు పేరు. గ్రుక్క అన శ్వాసమిడునకు కబళించుటమునకు పేరు.

క. చిందన వ్యాపించుటకా
చిందన పతనము గళితము చెలె గీత ప్రా
బంధముగుఁ బహువచనం
బందిన నర్తనము పేరు హాటక చేలా. 399

చిందు అన వ్యాపించుటకు పతనమునకు గళితమునకు గీతప్రబంధమునకు (బహు) నర్తనమునకు పేరు.

గి. చిందఱయన రంధ్రంబు విజృంభణంబు
ఖండమునకు నభిఖ్య చిక్కనయనంగ
దనరె బాహుళ్యమును బలంబునకు సూక్ష్మ
మునకు దారుఢ్యమునకౌను వనజనాభ. 400

చిందఱ అన రంధ్రమునకు విజృంభణమునకు ఖండమునకు పేరు చిక్కన అన బాహుళ్యమునకు బలమునకు సూక్ష్మమునకు దారుఢ్యమునకు పేరు.

గీ. చిచ్చనఁగ నగ్ని తాపంబు చిట్టకమన
చెల్లుకపటంబు లీలయై చిట్లనంగ
మించె స్ఫోటించుటకు కోపగించుటకును
మఱియు వృత్తాంతమునకౌను మదనజనక. 401

చిచ్చు అన అగ్నికి తాపమునకు పేరు. చిట్టకము అన కపటమునకు లీలకు పేరు. చిట్లు స్ఫోటించుటకు కోపగించుటకు వృత్తాంతమునకు పేరు.

గి. అవని చిట్టాడనఁగ వ్యత్యాసగమన
మూ చలించుట క్రీడించుటౌనుసంచ

రించుటకుఁ బేరగును బ్రసవించుటౌను
చిడిపినా పరుషము సూక్ష్మమడరె శౌరి. 402

చిట్టాడు అన వ్యత్యాసగమనమునకు చలించుటకు క్రీడించుటకు సంచరించుటకు ప్రసరించుటకు పేరు. చిడిపి అన పరుషమునకు సూక్ష్మమునకు పేరు.

క. చిదుమన పుష్పచ్ఛేదము
చిదుము నఖక్షతము సేయు ఛేదించుటకా
చిదుమన ప్రక్షేపించుట
చిదుమన పల్లవముపేరు చిన్మయమూర్తీ. 403

చిదుము అన పుష్పచ్ఛేదమునకు నఖక్షతమునకు భేదించుటకు ప్రక్షేపించుటకు పల్లవమునకు పేరు.

గీ. చిత్తరువన నాశ్చర్యంబు చిత్రితంబు
చిన్నెనా లీలచిహ్నంబు చిన్నెనాఁగ
నెగడెను మనోజ్ఞమునకు కనిష్ఠమునకు
చొక్కు చిలిపి నికృష్టమా సూక్ష్మమగును. 404

చిత్తరువు అన ఆశ్చర్యమునకు చిత్రితమునకు పేరు. చిన్నె అన లీలకు చిహ్నమునకు పేరు. చిన్ని అన మనోజ్ఞమునకు కనిష్ఠమునకు పేరు. చిలిపి అన నికృష్టమునకు సూక్ష్మమునకు పేరు.

క. చిలుకన మథించు ద్వారని
గళమగు వ్యాపింపజేయు గళితమగుటకా
చిలుకన ప్రసరించుటకై
మెలఁగె శరమునకు నతిశమించుటకు హరీ. 405

చిలుకు అన మథించుటకు ద్వారనిగళమునకు వ్యాపింపచేయుటకు గళితమగుటకు ప్రసరించుటకు శరమునకు నతిక్రమించుటకు పేరు.

గీ. అవని చివుకన నిస్సారమయ్యెనుద్ధ
మానుకరణంబగును చివ్వయనఁగ కలహ

మగు తరుణశాఖకును నామమనురె చీద
రయన రంధ్ర ముపద్రవము యతివినుత 406

చవుకు అన నిస్సారమునకు ఉద్గమనామకరణమునకు పేరు. చిప్ప అన కలహమునకు తరుణశాఖకును పేరు. చీదఱ అన రంధ్రమునకు ఉపద్రవమునకు పేరు.

క. చీకన నంధత్వంబగు
చీకన నిస్సారమునకు చెల్లంధుండౌ
చీకాకన బలహీనము
చీకాకన శ్రీమము పేరు చెలఁగె ముకుందా. 407

చీకు అన అంధత్వమునకు నిస్సారమునకు అంధునకు పేరు. చీకాకు అన బలహీనమునకు శ్రమమునకు పేరు.

క. చీరన నాహ్వానించు వి
దారించగు చెక్కన ఖచితత్వంబునకుఁ బే
ేరగు గండస్థలము వి
దారించుటకౌను పేరు దానవ వైరీ. 408

చీరు అన ఆహ్వానించుటకు విదారించుటకు పేరు. చెక్కు అన ఖచితత్వమునకు గండభాగమునకు విదారించుటకు పేరు.

గీ. చెంగలించనగాను హసించు నతిశ
యించగును ప్రకాశించు జృంభించుటౌను
చెంగనంగను వాద్య విశేషమయ్యె
నపసరంబు సంకోచించు టంచల మగు. 409

చెంగలించు అన హసియించుటకు అతిశయించుటకు ప్రకాశించుటకు జృంభించుటకు పేరు. చెంగు అన వాద్యవిశేషమునకు అపసరమునకు సంకోచించుటకు అంచలమునకు పేరు.

గీ. ఒప్పె చెందిరికయన లేఖోత్తరలిపి
పత్రమునకు కుసుంభ పుష్పమునకాఖ్య
యలరె చెట్ట యశుభమ్మును హస్తమగుచు
చెయ్యి హస్తంబు తుండంబు శేషశయన. 410

చెందిరిక అన (జాబులనుంచు లకోట) లేఖోత్తరలిపిపత్రమునకు కుసుంభపుష్పమునకు పేరు. చెట్ట అన అశుభమునకు హస్తమునకు పేరు. చెయ్యి అన హస్తమునకు తుండమునకు పేరు.

గీ. చెనఁటినా శూన్యమౌను కుత్సితము వ్యర్థ
మునకుఁజెల్లును చెడుననంగను నశించు
నభ్యవస్కంధమున కదృశ్యంబగుటకుఁ
దనరె చెన్నన విధము సుందరము శౌరి. 411

చెనఁటి అన శూన్యమునకు కుత్సితమునకు వ్యర్థమునకు పేరు. చెడు అన నశించు అభ్యవస్కంధము అదృశ్యము పేరు. చెన్ను అన విధమునకు సుందరమునకు పేరు.

గీ, చెనకన ముఖాముఖియగుస్పర్శించుటకును
దనరె నింక నఖాదిక్షతంబు సేయు
టౌను మ చెఱలాడ నౌను సంచ
రించు విహరించుటయును వ్యాపించుటయును. 412

చెనకు అన ముఖాముఖియగుటకు స్పర్శించుటకు నఖాదిక్షతంబు సేయుటకు పేరు. చెరలాడు అన సంచరించుటకు విహరించుటకు వ్యాపించుటకు పేరు.

క. చెఱఁగన సంచలమునకగు
చెఱఁగనఁగా నగ్రిమునకు జెల్లుచు దిశకౌ
చెఱయన నిర్బంధమునకు
చెఱయన చెరశాలపేరు చిన్మయమూర్తీ. 413

చెఱఁగు అన అంచలమునకు అగ్రమునకు దశకు పేరు. చెఱ అన నిర్బంధమునకు చెరశాలకు పేరు.

గీ. చెలఁగ నఁగ సింహనాదంబు సేయుట విక
సించు శబ్దించుటకు ప్రకాశించు నంచి
తత్వమగును సంతోషించు దనరె నింక
నుత్సహించుట కాఖ్యమై యొప్పె శౌరి. 414

చెలఁగు అన సింహనాదంబుసేయుటకు వికసించుటకు శబ్దించుటకు ప్రకాశించుటకు అంచితత్వమగుటకు సంతోషించుటకు ఉత్సహించుటకు పేరు.

గీ. చెలియనఁగ స్నేహితుండగు
చెలియనఁగా మిత్రురాలు స్త్రీకిని పేరా
చెలువుఁడన విటుఁడు ప్రియుఁడును
చెలువుండన సుందరునకు జెల్లె మురారీ. 415

చెలి అన స్నేహితునకు స్నేహితురాలునకు స్త్రీకి పేరు. చెలువుఁడు అన విటునకు సుందరునకు పేరు.

గీ. చేఁతయన కృత్రిమంబగు చేష్టయగును
చేగ ధైర్యంబు సారమా చేకొనన గ్ర
హించు మఱి యాదరించు జయించు పేరు
చేయి హస్తంబు కిరణంబు చెల్లె శౌరీ. 416

చేఁత అన కృత్రిమమునకు చేష్టకు పేరు. చేగ అన ధైర్యమునకు సారమునకు పేరు. చేకొను అన గ్రహించుటకు ఆదరించుటకు పేరు. చేయి అన హస్తమునకు కిరణమునకు పేరు.

క. పాణిగ్రహణముసేయుట
స్థానం బవలంబసంబు దనరి గ్రహింపా
మానక నవలంబించుట
శ్రీనాథ యన్నుగతూమగు చేపట్టనగఁ. 417

చేపట్టు అన పాణిగ్రహణమునకు స్థానమునకు అవలంబించుటకు గ్రహించుటకు అవలంబనమునను అనుగ్రహమునకును పేరు.

గీ. బాధపడుట చలించుట పరగచేడ్పు
డనఁగ నొప్పును చేరిక యన సమీప
మునకు సమ్మేళనమునకు దనరె చేరు
గడ సమీపము శరణమై యడరెశౌరి. 418

చేడ్పుడు అన బాధపడుటకు చలించుటకు పేరు. చేరిక అన సమీపమునకు సమ్మేళనమునకు పేరు. చేరుగడ అన సమీపమునకు శరణమునకు పేరు.

క. చేరనఁగ బ్రాప్తమగుటకు
చేరు సమీపంబు రశ్మి చెల్లు నిగళమా
చేరనగ సమీపించుట
చేరనగా హారమునకు జెల్లె ముకుందా. 419

చేరు అన ప్రాప్తమగుటకు సమీపమునకు రశ్మి (పగ్గము) నిగళమునకు సమీపించుటకు హారమునకు పేరు.

క. చందంబన విధమునకగు
ఛందస్సగు చందనంగ చంద్రుండగునా
సుందరమగు యోగ్యంబగు
సుందరమైనదియగు నుత సురమానంబా. 420

చందము అన విధమునకు ఛందస్సునకు పేరు. చందు అన చందునకు సుందరమునకు యోగ్యమునకు సుందరమైనదానికి మాసమునకు పేరు.

గీ. చండినా పార్వతికిని క్రూరుండు మూర్ఖ
మునకుజెల్లును చక్కసేయుననఁగ సవ
రించగు సమాప్తియగును నశించుటకును
చట్టునా, శిష్యుడౌను పాషాణమౌను. 421

చండి అన పార్వతికి క్రూరునకు మూర్ఖునకు పేరు, చక్కజేయుట అన నవరణాస సమాప్తికి నశించుటకు పేరు. చట్టు అన శిష్యునకు పాషాణమునకు పేరు.

క చక్కటియన న్యాయంబగు
చక్కటియన శరణమును స్థానంబునకౌ
చక్కటి కార్యము యుక్తము
చక్కటియన నార్జవంబు సారసనేత్రా 422

చక్కటి అన న్యాయమునకు శరణమునకు స్థానమునకు కార్యమునకు యుక్తమునకు అర్జవమునకు పేరు.

సీ. చనువన నధికార మనురాగమగు నిచ్ఛ
చదురు సామర్థ్య మాంకసభ జెల్లు
ననా గతించు గచ్ఛయు యుక్తమగు ప్రాప్తి
చలపు నాచ్ఛాద మాస్ఫాలనంబు
చన్న నఁగేతకి స్తంభమా స్తనమగు
చవియన రుచియు రసంబునకును
చమరుననఁగ నాస్ఫాలించుటకుఁ బేరు
చెల్లును మరణింపఁ జేయుటకును
గీ. బరగుఁ జాగరగానుననఁ బ్రిహరణించు
మఱియు ఖండించుటాను చామయనఁ దరుణి
సస్యభేదం బసితికిని శ్యామకు నభి
ధానమొప్పెను భక్తసంత్రాణశీల. 423

చనువు అధికారము అనురాగము కోరిక; 2 చదురు= సామర్థ్యము సభ; 3 చను=గతించు పోవు యుక్తమగు ప్రాప్తి; 4 చలపు= ఆచ్ఛాదము అస్ఫాలనము; 5 చన్ను= కేతకీస్తంభము స్తనము; 6 చవి= రుచి రసము

7 చమరు= ఆస్ఫాలించు మృతిజెందు; 8 చాగరగొను= ప్రహరణించు ఖండించు, 9 చామ= తరుణి సస్యభేదము; (నలుపు)కాంతికిపేరు.

క. ఛాయయునర్జుబుజుభావము
ఛాయాదేవికిని దిశకు సామ్యము కాంతిన్
ఛాయ సమీపము వర్ణము
పాయక విధమునకుఁజెల్లు భవగిరివజ్రీ. 424

చాయ= బుజుభావము ఛాయాదేవి సామ్యము ప్రకాశము నీడ సమీపము వర్ణము [రంగు] విధము.

గీ. క్షితిని చుఱుకనఁగాను నైశిత్యమౌ ప్రి
తాపమగు నిల నుష్ణమైతనరె మఱి చొ
కాయనఁగ స్వచ్ఛమైనది కంచుకంబు
వఱలె మోహంబు మూర్ఛయు పరవశమగు. 425

చుఱుకు= పదును ప్రతాపము ఉష్ణము.2చొకా=స్వచ్ఛము కంచుకము మోహము మూర్ఛ పరవశము.

గీ. చొప్పడ నసమమగు లభించుటకుఁజెల్లు
చొరవనాఁ బుద్ధికుశలత మఱి ప్రవేశ
మగును చొఱయును చోఱ మత్స్యంబు బాలుఁ
డౌను చొఁగంటి శరభమౌ నగ్నికౌను. 426

చొప్పడు= లభించుట. 2 చొరవ= బుద్ధికుశలత ప్రవేశించుట 3.చొఱ, చోఱ= మత్స్యభేదము బాలుడు చొగంటి శరభము దిగంబరుడు

గీ. చాపనఁగ ధావనత్వంబు చోదకంబు
బఱగె క్షోభింపసేయు క్షోభంబుజెల్లె
జియ్యనాగను భగవంతుడయ్యె రాజు
వఱలె జిల్గన సూక్ష్మమౌ వస్త్రమౌను. 427

1 చోపు = ధావనత్వము (పరుగెత్తుట) చోదకము (తోలుట) క్షోభింపఁజేయు క్షోభము. 2 జియ్య = భగవంతుఁడు రాజు. 3 జిల్గు = సన్నని వస్త్రము.

గీ. జీరువాఱన గమనింపు జెల్లు నపస
రిల్లు వ్యాపించుటకు పేరు జెల్లు జంకు
నాఁగ భయము సంకోచంబునకు జడిసున
వర్షమగు నిరంతరమగు బాధకౌను. 428

1 జీరువారు = గమనించుట అపసరిల్లుట వ్యాపించుట 2 జంకు = భయము సంకోచము 3 జడి = వర్షము నిరంతరము బాధ.

క. జంపఁ ముక్తికగుచ్ఛము
జంపన నాలస్యమౌను ఝల్లరిపేరౌ
జంపన సూక్ష్మము జక్కిని
యింపొందగ మృతచిరంటి యెసయక్షిణియౌ. 429

1 జంపు = ముత్తెములచేరు ఆలస్యము ఝల్లరి (డోలు) సూక్ష్మము 2 జక్కిని = మరణించినముత్తైదు యక్షస్త్రీ

క. జడియన నస పసరము భయ
పడుట ధ్వనించుటకు మఱి నివారించుటకౌ
జడిగొనన నతిశయించుట
జడిగొనన నిరంతరంబు సారసనాభా. 430

జడి = నసపెట్టుట పసరము భయపడు ధ్వనిచేయు ఆటంకపఱచుట 2 జడిగొను = అతిశయించు నిరంతరము.

గీ జతయనఁగ యుగళంబగు సామ్యమౌను
జలకమన నుదకంబగు స్నానమౌను
జల్లినాఁగన సత్వంబు ఝల్లరియగు
చామరము కబరీచ్ఛద ఝల్లరియగు. 431

జత= జంట సామ్యము జలకము ఉదకము స్నానము 2 ఝల్లి= ఆసన్యము పెద్దడోలు చామరము కబరీచ్ఛద [కొప్పువల] ఝల్లిక[జాలర] పంచపాదిగీ. వెలసె జల్లించనంగ స్రవించుటకును

మఱియు శోధించుటకుఁ జెల్లె మహిని జవర
యన జవరన యన మృదువౌను ఋజువు
కలిగె జారీయనంగ భృంగారమౌ క
మండలమునకు పేరగు మదనజనక. 432

జల్లించు= కాఱుట శోధించుట 2జవర (రూ) జవగు= మృదువు ఋజువు3జారీ= భృంగారము కమండలువు.

గీ. పృథ్వి జాఱనగాఁ బ్రభావించు గళిత
మగుటకు స్రవించుటకు నామమమరె జాలు
నాఁగ జలకణ పంక్తికి నదికిఁ జెల్లు
జాలువన నల్లె జెల్లును సారసాక్ష. 433

జాఱు= జాఱిపడుట గళితము [తొలఁగుట) కాఱుట జాలు జావులు) =జలకణపంక్తి.

గీ. అవని జావడమన భయం బశ్వమౌన
పౌరుషంబగు శ్యేనమై బరగె జడుగు
కుదిరె భయమున నొదుగు సంకోచమునకు
వఱలె గూఢస్థితికిఁ బేరు వాసుదేవ. 434

జావడము= భయము అశ్వము అపౌరుషము డేఁగ2 జడుగు కుదురు= భయముననొదుగుట సంకోచము గూఢముగనుండుట.

గీ. క్షితిని జున్నన నభినవక్షీరములకు
వఱలె మఱియు మధూత్పత్తి వాసమునకు
జూలనఁగ హరిమృగకేసరి పాళి పేరు
కలిగె మఱి కరిఘాదితకంబళంబు. 435

జున్ను = క్రొత్తగ నీనిన పశువుపాలు తేనెతుట్టెలోని తేనెయుండు చోటు 2 జూలు = సింగము కేసరములు ఏనుగులమీదఁగప్పు కంబడి

గీ. జూజమున వంచన యుద్ధ్యూత మోజమీజె
జొంపమనగ పర్ణస్నిగ్ధ మింపుగానెను
మఱి నిరంతరధారకౌ మఱి నిరంత
రమునకగు మఱి యుపశాఖకమరె శౌరి. 436

జూజము = వంచనము (ఎగురఁగొట్టబడినది) 2 జొంపము = ఆకుఁ గుంపు నిరంతరధార నిరంతరము ఉపశాఖ (రెమ్మ]

గీ. క్షితిని జొత్తిల్లనంగ రంజిల్లు రక్త
పయమునకుఁ జెల్లు జొబ్బిల్లు మహిసపూర్ణ
మగు స్రవించుట కుత్పత్తియఁగుటకౌను
జోగియన బిక్షుకునకౌను యోగికౌను. 437

జొత్తిల్లు = రంజిల్లుట ఎఱుపురంగుగొనుట 2 జొబ్బిల్లు = నిండుట కారుట పుట్టుట. 3 జోగి = భిక్షుకుడు యోగి.

క. జుగళ మధీనము సామ్యం
బగు నుత్సాహము స్వరూప మగును సమూహం
బగును సమానము యుక్తం
బగువిధమౌ క్షేమమౌను హరిహయవినుతా. 438

జుగళము = అధీనము సామ్యము ఉత్సాహము స్వరూపము సమూహము సమానము యుక్తము విధము క్షేమము.

క. నగధర జోగన భిక్షుకుఁ
డగు సమయము జోకసేయునన సంపాదిం
చగు సిద్ధపరచుటకు పే
రగు జోడు సమానము యుగమగు కవచంబౌ. 439

1 జోగు = భిక్షుకుఁడు, సమయము. 2 జోకచేయు = సంపాదించు, సిద్ధపఱచు. 3 జోడు = సమానము, యుగము, కవచము.

క. అగు జోతినాఁగ దీపం
బగు కాంతియును తవణిల్లు ననఁగ ప్రవర్తి
ల్లగు నంచితంబు తేవయ
నఁగ నంచితమునకు విధమునకు జెల్లుహారీ. 440

1 జోతి = దీపము, కాంతి. 2 తవణిల్లు = ప్రవర్తిల్లుట, అంచితము. తేవ = అంచితము.

క. డంబన కపటము కాంతియు
డంబర మధికము ప్రతిష్ఠ తవణిల్లుచు గ
ర్వంబు విధమగు తవరయన
నంబిగొనెఁ భువి పిశాచమై పౌరుషమై. 441

1 డంబు = కపటము కాంతి, 2 డంబరము = అధికము, ప్రతిష్ఠ, గర్వము, విధము. 3 తవర = పిశాచము, పౌరుషము.

గీ. డాలనఁగ కాంతి ధ్వజము ఖేటకము పేరు
జెండె డిందనగాను శోషిల్లు నమ్ర
మగుటకగును సమాధానమగును డొంక
యవని కుంజ మరణ్యమా దనుజవైరి. 442

1 డాలు = కాంతి, జెండా, ఖేటకము. 2 డిందు = శోషించు, వంగుట సమాధానమగుట 3 డొంక = నికుంజము, అడవి.

గీ. డీకొను ననంగను ప్రతిఘటించు నుత్స
హించు నావరించగు డొంగు వృతకోట
రమును గూఢస్థితికి నామమమరె డొంకు
వఱలె శోభిల్లు శుష్కించు వక్రమగుచు, 443

1 డీకొను = ప్రతిఘటించుట, ఉత్సాహపడుట, అవకించుట, 2డొంగు=చెట్టుతొఱ్ఱి, మరుగునుండుట. 3డొంకః=ప్రకాశించుట, ఎండిపోవుట, వంకరయగుట.

కం. నగధరతంటాయనశ్రీమ
మగు, పిశునము ఋణఫుమోసమగు కలహంబా
తగవన యుక్తము న్యాయం
బగు నరణంబగును కలహామగు మునిలోలా 444

తంటా=శ్రీమ, పిశునము, అప్పువలనిమోసము, కలహము, 2 తగవు=యుక్తము, న్యాయము, అరణము.

క. తగులన సక్తము గ్రాసం
బగు ననుకూలంబు స్పర్శ యాసక్తి లభిం
చగు ననుగమించు స్పర్శం
చగు తగులమునంగ నిరోధ మాసక్తియగుఁ. 445

1తగులు=తగుల్కొనుట, గ్రాసము, అనుకూలము, తాకుట,ఆసక్తి, లభించుట, వెంటవచ్చుట, అంటుకొనుట. 2 తగులము=నిరోధము, ఆసక్తి,

గీ. తగ్గనంగ సంకోచించు దనరె భిన్న
పతనమును నూనమగుటకుఁ బరగె తచ్చ
నయన కపటము పరిహాస నామమయ్యె
తట్టు పార్శ్వంబు తీరంబు తాడనంబు. 446

1తగ్గు = సంకోచించు, భిన్నముగాఁబతనమగుట, తిరిగిపోవుట. 2 తచ్చన=కపటము, పరిహాసించుట. 3 తట్టు= పార్శ్వము, తీరము,తాడనము.

గీ అంబురుహాలోచనా తట్టియనఁగ భాజ
నంబగు మృగయాసాధనంబగు త
బాటనంగను వ్యత్యాస పడు చలించు
టను నభిఖ్యయగును శౌరి యసురవైరి. 447

1తట్టి=పాత్రము, వేటపనిముట్టు. 2 తబాటు=వ్యత్యాసమగుట,చలించుట.

కం. ధర్మప్రస్తావించుట ప్రియ
కరన్వరాలస్వజాను కరగమనము తా
స్థిరకాలం బన్వేషిం
చరయ విచారించు రక్షణాఖ్య మురారీ 448

(ఈపద్యము కవిస్వహస్తముగా వ్రాసినవ్రాతప్రతిలో నెటులున్నదో అటులేముద్రించితిమి. ఇందునిర్దిష్టపదము తెలియుటలేదు. సంస్కరింప వీలు కాలేదు. ఛందోలోపములున్నవి. మార్పవీలుకామి ఉన్నదిఉన్నట్లు ముద్రించితిమని సుధీలోకమునకు విజ్ఞప్తి.)

తే. ధరణి దడవాడనంగ జానుకరగమనము
దనరె వ్యత్యాసమునకు నృత్యంబొనర్చు
టలరె తడుపన కౌపీనమౌను సిక్త
మయ్యెను కనిష్ఠ వస్త్రమౌ నంబుజాక్ష 449

1తడ్వాడు=అంబాడుట, భేదము, నాట్యము. 2 తడుపు=గోచితడియుట, [చిన్నవస్త్రము.

కం. తెనరునన నతిశయించుట
తనరు విజృంభించు టంచి తము పేరొప్పెం
దనరు పన నుచ్ఛ్రయంబగుఁ
దనరు పనంగ నతిశయంబు దనరె మురారీ 450

1తనరు=అతిశయించుట, విజృంభించుట,అంచితము 2తనరుపు=ఉచ్ఛ్రయము, [అతిశయము.

కం. తనుకన తపించు తాపం
బును జ్వలియించుటకుఁ బాప్తమును కాంతిలుటా
తనుపారనంగా శైత్యం
బునకగుఁ దృప్తియగుటకగును పుణ్యచరిత్రా 451

1తనుకు (రూ)తన్కు= దుఃఖించుట, వేడిమి. మండుట, పొందుట, ప్రకాశించుట. 2 తనుపారు (రూ] తర్పారు=చల్లదనము, తనియుట.

కం తనుపవనార్ద్రిము శైత్యం
బును మఱి శైత్యోపచారమును తృప్తియు నిం
కను బితృయజ్ఞమగు తమ
కనగ విధంబును జలించుటౌ మునిలోలా 452

1తనుపు (రూ)తన్పు=శీడియుట, శీతలము, శీతలోపచారము, తృప్తి
పితృయజ్ఞము. 2 తమక=విధము, కదలుట.

కం. వనజాక్షా! తపసియనం
దెనఁగున ఋషిపేరు నింగు దీవృక్షంబై
తనరెను తమకంబనఁ ద్వర
కును మోహంబునకు జెల్లె కుంజరవరదా 453

1తపసి=ఋషి, గారచెట్టు.2 తమకము (రూ) తమకంబు= తప
కమ్మ, వేగిరము, వలపు.

కం. తమకియన మోహితుండగు
తమయనం ద్వరితగామి తమియనగా మో
హము నపేక్షకకగును త్వరి
తమును గుతూహల ముపేరు దనరె మురారీ 454

తమకి=వలచినవాడు, వడివడిగాబోవువాడు. 2 తమి= మోహము,
అపేక్ష, వేగము, సంతోషము.

గీ పుడమి తమకించునాఁద్వరపడు చలించు
చెల్లెఁ దమ్మియు వృక్షవిశేషమయ్యె
నంబురుహము పద్మవ్యూహమయ్యె తరత
రంబనంగఁ బరంపర క్రిమమున కగుఁ 455

1తమకించు=త్వరపడుట,చలించుట. 2 తమ్మి=వృక్షవిశేషము, తామ
రపూవు, పద్మవ్యూహము. 3 తరతరము=పరంపర, క్రమము.

కం॥ తరమన సామ్యము పురుషాం
తరము సమానంబు పేరు దనరెను దినుసౌ
మరిశక్యంబును మానం
బరయఁగ శక్తంబు క్రమము హాటకచేలా. 456

తరము=సామ్యము, పురుషాంతరము. సమానము, దినుసు, శక్యము. మానము, శక్తము, క్రమము.

కం॥ తరవాయి నాసమయమగు
మఱియు నుపక్రమ మనుక్రమం బావృత్తిన్
బరుగెఁ దరితీపనంగను
ధరణిని ధృతియగు నుపేక్ష తనరె మురారీ 457

1తరవాయి= సమయము, ఉపక్రమము, అనుక్రమము, ఆవృత్తి. 2 తరితీపు= ధృతి, ఉపేక్ష.

కం॥ తఱపియన యౌవనంబగుఁ
దఱపియనన్ వత్సమానుతరుణంబునకౌ
తెఱటన కశ మూర్ఖత్వము
తెఱటనఁగ కశాహతికినిఁ దనరె మురారీ 458

1తఱపి=యౌవనము, దూడ, తరుణము. 2తెఱటు= కొరడా, మూర్ఖత్వము, కొరడాతోఁగొట్టుట.

కం. తఱియునన సమీపించుట
తఱియునన నతిక్రమించు దరియించుట యౌ
తఱినా సమయము వళియౌ
తఱినా సామీప్యమునకు దనరె ముకుందా. 459

తఱి=సమీపించుట, అతిక్రమించుట, దాటుట, సమయము, త్రాడు మున్నగువానిబత్తిడి రేఖ, సమీపము.

గీ. తఱలువారించుఁ జలించుఁ దనరె సంభ్ర
మించుటౌ తఱుమన నాక్రమించు వేగ
పడు ప్రధావింపఁజేయుట కడరె మఱియు
నొప్పెను బలాత్కరించుట కురగశయన. 460

1తఱలు=వారించుట, చలించుట,సంభ్రమించుట. 2 తఱుము=ఆక్రమించు, వేగపడు, పరుగెత్తఁజేయు, బలాత్కరించుట.

కం తలయన శిరము శిరోజ
స్థలమగు నుద్యమమునాది సమయము రంగం
బలరారె నగ్రిభాగం
బలరెను పక్షమున కాఖ్యయు బుజనాభా. 461

తల=శిరస్సు, వెండ్రుకలపట్టు,పనికారంభము, సమయము, రంగము, ముందుతావు, పక్షము.

గీ. తలఁకనఁగ భయపడుటకౌ చలనమౌను
తలచు ధ్యానించు గణియించు తలకొననగఁ
బ్రాప్తియత్నించు ధరియించుఁ బరగెను తల
పోఁతి చింత విచారమౌ పూతిచరిత. 462

తలఁకు=భయపడుట, కదలుట, 2 తలచు=ధ్యానించుట, గణియించుట. 3 తలకొను=ప్రాప్తించుట, యత్నించుట, ధరించుట. 4 తలపోఁత=చింత, ఆలోచనము.

కం తలఁపనఁగ నభిప్రాయము
తలపనఁగా నిచ్ఛ చింత ధ్యానము జ్ఞప్తిఁ
దలయెత్తన వర్ధిల్లుట
తలయెత్తన నంకురింపు దనుజవిదారీ. 463

తలఁపు =అభిప్రాయము, ఇచ్ఛ, చింత, ధ్యానము, జ్ఞప్తి, తలయెత్తు= వృద్ధినొందుట, అంకురించుట.

గీ. తలపమనంగ యుద్ధాయుతంబు విదిత
మగుటకగున యుద్ధస్పర్శకాఖ్య చెల్లె
మఱియుఁ బ్రారంభ మగుతలమానికమన
పొసఁగ శ్రేష్ఠంబగును శిరోభూషయగును. 464

1 తలపము=యుద్ధాయుతము, విదితము, యుద్ధస్పర్శము, ప్రారంభము. 2 తలమానికము=శ్రేష్ఠము, శిరోభూషణము.

కం. తలరునన సంభ్రమించుట
తలరనఁ జింతించు నంచితము ప్రాప్యంబౌ
చలియించుటకగుఁ దలరుచు
టలరారెను బల్లవించు నతిశయమునకౌ. 465

తలరు=సంభ్రమించుట, చింతించుట, అంచితము, ప్రాప్యము, చలించుట. 2 తలరుచుట=పల్లవించు, అతిశయము.

గీ అవని తామరతంపర యనఁగఁ గమల
షండ మభివృద్ధి కగుఁ దారసంబనఁగ స
మీపమునకుఁ నారంభించు, మించెఁ దార
సించనఁగ సమీపించు వ్యాపించుటౌను. 466

1 తామరతంపర=తామరపూలు పెంపొందుట. 2 తారసము=సమీపము, ఆరంభము. 3 తారసించు=సమీపించు, వ్యాపించు.

గీ తారనఁగ సమీపించుఁ దనరె గచ్ఛ
యగును సంచారమునకుఁ బేరయ్యెఁ దాఱు
నాఁగ గూఢస్థితికిఁ బేరు నమ్రమగును
తాలిమి యనంగ క్షమయగు ధైర్యమగును. 467

1 తారు=సమీపించు, పోవు, సంచరించు. 2 తాఱు=గూఢముగా నుండుట, వంగుట. 3 తాలిమి=ఓర్పు, ధైర్యము.

సీ. తావలంబనగ నాధారమౌ స్థానమౌ
తాళినా హారభేదము, తరళము
నగు తికమకయనగా లోడనంబున
స్వాధీనతయును వ్యత్యాసమౌను
తిప్పనాఁగుధరంబు ద్వీపంబునకు జెల్లు
దిట్టు శపించు నిందించుటౌను
మఱియుఁదిన్నయన సామ్యముమనోజ్ఞంబు యు
క్తంబును బుజువు స్వస్థంబుపేరు
తే. తిమురనఁగఁద్వరపడుట కుద్రేకమొందు
టౌను గర్వించుటకు నామమౌను గర్వ
మౌను తిరియన నావర్తమౌను జటకుఁ
బేరు సెల్లెను సర్వవిభిత్తుగంగ. 468

1తావలము = ఆధారము, తావు. 2 తాళి=హారభేదము, పతకము 3 తికమక= సంభ్రమము, స్వాధీనము,వ్యత్యాసము. 4 తిప్ప=కొండ, ద్వీపము. 5తిట్టు=శపించు, నిందించు. 6 తిన్న=సామ్యము, మనోజ్ఞము, యుక్తము బుజువు, స్వస్థము. 7 తిమురు=త్వరపడుట ఉద్రేకమొందుట, గర్వించుట గర్వము. 8 తిర=సుడి, జడ.

తే. గీ. క్షితినిఁదిరుగనఁగఁబరివేష్టించు సంచ
రించుట పరిభ్రమించువక్రించుటకును
బేరు సెల్లెనావర్తించు పేరగు దిల
కించునాఁ బ్రకాశించు దృష్టించగును బ్ర
సన్నతాఖ్యయగు పంకజాతనేత్ర 469

తిరుగు=ఆవరించుట, సంచరించుట, పరిభ్రమించుట, వంకరయగుట. 2 తిలకించు=ప్రకాశించుట, చూచుట, ప్రసన్నుఁడగుట.

గీ. తివురనఁగ ధ్వనించు యత్నించు నిచ్ఛ
యించును గుతూహలపడు కోపించు త్వరప
డగును తీండ్రయనఁగఁ దేజమగు ప్రకాశ
మగును గుశలత యుష్ణమౌ ఖగతురంగ. 470

1తివురు=ధ్వనిచేయు, యత్నముచేయు, ఇచ్ఛయించు, కుతూహల పడు, కోపించు, త్వరపడు, 2 తీండ్ర=తేజము, ప్రకాశము, కుశలత, ఉష్ణము.

గీ. త్రాఁగయన లత మేఖలస్త్రీలకంఠ
భూషయగుఁదీఱమియనంగ భువి నవశ్య
కంబుఛీణియతంత్రి యైకాఱిలు తీఱు
నాఁగ నశియించు సంధియు నల్లసామి. 471

1తీఁగ=మేఖల, కంఠభూషణము. 2 తీఱమి=అవశ్యము, వీణియతీఁగ. 3తీఱు=నశించుట, సంధి.

గీ. తుంట శకలంబు నిక్కువు దుష్టునకును
దనరుఁ దుందుడుకనఁగ సంతాపమగు వి
చారమునకగు క్షోభకుఁబేరు మఱి య
యోచితకృతుండగును వరయోగివంద్య. 472

1తుంట= శకలము,చెఱకు, దుష్టుఁడు. 2 దుందుడుక=సంతాపము, విచారము, క్షోభ, ఆలోచనలేకపనిచేయునాఁడు.

కం. వనజాక్షాతుంపెసలా
డనఁజలియించుట నటించుటౌ తుకమక య
న్నను గోపము సంతాపం
బును దుడుమన వాద్యభేదమును విసరంబౌ. 473

1తుంపెసలాడు=చలించు, నటించు, 2 తుకమక=కోపము, సంతాపము, 3 తుడుము=వాద్యభేదము, సమూహము.

గీ. ధరఁదుటారముదార్ఢ్యము పరుషవచన
మగుఁ దుఱఁగలించనంగనా నతిశయించు
టా ప్రకాశించుటౌ తుఱుమనఁగఁ గబరి
చూర్ణము సుమాదులెలమి జేర్చుటకుఁ జెల్లు 474

2కుటారము=దార్ఢ్యము, పరుషవాక్యము, 2 తుఱంగలించు=అతిశయిం
చుట, ప్రకాశించుట, 3 తుఱుము=కొప్పు, చూర్ణము, పూవులను సమకూర్చుట.

గీ. క్షితినిఁ దులకించునా బ్రకాశించుటకు కు
తూహలముఁనొందుటకు జెల్లు తూఁగనన చ
లించు నిద్రాంకమగుఁ బ్రవర్తించగుఁ దుల
తూఁగుటకకు నాందోళించుఁ తోఁచె శౌరి. 475

1తులకించు=ప్రకాశించుట, కుతూహలము. 2 తూఁగు=చలించుట,
నిద్రచేతూలుటః ప్రవర్తించుట, తులగూగుట ఆందోళించుట.

సీ. తూటయనంగను దుష్టుఁడౌ ఖండమౌ
తెంపు సాహసము ఖండింపుటకును
తూలనఁ జలియించుఁ దోఁచె నపసరిల్లు
తెగువ సాహసము దాతృత్వమౌను
తెక్కలి వంచన నిక్కంబు చోరత్వ
మనకు జెల్లు ప్రమాదమునకు జెల్లు
తెగడన నింద నిందించుటౌను దిరస్క
రించుటకౌ నుపేక్షించుటౌను

గీ. తెగన ఖండితమగుట మృతించు సాహ
సించు న్యాయమగుటకగు ఛిన్నమగుట
కౌను తెగుదలయన క్షయ మంతమగును
తెప్పనా రాశి యుడుపంబు దెల్పు శౌరి. 476

1 తూట= దుష్టుఁడు, ఖండనము, తెంపు, సాహసము, ఖండించుట. 2 తూలు= చలించు, తొలగు. 3 తెగువ= సాహసము, దాతృత్వము. 4 తెక్కలి= వంచన, చోరత్వము, పరిమాదము. 5 తెగడు= నింద, నిందించుట, తిరస్కరించుట, ఉపేక్షించుట. 6 తెగు= ఖండితమగుట, మరణించుట, న్యాయమగుట, ఛిన్నమగుట. 7 తెగుదల= క్షయము, అంతము. 8 తెప్ప= రాశి, ఉడుపము.

క. త్రెగనాఁ బక్షము లంబం
బగును గుణారోహంబు నగును సమూహం
బగు నిశ్శేషము ఖండిత
మగు దెఱయనఁ గాండపటము నగు వీచికయా. 477

1 తెగ= పక్షము, లంబము, గుణారోహణము, (ఎక్కు పెట్టుదారి,) సమూహము, నిశ్శేషము ఖండితము. 2 తెఱ= కాండపటము, తరంగము.

క. తెఱఁగన విధమగు సంధియు
తెఱఁగన ఋజుభావమునకుఁ దెఱఁగొ క్రమమగా
తెఱకువ యనఁగ వివేకము
తెఱకువయు నుపాయమగును దితిసుత వైరీ. 478

1 తెఱఁగు= విధము, సంధి, ఋజుభావము, క్రమము. 2 తెఱకువ= వివేకము, ఉపాయము.

సీ. తెఱగంటి యనఁగను దేవత మత్స్యంబు
తేకువ భయమగు ధీరతయగు
తెలివినాఁగ వికాస మలరె జ్ఞానంబు ప్ర
కాశంబునకుఁ జెల్లు కాంతికొను
తేజఃప్రసన్న కాంతి ప్రతాపంబులౌ
తేరన రథము ప్రాప్తించుటకును

తేఱు సమాప్తి ప్రాప్తించు నాశ్వాసించు
టకు విశదంబగుటకుం గుఱి తేర

గీ. యన ననాయాసమునకొను వ్యర్థమునకుఁ
జెల్లు తొంగలించనఁగ వర్ధిల్లు నతిశ
యించు వికసించు మఱి ప్రకాశించుటకు బ్ర
సవించుటకు బేరుజెల్లును వేదవేద్య. 479

1 తెఱగంటి= దేవత, మత్స్యము. 2 తేకువ= భయము, ధీరత. 3 తెలివి= వికాసము, జ్ఞానము, ప్రకాశము, కాంతి, తేజము, ప్రసన్న కాంతి, ప్రతాపము. 4 తేరు= రథము. ప్రాప్తించు. 5 తేఱు= సమాప్తి ప్రాప్తి, ఆశ్వాసించు, విశదమగు. 6 తేర= అనాయాసము, వ్యర్థము. 6 తొంగలించు= వర్ధిల్లు, అతిశయించు, వికసించు, ప్రకాశించు, ప్రసవించు.

గీ. తొంగనఁగ నవతీర్ణంబు దోఁచెను శయ
నించుటకుఁదోఁచెఁ దొగయన నెగడెభువిని
కుముదమగుచు సమూహమై క్రిమమగుచును
కష్టునకు బేరగుచు భవగణవిభంగ. 480

తొంగు= అవతీర్ణము, (దిగుట) శయనించు, తొగ= కుముదము, సమూహము, క్రిమము, కష్టజీవి.

క. అంచితముగఁ దొట్టన వ్యా
పించుట పరివహించుటకు స్రవించుటకును బూ
ర్ణించుటకుఁ బ్రముఖమునకు స్పృ
శించుటకును స్పృక్కునకును జెల్లె ముకుందా. 481

1 తొట్టు= వ్యాపించు, పరివహించు, స్రవించు, పూర్ణించు, ప్రముఖము, స్పృశించుట, స్పృక్కు [స్పర్శము]

క. వనజాక్షా! తొడరనగా
ననుసర మొనరించుటకును వ్యత్యాసంబ

య్యెను సక్త మనుకరించుట
కును బ్రాపించుటకుఁ బేరగును యత్నంబౌ. 482

1 తొడరు= అనుసరమొనర్చుట, వ్యత్యాసము, సక్తము (కలసినది.) అనుకరించుట, ప్రాపించుట, ప్రయత్నము.

తే. అవని దొడరనఁగ యత్నమౌను ప్రథమ
మౌను దొడకనఁగా ధేనువౌ గ్రహించు
టాఖ్య జెల్లె నాకర్షించుటౌను తొడిఁబ
డనఁ చలించుట విభ్రమమునకు శౌరి. 483

తొడరువు=యత్నము, పరిభవము. 2తొడక=ధేనువు, గ్రహించుట ఆకర్షించుట, 3 తొడిబడి=చరించుట- విభ్రమము.

తే. తొడుగనఁగ శరసంధానమడరె భూష
ణాదిధారణము నను భూషాదికమున
కౌను తొనకన విభ్రాంతికలరు మరియు
ఘట జలక్ష్వేచిత్వతనమౌ కమలనయన.

1 తొడుగు = శరసంధానము, భూషణధారణము, భూషణము. 2 తొనక= విభ్రాంతి, కుండనుండినీరు తొనుకుట.

తే. అవనిఁ దొరఁగన నవతీర్ణమౌ స్రవించు
టౌ పతితమగుఁ బ్రవహించుటౌ మఱి తొలఁ
కాడనఁగఁ జలియించు ప్రకాశమొందు
నతియించగు మునిలోల యమరబంధు. 484

1 తొరఁగు=అవతీర్ణము, స్రవించుట, పతితమగుట, ప్రవహించుట. 2 తొలకాడు=చలించు, ప్రకాశించు, అతిశయించు.

కం. తొలకనఁ దరంగనామము
చెలఁగెను మఱి ఘటజలక్ష్వేచిత్వతనంబై

చలియించు టతిశయించుట
కలరె బ్రకాశించుటకును నంబుజనాభా. 485

1 తొలంకు=తరంగము, కుండనుండినీరుతొణకుట, చలించుట, అతిశయించుట, ప్రకాశించుట.

కం తొలియన రంధ్రం బగ్రము
తొలియన ప్రథమంబుపేరు తొలువేల్పనఁగా
జలజోదరుడగు వనుజుం
డలరెను తోఁగనగ మగ్నమగు నార్ద్రిమగుచ౯ 486

1 తొలి=రంధ్రము. అగ్రము, ప్రథమము. 2 తొలువేల్పు=బ్రహ్మ, రాక్షసుఁడు. 3 తోఁగు=మగ్నమగుట. ఆర్ద్రిము (తడియుట)

కం. నగధర తోఁచన నుదయిం
చగు భావోద్భవముపేరునగు ప్రత్యక్షం
బగు తోడెంచన నుదయిం
చగు నాగమనించు దృశ్యమగుటకు బేరా. 487

1 తోఁచు=ఉదయించు, తలంపుకలుగుట, ప్రత్యక్షము. 2 తోడెంచు=ఉదయించుట, వచ్చుట, కనిపించుట.

గీ. వసుధ తోఁపనగా నుపవనము రక్తి
-మంబగును తోయమన నావృతంబు విధము
పక్షమును సమయము పరివారనామ
మగును తోరము వ్రతసూత్ర మధికమౌను. 488

1 తోఁపు=ఉపవనము, ఎఱుపు. 2 తోయము=ఆవృతము, విధము, పక్షము, సమయము, పరివారము. 3 తోరము=వ్రతసూత్రము, అధికము.

గీ. జగతి తుంగన నశియించు శకలమగుట
కౌను తుంగుడనఁగ ప్రళయంబు నాశ

మెసగ తెరిక్కొ¸నునా నాశకృత్యము కబ
ళించు క్షోభంబునకును స్రావించుటౌను. 489

1 త్రుంగు=అతిశయించు, శకలమగు. 2 త్రుంగుడు= ప్రళయము, నాశనము, 3 త్రెక్కొనుట = నాశనముచేయుట, కబళించుట, క్షోభము, స్రాగుట.

గీ. దంటయన ప్రౌఢుఁడు యుగంబు దండ యనఁగ
హారమును ప్రాపగును దండియన సమృద్ధ
మగు ప్రతాపము శౌర్యుఁడా నధికమగును
దండు సేన సమూహమౌ దనుజవైరి. 490

1 దంట=నేర్పరి, జంట. 2 దండ=హారము, ప్రాపు. 3 దండి=సమృద్ధము, ప్రతాపము, శౌర్యుడు, అధికము. 4 దండు=సేన సమూహము.

సీ. దగ పరివారంబు దాహంబునకు జెల్లు
దండము వర్గస్నిగ్ధంబునకగు
దబ్బరయన నసత్యము వంచితుం డాప
దయు వంచనయు ననత్యమున కగును
దయ్యంబన పిశాచి దైవంబు దేవత
దప్పినాఁ శ్రమమగు దాహమౌను
దరియన తీరమౌ మరిసమీపమునకౌ
దళమధికంబు స్నిగ్ధంబునకును

గీ. దాఁగురించనగా తిరోధానమగుట
కౌను వంచించుటౌను దాటన సమూహ
మగు తరించు నుల్లంఘించు టౌను లంఘ
నంబు లంఘించుటకు జెల్లు నలిననాభ! 491

1 దగ=పరివారము, దాహము. 2 దండము=వర్గము, స్నిగ్ధము. 3 దబ్బర=అసత్యము, వంచితుఁడు, ఆపద, వంచన, అసత్యములాడువాడు.

4 దయ్యము=పిశాచి, దైవము, దేవత. 5 దప్పి=శ్రమము, దాహము. 6 దరి=తీరము, సమీపము. 7 దళము=అధికము, స్నిగ్ధము. 8 దాగరించు=తిరోధానము, వంచించుట. 9 దాటు=సమూహము, తరించుట, దుముకు, దుముకుట.

గీ॥ దాపనఁగ భయమునకు సమీపమునకు
నయ్యె దాయయనఁగ శత్రువైనాను జ్ఞాతి
కౌను. దారయనఁగ దానమౌ క్రమమగు
నుదక ధారకుఁజెల్లును మదనజనక! 492

1 దాపు=భయము, సమీపము. 2 దాయ=శత్రువు, దాయాది. 3 దార=దానము, క్రమము, ఉదకధార.

గీ॥ దారియన మార్గమునకౌను ధారణునకు
దనరె దిట్టయనంగను ధైర్యునకును
ప్రౌఢునకు దార్ఢ్యమునకిలఁ బరగె దినుసు
నా ప్రకారము వస్తువౌ నలిననాభ॥ 493

1 దారి=మార్గము, ధరించువాఁడు. 2 దిట్ట=ధైర్యవంతుఁడు, నేర్పరి, దార్ఢ్యము. 3 దినుసు=ప్రకారము, వస్తువు,

సీ॥ దిమ్మయనంగ భ్రమమ్మగు రాశియౌ
దిమ్మనంగను సమూహమ్ము భ్రమము
దుడుకన దౌష్ట్యంబు దుష్ట ముద్ధతి దీమ
సమన ధైర్యం బుపాయమునకౌను
దురమన యుద్ధంబు త్వరితంబునకు జెల్లు
దురుసన కఠినంబు త్వరితమౌను
దురపిల్లనఁగను దుఃఖించుటకును ల
భించుటకౌను తపించుటౌను

గీ॥ దుద్దనంగ నసత్యంబు దోఁచె కమల
కర్ణికకుఁ బేరుజెల్లును కర్ణభూష
ణంబు దుస్తన సుందర మంబరంబు
నకును బేరగు నీరజనయన శౌరి॥ 494

1 తిమ్మ=భ్రమము, రాశి, సమూహము, 2 దుష్టు=దౌష్ట్యము, దుష్టుఁడు, ఉద్ధతి. 3 దీమసము=ధైర్యము, ఉపాయము. 4 దురము=యుద్ధము, త్వరితము. 5 దురుసు=కఠినము. త్వరితము. 6 దురపిల్లు=దుఃఖించు, లభించు, తపించు. 7 దుద్ద=అసత్యము, తామరపూవుగద్దె, కర్ణభూషణము. 8 దుస్తు=సుందరము. వస్త్రము.

కం॥ దెసయన పార్శ్వము ప్రాపగు
దెసయన రక్షణ మవస్థ దిశకును పేరౌ
వసుమతి దెప్పరమనఁగా
వెస నాపద దుస్సహమ్ము వినుము మురారీ॥ 495

1 దెస=పార్శ్వము, ప్రాపు, రక్షణము, అవస్థ, దిక్కు. 2 దెప్పరము=ఆపద, దుస్సహమైనది.

గీ॥ దేవరయనంగ ప్రభువగు దేవుఁడగును
దొంతరయన పరంపర దోఁచె నూర్ధ్వ
పంక్తియగు దొంతినాఁగను పంక్తియాను
మరి ఘటాద్యూర్ధ్వపంక్తికా మదనజనక। 496

1 దేవర=ప్రభువు, దేవుఁడు. 2 దొంతర=పరంపర, ఊర్ధ్వపంక్తి. 3 దొంతి=పంక్తి. కుండలు మున్నగువాని పై వరుస.

క॥ దొనయన గిరిపల్వలమౌ
దొనయన తూణీరమౌను దొరయన నధికుం
డును రాజగు యోధవరుం
డును మరి సేనాధినాథుఁడును మురవైరీ. 497

1 దొసఁ= కొండపైనిమడుగు. అమ్ముల పొది. 2 దొ = అధిపుఁడు
రాజు, యోధుఁడు, సేనానాయకుఁడు.

క. కమలాక్ష! దొరయు నన సా
మ్యము స్పర్శము లభ్యమగు సమానమగుట పే
రమరె దొరలన పతనమిళ్ళి
తమగు ననుభవించుటకగు దానవవైరీ. 438

1 దొరయు=సామ్యము, స్పర్శము, లభ్యమగుట, సమానమగుట.
2 దొరలు=పడికలసికొనుట, అనుభవించుట.

సీ. దొసఁగన నాపద సోఁచె విఘ్నంబౌను
దోసంబు పాపమౌ దోషమౌను
ద్రాచినా నధమ మధముఁడు సారంబగు
నట్టాడన చలించు నర్తనంబు
నక్కన నబ్రింబునకు స్వర్ణపత్రింబు
నకు జెల్లు హేమశోభకును జెల్లు
నగరు రాజగృహంబునకు సురాలయమున
కగునట్టి స్థానమౌ నాలసించు
గీ. ఔను ననయన కుట్మలంబౌను పుష్ప
మగును పల్లవమగు ననుచనఁగ పల్ల
వించు ననురాగమగుట రహించు నతిశ
యించుట మనోజ్ఞమగుటకౌ నిందిరేశ. 439

1 దొసఁగు= ఆపద, విఘ్నము. 2 దోసము= పాపము, దోషము,
3 ద్రాచి=అధమము, అధముఁడు. 4 నట్టాడు,= చలించుట, నర్తనము.
5 నక్క= అబ్రకము, బంగారురేకు, బంగారుకాంతి. 6 నగరు= రాజ
గృహము, దేవలోకము. 7 నటు= స్థానము, ఆలసించుట, 8 నన= మొగ్గ,

పూవు, చిగురు. 9 ననుచు= చిగిరించుట, అనురాగమగుట, రహించుట, అతిశయించుట, మనోహరమగుట.

క. నేరమియన నజ్ఞానము
నేరమియన దోషమగును నేలయనంగ౯
ధారుణి దేశస్థానము
నేరుచునన నభ్యసించు నెగడె క్షమమయునై 500

1 నేరమి= అజ్ఞానము, దోషము. 2 నేల= భూమి, ప్రదేశము. 3 నేరుచు= అభ్యసించు, క్షమ.

సీ. పంచారమనఁగ వ్యాపక మతిశయమగు
పంటనా కృషియును ఫలితమునకు
బంచు నాజ్ఞాపించు భాగించుటకుఁ బేరు
పంతగించు ప్రతిజ్ఞ పడు విధించు
పండన శయనించు ఫలము పక్వంబగు
పఱికఁయనఁగ శయ్య పార్శ్వమాను
పంతమన ప్రతిజ్ఞ పౌరుషంబు విధంబు
పంతన శుభమగు పరగె ఘనత

గీ. పగటనంగ ప్రకాశము ప్రగటనకును
పరగె లావణ్యమునకాఖ్య పగిదియనఁగ
క్రిమమునకు కష్టమును రాజకరముపేరు
బరగె పుటించు మాంద్యమౌ భ్రాంతియగును. 501

1 పంచారము= వ్యాపకము, అతిశయము. 2 పంట= కృషి, ఫలితము. 3 పంచు= ఆజ్ఞాపించు, భాగించు. 4 పంతగించు= ప్రతిజ్ఞపడు, విధించు. 5 పండు= శయనించు, ఫలముపక్వమగుట. 6 పఱికఁ= శయ్య, పార్శ్వము. 7 పంతము= ప్రతిజ్ఞ, పౌరుషము, విధము. 8= పంతు శుభము,

ఘనత. 9పగట=ప్రకాశము, ప్రకటన. 10 పగిది= క్రమము, లావణ్యము, కష్టము, రాజునకిచ్చుపన్ను. 11 పంటించు= మాంద్యము, భ్రాంతి.

గీ. సైకమన సూక్ష్మమునకు సూక్ష్మత్వమునకు
నలరె సొంపన సౌందర్యమగు సమృద్ధి
యగును సంతోషమునకాఖ్య సొగయునసఁగ
పారవశ్యతకగు మూర్ఛ బడుటకొను. 502

1 సైకము= సూక్ష్మము, సూక్ష్మత్వము. 2 సొంపు= సౌందర్యము, సమృద్ధి, సంతోషము. 3 సొగయు= పరవశమునొందుట, మూర్ఛనొందుట,

క. సొమ్మన గోధన మాభర
ణమ్ము ధనముపేరు సొరుఁగు నా మూర్ఛిలునా
మమ్మగు మూర్ఛయ సొలపన
వమ్మెను విముఖంబు పారవశ్యము పేరై. 503

1 సొమ్ము= గోధనము, అభరణము, ధనము. 2 సొరుగు= మూర్ఛిల్లు, మూర్ఛ.3 సొలపు=విముఖము, పారవశ్యము.

క. సోఁకన సోఁకనగా స్ప
ర్శమ్ము గ్రహావేశమగును రాక్షసుడు పిశా
చమ్మగు సోమఁయనఁగ శ్ర
మమ్ము పరాక్రమముపేరు మంజులభాషా. 504

1 సోఁక= స్పర్శము, గ్రహావేశము, రాక్షసుఁడు, పిశాచము. 2 సోమ= శ్రమము, పరాక్రమము.

క. పంచాయుధభరణా! సో
మించనఁగా నగు పరాక్రమించుటకును వ్యా
పించు సదృశమగుట విజృం
భించగు సోమనఁగ నాశపేరు సుకంఠా. 505

1 సోమించు= పరాక్రమించుట, వ్యాపించుట, సదృశమగుట. విజృంభించుట. 2 సోమ= నాశనము, సుఖము.

గీ. 1సుక్కనంగ సంకోచించు శోకమగు క్ష
యించుఁబొ నావరించు దుఃఖించు మ్లాన
మగుటఁగొను పరాఙ్ముఖ మగుట భీతి
కగును హారాదిసంకీర్ణ మౌను చింత
గనుట మూర్ఛిల్లు బహువాచకమున వళులు 506

1 సుక్కు= సంకోచము, శోకము, క్షయము, ఆవరించు, దుఃఖించు, మ్లానమగు, పరాఙ్ముఖమగు, భీతిపడు, హారాదులు పెనవేసికొనుట, చింతించుట, మూర్ఛిల్లుట, బహువచనమునవళులు (గర్భముమీఁదముడుతలు)

గీ. హత్తన లభించు సమ్మేళ నాఖ్య హరువు
నా మనోజ్ఞత యోగ్యత నామము హవ
ణించనఁగ సవరించు ధరించు పేర
లంకరించుటకాఖ్య జలరుహనేత్ర. 507

1 హత్తు=లభించు, సమ్మేళనము. 2 హరువు= మనోజ్ఞత, యోగ్యత 3 హవణించు=సవరించు, ధరించు, అలంకరించు.

క. హవణిల్లనఁగ ప్రకాశిం
చవును విజృంభించుఁబొను హసాసన లలితం
బవు సుందరమగు హాయలన
నవు మితమును సంతసమునకాఖ్య మురారీ. 508

1 హవణిల్లు= ప్రకాశించు, విజృంభించు. 2 హసాను= లలితమగు, సుందరమగు. 3హాయలు= మితము, సంతోషము.

గీ. చన్నుడుచు గుద్దు నిమఁకన స్తన్యపాన
మౌను తడవాడు దోఁగు దోఁగాడు దోగి

యాడు నంబాడు తడవన నౌనుబూను
కరతలగమనమునకభిఖ్యలు మురారీ. 509

1 చన్గుడుచు, కుడుచు, నిముసు= ఇవి స్తన్యపానము పేరులు
తడవాడు, అంబాడు, తడవు= ఇవి కరతలగమనము పేరులు.

గీ. పారడయు నుగ్గుచిప్పయు పాలడయన
జాడగన్న శిశుస్వాది శంబుకంబు
పేళ్లు, బోరుకాడించన చెలగినామ
మౌ శిశుస్నానకృత్యం బహార్యభరణ. 510

పారడ, ఉగ్గుచిప్ప, పాలడ= ఇవిపిల్లలకుం బాలుబోయుశంఖము
పేర్లు. బోరుకాడిచు= పిల్లలస్నానముచేయించు.

క. ననుపన నతిశయమునకౌ
ననురాగంబును మనోజ్ఞమగుట కగు నయం
బన సుందరంబు లాభం
బును స్నిగ్ధతయును మృదుత్వమును శుభమగుటా. 511

1 ననుపు= అతిశయము, అనురాగము, మనోజ్ఞమగు. 2 నయంబు=
సుందరము, లాభము, స్నిగ్ధత, మృదుత్వము, శుభమగుట.

సీ. నలుగన శ్రమపడు నశియించు పీడితం
బగు నల్వ సామర్థ్య మంచితంబు
నలియన సూక్ష్మంబునకు చూర్ణమునకగు
నత్యంతమునకు రోగాఖ్యకలరు
నవ్వన హాసంబునకు వికాసము వికసించుటకు పరిహసించుటౌను
నల్లనా రక్తంబునకు నసితికి నాడు
నా దేశమునకు జనపదమునకు

గీ. నాగవాసంబనంగను నర్తనాది
మేళమునకగును గణికాపాళి కాను
ద్వారనిగళంబునకుపేరు దనరెనాలి
యనఁగ కుత్సితమునకు మాంద్యంబునకును 512

1 నలుగు= శ్రమపడు, నశించు, పీడితమగు. 2 నల్వు=సామర్థ్యము అంచితము. 3 నలి= సూక్ష్మము, చూర్ణము, అత్యంతము, రోగము. 4నవ్వు= హాసము, వికాసము, వికసించుట, పంహసించుట. 5 నల్ల= రక్తము, అసిత వర్ణము. 6 నాడు= దేశము, జనపదము. 7 నాగవాసము=నర్తనాది మేళము, వేశ్యలగుంపు, తలుపుగొళ్ళెము. 8 నాలి=కుత్సితము, మాంద్యము.

గి. నిక్కమన సత్యమునకును నిశ్చయమున
కౌను నిక్కన వర్ధిల్లు నతిశయించు
నున్నతంబగు గర్వంబు నున్నతి యగు
నిజమనంగను సత్యంబు నిశ్చయంబు. 513

1నిక్కము= సత్యము, నిశ్చయింపఁబడినది. 2 నిక్క= వర్ధిల్లు, అతిశయించు, ఉన్నతంబగు, గర్వంబు, ఉన్నతి. 3 నిజము= సత్యము నిశ్చయించినది.

క. నిగుడనగా వ్యాపించుట
కగు ప్రసరించుటకు దీర్ఘమగుటకు వర్ధి
ల్లగు యుక్తంబగుటకు త్వర
కగును విజృంభించుటకగు హతదితిజాతా, 514

1 నిడుగు= వ్యాపించుట, ప్రసరించుట, దీర్ఘమగుట, వర్ధిల్లుట, యుక్తంబగుట, త్వర, విజృంభించుట.

గీ. నిచ్చలంబన నచలంబు నిశ్చయంబు
మఱియు నిర్దోషమునును నిరంతరము పేరు

దనరె నిట్టయనగ స్తంభమునకు స్థాన
మునకు పేరొప్పెను ప్రవాహమునకు పేరు 515

1 నిచ్చలంబు= అచలంబు, నిశ్చయము, నిర్దోషము, నిరంతరము. 2 నిట్ట= స్తంభము, స్థానము, ప్రవాహము.

క. కమలాక్షా! నిట్టన శు
ష్కమునకు నుపవాసమునకు క్షామమునకు నా
మము నిద్దమనగ స్నిగ్ధ
త్వము స్నేహితమగును కలుషవననిధితరణీ. 516

1 నిట్టు=శుష్కోపవాసము, క్షామము. 2 నిద్దము=నునుపు, స్నేహితము,

గీ. అవని నిప్పచ్చరమన శూన్యము దరిద్ర
మునకు జెల్లెను నిబ్బరమనగ నశ్వ
గతి విశేషంబునకు నధికంబునకును
పేరు జెల్లెను మానిహృత్సారనిలయ. 517

1 నిప్పచ్చరము= శూన్యము, దరిద్రము. 2 నిబ్బరము= అశ్వగతి విశేషము అధికము.

గీ. నిబ్బరించనగా నిదానించు నతిశ
యించుటకుజెల్లు నిబ్బరికించుననఁగ
నమరె కరుణించుటకు నుబ్బణమగుటకును
నిమ్మళము స్వస్థమునకగు నిశ్చితమగు. 5!8

1 నిబ్బరించు= నిదానించు, అతిశయించు. 2 నిబ్బరికించు=కరుణించుట, ఉబ్బణగుట. 3 నిమ్మళము= స్వస్థము, నిశ్చితము.

క. నిలుపన స్థిరపరచుటకా
నిలుపన స్థైర్యము ప్రతిష్ఠ నిష్ఠ నిరోధం

బల నిలుకడ యన స్థానం
బలరెను స్థైర్యము విరామమగుచు మురారీ. 519

నిలుపు= స్థిరపరచుట, స్థైర్యము, ప్రతిష్ఠ, నిష్ఠ, నిరోధము. 2 నిలుకడ, స్థానము, స్థైర్యము. విరామములేనిది.

మ. నెనరాని వ్వెలనాగ భ్రాంతియగుచు న్నిశ్చేష్టయా నివ్వటి
ల్లన వ్యాపించు లభించుటా నతిశయంబౌ నానుకూల్యంబవే
రును జెల్లెన్ మఱి నీటిఱేడన సముద్రుండౌను పాశాఖ్యయై
గ్గెను నీరాటయనంగ స్నానముజలక్రీడాఖ్యయా మాధవా.

[1] నివ్వెఱ= భ్రాంతి, నిశ్చేష్ట, 2 నివ్వటిల్లు= వ్యాపించు, లభించు అతిశయము, అనుకూలము. 3 నీటిఱేడు= సముద్రుడు, వరుణుడు. 4 నీరాట= స్నానము, జలక్రీడ.

సీ॥ నీరుపుట్టువనంగ నీరేజమునకు శం
ఖమునకు పేరు కౌస్తుభము పేరు
నీళ్ళాడు ప్రసవించు నెగడెను స్నానమా
నుగ్గన చూర్ణంబును మఱిధూళి
నుఱుము చూర్ణాకృతివఱలెను వధమునౌ
నుడియన నపకీర్తియడరె వాక్కు
నుస లుద్యమించుటౌను మఱి మాంద్యకృతంబు
నుసులు లాఘవమగు నుచలనమగు.
గీ. నూలుకొనునన యుక్తమౌను మఱి యుత్స
హించుటకగు నంగీకార మింక నాను
కూల్యమగుటకుజెల్లె నెగులు ననంగ
దుఃఖభావంబు బాధయా దుటదూర 521

1 నీరుపుట్టువు=పద్మము, శంఖము, కౌస్తుభము. 2 నీళ్ళాడు=ప్రసవించు, స్నానము. 3నుగ్గు=చూర్ణము, ధూళి. 4 నుఱుము=చూర్ణాకృతి, వధ. 5నుడి=అపకీర్తి, వాక్కు. 6 నుసలు=ఉద్యమించుట, మాంద్యపుంబని. 7 నుసులు=లాఘవము, చలనము. 8 నూలుకొను=యుక్తము, ఉత్సహించుట, అంగీకారము, అనుకూల్యము. 9 నెగులు=దుఃఖభావము, బాధ.

గీ. అవని నెట్టుకొనన స్థాయియగుట యుద్య
మించుటకు పేరగు నతిశయించు పేరు
మఱి బలాత్కరించుట పేరు వఱలె నెట్టు
దానపసరించు నుద్యమనామ వక్షాను.

1 నెట్టుకొను=స్థాయియగు, ఉద్యమించు, అతిశయించు బలాత్కరించు. 2 నెట్టు=త్రోయుట, ఉద్యమము.

గీ. నెత్తమన నక్షకేళిక నెగడె పణము
దనరె మఱి కుధరోపరి స్థలము పేరు
నెప మనంగ వ్యాజమునకాఖ్య నెగడె దోష
మలరె కారణ మొప్పె మురారిశౌరి. 523

1 నెత్తము=పాచికలఆట, పణము, కొండమీదిచదరము. 2 నెపము=వ్యాజము, దోషము, కారణము.

క. నెనరనగా ప్రేమంబగు
నెనరనగ కృతజ్ఞతయును నెవ్వన స్థానం
బును స్థైర్యంబు నుపాయం
బును నెయ్యమియన మనోజ్ఞమును స్నేహంబౌ. 524

1 నెనరు=ప్రేమము, కృతజ్ఞత. 2 నెవ్వ=స్థానము, స్థిరము, ఉపాయము. 3 నెయ్యమి=మనోజ్ఞము, స్నేహము.

క. నిగమాంతవేద్య నెమ్మియ
నంగ ప్రేమము నిశ్చలంబునకు గన క్షేమం

బగు కేకియు సంతోషం
బగు వంజుళమునకుఁజెల్లు హతదితిజాతా 525

1 నెమ్మి=ప్రేమము, నిశ్చలము, క్షేమము, నెమిలి, సంతోషము, వంజులవృక్షము.

గీ. క్షితిని నెఱపన వ్యాపింపసేయు సిద్ధ
పఱచు పూర్ణించు నధికంబువలెనె నెఱయు
ననఁగ పూర్ణంబునకు పేరు వ్యాపనమున
కాఖ్య సిద్ధించుటకుఁ బ్రాపు మమరె శౌరి. 526

1 నెఱపు = వ్యాపింపజేయు, సిద్ధపఱచు, పూర్ణించు, అధికము
2 నెఱయు=పూర్ణము, వ్యాపకము, సిద్ధించుట.

గీ. నెరవు నెఱా నెఱి నెఱి పర్యయగాను
వ్యాపకము పూర్తివిధియును వ్యాప్తమధిక
మును విశాలంబు యుక్తంబు దనఁ దెరన
నఁగ కళంకము రేణువౌ నిగమవేద్య. 527

1 నెరవు, నెఱా, నెఱి, నెఱువు, ఇవి సమానార్థకములు వ్యాపకము, పూర్తి, విధి, వ్యాప్తము, అధికము, విశాలము, యుక్తము.
2 నెరసు=కళంకము, రేణువు.

గీ. నెఱియనగఁ ఖగపక్షంబువలెనె సుంద
రంబు నాచారమును వలిభంబు ప్రజ్ఞ
క్రమము న్యాయంబు విధము వక్రత పరాక్ర
మంబు కేశంబు పూర్తిపేరంబుజాక్ష. 528

1 నెఱి=పక్షిరెక్క, సుందరము, ఆచారము, వలిభము. (ఆడుదాని కొంకకుచ్చెళ్ళు), ప్రజ్ఞ, క్రమము, న్యాయము, విధము, వక్రత, పరాక్రమము, కేశములు, పూర్తి.

కం. నెలనా మాసము చంద్రుడు
నెలనా స్థానంబు రాక నెల కర్పూరం
బలరె నెలవంకయనఁగా
గలిగెను బాలేందునకు నఖక్షితిపేరై 529

1 నెల=మాసము, చంద్రుఁడు, స్థానము, రాక (పున్నమ), కర్పూరము. 2 నెలవంక= బాలచంద్రుండు, నఖక్షతము.

క. వనరుహలోచన నెవ్వయు
ననఁగ దరిద్రం బవగ్రహం బాపదనే
టన నిశ్చయంబు దృఢమున
కనువగు నేయమన స్నేహమగు న్యాయంబా 530

1 నెవ్వ=దరిద్రము, అవగ్రహము, ఆపద. 2 నేటు=నిశ్చయము, దృఢము. 3 నేయము=స్నేహము, న్యాయము.

క. కాంచనచేలధరా! పచ
రించన ప్రకటించ గనుసరించగును ప్రయో
గించు ప్రవర్తించు ప్రసా
రించుటపేరగు మరి ప్రసరించుటకు నగుణ 531

1 పచరించు=ప్రకటించు, అనుసరించు, ప్రయోగించు, ప్రవర్తించు ప్రసారించు, ప్రసరించు.

క. భువి, పట్టన కౌశేయం
బవకాశము పుట్టము విషయ మవశ్యకమౌ
నవసరము విస్తృతి గ్రహిం
చవు స్థానము కారణము గ్రహణమగు శౌరీ. 532

1 పట్టు=కౌశేయము, అవకాశము, వస్త్రము, విషయము, అవశ్యము, అవసరము, విస్తృతి, గ్రహించుట, స్థానము, కారణము, గ్రహణము.

గీ. పచ్చనాఁగ హారిత పీత వర్ణములగు
మరకతంబగు పడగ యమరె ధ్వజమున
కును ఫణంబునకును పడయుననఁగా గ
ణించు ప్రాపించుటకుపేరు నెగడ శౌరి. 533

1 పచ్చ=ఆకుపచ్చరంగు, పసుపురంగు, మరకతము. 2పడగ=జెండా, పాముపడగ. 3 పడయు=గడించుట, ప్రాపించుట.

సీ. పదునన సమయంబు పరిపాకమునకాఖ్య
సిక్తంబుపేరు ని శితము పేరు
పదరననగు త్వరపడు త్వరవాక్కునా
క్షోభించు చలియించు కోపగించు
పదురు విధము త్వరపడు నధికార్యమా
బహువచనంబున త్వరవచనము
పరపన విస్తృతి ప్రవహింపసేయు బా
ణాది ప్రయోగ కృత్యంబు పేరు
గీ. పన్ను నా కృత్యమగు సిద్ధపఱచు నంచి
తంబగు లభించు యుద్ధాయతంబొనర్చు
నింక నియమించుటా లభియింపసేయు
టౌను రాజ్యకరధనమౌ నంబుజాక్ష. 534

1 పదును=పరిపాకము, సిక్తము (చల్లుట) నిశితము (వాఁడి]
2 పదరు=త్వరపడు, త్వరవాక్కు, క్షోభించుట, చలించుట, కోపగించుట.
3 పదురు=విధము, త్వరపడు, అధికార్యము [బహువచనమున] త్వరవచనము.
4 పరపు=విస్తృతి, ప్రవహింపఁజేయు, బాణాదిప్రయోగము, 5పన్ను=కృత్యము, సిద్ధపఱచుట, అంచితము, లభించుట, యుద్ధయత్నము, నియమించుట, లభింపఁజేయుట, రాజుయొక్క-పన్ను.

క. అంచితముగ పరగన విహా
రించు ప్రసిద్ధంబగు ప్రసకించుటగు బ్రవ
ర్తించు బ్రయుక్తంబగు ప్రవ
హించు ప్రయాణంబగుటకు నెసఁగె మురారీ! 535

1 పరగు=విహరించు, ప్రసిద్ధమగు, ప్రసకించుట, ప్రవర్తించుట, ప్రయుక్తమగుట, ప్రవహించుట, ప్రయాణమగుట.

మ. పరినా సేన సమూహమావృతియుగుఱ్ఱు పంక్త్యాహ్వ
యంబున్ గ్రానెక్కు
పరికించన్న పరీక్ష సేయుటగు నోపంగన్ విచారించు టా
పరిమార్చన్న వధించు పేర్కొల యుద్ధన్ భంజించు ఖండించగున్
పరువంబన్నను యౌవనంబు పరిపక్వంబొప్పు ప్రాయం
బగున్ 536

1 పరి=సేన, సమూహము, ఆవృత్తి, పంక్తి, యుద్ధము, 2 పరికించు=పరీక్ష సేయుట, విచారించుట. 3 పరిమార్చు=వధించుట, భంజించుట ఖండించుట, 4 పరువము=యౌవనము, పరిపక్వము, ప్రాయము.

గీ. పరిభవించన నతిశయ భావమగు ధ
రించు నామంబగు నతిక్రమించు నామ
మమరె పఱియన నన్యంబు నధికమగు స
మూహమునకు సభిఖ్యయౌ మునివిలోల 537

1 పరిభవించు= అతిశయమగు, ధరించుట, అతిక్రమించుట; 2 పఱి=అన్యము, అధికము, సమూహము.

క. పలుపన్నగ బ్రయోగించుట
పలుపన్నగా తల్పమగును త్వరస్థామంబౌ
పలుపవఁగ నపసరించుట
పలుపంగా విస్తృతియనబడు చోదనమౌ 538

1 పలుపు=ప్రయోగించుట, తల్పము, శ్రేష్ఠ, అపసరించుట, విస్తృతి, తోలుకొనిపోవుట.

క. పలుగడయన పార్శ్వంబగు
పలుగడ యితరసలంబు పలుగడమట
మఱి పలునా దంతంబగు
పలులె ననేకంబుపేరు వాసవసన్నుతా. 539

1. పలుగడ=పార్శ్వము, ఇతరస్థలంబు [రూపాంతరము పరగడము] 2 పలు=దంతము, అనేకము.

క. ధర పలుకన వీణాది
స్వరమగు నిందించు నింద వాక్యము బీజాం
తరభాగము పక్షిధ్వని
మరి శకలము వాక్కు విద్య మహి వెలసె హరీ. 540

1 పలుకు=వీణాదిస్వరము, నిందించు, నిందావాక్యము, బీజాంతరభాగము, పక్షిధ్వని, శకలము, వాక్కు, విద్య.

గీ. పల్లటిల్లన చలియించు బరగ శాద్ర
రక్తిమంబునకగు నసారంబు వెలు
జెల్లె వ్యత్యాసనామము పల్లటయన
దనరె చలనంబు వ్యత్యాసమును ముకుంద. 541

1 పల్లటిల్లు= చలించుట, శ్రమము, రక్తిమము, అసారంబు, వ్యత్యాసము. 2 పల్లట=వ్యత్యాసము, చలనము.

క. పసనా చాతుర్యంబగు
పసనా సారము సమృద్ధి పాతిక యనంగా
వసనము జీర్ణమునకు పే
రెసగె పురాతనము పేరు హేమసుచేలా. 542

1 పస= చాతుర్యము, సాగము, సమృద్ధి. 2 పాతిక= వస్త్రము జీర్ణము, పురాతనము.

గీ. పాటయనఁగ సంగీతమై బరగె విధము
నను నభిఖ్యయు పాటన నాఁగ నొప్పె
ధర నలంకారమునకు నాదరణమునకు
మఱియు సంస్కారమున కాఖ్య మదనజనక. 543

1 పాట= సంగీతము, విధము. 2 పాటన= అలంకారము, ఆదరణము, సంస్కారము.

క. కమలాక్ష! పాటియన సా
మ్యమునకు పరిమితికభిఖ్య న్యాయమును ప్రమా
ణము పేరుబొందె సామా
న్యమునకు సమమునకునాఖ్య యాశ్రితవరదా 544

పాటి= సామ్యము, పరిమితి, అభిఖ్య, న్యాయము, ప్రమాణము, సామాన్యము, సమము.

క. నగరాద్ధర పాటించన
నగును ప్రతీక్షించునామ మగును విచారిం
చగు నాదరించునామం
బగు ప్రాపించుట ధరించుటౌ భవనాశా॥ 545

1 పాటించు= ప్రతీక్షించుట, విచారించుట, ఆదరించుట, ప్రాపించుట, ధరించుట.

సీ. పాటన శ్రమమగు పతనమాపద యగు
పాదాలవాలంబు స్వస్థమౌను
పాడినా ధర్మమౌ వ్యవహారమగు స్వభా
వమునకు పేరు న్యాయమున కాఖ్య
పాపన కృషి పేరుబరగె వియోగించు
పాపనా తారక బాలకౌను

పాపటయనఁగను బడెవృక్షభూమక
వృక్షంబునకు కేశవీధి పేరు

గీ. పామనఁగ ఘర్షణంబు సర్పంబునకగు
పాయనా ఖండమగు నదీభాగమాను
పాలునాఁగ సమీపంబు భాగమును వ
శంబు క్షీరంబులును తండులంబు లగును. 546

1 పాటు= శ్రమ, పతనము, ఆపద, చెట్టుపాదుచేయుట. స్వప్నము. 2 పాడి= ధర్మము, వ్యవహారము, స్వభావము, న్యాయము. 3 పాపు=కృషి చేయుట, ఎడబాటుకలిగించుట. 4 పాప = కనుపాప, బాలుడు. 5 పాపట= వృక్షవిశేషము, కేశవీధి; 6 పాము= ఘర్షణము, సర్పము. 7 పాయ= ఖండము, నదీభాగము. 8 పాలు= సమీపము, భాగము, వశము క్షీరము, తండులములు.

గీ. పాళెమన రక్షణము స్వల్ప పట్టణంబు
జెల్లె సైన్యప్రదేశమా సేనపేరు
చెలగె పిచ్చలించన ప్రశంసించు భయము
నొందు నతియమొందుటా కంధరాంగ. 547

1 పాళెము=రక్షణము, స్వల్పము, పట్టణము, సైన్యప్రదేశము. సేన, 2 పిచ్చలించు= ప్రశంశించుట, భయమునొందుట, అతిశయమొందుట.

గీ. ధరణి పిడినాఁగ ముష్టియా త్సరువు స్త్రీ మృ
గాఖ్య పిమ్మటయన మనోవ్యథయనంత
రంబగును పిఱుఁదనంగ నితంబమునకు
దనరె మఱియు పశ్చాద్భాగమునకు శౌరి. 548

1 పిడి= ముష్టి, కత్తిపిడి, స్త్రీమృగము. 2 పిమ్మట= మనోవ్యథ, అనంతరము. 3 పిఱుఁదు= నితంబము, వెనుకవైపు.

గీ. పిలుకుమారు మృతించు ¹నొప్పెను నశింపు
బరగ ²పిలువడునా భయపడు పరాఙ్ము
ఖంబగును పిల్లయన బాళికకు కనిష్ఠ
మగు బహువచనమున నపథ్యంబు పేరు. 549

1 పిలుకుమారు= మరణించుట, నశించుట. 2 పిలువడు= భయపడు
పెడమొగమగు, చిన్నది, పథ్యము.

క. వనరుహనాభ ¹పిసాళం
బన చోరోపాయము పరిహాసంబగు వ్యా
పనమగు వికాసనామం
బును మరియు ప్రకాశమగును పుణ్యచరిత్రా. 550

1 పిసాళము= చోరులఉపాయము, పరిహాసము, వ్యాపనము, వికా
సము, ప్రకాశము.

గీ. క్షితి ¹పిసాళియనఁగ ప్రకాశితయు వ్యాప
కత్వమగును చోరోపాయకంబు పేరు
²పుట్టనాఁగ జన్మస్థానము మరి స్వల్ప
కుంజమగును వల్మీకమా కుంజరనుత. 551

1 పిసాళి= ప్రకాశము. వ్యాపకము, చోరోపాయము. 2 పుట్ట=
జన్మస్థానము, స్వల్పమగుకుంజము, వల్మీకము.

సీ. పుయిలోటనాఁ బరాఙ్ముఖ మగుటకు పేరు
తనరెను సంకోచమునకభిఖ్య
పురణించుననపేరు బుట్టె పురాయించు
చెల్లె జృంభించు వర్ధిల్లుటకును
పురియన వ్యాపకంబును రశ్మిసంబంధ
మునగు కేకీపింఛమునకు పేరు

పురుడనఁగ సమానమునకు జాతాశౌచ

మమరె జాతాశౌచమునకుఁ పేరు

గీ. పూఁటనా సంధ్యకును దినంబునకు కాల

మునకు నామంబుజెల్లెను పూచుననఁగ

వెలసె నిస్సారమగుట పుష్పించుటలరె

పూఁరియనఁగ మృగస్తన్యకును తృణంబు. 552

1 పుయిలోఁట= పరాఙ్ముఖము, సంకోచము. 2 పురణించు (రూ) పురాయించు= విజృంభించుట, వర్ధిల్లుట. 3పురి= వ్యాపకము, గ్రాదుయొక్క పురి, నెమలిపింఛము, 4 పురుడు= సాటి, జాతాశౌచము, జాతాశౌచము కలుగుట. 5 పూఁట= సంధ్య, దినము, కాలము. 6 పూఁచు= నిస్సారమగుట, పుష్పించుట. 7 పూఁరి= మృగస్తన్యము, తృణము.

క. ధరబూఁపయనఁగ శిశువగు

తరుణము నవజాలకంబు తారక పేరా

మరి పూనన యత్నించుట

ధరియించు వహించు పేరు దనరెముకుందా. 553

1 పూఁప=శిశువు, తరుణము, క్రొత్తమొగ్గ, చుక్క. 2పూను=యత్నించుట, ధరించుట, వహించుట.

క. నగధర పెంపన గౌరవ

మగును మహత్త్వంబు పేరు నతిశయనామం

బగును సమృద్ధియు నాశం

బగు నాశముచేయుటకు విహంగతురంగా. 554

1 పెంపు= గౌరవము, మహత్త్వము, అతిశయము, సమృద్ధి, నాశనము, నాశనము చేయుట.

గీ. పెన్కుతయన నాధిక్యంబు బేరు వృద్ధ

నమగు పెడయనఁగ విపరీతము పురాత

నంబు జ్యేష్ఠత్వమగు పెరనాఁగమధుజ
నిత గృహంబగు నన్యమా దితిజవైరి. 555

1. పెక్కువ=ఆధిక్యము, వ్యర్థము. 2 పెడ=విపరీతము, పురాతనము జ్యేష్ఠత్వము. 3 పెర=మధుజనితగృహము (కల్లఁగడి) అన్యము.

గీ. పెనకువయనంగ యుద్ధంబుపేరు మేళ
నంబగు వివాదబాహుయుద్ధంబు నావ
రింపగును పెనఁగన నావరించు ప్రతివ
చించు మేళనకృతి యాజిసేయుటౌను. 556

1 పెనకువ=యుద్ధము, మేళనము, వివాదము, బాహుయుద్ధము, ఆవరించుట, 2 పెనఁగు=ఆవరించుట, ప్రతివచనము నొసఁగుట, మేళనము చేయుట.

గీ. పెరుఁగనగ దధినామమౌ వృద్ధిబొందు
పేరగును పెఱుగన విజృంభించునామ
మగును యత్నించుటౌను పెల్లనఁగ నతిశ
యంబు నాధిక్యమత్యంతమౌను శౌరి. 557

1 పెరుఁగు=దధి, వృద్ధినొందుట, 2 పెఱుఁగు=విజృంభించుట, యత్నించుట. 3 పెల్లు=అతిశయము, ఆధిక్యము, అత్యంతము.

క. పెలుచన నతిశయంబై
యలరెను కాఠిన్యమునకు నాగ్రహమునకున్
చెలగె నాధిక్యనామము
పెళుచనఁగా మూర్ఖుడౌను విరసమగు హరీ. 558

1 పెలుచ=అతిశయము, కాఠిన్యము, ఆగ్రహము, ఆధిక్యము, 2 పెళుచు=మూర్ఖుఁడు, విరసమగుట.

గీ. పేదటిమనా దరిద్రమౌ భీరువౌను
పేరిమియన నతిశయము గౌరవంబు

పైఁడినా స్వర్ణము ధనంబు పైకొనన న
తిక్రమించు లభించు యత్నించు వ్యాప్తి. 559

1 పేదటిమి=దరిద్రము, పిఱికివాఁడు, 2 పేరిమి=అతిశయము, గౌర
వము. 3 పైఁడి=బంగారము, ధనము. 4 పైకొనుట=అతిక్రమించు, లభించు
యత్నించు, వ్యాప్తి.

క. మనసిజజనకా! పొంగా
రన పొంగన నతిశయించుటా గర్వించు
ట్బణమగు వర్ధిలు జృంభిం
చును సంతోషించుపేరు చూపడె శౌరీ. 560

1 పొంగారు, పొంగు=అతిశయించుట, గర్వించుట, ఉప్పొంగుట,
వర్ధిల్లుట, జృంభించుట, సంతోషించుట,

క. కమలాక్షా! పొందన స్నే
హము ప్రాపించగును సంధియగు ప్రాప్తి యభే
దముస్నేహితుండు ననుకూ
లము మేలనమగుటకాఖ్య లక్ష్మీనాథా. 561

1 పొందు=స్నేహము, ప్రాప్తించుట, ప్రాప్తి, అభేదము, స్నేహి
తుఁడు, అనుకూలము, మేలనము.

క. జగతిని పొంపిరివోవన
నగును గుణోత్పత్తి వర్ధిలాఖ్య విజృంభిం
చగు సంతసించు వ్యాపిం
చగు నింక బ్రిసిద్ధి కెక్కు నతిశయమొందన్ 562

1 పొంపిరిపోవు=గుణోత్పత్తి, వర్ధిల్లుట, విజృంభించుట, సంతసిం
చుట, వ్యాపించుట, వృద్ధికెక్కుట, అతిశయించుట.

గీ. పొక్కయన నవధి యుపాయమునకు జెల్లు
పొక్కనగ దుఃఖమగు భయంబును దపించు

బాను చర్మరోగవిశేషమహా పొగడిత
యనఁగ కీర్తికి స్తుతి కాహ్వయంబు శౌరి. 563

1 పొక్కి=అవధి, ఉపాయము. 2 పొక్కు=దుఃఖము, భయము, తపించుట, చర్మరోగము, 3 పొగడిత=కీర్తి, స్తుతి.

గీ. పొగరనఁగ దీర్ఘమగు గర్వమున కభిఖ్య
వెలసె తీక్ష్ణగంధంబు పేరొలసె పొచ్చె
మనగ కపటంబగును న్యూనమగును పొటక
రించనగ వర్ధిలు నతిశయించు శౌరి 564

1 పొగరు=దీర్ఘము, గర్వము, తీక్ష్ణగంధము, 2 పొచ్చెము=కపటము, తక్కువగుట, 3 పొటకరించు=వర్ధిలు, అతిశయించు.

క. విను పొటమన నాసాపుట
మను పుష్పోద్భవంబు పొడతెంచనగా
గుణజననం బుదయించుట
యును పొడవడఁగన నశించుటొప్పె మృతించా. 565

1 పొటము=నాసాపుటము, పూవులపుట్టుక, 2 పొడతెంచు=గుణోదయము, ఉదయించుట 3 పొడవడగు=నశించుట, మరణించుట.

గీ. పొడుగనఁగ జెల్లె నౌన్నత్యమునకు దీర్ఘ
మునకు నుత్కృష్టమున కాఖ్య పొత్తనఁగ
స్నేహమగు నవిభక్తత చెల్లె సంగ
తంబు సంగతి నామమహా దానవారి. 566

1 పొడగు=ఔన్నత్యము, దీర్ఘము, ఉత్కృష్టము. 2 పొత్తు=స్నేహము, అవిభక్తత, స్నేహము, కలసియుంట,

గీ. పొదియనంగ పశుస్తన మూలమహా స
మూహమగును తూణీరమై పొసఁగెను పొద

పెట్టనఁగ నారోపించు పుట్టెపేరు
మఱియును చించుపేరగు మదనజనక. 567

1 పాది=పశు స్తనమూలము, సమూహము, అంబులపాది 2 పాదవెట్టు=ఆరోపించుట, చించుట,

గీ. పొదుగనఁగ నాచ్ఛాదనమునగు ఖచిత
మగును పక్షిప్రసూతి చిహ్నంబు పేరు
జెల్లె పొనుపడుననఁగ నిస్తేజమగును
వ్యర్థమగుటకు పేరగు వారణమగు. 568

1 పొదుగు=ఆచ్ఛాదనము, ఖచితము, పక్షులప్రసూతిచిహ్నము 2 పొనుపడు=కాంతిమాయుట, వ్యర్థమగుట, అడ్డుపడుట.

క. పొరయుననఁ బ్రాప్తమగు పెర
డరయు తిరోహితమగుటకు నగును లభించా
పొరియన బలియత్యంతము
మరి దృఢముగ క్రిమమునగు మన్మథజనకా. 569

1 పొరయు=ప్రాప్తమగుట, పెరఁడు, చాటునజేరుట, లభించుట 2 పొరి=బలి, అత్యంతము, దృఢము, క్రిమము.

క. పొరయన వళియగు దర్వీ
కరకంచుకమునకుపేరు కదళీపత్రా
వరణము పొన్నయన మనో
హరమగు పున్నాగవృక్షమగు సురపాలా. 570

1 పొర=వళులు, పాముకుబుసము, అరటియాకులఆవరణము 2పొన్న=మనోహరము, పున్నాగవృక్షము.

గీ. పొరిగొనఁగ నాశముఁజేయు వధియించు
పొరుగనఁగ సమీపమునకు పార్శ్వ
భువికి పేరుజెల్లు పొలపమన ప్రకాశ
మగును వాసనయగు వ్యాప్తమగును. 571

1 పొరిగొను=నాశనముచేయుట, వధించుట, 2 పొరుగు=సమీపము పార్శ్వము. 3 పొలపము=ప్రకాశము, వాసన, వ్యాప్తమగుట.

క. పొలమనగా సస్యోర్వర
పొలమనగా తృణసమృద్ధిభువియావిధమగా
పొలమన సూచన గ్రామము
పొలమన విపినము ప్రదేశమునకాఖ్య హరీ. 572

1 పొలము=పైరుగలభూమి, గరికిగలభూమి, విధము, సూచన, గ్రామము, విపినము, ప్రదేశము.

గీ. క్షితిని పొలయుననఁగ ప్రవేశించు సంచ
రించు వ్యాపించుటా సమీపించుటాను
పొలసనఁగ పొలయన మాంసమునకు మాంస
గంధమునకును మత్స్యశల్కమున కాఖ్య. 573

1 పొలయు= ప్రవేశించు, సంచరించు, వ్యాపించు, సమీపించు. 2 పొలసు, పొల=మాంసము, మాంసగంధము, చేఁపకునిచర్మము.

క. పొలయినా మృతి నాశము
పొలయుననన నశించుట మృతిబొందుట పేరా
పొలుచన ప్రత్యక్షము స్థిర
మలరెను పూజ్యమగు దృశ్యమగుటకు పేరై. 574

1 పొలయిక= మృతి, నాశనము, 2 పొలియు=నశించుట, మృతినొందుట, 3 పొలుచు=ప్రత్యక్షము, స్థిరము, కనిపించుట.

గీ. అవని పొలిపోవునా వ్యర్థమగుట భంగ
పడు నశించు మృతించు వేగ డరె పొసఁగు
నాలభించ ననుకూలించు నామ మమరి
పాప్యమగు పూజ్యమునకగు పంకజాక్ష. 575

1 పొలిపోవు,= వ్యర్థమగుట, భంగమగుట, నశించుట, మరణించుట. 2 పొసఁగు= లభించు, అనుకూలించు. చేరఁదగినది. పూజనీయమైనది.

గీ. పోఁడియన పూజ్య మంచితంబును మనోజ్ఞ
మాను పోఁడిమినాఁగ సౌఖ్యంబు విధము
పూజ్యమగు సంపదకు పేరు పోకడయన
గలిపరివర్తన నాశంబు గమనమగును॥ 576

1 పోడి=పూజ్యము, అంచితము, మనోజ్ఞము. 2 పోఁడిమి=సౌఖ్యము, విధము, పూజ్యము. సంపద, పోకడ, కలివర్తనము, నాశనము, గమనము.

గీ. పోకయన గమనము పేరుబుట్టె బహువ
చనమునను కపటపరివర్తనము మఱి పరి
వర్తనమగు పోటనఁగ నుల్బణము రణము
శౌర్య మాయుధ ముఖఘాత జలదమూర్తి॥ 577

1 పోక=గమనము, (బ. వ) కపటవర్తనము,ప్రవర్తనము.2 పోటు= ఉల్బణము, యుద్ధము శౌర్యము, ఆయుధపుదెబ్బ.

కం పోరామియనఁగ స్నేహము
పేరగు సంకటమునకును బేరాప్తతయా
పోరచియన వ్యర్థము ని
స్సారం బుపహారమాను సారసనాభా॥ 578

1 పోరామి= స్నేహము, సంకటము, ఆప్తత. 2 పోరచి= వ్యర్థము నిస్సారము, ఉపహారము,

కం పోరన కలహము యుద్ధము
పోరన కలహించు యుద్ధమును జేయుటకౌ

పోరితమన కలహంబగు
పోరితమన స్పర్థకాను బుధనుతచరణా. 579

పోరు= కలహము, యుద్ధము- కలహించుట- యుద్ధముచేయుట 2 పోరితము= కలహము, స్పర్థ.

గీ. పోరువయనంగ నుత్తరీయమునకు నాహ్వా
యంబగు కదళీపత్రిమూలావరణము
పోలనఁగ యుక్తమగుటకు పూజ్యమగుట
కాను శక్యమగుట సామ్యమగుట కాఖ్య. 580

1 పోరువ= ఉత్తరీయము, అరటియాకుల మొదటిబోదె. 2 పోలు= యుక్తమగు, పూజ్యమగు, శక్యమగు, సామ్యమగు.

సీ. పోసనమన లేప్యమును కాంతి క్షీరమకా
పోహణపౌఢత్వమును ఘటనయు
ప్రబ్బన వ్యాపించు వర్తిల్లు నతిశయ
మొందువర్థిలు నింద నిందసేయు
ప్రల్లదంబనఁగ దుర్భాషణంబగును పా
రుష్యంబు దుష్కృత్యరూపమాను
ప్రాతనా, బూర్వంబు బరగె పురాతన
మలరెను భృత్యునకాఖ్యయయ్యె

గీ. ప్రాబడనఁగ సిద్ధించు పురాతనమగు
బొనుపాఁమన నాచ్ఛాదమాను మూర,
ణమగు ఘర్షించుటకు మీలనంబు లేప
నమువసనమలినక్షాళనంబు శౌరి 581

1 పోసనము=లేప్యము, కాంతి, క్షీరము. 2 పోహణ= పౌఢత్వము ఘటనము, 3 ప్రబ్బు= వ్యాపించు, వర్తిల్లు, అతిశయమొందు, వర్ధిల్లు, నింద, నిందజేయు. 4 ప్రల్లదము= దుర్భాషణము, పారుష్యము, దుష్కృత్య

రూపము. 5 ప్రాంత= పూర్వము, పురాతనము, భృత్యుఁడు. 6 ప్రాబఁడు= సిద్ధించు, పురాతనమగు. 7 ప్రాము= ఆచ్ఛాదనము, మారణము, ఘర్షించుట మాయుట, పూయుట, వస్త్రపుమలినముకడుగుట,

గీ. ప్రిదులనఁగ చ్యుతమగుట పుష్పించు న్యూన
మపసరిల్లాఖ్య ప్రెగ్గడ యనఁగ మంత్రి
యౌను యువరాజు ప్రేముడించన ప్రియపడు
బాధపడు శోకమందుటౌ భవవినాశ. 582

1 ప్రిదులు= చ్యుతమగుట, పూలుపూయుట, న్యూనము, అపసరిల్లు. 2 ప్రెగ్గడ= మంత్రి. యువరాజు, ప్రేముడించు, ప్రియపడు, బాధపడు శోకమందుట.

కం భువి ప్రొద్దన కాలంబు ప్ర
సవదినమగు దినము పేరు సమయము పేరౌ
రవియగును నుషఃకాలం
బవు బంతియనంగ పఙ్క్తియగు కందుకమౌ 583

1 ప్రొద్దు= కాలము, ప్రసవదినము, సమయము, సూర్యుఁడు, ఉషఃకాలము. 2 బంతి= పఙ్క్తి, కందుకము.

గీ. బంటనఁగ శిష్యుఁడౌను సేవకుడు శూరు
డగును బగిసియు బైసియనఁగను గౌర
వంబు భాగ్యంబునకుజెల్లు బచ్చెన యన
బరగె లేప్యము శుక్లాది వర్ణము హరి. 584

1 బంటు= శిష్యుఁడు, సేవకుఁడు, శూరుఁడు. 2 బగిసి, బైసి=గౌరవము, భాగ్యము. 3 బచ్చెన= లేప్యము, తెలుపు మొదలగురంగులు.

సీ. బడియన క్రమమగు పాఠశాలయును వ
ర్ష్యాదర్థమగును నిశ్చయము పేరు
బడుగన కృశము శవం బశక్తుడు బన్న

మన నవమానమా నాపదయగు
బరియన రేఖయగు పార్శ్వమగు చోరుఁడగు
నంకుశంబగు శత్రునాహ్వయంబు
బరిగోలయన సృణి బాణమగును బలిత
మన బలిష్ఠము స్థూలమునకు పేరు

గీ. బలువనఁగ నధికంబగు బలము పేరు
జెల్లె బాగన విధమగు క్షేమమగును
సుందరంబగు బామన శోకమునకు
జన్మమునకాఖ్య జెల్లెను జలజనయన. 535

1 బడి= క్రమము, పాఠశాల, వెంబడి, నిర్ణయము. 2 బడుగు= కృశము, శవము, అశక్తుఁడు 3 బన్నము= అవమానము, ఆపద. 4 బరి= రేఖ, పార్శ్వము, చోరుఁడు- అంకుశము, శత్రువు. 5 బరిగోల= సృణి (అంకుశము) బాణము. 6 బలితము= బలిష్ఠమైనది, లావైనది. 7 బలువు= అధికము, బలము, 8 బాగు= విధము, క్షేమము, సుందరము, 9 బామ= శోకము, జన్మము.

గీ. బారియన హింసయగును నిర్బంధము కరి
నిగళమగును బారాదియనగ ననేక
మునకు నధికంబునకుపేరు దనరె బాస
వాలనఁగ ఋషి దేవత వఱలె శౌరి 586

1 బారి= హింస, నిర్బంధము, ఏనుగుసంకెళ్ళు. 2బారాది=అనేకము అధికము. 3బాసవాలు= ఋషి, దేవత.

గీ. బాసయనఁగ ప్రతిజ్ఞయగు భాషయగు ప్ర
మాణమగును సంకేతమగు మఱి వ్రతమగు
బింకమన గర్వమగు దృఢం బింక నున్న
తంబగుటకాఖ్య జెల్లెను దానవారి 587

బాస= ప్రతిజ్ఞ, భాష, ప్రమాణము, సంకేతము, వ్రతము. 2 బిం
కము= గర్వము, దృఢము, ఉన్నతము.

క. నిగమాంత వేద్య బిడ్డయ
నగ బాలుండగు సుపుత్రినామము పుత్రుం
డగు బిత్తరమన చంచల
మగును ప్రకాశము విలాసమగు సరసంబౌ 588

1 బిడ్డ= బాలుఁడు, పుత్రిక, పుత్రుఁడు. 2 బిత్తరము= చంచలము,
ప్రకాశము, విలాసము. సరసము.

గీ. బిమ్మిటియన సంకోచమ్ము వివశమాను
బిరుదనఁగ శౌర్య చిహ్నంబు పేరు శూరు
డగు సహర్షంబగును బుజయనఁగ భుజము
కుండలీకరణంబగు కోమలాంగ. 589

బిమ్మిటి=సంకోచము, వివశము. 2బిరుదు= శౌర్యచిహ్నము, పేరు,
శూరుఁడగుట, సమర్థము. 3 బుజ= భుజము, కుండలీకరణము.

గీ. బిల్లయనగను రవిశశిబింబము లుప
ధానమగు మణివర్తులత్వఁబు పేరు
బరగె లోహాదివర్తుల పత్రికాఖ్య
జెల్లె ఖండమునకు పేరు శేషశయన 590

1 బిల్ల= రవిశశిబింబములు,ఉపధానము,(దిండు)గుండ్రమైనది, లోహ
పుపతకము, ఖండము.

గీ. ఆంధ్రమున బుడిబుడియన నల్పమాను
సంభ్రమించుటకౌ బురసాయనంగ
హేమతంతువు కౌశేయనామ మమరె
యరుణకౌశేయమున కాఖ్యయగు ముకుంద 591

1 బుడిబుడి=అల్పము, సంభ్రమించుట. 2 బురసా= బంగారుతీఁగ, పట్టువస్త్రము.

గీ. బూటకంబన బూకనాఁ బొసగె మాయ
వంచనకుపేరు బూమెనా వంచనాఖ్య
యగు కపటవేషమును మాయయౌను బెంగ
యనఁగ నార్తధ్వనికి విరహాగ్ని కౌను. 592

1 బూటకము, బూక= మాయ, వంచకుఁడు. 2బూమె= వంచకుఁడు కపటవేషము, మాయ. 3 బెంగ= ఆర్తధ్వని, విరహాగ్ని.

గీ. వసుధ బెగ్గిల్లనఁగ పరవశమగు భయ
పడును చింతించు చలియించు బరగె బెట్టి
దమన కఠినంబు క్రౌర్య ముద్ధతము బహువ
చనమునను నిష్ఠురోక్తులౌ జలదగాత్ర 593

బెగ్గిల్లు= పరవశమగు, భయపడు, చలించు. 2 బెట్టిదము= కఠినము క్రౌర్యము, ఉద్ధతము, (బహువచనమున) నిష్ఠురోక్తులు,

కం జగతిని బెట్టన గౌరవ
మగు దృఢమునకాఖ్య యతిశయము నుద్ధతిపే
రగు బెడఁకన బెణఁకనగా
నగు చలనము నపసరిల్లుటాఖ్య మురారీ. 594

1 బెట్టు= గౌరవము, దృఢము, అతిశయము, ఉద్ధతి, బెడఁకు, 2బెణకు= చలనము, అపసరిల్లుట.

గీ. బెడఁగన మనోజ్ఞ మధికంబు పేరు సుంద
రము విలాసంబగును బెడిదమన బేడి
దంబనఁగ కఠినం బధికంబు పరుష
వచనము భయంకరంబగు వాసుదేవ 595

బెడఁగు=మనోహరము, అధికము, సుందరము, విలాసము. 2 బెడిదము, బేడిదము= కఠినము, అధికము, పరుషవచనము, భయంకరము.

గీ. బెడియుసన బెసుకనఁగను వికలమగుట
కగును దోషంబగు బెరయు ననలభించు
మఱియు ప్రాపించు వ్యాపించు వఱలెజెఱుకు
నాఁగభేదంబగు ప్రయోజనంబగు హరి 596

1 బెడియు, బెసుకు= వికలమగుట, దోషము. 2 బెరయు= లభించు ప్రాపించుట, వ్యాపించుట. 3 బెరుకు=భేదము, ప్రయోజనము.

కం బేరజమన కుత్సితునకు
పేరు కపటవర్తనంబుపేరు పరుషవా
క్కారాబైసియనంగను
గౌరవమగు భాగ్యమగును ఘనరుచిదేహా. 597

1 బేరజము= కుత్సితుడు, కపటవర్తనము, పరుషవాక్కు, 2 బైసి= గౌరవము, భాగ్యము.

గీ. బొట్టనంగ ననుస్వారమును జలాది
బిందువగును మంగళసూత్ర భృతసువర్ణ
పత్రమగు తిలకముపేరు బరగెబొమయు
నంగ ప్రతిమయు భూ్రివగు నలిననాభ 598

1 బొట్టు= అనుస్వారము, జలబిందువు, మంగళసూత్రము, తిలకము 2 బొమ= కన్నుబొమ, ప్రతిమ.

కం మురహర బొమ్మయనంగను
బిరుదాంకంబగును ప్రతిమపేరగు భూ్రివా
సగసిజగర్భుం డల్పం
బరయగ నవమానచిహ్నమగు నాంధ్రమునన్ 599

1 బొమ్మ= బిరుదాంకము, ప్రతిమ, కనుబొమ్మలు, భ్రష్ట అల్పము, అవమానచిహ్నము.

గీ. బొరియనా గంధ్రమును గర్తమును బలంబు
బరగె బోటన ధూర్తుడౌ ప్రౌఢునకు న
భిఖ్య కుధరోపరిస్థలి పేరు బోన
మనఁగ భోజనమగు నన్నమౌను శౌరి 600

1 బొరియ= రంధ్రము, కలుగు, బలము. 2 బోటు= ధూర్తుఁడు, ప్రౌఢుఁడు, కొండపైనిగలతావు. 2 బోనము= భోజనము, అన్నము.

మ. వసుధన్ బోతుయనం గిరాతకుఁడుకై వర్తుండగున్ బ్రాఁతినాఁ
బొసగెన్ బ్రేమము దుర్లభంబధికమై బ్రుంగన్న గూఢస్థలం
బెస మగ్నంబగు మందునాగను జ్వలించీర్ష్యాదితాపంబు పే
రెసగెన్ మంతనఁగా బ్రసిద్ధియగు మంత్రీశుండు మంత్రంబగున్

1 బోయ= కిరాతుఁడు, చేఁపలబట్టువాఁడు. 2 బ్రాఁతి= ప్రేమ, దుర్లభము ,అధికము. 3 బ్రుంగు= గూఢస్థలము, మగ్నమగుట, మరణించుట, మఁడుట, ఈర్ష్యాదులవలనితాపము. 4 మంతు= మంత్రి, మంత్రము.

గీ. మంతనంబన గోప్యమేకాంతమగును
మఱియు నాలోచనంబగు మందయనగ
గోష్ఠమగు పశుబృందమౌ ఘోషమౌను
మందటయన సన్నిధికి సమ్రితకుపేరు 602

1 మంతనము= రహస్యము, ఏకాంతము, ఆలోచనము. 2, మంద= కొట్టము, పశుసమూహము, గొల్లపల్లె. 3 మందట= చేరువ, అడకువ.

గీ. మందలయనంగ సన్నిధి మాడ్కి యనుగ
డగునుమందెమేలమన స్నేహ మనురాగ
మగు నుపేక్షయు మక్కళించనఁగను సవ
రించు సద్రుశ మావర్తించు కాంచె పేరు 603

1 మంచల= సన్నిధి, మాడ్కి, బ్రదుకుదెరువు- 2 మందెమేలము= స్నేహము, అనురాగము, ఉపేక్ష. 3 మక్కళించుట= సవరించుట, సద్భశము, ఆవర్తించుట.

కం. జగతిని మక్కన మలినం
బగు కాంతి విహీనమగుట కాఖ్యయగు మృతిం
చగు రోగపీడితంబగు
మగటిమిపుంసత్వమగును మఱి పౌరుషమా 604

1 మక్క= మలినము, కాంతివిహీనమగుట, మరణించుట, రోగము చేబాధింపబడుట. 2మగటిమి= మగతనము, పౌరుషము.

కం. మగఁడన పతి పురుషుఁడు రా
జగును మహాశూరునాఖ్యయగు మచ్చికనా
మగు మోహంబాసక్తియు
మగపాడియనంగ శౌర్యమగు నుపరతియా 605

1 మగఁడు= పతి, పురుషుఁడు, రాజు, మహాశూరుఁడు, 2మచ్చిక= మోహము, ఆసక్తి, 3 మగపాడి=శౌర్యము, ఉపరతి.

గీ. ఉర్వి మచ్చున పారవశ్యావధియగు
సౌధమగు మట్టమనంగ హ్రస్వంబు న్యూన
మగును పరిమితియగును మట్టాడనంగ
సంచరించుటకౌను వ్యాపించుటౌను 606

1 మచ్చు = పారవశ్యావధి, సౌధము, 2 మట్టు= హ్రస్వము. తక్కువ, పరిమితి. 3 మట్టాడు= సంచరించుట, వ్యాపించుట.

కం. ధరమడుఁగన నుపశాంతియుఁ
బరిశుద్ధాంబరము హ్రదము పద్మాకరమా
పరిశుద్ధము తాంబూలం
బరయఁగ నమ్రిమగుపేరు హాటకచేలా 607

1 మడుంగు= ఉపశాంతి, పరిశుద్ధాంబరము, హ్రదము, సరస్సు, పరిశుద్ధము, తాంబూలము, నమ్రత్వము.

గీ. అవని మడఁకయనంగ పర్ణాది యోజ
యౌను బద్ధబుమభహాలమౌను మడఁగ
నంగ నమ్రవమావృతనామము మడ
పన విముఖమగు నిష్ఫలమౌను శౌరి. 608

1 మడఁక, = ఆకులుమున్నగునవిమడచుట. ఎద్దులుగట్టిననాగలి 2 మడఁగు= అడఁగియుండుట, మరలుట. 3 మడవు= విముఖమగుట, నిష్ఫలము.

గీ. మడియనంగ కేదారనామంబు శుద్ధ
వస్త్రమునకాఖ్య మదినాఁగవలెనె బుద్ధి
మనము వెలుగొందె మనుగడ యనఁగజీవ
నంబు జీవనోపాయమౌ నలిననాభ. 609

1 మడి= వరిమడి 2 శుద్ధవస్త్రము. మది= బుద్ధి మనస్సు, 3 మనుగడ= జీవనము, జీవనోపాయము.

కం మనునా వర్తిలు మృత్తిక
యను జీవంచగును బుష్య ముర్వికి పేరౌ
మనికియన వసించుట జీ
వనమగు జీవించుటౌను వాసస్థలమౌ. 610

మను= మట్టి, జీవము, ఋష్యమనుజంతువు, భూమి. 2మనికి=జీవనము జీవించుట, నివాసస్థలము.

కం మనువన భర్తయగుఁ జీ
వనమగు మరణించు పతినివరియించగు వ
ర్తనమగు మన్నన మృత్తు న
వనికిని బుశ్యమృగమాఖ్యవలెనె మురారీ. 611

1 మనువు=భర్త, జీవనము, మరణించుట, భర్తనువరించుట, వర్తనము- 2 మన్ను=మృత్తిక, భూమి, ఋశ్యమృగము.

గీ. మబ్బనంగను మేఘనామంబు తిమిర
మునకభిఖ్యయు నజ్ఞానమునకు పేరు
మరులునాఁగ పిశాచనామంబు మోహ
మునకు పేరగు భవనామవనధితరణి. 612

1 మబ్బు=మేఘము, చీకటి, అజ్ఞానము. 2 మరులు=పిశాచము, మోహము.

గీ. మఱపనఁగ విస్మృతియగు ప్రమాదమగును
పారవశ్యంబు నజ్ఞాన భావమగును
మఱుఁగనఁగ గూఢమునకు నామము తిరోహి
తంబు సంతాపమొందుటొ నంబుజాక్ష 613

1 మఱపు=మఱచిపోవుట, పొరపాటు, పారవశ్యము, అజ్ఞానభావము. 2 మఱుఁగు=గూఢము, చాటునకుఁబోవుట, సంతాపమొందుట.

కం అంచితముగ మలయుననన్
సంచారం బుద్యమించు సంకీర్ణము వ్యా
పించు తపించగు నుద్రే
కించగు నాంధ్రమున కలుమగిరి వజ్రపదా 614

1 మలయు=సంచారము, ఉద్యమించుట, సంకీర్ణము, వ్యాపించుట, తపించుట, ఉద్రేకించుట.

కం మసకపయిన స్వల్పాసిత
మెసగె ప్రదోషాంధకారగ మిటుల మసకయా
మసకంబన సంభోగము
వెస సంభోగేచ్ఛపేరు వెలసె మురారీ 615

1 మసక=కొంచెము తెలుపురంగు, సాయంకాలానంతరప్రత్యేకటి, సంభోగము, సంభోగేచ్ఛ.

కం. ఖగపతి వాహన మసలు న
నగ విహరించుట జలతపనం బాలస్యం
బగు నావర్తించుట పే
రగు మస్తనగా సమృద్ధి యగును మదంబౌ. 616

1 మసలు=విహరించు, నీటీనికాచుట, ఆలస్యము, వర్తించుట, 2 మస్తు=సమృద్ధి, మదము.

గీ. ధరణిమాటనగా తిరోధానమునకు
నుపశయమునకు నావృత్తి కొప్పె మాను
నా నివారించు మోచన మౌను వృక్ష
మగు మనోజ్ఞమునకు నామ మలరెశౌరి. 617

1 చాటు=చాటుగనుండుట, ఉపశయనము, వలుమాటు, 2 మాను=నివారించుట, మోచనమగుట, వృక్షము, మనోహరము.

గీ. మాపనంగ ప్రదోషంబు మలినకృత్య
మగును రాత్రికిజెల్లు మాఱిన నశించు
ప్రతిముఖుండగు నావృత్తి ప్రతియు నన్య
మగును ప్రతిరూపమగుటకౌ నంబుజాక్ష. 618

1 మాపు=ప్రదోషము, మాసిపోవుట, రాత్రి. 2 మాఱు=నశించుట, ఎదురుదిరుగుట, పర్యాయము, మఱియొకటి, ఇతరము, ప్రతిరూపమగుట.

గీ. మాలిమియన నౌకాశాస్త్రమర్మమౌను
మఱియు వాత్సల్యమునకగు మాలె నాగ
మాంలికకు సౌధమునకాఖ్య మాసటియన
మల్లునకు శూరునకుపేరు జెల్లెశౌరి. 619

1మాలిమి=నౌకాశా స్త్రసర్మము, వాత్సల్యము. 2 మాలె=దండలు, సౌధము, 3 మాసటి=మల్లుఁడు, శూరుఁడు,

గీ. మావనఁగ నశ్వభులసంగ మము తురగము
మీనకుల మూర్ఛితౌషధంజాను మించ
నఁగ పకాశము చంచలయగును మిండ
డనఁగ విటుడగు పురుషుండు నధికుడాను. 620

1 మావు=గుఱ్ఱములసంగము, గఱ్ఱము, చేపలనుబట్టు సాధనము, 2 మించు=ప్రకాశము, మెఱుపు. 3మిండఁడు=విటుడు,పురుషుఁడుఅధికుఁడు.

గీ. అవని మిక్కిలినా శ్రేష్ఠ మధికమాను
మిగులనఁగ శేషము నతిక్రమించు నతిశ
యించు శేషించుపేరగు నీక మిటార
మనఁగ నతిశయ మున్నతం బగును శౌరి. 621

1, మిక్కిలి=శ్రేష్ఠము, అధికము. 2 మిగులు=శేషము, అతిక్రమించుట, అతిశయించుట, శేషించుట. 3 మిటారము, అతిశయము, ఉన్నతము

చ. అవని మిటారియున్న ప్రమదాఖ్యయు నున్నతమైనదాని పే
రవు మిడినాఁగ తీక్ష్ణమునకౌ మఱి గర్వము నున్నతంబు పే
రవు నీక మిట్ట తీక్ష్ణమునకాఖ్యయు నున్నతభూమి యున్నతం
బవు మిడిపోవునాఁదొలఁగుటౌ మఱినూ్యనమగుః జనార్దనా.

1 మిటారి=స్త్రీ, ఉన్నతమైనది. 2 మిడి=తీక్ష్ణము, గర్వము, ఉన్నతము, 3 మిట్ట=తీక్ష్ణము, ఉన్నతభూమి, ఉన్నతము. 4 మిడివోవు=తొలఁగుట, తక్కువగుట,

గీ. ధర మిడియనఁగ బహిఃపరిధావనమగు
నుద్గమంబగును మిడుఁగు జొప్పె నగ్ని
కణముఖద్యోతమున మిత్తియనఁగ మృత్యు
దేవతకు మృతిపేరగు దీనరక్ష. 623

1 మిడియు=వెలికుఱకట, ఎగురుట, 2 మిడుఁగురు=అగ్నికణము, మిణుఁగురుపురుగు. 3 మిత్తి=మృత్యుదేవత, మృతి.

కం ఆంచితెముగ మిడుకన గ
ర్వించుస్వభావంబు పరితపించుటకొ జీ
వించగును సంచరించు చ
లించగు నిష్క్రమమగు నలిననేత్రియుగా. 624

1 మిడుకు=గర్వించుస్వభావము, పరితపించుట, జీవించుట, సంచరించుట, చలించుట, ఎండిపోవుట.

కం ఇల మినుకన కిరణము మం
గళ సూత్రాభరణనామ కము బహువచనం
బొలసిన వేదము వాక్యం
బలరెను మిన్నయన రత్నమగు శ్రేష్ఠంబౌ. 625

1 మినుకు=కిరణము, మంగళసూత్రము, (బహువచనమున) వేదము, వాక్యము. 2 మిన్న=రత్నము, శ్రేష్ఠము,

కం వనజాక్షి మిసిమియన నూ
తనరుచి నవనీతమునకు దనరెను మీఁద
న్ననగు భవిష్యత్కాలం
బును పరమును నుపరిభాగ మునకాఖ్యహరీ.

1 మిసిమి=నూతనరుచి, నవనీతము, 2 మీఁదు=భవిష్యత్కాలము, పరము, ఉపరిభాగము.

కం కమలాక్షా! మీటన నధి
కము వృద్ధియు నాయుధాగ్రఘాతము నుద్రే
కము నఖరాగ్రాదివిఘ
ట్టము పేరగు భక్తహృదయ సారసమిత్రా. 626

1 మీటు=అధికము, వృద్ధి, ఆయుధాగ్రపుపోటు, ఉద్రేకము, గోటికొన మొదలగువానితోఁ పాడుచుట,

క. దనుజాంతక! ముంగిలియన
గను మధ్యస్థానము గృహకత్యమగును ము
క్కన నాసికంబు చూచుక
మును చుంచువు నామమౌను మునినుతచరణా. 627

1 ముంగిలి=మధ్యస్థానము, గృహకత్య 2ముక్కు=నాసికము, చన్నుమొన, పక్షిలోనగువానిముక్కు,

క. క్షమితా! ముచ్చటయన పే్రి
మము వృత్తాంతంబు నిచ్ఛ మఱియును సల్లా
పము ముట్టడియన నిర్బం
ధము సైన్యావరణమగును దైత్యవిదారీ. 628

1 ముచ్చట=పే్రిమము, వృత్తాంతము, కోరిక, ప్రిసంగము, 2 ముట్టడి=నిర్బంధము, సైన్యావరణము.

సీ. ముడివడుతన లంభిచడరె సంధిం చతి
శయ మొందునా కీర్ణమయము పేరు
ముడుఁగనగా చేష్టలుడుగు సంకోచించు
ముకుళించు న్యూనమాటలును పేరు
ము త్తసరియసంగ ముక్తావళికిపేరు
ధాన్యవిశేషాభిధానమౌను
ముదలనాఁ గేదారభూమి లక్ష్యం బాజ్ఞ
ముదియన వార్ధకము మఱివృద్ధు

గీ. ముదుకనా వృద్ధునకు స్థూలమునకు పేరు
ముదురనఁగ వృద్ధి వృద్ధాప్యమును ఫలాది

పరిణమించగు ముద్దన బరగె చుంబ
నము మనోజ్ఞత యాదరణంబు శౌరి. 629

1 మడివడు=లభించు, జతపఱచు, అతిశయమొందు, వెనుగబడుట. 2 ముడుగు=చేష్టలుడుగుట, సంకోచించుట, ముకుళించుట, న్యూనపడుట. 3 ముత్తెసరి=ముత్తెములహారము, ధాన్యవిశేషము. 4 ముదల=మాగాణిపాలము, లక్ష్యము, ఆజ్ఞ. 4 ముది=వార్ధకము, ముదుసలివాఁడు. 5 ముదుక=వృద్ధుఁడు, స్థూలమైనది. 6 ముదురు=వృద్ధి, వృద్ధావస్థ, ఫలాదులుముదురుట 7 ముద్దు=చుంబనము, మనోహరము, ఆదరణము.

క. మునునా నగ్రపదవిధం
బున నాద్యంతాదులౌను ముప్పిరిగొనునాఁ
గనగు త్రితంతాక్షీర్ణ౦
బును సంకీర్ణంబునగు విబుధనుతనామా. 630

1 మును=మొట్టమొదట, ముందు, వెనుక. 2 ముప్పిరిగొను=మూఁడుపేటలతోఁద్రాడుబేనుట, కలసిపోవుట,

గీ. మునుకనంగను సంతాపమునకు ప్రతివ
చించు వచియించుటకుపేరు చెలగె మురియు
ననఁగ గమనాదిలావణ్యమౌను ఖండ
మగుట గర్వించు నావృత్తిమురుగుట కాఖ్య. 631

1 మునుకు=సంతాపము, ప్రతివచనమునొసంగుట, 2 మురియు=నడకలోనియందము, ఖండమగుట, గర్వించుట, తెగుట-

గీ. మురువనఁగ సుందరము గర్వమునకు పేరు
వఱలె మురియునఁ గమన లావణ్యమగును
గర్వమగు మురుసూపనఁగా నతిక్ర
మించ చతిశయించునామహా మేదినీశ. 632

1 మురువు=సుందరము, గర్వము 2 మురి=నడకయందము, గర్వము- 2 మురుసూపు=అతిక్రమించుట, అతిశయించుట-

చ. క్షమనిక మూఁకనా గణము సైన్యము మూఁడనలభ్యమౌ సమా
ప్తమునగు మూదలించు నియతంబవధానము మూల నాఁగ కో
ణమునకు పేరగుఁ గబరినామముజెల్లును మెండునా నధి
క్యము నధికంబుపే రతిశయంబగు నున్నతమౌ జనార్దనా.

1 మూఁక=గణము, సైన్యము. 2 మూఁడు=లభ్యమగుట, సమాప్తమగుట. 3 మూదలించు=నియతము, హెచ్చరిక. 4 మూల=కోణము, కబరి 5 మెండు=విస్తారము, అధికము, అతిశయము, ఉన్నతము.

గీ. అంబుజేక్షణ మీరితోఁవనఁగ నతిశ
యించు సఫలమగుట విజృంభించుటకు న
శించు వర్ధిలునామంబు లెంచ మెట్ట
యనఁగ నున్నతభూమియౌనం ప్రియాను. 634

1 మీరిపోవు=అతిశయించు, సఫలమగు,విజృంభించు, నశించు, వర్ధించు. 2 మెట్ట =ఉన్నతభూమి, పాదము.

క. కమలాక్షా మెచ్చన శ్లా
ఘ్యమగును లక్ష్యించుపేరు కలిగెను బహుమా
నము శ్లాఘించుటకౌ ప్రే
మమునకు శ్లాఘనకుజెల్లు మన్మథజనకా. 635

1 మెచ్చు= శ్లాఘనము, లక్ష్యముంచుట, బహుమానము, శ్లాఘించుట, ప్రేమము, శ్లాఘింపదగినవస్తువు.

క. భువిమెట్టన సుంకవుఁదల
మవు కుధరము రాశి ఘట్టమౌ సోపానం
బవు బహువచనంబున పే
రవు వీణాతంతులాఖ్యయగు పాదుకలుఁ. 636

1 మెట్టు=సుంకములుకట్టుతావు, కొండ, రాశి, ప్రదేశము, సోపానములు, (బహువచనమున) వీణాతంతులగద్దెలు.

గీ. అవని మెత్తయనంగ పల్యాయనంబు
మృదువుగలదియు తల్పమగా మెత్తబాటు
నా౯ మృదుత్వము నాలస్యనామమగుచు
దనరె మెత్తనయన మృదుత్వ౦బు శాంతి. 637

1 మెత్త=గుఱ్ఱపుపల్లము, మృదువైనది, పఱపు. 2 మెత్తబాటు=మృదుత్వము, ఆలస్యము 3 మెత్తన=మృదుత్వము, శాంతి.

గీ. మెప్పన౯గ ప్రీతి శ్లాఘనమెుప్పె వరము
పేరు మెయినా౯గ దేహంబు విధము పార్శ్వ
మునకు ననుగతికా మెయికొనునన ల
భించు ననుకూలమగు సమ్మతించుపేరు
మఱియు నంగీకరించుటా మదనజనక. 638

1 మెప్పు=ప్రీతి, శ్లాఘనము, వరము. 2 మెయి=దేహము, విధము పార్శ్వము, వెంబడించుట, 2 మెయికొను= లభించుట, అనుకూలమగుట. సమ్మతించుట, అంగీకరించుట.

క. మెరమెరయనగ మనోవ్యథ
బరగెను సంశయము భేదభావంబగుచు౯
ధర మెఱపన౯గా విద్యు
త్తరయ ప్రకాశింపునామ మాశ్రితవరదా. 639

1 మెరమెర=మనోవ్యథ, సందేహము, భేదభావము. 2 మెఱపు=విద్యుత్తు, ప్రకాశించుట.

కం. క్షమితా మెఱవడినా ధై
ర్యము ప్రౌఢత్వంబు నతిశయంబగు నుద్రే

కము పేరగు విద్యోత్సవ
మమ రెనా గౌరవము పేరు హాటక చేలా. 640

మెఱనడి=స్థైర్యము, ప్రౌఢత్వము, అతిశయము, ఉద్రేకము, ఊకే గింపు, గౌరవము,

గీ. మెలకువయనంగ నవబోధమలరె జీవ
నంబు సంచారమును ప్రబోధాఖ్యయు మెలఁ
గనఁగ నవబోధవర్తనంబౌను సంచ
రించునామంబు జెల్లె వర్తించుటౌను. 641

1 మెలకువ=జాగరూకత, జీవనము, సంచారము, మేల్కొనుట. 2 మెలఁగు=జాగరూకతతో వర్తించుట, సంచరించుట, వర్తించుట.

కం. మెలపన వర్తనకృతి కో
మల మవబోధాఖ్యయగు భ్రమణమగు నచలం
బలరెను మెప్పిన నట్లగు
మెలయు ప్రవర్తించు సంగమించుట కలరెన్. 642

1 మెలపు=మెలఁగునట్లుచేయుట, కోమలము, జాగ్రత్త, తిరుగుట, చలింపక నిలుకడగానుండుట. 2 మెలయు=ప్రవర్తించుట, సంగమించుట.

చ. ఫణిశయ మేయనన్ విధము పార్శ్వము దేహము పేరు మేకొన
న్నను లభితంబు సమ్మతిలునామమునౌ నవబోధ ముద్యమిం
చునగును ప్రాప్యమాటకగు జృమ్మిక మేడనమన్న మేళనం
బునుమృగవిష్కిరాదిరణము గమణిసంగమమౌ తెనుంగునన్

1 మే=విధము, పార్శ్వము, దేహము పేరు. 2 మేకొను=లభించుట సమ్మతించుట, జాగ్రత్తగైకొనుట, ఉద్యమించుట, పొందుట. 3 మేడ నము=కలియుట, పక్షులు మృగంబులు మున్నగు వాని తగవు, సంభోగము.

మ. జగతిన్మేననగా శరీరమగు పార్శ్వంబౌను జన్మంబు పే
రగుగా మేరయనంగ్రమంబవధి మర్యాదాఖ్యసీమాహ్వయం

బగుచుఁ మేరువనంగ హారతరళంబౌ తీరసేత్వాఖ్యకీ
ర్తిగనేఁ మేలిమినాఁగస్వర్ణమగునాధిక్యంబగుఁ మాధవా.

1 మేను=శరీరము, పార్శ్వము, జన్మము, 2 మేర=క్రమము, అవధి, మర్యాద, హద్దు. 3 మేరువు=హారమునందలి పతకము, తీరము, సేతువు. 4 మేలిమి=బంగారము, విస్తారము.

కం. కమలాక్షా మేలనలా
భము నుపకారము మదము శుభము నధికము శ్రే
ష్ఠము మోహము సుకృతము పు
ణ్యము నుపరివిశేషము శుభమైనది పేరా. 645

1. మేలు=లాభము, ఉపకారము, మదము, శుభము, విస్తారము, శ్రేష్ఠము, మోహము, సుకృతము, పుణ్యము, మీఁదిభాగము, విశేషము, శుభమైనది.

గీ. జగతి మేలుకట్టు సోపాన ముల్లాభ
మగును మేవడియన నగు నుపాయ
మునకుపేరు నుచిత మునకాఖ్య నమ్రిత
నామ మసురరాజ నగపవజ్ర. 646

1. మేలుకట్టు=సోపానములు, చాందిని. 2 మేవడి, ఉపాయము తగినది, నమ్రత్వము.

గీ. మేళగించనంగ మేళనమగు సంఘ
టించు సంగమించు కాంచె పేరు
మై శరీరమౌను మరి పార్శ్వమౌ నావృ
తంబునామమగు విధంబగు హరి. 647

1 మేళగించు=కలిసికొనుట, సమకూర్చుట, సంభోగించుట, 2 మై=శరీరము, పార్శ్వము, ఆవృతము' విధము.

కం. క్షితి మైవడియనగా సా
మ్యతయగు ననుకూలనామమగు విధమగు స

సమ్మతియగు మొగమనఁగా ము
ఖ్యత శ్రేష్ఠము ముఖముపేరుగాంచె ముకుందా. 648

1 మైపడి= సౌమ్యత్వము, అనుకూలము, విధము, సమ్మతి. 2 మొగము=ముఖ్యత, శ్రేష్ఠము, ముఖము.

చ. మురహర మొగ్గలంబుమరి మొక్కలమన్న ధైర్యమౌను ము
ష్కరవచనంబు నుత్సుకము శౌర్యము పేరగు ముష్కరత్వ మా
ధరణి ప్రతాప మప్రతిహతంబగు ముష్కరమౌను మొత్తనా
బరగెను ఖండితంబునకు బాగుగనో ప్రహరించు పేరుతో॥

1 మొగ్గలము, (రూ) మొక్కలము= ధైర్యము, మూర్ఖవాక్యము, ఉత్సాహము, శౌర్యము, మూర్ఖత్వము, ప్రతాపము, తిరుగులేనిది, మూర్ఖము. 2. మొత్తు=ఖండితము, కొట్టుట.

కం. మొగియన నుద్యమనామం
బగు బహుళైకత్వనామ మగును విధంబౌ
మొగియుననంగ ప్రధావిం
చగు నుద్యమ మొందుటాఖ్య హాటకచేలా. 650

1 మొగి= ఉద్యమము, మొత్తము. విధము. 2 మొగియు=కవియుట ప్రయత్నించుట.

కం. మొనయన వ్యూహం బగ్రిం
బును సైన్యంబునకు పేరు మొనకాఁడన ము
ఖ్యునిపేరగు సేనానా
థునిపేరగు శూరుడౌను దోషవిదారీ. 651

1 మొన= వ్యూహము, అగ్రము, సైన్యము. 2 మొనకాఁడు= ముఖ్యుఁడు, సేనానాయకుఁడు, శూరుఁడు.

కం. మొనపనగా నగు నుద్యమ
మును లభియింపంగసేయు మోప్పెయనఁగ మూ

ర్ఖునికి పరుషమగును మొనయు
ననగ లభిం చుద్యమించు టాదనుజారీ. 652

1 మొనపు= ఉద్యమము, లభింపఁజేయుట. 2 మొప్పె= మూర్ఖుఁడు, పరుషము. 3 మొనయు= లభించుట, ఉద్యమించుట.

కం. మొఱగనఁగా వంచకునకు
వఱలె తిరోధానమునకు వంచించుటకౌ
మఱి వంచకనామంబగు
మొఱకన మూర్ఖునకు పరుషమునకాఖ్య హారీ. 653

1 మొఱఁగు=వంచనము, మాటుపడుట, వంచించుట, వంచకుఁడు. 2 మొఱకు= మూర్ఖుఁడు కఠినము.

గీ. మొల్లమన కడునధికంబు జెల్లెను ధన
మగును మోపన మౌర్వి తృణాధిభార
మునగు నారోపణంబగు మోమనంగ
ముఖము ద్వారంబు శ్లేష్మమౌ మునినుతాంఘ్రి. 654

1 మొల్లము= మిగులవిస్తారము, ధనము. 2 మోపు= వింటినారి, గడ్డిమోపు, ఆరోపించుట. 3 మోము= ముఖము, ద్వారము, శ్లేష్మము.

సీ. మోరనంగను తకట్రిమును గిరిశిఖరంబు
మోవివృతవిశ్లేషము నధరంబు
మోసయనంగను మోసమనంగ వం
చనప్రమాదంబగుచౌర్యమగును
మ్రందన వివశమూర్ఛయు పీడితము హ్రాతి
బొందుటకగు బాధనొందుటౌను
మ్రగ్గన మరణించు మరినష్టమగుటకౌ
విహ్వాలించుటకగు వివశమగును

గీ. రంతనఁగ క్రీడకలరును రతికిపేరు
వఱలె రంగనశ్వేతాది వర్ణమునకు
కాంతికిని పేరుజెల్లె రకంబనఁగ
శ్రేష్ఠమును సుందరంబగు శేషశయన. 655

1 మోరు= మజ్జిగ, కొండకోన. 2 మోవి= వృక్షవిశేషము, పెదవి
3 మోస= మోసము, వంచనము, ప్రమాదము, దొంగతనము. 4 క్రుంద=
ఒడలెఱుంగనిమూర్ఛ, పీడింపబడినది, హీనపడుట, బాధనొందుట.
5 మ్రగ్గు= మరణించుట, నష్టమగుట, కప్పలించుట, వివశమగుట,
6 రంతు= క్రీడ, సంభోగము. 7 రంగు= తెలుపుమొదలగురంగు, కాంతి.
8 రకము= శ్రేష్ఠము, సుందరము.

గీ. రచ్చనా మండపము సభ రాజవీధి
కలకలంబును గోష్ఠియు కలహమగుచు
దనరె రక్కొనునాఁగ రెక్కొనుననఁగల
భించువర్ధిలుస్వస్థత గాంచుపేరు. 656

1 రచ్చ=మండపము, సభ, రాజవీధి, కలకలము, గోష్ఠి, కలహము.
2 రక్కొను (రు. రెక్కొను)= లభించుట, వర్ధిల్లుట। స్వస్థతనొందుట.

గీ. రట్టనగ నిందకానుపద్రవముపేరు
రమణనా రాణయనఁగను రవణయనఁగ
నంచితము ప్రీతి విధముపేరా రవయన
ఖండమును సూక్ష్మ మణు తాశ్వగతి విశేష
మునకు వజ్రంబునకుపేరు దనుజ వైరి. 657

రవణ=అంచి
1 రట్టు= నింద, ఉపద్రవము, 2 రమణ రాణ. అశ్వగతివిశేషము,
తము, ప్రీతి, విధము. 3 రవ, ఖండము=సూక్ష్మము, అణువు,
వజ్రము.

గీ. రహియన యోగ్యమగు ననురాగమా వి
వేక మానంద మాసక్తి విధముపేరు

దసరె రాణివాసమన నంతఃపురమగు
భార్యయలరె నంతఃపురభామయగును. 658

1 రసి= యోగ్యము, అనురాగము, వివేకము, ఆనందము, ఆసక్తి, విధము. 2 రాణివాసము=అంతఃపురము, భార్య, అంతఃపుర కాంత.

కం. భువిరాటనఁగ నుపద్రవ
మవు జనసమ్మర్దనాఖ్య యగురిత్తయనన్
భవహర రిక్త మసత్యం
బవు మఱియు నకారణాదు లవ్యయసంజ్ఞన్ 659

1 రాటు= ఉపద్రవము, జనసమ్మర్దము, వ్యర్థము, 2 రిత్త= శూన్యము, అసత్యము, (అవ్యయమైనపుడు) కారణములేమి.

కం. రూపరియన సౌందర్యుఁడు
రూపరియనఁగా విశేష రూపవతియగున్
రూపఱుననంగ హీనత
రూపఱున నశించు మృతికిరూపగు శౌరీ. 660

1 రూపరి= సుందరాంగుఁడు, రూపవతియగు స్త్రీ 2 రూపఱు= నశించు, హీనత్వము, మరణము.

కం. దనుజాట విదహనా! వు
వ్వన ప్రక్షేపించుట మఱి యావర్తము రూ
పన నాకృతి ఋజుభావం
బును విధమును జెల్లె నాంధ్రమున భువిలోనన్. 661

1 వువ్వ= విసిరివైచుట, సుడి, 2 రూపు= ఆకృతి, సత్యము విధము.

సీ. మహిని రెట్టయనఁగ పక్షిమలము భుజము
పేరు రేఁగనగా విజృంభించు బదరి

కాద్రుమంబునకాఖ్య రేకయన రేఖ
పంక్తి పత్రికనామమై బరగు శౌరి. 662

1 రెట్ట=పత్తుల పెంట, భుజము. 2. రేగు=విజృంభించుట, రేగు చెట్టు, 3 రేక=గీత, వరుస, జాబు.

గీ. రేయుననగ ఖండించు విజృంభణమున
రేలు రేవనగా నదీతీరమార్గ
మగు సముద్రాది తీరాహ్వయంబు బదరి
కాద్రుమంబునకాఖ్యయా భవవినాశ. 663

1 రేయు=ఖండించుట, విజృంభించుట 2 రేవు=నదీతీరమార్గము, సముద్రతీరము, రేగుచెట్టు.

గీ. రొక్కమన ధనము గణంబు రొప్పనంగ
నార్తరవము ప్రధావించు టౌను కోప
మొందుటౌ రోయునాగను నిందజేత
నెగడ వర్తించు నన్వేషణించుటౌను. 664

1 రొక్కము=ధనము, సమూహము 2 రొప్పు=ఆర్తరవము, పరుగెత్తుట కోపమొందుట 3 రోయు=నిందచేయుట, వర్తనము చేయుట, వెదకుట.

గీ. అవని అంకెయనంగ వృష భారవంబు
ఘనరవంబునకగు సింహ గర్జనంబు
పేరు అంపిలునాగ వ్యాపించునతిశ
యించు వర్ధిల్లుటౌ విజృంభించు టౌను. 665

1 అంకె=వృషభధ్వని, గొప్పధ్వని, సింహగర్జనము, 2 అంపిలు = వ్యాపించు, అతిశయించు, వర్ధిల్లు, విజృంభించు.

క. వనజాక్ష! లాగయన ధూ
ర్తునికగు జాడయు నుద్దతుడు అవ్వాన అు

ప్పనఁగా ప్రక్షేపించుట
ఱను ఖగపక్షధ్వనికగు కుంజరవరదా. 666

1 ఱాఁగ=ధూర్తుఁడు, జారస్త్రీ, తీవ్రభావుఁడు, 2 ఱువ్వు(ఱుప్పు) విసరివేయుట, పక్షుల ఱెక్కలమ్రోఁత.

గీ. ఱేఁడనఁగ భర్త రాజగు ఱేయనఁగ వి
జృంభణము సేయుటౌ నతిశయించుటాఖ్య
కలిగె ఱొచ్చన మలినపంక మపవాద
మగు తిరస్కారమును జనతారవమగు. 667

1 ఱేఁడు=భర్త, రాజు. 2 ఱే=విజృంభించుట, అతిశయించుట, 3 ఱొచ్చు=మలినమగు బురద, అపవాదము, తిరస్కారము, జనసమూహపు ధ్వని.

ఉ. లంకయనంగ ద్వీపముచెలంగె ప్రఘాణము పేరు పూన్కె
నేస్
లంకెయనంగ సక్తత మెలంగెను సంగమమూను మేళనం
బింకను లంబునా ఘనతహెచ్చె విశాలము పేరు స్థూలనా
మాంకము బంపటంబనిన నాపదయాశ్రమమా జనార్దనా.

1. లంక=ద్వీపము,పంచలోనిగది, 2లంకె=కలిసియుంట, సంభోగము, కలుపుట, 3 లంబు=గొప్పతనము, విశాలము, స్థూలము, 4 లంపటము=ఆపద శ్రమ.

కం. నగభరణ లకోరి యన
నగు పారావతము కర్కశాంకితశరముఁ
లగువన సులభము లంఘన
మగు లాఘవమునకు నామమగు నాంధ్రమునన్. 667

1 లకోరి=పావురము, వాడియగు బాణము, 2 లఘువు=సులభము,

క. విమలాహ్వాయ! లగ్గనగ శు
భము నపరక్రియకు పేరు బరగె లలియన్
గ్రమమునకు ప్రేమ కుత్సా
హమునకు వికాసమునకు నభిధానంబౌ, 668

1 లగ్గు=శుభము, అపరక్రియ 2 లలి=క్రమము, ప్రేమ, ఉత్సాహము వికాసము.

క. భువిలాంచన వ్యాపించుట
కవును తిరోధానమొందుటౌ లాగనగా
నవు నాకర్షించు విధం
బవు సమ్మతమునకు నామ మాశ్రితవరదా! 669

1 లాంచు=వ్యాపించుట, మరుగుపడుట, 2 లాగు = ఆకర్షించుట, సమ్మతము, విధము,

గీ. క్షమితా లావన సామ
ర్థ్యము నక్షితి బల మశక్య మగు నాధిక్యం
బలరెను స్థూలమునకు నా
మము లెక్కయనంగ సంఖ్య మతిలక్ష్యంబౌ. 670

1 లావు=సామర్థ్యము, ఎడతెగనిది, బలము, అశక్యము, అధికము, స్థూలమైనది, 2 లెక్క=సంఖ్య, లక్ష్యము.

గీ. అవని లెస్సయనంగ యోగ్యమగును క్షేమ
మగును శ్రేష్ఠంబగును లేకయనగ
లేఖమునకౌను పంక్తికౌ పరమపురుష
తరుణామునకౌను తరుణికౌ పేరయనగ 671

1 లెస్స=యోగ్యము, శ్రేష్ఠము, 2 లేక=జాబు, పంక్తి. 3 లేమ=తరుణము స్త్రీ,

సీ. లోవయనంగ శిలోచ్చయభిన్నమ
య్యెను రథపీఠాగ్ర ముఁకుపేరు
వంకనా దిశకగు వక్రంబు పక్షమౌ
వంతనా బాధ తాపంబునదియు
వంతనగను స్పర్థ భాగంబు క్రమము సా
మ్యముపేరు వగచన ధ్యానమునకు
బరగ పశ్చాత్తాప పడుటకు శోకించు
టకు ను విచారించుటకును పేరు
గీ. వగయనంగ నాలోచనయగును శోక
మగును సంతాపమగు విధంబగు విలాస
మగును గతియగు నాధారమగును వడియ
నాఁ గృశించగు జలశోషణంబగు హరి. 673

1 లోన=కొండలోయ, రథముమీది పీట, 2 వంక=దిక్కు, వంకర ఒక పక్షము (వైపు) 3 వంత=బాధ, తాపము, నది, 4 వంత=విరోధము, భాగము, క్రమము, పోలిక, 5 వగచు=ధ్యానము, పశ్చాత్తాపము, శోకము విచారము, 6 వగ=ఆలోచనము శోకము సంతాపము, విధము, విలాసము, ఆధారము, గతి. 7 వడియు=కృశించుట, నీరు యెండిపోవుట.

క. వడయన భక్ష్యవిశేషం
బడరెను తాపంబు నుష్ణమగును శ్రమంబౌ
వడియన వేగము శౌర్యము
వడియనగా పద్యయతికి వఱలె మురారీ. 674

1 వడ=భక్ష్యము, తాపము, వేడి, శ్రమ 2 వడి=వేగము, శౌర్యము పద్యమండలి యతిస్థానము.

గీ. వన్నెయనగను శుక్లాదివర్ణ ముత్త
మాంబరము వర్ణనము సుందరము ప్రసిద్ధి

విధము కాంతి స్వర్ణాధిక్య పథ మలంకృ
తమునఁ దురగాధిరోహసా ధనము శౌరీ. 674

1 వన్నె=తెలుపు మున్నగురంగు, ఉత్తమవస్త్రము, వర్ణనము, సుందరము, ప్రసిద్ధి, విధము, కాంతి, మేలిమిబంగారము, అలంకారము. గుఱ్ఱములనెక్కు సాధనము (అంకవన్నె)

క. వరుసయనం గ్రమము పరం
పర బంధుత్వక్రమంబు పంక్తియు సామ్యం
బిరవగు వఱలన వ్యాపిం
చరయ ప్రకాశించు వర్తిలాఖ్య మురారీ. 675

1 వరుస=క్రమము, పరంపర, బంధుత్వక్రమము. పంక్తి, సామ్యము పోలు, 2 వఱలు=వ్యాపించుట, ప్రకాశించుట, వర్తించుట,

చ. వలఁతియనంగ భామయగు ప్రౌఢయధీనము నానకూల్యమౌ
వలచన మోహమొందుటకు వాంఛవహించుట కావ్యయుం బగుఁ గా
వలసన దిక్కుపాయమను పార్శ్వము ప్రౌఢిమ దక్షిణాంకమై॥
యలరె శుచిత్వముఁ గ్రకనమంచితమౌ పరివేష్టియుక్తమౌ

వలఁతి=స్త్రీ, ప్రౌఢస్త్రీ, స్వాధీనము, అనుకూలము, 2 వలచు=మోహపడుట, కోరుట, 3 వలను=దిక్కు, ఉపాయము, పార్శ్వము, ప్రౌఢిమ, కుడివైపు, శుచిత్వము, శకునము, అంచితము, ఆవరింపబడ్డది.

చ॥ వలపన కామ మిష్టము సువాసనయౌ వలమన్న విస్తృతం
బలరెను సూలమౌ వలయునన్న నవశ్యకమాట కిష్టమౌ
తలరెను యుక్తమౌట కభిధానసమగ్రుఁడ వలినాఁగ నిట్లనౌ
వలిపిడినాఁగ శైత్యగుణవాచకమౌ వటి కంపమౌ హరీ.

1 వలపు=కామము, కోరిక, సుగంధము 2 వలము=విశాలము, లావైనది 3 వలయు=ఆవశ్యకము, ఇష్టము, యుక్తము. 4 (వలివలయుపదమునకు రూపాంతరము) 5 వలసిరి=శైత్యగుణము, కంపము.

చ. వలిపయనంగ సూక్ష్మగుణ వస్త్రముగున్ బరిశుద్ధమైన దా
వలపమనంగ నట్లయగు వల్లెయనంగను పాశిపాశమై
యలరెను రజ్జువౌను వసమన్న వశంబును శక్యమౌ వళా
వళియన కౌతుకం బగును వర్ధితరౌద్రముజృంభణంబగున్

1 వలిప=సన్నని వస్త్రము, పరిశుద్ధమైనది, (వలపము ఇది వలిపెపదమునకు సమానార్థకము] 2 వల్లె=వరణుని పాశము, త్రాడు 3, వసము=వశము, శక్యము 4 వళావళి=ఉత్సాహము, కోపము, చెలరేగుట.

గీ. మేదిని వసగొనన నుద్యమించు నుత్స
హించుటకుపేరుజెల్లె వహియన పుస్త
కంబు విధమగు వాయన ఖడ్గధార
శిలరె వస్త్రంబునకుపేరు చెలగె శౌరి. 679

1 వసగొనుట—ఉద్యమించుట, ఉత్సహించుట, 2 వహి=పుస్తకము, విధము 3 వా=కత్తివాదర, ముఖము,

గీ, వాఁకయన నది పార్శ్వంబు వకృమగును
వాఁగనగ సైన్యమగు వ్యర్థభాషణంబు
స్వల్పనదికాఖ్యయౌ బహువచనమున త
రంగములకు సభిఖ్య విహంగతురగ. 680

1 వాఁక=నది, పార్శ్వము, వంకర, 2 వాఁగు=సైన్యము, వ్యర్థభాషణము, స్వల్పనది, (బహువచనమున) తరంగములు.

గీ. అవని వాఁడియనంగ శౌర్యమగు నిశిత
మగును తీక్ష్ణంబగును క్రూరమగును వాకొ

ననగ వచించుట కార్తనధ్వనికిపేరు
వాడయన వీధి గృహపంక్తి వాసన హరి. 681

1 వాఁడి=శౌర్యము, పదును, తీక్ష్ణము, క్రూరము, 2 వాకొనుట=వచించుట, ఆర్తధ్వని, 3 వాడ=వీధి, గృహపంక్తి, వాసన.

గీ. మహిని వాటమనంగ సమ్రపరిదేశ
మానుకూల్యత సక్తమానదియు వాన
కోయిలయన చాతకమునకును భుజగవి
శేషమునకు నభిఖ్యయా శేషశాయి. 682

1 వాటము=వాలుగ్నునతావు, అనుకూలముఁ కనిసినది, 3 వానకోయిల=చాతకము, సర్పభేదము.

గీ. వాయినాఁగ ముఖంబగు వక్త్రమాను
ఖడ్గధారకగును వాలికయన దీర్ఘ
మగు నిశితమగు వాలాయ మాన సదాయ
వశ్యమును బలవంత మవార్యమగును. 683

1 వాయి=ముఖము, నోరు, ఖడ్గదార 2 వాలిక=దీర్ఘమైనది వాడిఁయైనది. 3 వాలాయము=నిరంతరము, అవశ్యము,బలవంతము అడ్డగింపరానిది.

కం. క్షమితా! వాలన నవతీ
ర్ణము ఖడ్గం బతిశయించు నామమగును దీ
ర్ఘము నమ్రమగుటకగు శౌ
ర్యము కూ్రిరము నిశితమగుచురాజిలె శౌరి. 684

1 వాలు=దిగుట, కత్తి- అతిశయించుట, పొడుగు, వంగుట, శౌర్యము, క్రూరము, వాడియైనది.

కం. వాిలన నవతీర్ణించుట
వాిలన నతిశయము జెందబడు నమ్రితమా

వాలెమన నిరంతరమగు
వాలెమన నవశ్యమగుమవజులె మురాకీ. 685

1 వాలు=నిగుట, అతిశయముగుట, పంగుట. 2 వాలెము=నిరంతరము, అవశ్యకము.

మ. ధరణిక్ వావిరినాఁగమాబనెక ముత్కర్షంబునుత్కృష్టమా
పరగన్ వాసియనంగ భేదముగు లాభంబొప్పెనుత్కృష్టమా
పరిమాణంబును గౌరవంబు ఋజుభావంబయ్యెడిన్ దారత
మ్యరసంబౌమగు వింతనాఁగనగునన్యాభిఖ్యయాశ్చర్యమా.

1 వావిరి=క్రమము- అధికము- ఉత్కర్ష- ప్రశస్తము- 2 వాసి=భేదము- లాభము- ప్రశస్తము- పరిమాణము- గౌరవము- ఋజుభావము- తారతమ్యము- వింత- ఇతరము- ఆశ్చర్యము.

గీ. క్షితిని వింగడమనఁగ విస్తీర్ణమన్య
మౌను విపరీతమగు సుందరాఖ్య జెల్లు
విందనంగను బంధువౌ బంధుభోజ
నాఖ్యవిక్కన జృభించ హంకరించు. 687

1 వింగడ=విశాలము- విపరీతము- సుందరము- 2 విందు=చుట్టము- బంధుభోజనము 3 విక్క=విజృంభించుట- అహంకరించుట.

గీ. ఇలను విచ్చలవిడినా యథేచ్ఛయగు స్వ
తంత్రమగు విచ్చుమొగ్గనాఁ దనరె కుట్మ
లాఖ్య యతిచలనమున కాఖ్యయు విడి
మట్టనగ నాశ్రయము వాస మందిరంబు. 688

1 విచ్చలవిడి=యథేచ్ఛము-స్వతంత్రము- 2 విచ్చుమొగ్గ మిగులకదలిమొగ్గ విడిమట్టు 3 అగ్రమొగ్గము నివాసగృహము

క. కమలాక్షా! విడియన క్రో
ధము నేకాకియును వర్జితంబగు నరుణ

త్వము ప్రత్యేకంబు పరా
క్రమము ప్రతాపంబు నరుణ కాంతికి పేరా. 689

1 విడి=క్రోధము, ఏకాకి, విడువబడినది, ఎఱ్ఱనిది ప్రత్యేకము, పరాక్రమము, ప్రతాపము, ఎఱ్ఱనిరంగు.

గీ. ధర వితాకన నిశ్చేష్టతయగు పార
వశ్యమగు విభ్రమంబగు పరవశుడగు
మఱియు నిశ్చేష్టితునకు నామంబు జెల్లె
విన్ననువనంగ ప్రౌఢిమ విధము దనరె. 690

1 వితాకు=నిశ్చేష్ట, పరవశము, విభ్రమము, పరవశమగుట, నిశ్చేష్టితుఁడగుట. 2 విన్ననువు=నేర్పు, విధము,

కం. విన్నాణియనఁగ యతిపే
రెన్నికగొనె ప్రౌఢకొప్పె నికవిన్నాణం
బన్నను ప్రౌఢిమ పూజ్యత
పన్నుగనంచితము మల్లబంధము శౌరీ 691

1 విన్నాణి,=యతీశ్వరుఁడు, ప్రౌఢకాంత 2 విన్నాణము=నేరుపు, పూజ్యత, అంచితము, మల్లబంధము.

కం॥ విప్పన వికసించుటపే
రొప్పెను బాహుళ్యనామమొసగె విరియనం
దప్పక పుష్పము వికసన
మొప్పె నపసరిలుటకాఖ్య మొగి త్యక్తంబా. 692

1 విప్పు=వికసించుట. బాహుళ్యము, 2 విరి=పూవు, వికసించుట, తొలంగుట, విడిచిపెట్టుట,

కం॥ అంచితముగ విరియనన త్య
జించు నపసరిల్లగు వికసించుటకగు బ్యా
పించు ల్బణంబగుట భే
ధించుట కభిదానమగును దీనశరణ్యా. 693

1 విరియు=విడుచుట, తొలంగుట, విచ్చుట, వ్యాపించుట, విజృంభించుట, భేదించుట,

చ॥ అవని విరాళినాఁగ విరహంబును భక్తి విరాళమన్నపే
రవు విరహంబుఁజెందుట యుపహారవిశేషముగుఁ విసంబనఁ
గ విషము పేరుగాంచె నుదకంబునకౌ వివరించునాఁగపే
రవు విశదీకరించుటకు నన్వయమయ్యు విచార్యమైహరీ.

1 విరాళి=విరహము, భక్తి 2 విరాళను=విరహమొందుట, ఉపహారభేదము 3 విసము=విషము, జలము, 4 వివరించుట=విశదముచేయుట అన్వయము, విచారింపఁదగినది.

కం॥ శమి! తగును వీఁకయనదై
న్యము నుత్సాహము విజృంభణము నున్నతి గ
ర్వమును పరాక్రమమును సా
మ్యము ప్రథావము విధమున కాఖ్య ముకుందా. 695

1 వీఁక=దైన్యము, ఉత్సాహము, విజృంభించుట, ఉన్నతి, గర్వము, పరాక్రమము, సామ్యము, పాఱిపోవుట, విధము.

మ॥ జగతిఁ వీఁగన నుత్సహించుటగు చాంచల్యంబు గర్వింపుపే
రగు ప్రదావిమపేరు జెల్లె మఱి వీకన్నన్ బ్రతాపంబుపే
రగుగర్వంబునకాఖ్య యున్నతికిపేరౌ వీఁటిబోవన్న పెం
పుగ వ్యర్థంబగుటానుదూష్యమునశింపుఁ నష్టియామాధవా.

1 వీగు=ఉత్సహించుట, చాంచల్యము, గర్వించుట, పరుగెత్తుట 2 వీఁక=ప్రతాపము, గర్వము, ఉన్నతి, 3 వీటిపోవు=వ్యర్థమగుట, దూష్యము, నాశనము, నష్టము,

కం॥ శమితగుణా వీడన సై
న్యము పథికజనాళి విశదమగుటా బహుమా
నమును విసర్జించుట శిబి
రము వర్ధిలు పట్టణమంబు రసికచరిత్రా. 697

1 వీడు=సైన్యము, బాటసారులు, స్పష్టమగుట, బహుమానము విసర్జించుట, శిబిరము, వర్ధిలుట, పట్టణము.

మ॥ వీడు పట్టణమా(శ్రయంబగు వెంటనే శిబిరంబగున్
వీడుపాటన వ్యత్యయంబగు విభ్రమంబగు భేదమౌ
వీడుకోలన పో నను జ్ఞయు వెండియున్ మరణంబగున్
చూడుమింక విసర్జనంబయి చొప్పడెన్ ధృతభూధరా

1 వీడు=పట్టణము, ఆశ్రయము, శిబిరము, 2 వీడుపాటు=వ్యత్యయము విభ్రమము, భేదము 3 వీడుకోలు=అనుజ్ఞ, మరణము, విడిచిపెట్టుట.

కం॥ వనరుహలోచన! వీడ్కొను
ననగ ననుజ్ఞవడయుటకును నా వర్జితమ
య్యెను వీననఁగా శ్రోత్రం
బును మఱియు ప్రసిద్ధికాఖ్య మునుకొనెధరణిన్. 699

1 వీడ్కొను=అనుజ్ఞనొందుట, విడిచిపెట్టుట, 2 వీను=శ్రోత్రము, ప్రసిద్ధము,

కం॥ విమలాఖ్య వెంటనాఁగా
ర్యము పశ్చాదర్థకము మృగవ్యంబును మా
ర్గము విధము విషయంబున
కమరెను వెండియన రజితమగు తదుపరికొ. 700

1 వెంట=కార్యము, వెనుక, వేటచేయుట, మార్గము, విధము, విషయము, 2 వెండి=రజతమనులోహము, తరువాత.

గీ॥ వెంపరయనంగ హింసయౌ పీడనంబు
భేదనంబగు వెగటన విరసముసవు
పేరు తిక్తంబునకు పేరు వెకలియనఁగ
మూఢుఁడాసక్తుడౌ దేవ మునినుతాంఘ్రి. 701

1 వెంపర=హింస, పీడనము, భేదనము 2 వెగటు=విరసము, చేదు
3 వెకలి=మూఢుఁడు, ఆసక్తిగలవాఁడు.

గీ॥ అవని వెక్కసమన దుస్సహత్వమగును
దుర్లభంబగు నధికమౌ దుస్సహమగు
బహువచనసంజ్ఞ దుస్సహ వచనములకు
నాఖ్య వెగడన చలసంబు వ్యత్యసనము 702

1 వెక్కసము=దుస్సహత్వము, దుర్లభము, అధికము, సహింపరానిది. (బహువచనమున) దుస్సహవచనములు, 2 వెగడు=చలనము, వ్యత్యాసము.

క॥ వెడయన తుచ్ఛం బల్పం
బడరెను వికృతము క్వచిత్తు వ్యర్థముపేరౌ
వెడగనగ వికారంబనఁ
బడె నవివేక మవివేకి పావనచరితా 703

1 వెడ=తుచ్ఛము, అల్పము, వికృతము, ఒకానొకయెడ, వ్యర్థము, 2 వెడఁగు=వికారము, అవివేకము, అవివేకి.

గీ॥ ఇలను వెదనాఁగ పశ్వాది బుతువు కబరి
వెన్ననఁగ గృహశిఖరంబు పృష్టమగును
వెరవనగ వెరువనగను విధము యుక్త
ముపాయమునకుపేరు మునినుతాంఘ్రి. 704

1 వెద=పశ్వాదులబుతువు, కబరి. 2, వెన్ను=గృహశిఖరము. వీపు, 3 వెరవు (రూ. వెరువు)=విధము, యుక్తము, ఉపాయము.

క॥ వనజేక్షణ! వెరఁగన వెఱఁ
గన నిశ్చేష్టకునుజెల్లె నాశ్చర్యంబ
య్యెను వెఱయన నాశ్చర్యం
బును భయమునకాఖ్యయొప్పె పుణ్యచరిత్రా. 705

1 వెఱఁగు=నిశ్చేష్టము, ఆశ్చర్యము 2 వెఱ=ఆశ్చర్యము, భయము

క॥ వెలయనన ప్రకాశించుట
చెలగె ప్రసన్నత్వమును ప్రసిద్ధి గనుటకౌ

వెలదియున యోషకగు ని
ర్మలమునకు ప్రసన్నమునకురాజిలె శౌరీ. 706

1 వెలయు=ప్రకాశించు, ప్రసన్నత్వము. ప్రసిద్ధినొందుట, 2 వెలది=స్త్రీ, నిర్మలము, ప్రసన్నము,

గీ॥ క్షితి వెలార్చనగా ప్రకాశింపసేయు
నిర్గమించగు వెలియననెగడె బాహ్య
మును ధవళము బహిష్కారమును బహిఃప్ర
దేశమునకాహ్వయంబయి దేవదేవ. 707

1 వెలార్చు=ప్రకాశింపఁజేయు నిర్గమించు, 2 వెలి=బాహ్యప్రదేశము, ధవళవర్ణము- బహిష్కారము, బహిఃప్రదేశము

గీ॥ వెల్లివిరియుననంగ వ్యాపించు నుల్ల
ణంబు ప్రకటితమగుటనా మంబగు ప్రవ
హించుపేరగు వెల్లినాఁ శ్వేతవర్ణ
మగు పరంపరయగు ప్రవాహంబగు హరి. 708

1 వెల్లవిరియు=వ్యాపించుట, విజృంభించుట, ప్రకటితమగుట, ప్రవహించుట, 2 వెల్లి=శ్వేతవర్ణము, పరంపర, ప్రవాహము,

గీ॥ అవని ,వెలుగన కిరణ మాతపమగు జ్వలి
యించుటకు పేరగును ప్రకాశించుటౌను
వెల్లువయన ప్రవాహమైవెలసె సైన్య
మునకు పేరు ఈడ్యవ లీకమునకు 709

1 వెలుఁగు=కిరణము: ఎండ. ప్రకాశించుట, మండుట. 2 వెల్లువ=ప్రవాహము, సైన్యము. గోదగానుండుకంచె

గీ॥ వేయునంగ ననేకమౌ వేగమగు స
హస్రమునకాఖ్యయగు వేఁడియనఁగ నుష్ణ
మగును నైశిత్యమును తేజమగును తాప
మొలసె వేఁడిమి తాపమౌ నుష్ణమౌను. 710

1. వే=అనేకము వేగము, నెయ్యి 2 వేడి =ఉష్ణము వాఁడి 2 తేజము,తాపము 3 వేఁడిమి=తాపము, ఉష్ణము.

ఉ॥ వేడన ప్రార్థనంబునకు పేరగు యాచిత మిచ్చయించుటా
వేడబమన్న మాయకగు వేషము పేరగు వంచనాఖ్యయా
వేడుకనాఁ గుతూహలము పే రభిలాష వినోదనావహా
పీడక వేఁడివేల్పనిన పేరగు నగ్నికి నుష్ణరశ్మికిన్.

1 వేఁడు=ప్రార్థనము, యాచించుట, కోరుట, 2 వేడబము=మాయ, వేషము పంచనము, 3. వేడుక=కుతూహలము, కోరిక, వినోదము 4 వేఁడి వేల్పు=అగ్ని, సూర్యుడు.

క॥ ధర వేఁదుఱనఁగ మూఢుడు
మఱి యున్మాదనమునకు ప్రమత్తుని పేరున్
సరియగు వేఁగనచారుఁడు
బరగె ప్రభాతంబు దేశ వార్తయు శౌరీ. 712

1 వేదుఱు=మూఢుడు, ఉన్మాదము, ప్రమత్తుడు, వేఁగు=చారుఁడు ప్రభాతము, దేశవార్త.

గీ॥ వేదు తిక్కంబు గధంబు వికటగంధ
మగునితోఁధికవచనంబునందు విరస
వచనములకొను వేరన వెలసె వృత్తు
మూలమున కన్యమునకాఖ్య నీలదేహ. 713

1 వేదు=చేదు, వాసన, దుర్గంధము, అంతకంటె నెక్కువ, విరస వచనము, 2 వేరు= వృక్షమూలము. అన్యము,

ఉ॥ వేనవినాఁగనొ కబరి వేణియు కేశము వేలమన్న నీ
శానుకృపాణమందు శిబిరాఖ్యయు వేల్పనదేవతాహ్వయం
బౌ నిక జోస్యనామమున కయ్యె తెలుంగున వేరువిత్తునాఁ
బూనెను పేరు నాశనము పొందెను నాశకు డ్రాశితావనా.

1 వేనలి=కబరి, జడ, వెండ్రుకలు 2 వేలము=శంకరుని అయుధము, శిబిరము, 3 వేల్పు=దేవత, జోస్యుఁడు, 3 వేరువిత్తి=నాశనము, నాశనముచేయువాఁడు.

క॥ కమలాక్షా! వేసరునన
శ్రమపడు నిర్వేదనము విచార్యంబగు వై
నమునాఁ గారణము వివర
ణ ముపాయము క్రమము విధము పేరగు నిలలోన్ 715

1 వేసరు=శ్రమనొందుట, విచారము, విచారింపఁదగినది, 2 వైనము= కారణము వివరణము, ఉపాయము, క్రమము, విధము,

ఉ॥ పావితదేవ! వైపనఁగ పార్శ్వము లక్ష్య ముపాయమయ్యెడున్
వ్రాలన నమ్రమౌట క్షయ భావము పేరవతీర్ణమౌటకో
వ్రేలన నుద్యమించుటకు పేరగులంబిత మంగుళంబు పే
రేవిదమయ్యె వ్రేఁగు తపియించుటనామము భారనామమౌ.

1 వైపు=పార్శ్వము లక్ష్యము, ఉపాయము 2. వ్రాలు=వంగుట. నాశనమగుట, దిగుట వ్రేలు = ఉద్యమించు, వ్రేలాడుట అంగళము, పరిహాసము 5 వ్రేగు=తపించుట, భారము.

మ॥ జగతిన్ సంగడినావిధంబుడుపమున్ సామీప్యమున్ ద్వంద్వమున్
నెగడన్ పార్శ్వముసంచయంబనుగతిన్ స్నేహంబురోప్పూచు పేన్
మిగిలెన్ సంగడమన్న స్నేహమగుసామీప్యంబు సైన్యంబు పే
రగు ద్వంద్వంబగుసంకు శంఖవలయం బౌ శంఖమౌ కేశవా.

1 సంగడి=విధము, పడవ, సమీపము, జంట, పార్శ్వము, సమూహము, వెంటవచ్చుట, స్నేహము, 2. సంగడము= స్నేహము, సమీపము, సైన్యము జంట 3. సంకు=శంఖముతో 'సి వలయము, శంఖము,

గీ॥ సంచనఁగ సుందరంబు సూచనవిధంబు
జెల్లు సంతనకట్టన సిద్ధపడుట
కౌను సంక్షోభవించుట కౌను సంతు
నాఁ గులంబగు సంతాన నామమౌను. 718

1 సంచు=సుందరము. సూచన, విధము, సంతెనకట్టు=2సిద్ధపడు సంక్షోభవించు, 3 సంతు=కులము సంతానము

ఆ. సంతరించనంగ సమకృత్యమగు లభి
యింపనేయు సంగ్రహించగు ధరి
యించుకొ రచించు నెసగె సంపన వధి
యించు పేరగును సమృద్ధిపేరు 719

1 సంతరించు=సమకూర్చు, లభింపం చేయు, సంగ్రహించు, ధరించు రచించు. 2 సంపు=వధించు ,సమృద్ధి.

ఉ॥ సందడినా జనాళియగు సంకులమౌ జనతారవంబగున్
సందుకొనన్న వ్యాప్యమగు సక్తముపేరు పరిగ్రహించుపే
రొందెను సంబరంబన రసోక్తిని సంభ్రమనంగనొప్పె నా
నందము పేరగున్ ద్వరిత నామమగున్ రవిచంద్రలోచనా,

1 సందడి= జనసమూహము, సంకులము, జనులధ్వని. 2 సందుకొను= వ్యాపించు, కలసికొను,పరిగ్రహించు.3సంబరము(రూ॥సంభ్రము)=ఆనందము తొందర.

క॥ సంబడమనగా పాధే
యంబగు వైతనికక్లుప్తమగును భరణ్యా
ర్థంబగు సకియ స్త్రీనా
మంబగు సఖినామమగును హాటక చేలా 721

1 సంబడము= దాంబత్తెము, జీతము ఏర్పాటు, బత్తెము 2సకియ= స్త్రీ చెలికత్తె.

గీ॥ సకినయనంగను కృత్రిమ వికిరనామ
మగును ప్రతిమయగున్ సజ్జయనంగ నూతి
కాగృహంబున కాఖ్య శిరోగృహంబు
పిటకమగు సిద్ధమగు సస్యభేదమగును 722

1 సకిన=కృత్రిమపక్షి. పత్రిమ 2సజ్జ= సూతికాగృహము, శిరోగృహము గంపె, సిద్ధపడుట, సజ్జపైరు.

కం॥ సడియన నపకీర్తి కిపే
రడరెను సూచనకు నింద కగు సద్రయనర్
బుడమి నవశ్యకార్యము
తొడరెను లక్ష్యంబు పేరు తోయజనాభా. 723

1 సడి=అపకీర్తి,సూచన,నింద.2సద్ర =అవశ్యకమగు కార్యము,లక్ష్యము

ఉ. సత్తన సీసభేదమగు సత్యమగుర్ బలమందువర్తిలుర్
సత్తియసంగ శక్తియగు శస్త్రవిశేషమగుర్ బలంబు పే
రత్తెను పార్వతీసతికి నాహ్వాయమౌను వసిష్ఠసూను డా
యత్తపరిర్ భువిర్ సమయు నన్న మృతించు .నశించు పేరగున్

సత్తు= సీసములోని భేదము. సత్యము, బలము, 2, సత్తి=శక్తి, ఆయుధవిశేషము, బలము- శంకరుఁడు, వసిష్ఠమునికుమారుఁడు. 3 సమయు= మరణించుట, నశించుట

గీ॥ సమకట్టన కవచము కృ
త్య ముపాయ నివారణమున కాహ్వాయమౌ క్లు
ప్తము చేయు సిద్ధపఱచగు
సమేల మనుకూలము గును సంసర్గంబౌ 725

1 సమకట్టు= కవచము, పని, ఉపాయము, అడ్డగించుట, క్లుప్తము చేయుట, సిద్ధము చేయుట. 2, సమేల = అనుకూలము, కలసియుండుట,

గీ. వాసిగ సయ్యాటయన వి
లాసము సహకేళికాది లక్ష్యమగు పరీ
హాసంబగు సరమనగా
నాసర్ శ్వాసంబు స్వరము నాళీకాక్షా 726

1 సయ్యాటము= విలాసము, స్త్రీపురుషులు కలసియాడుట, పరిహాసము, 2 సరము= శ్వాసము, స్వరము.

గీ. సరియన హారము సమయం
బరయగ యుక్తము సమాప్తమగు పూర్ణంబొ
సరిగయన స్వర్ణతంతువు
పరగెను హారంబుపేరు పావనచరితా॥ 727

1సరి= హారము. సమయము. యుక్తము. సమాప్తము. పూర్ణము.
2 సరిగ= బంగారుతీఁగ, హారము

గీ. సవతునాఁగ సమానము సామ్యమౌను
ససియనంగ నారోగ్యమౌ సస్యమగును
ప్రబలకాంతికినగు ఋజుభావమగును
ఋజువు నారోగ్యభావమౌ కృష్ణవర్ణ. 728

1 సవతు= సమానము. సామ్యము, 2 ససి= ఆరోగ్యము. పైరు
విస్తారమగు కాంతి. ఋజుభావము. సత్యము. ఆరోగ్యముగానుండుట.

గీ. వసుధసాంబ్రాణియన ధూపవస్తు వుత్త
మాశ్వమునకాఖ్య సాకతమన నను్గ్ర
హంబు నుపశమించుటకాఖ్యయౌను సాక
మనగ నుత్సవమగు వ్యాజమౌను శౌరి. 730

1 సాంబ్రాణి= ధూపవస్తువు. ఉత్తమాశ్వము. 2 సాకతము= అనుగ్ర
హము. ఉపశమించుట. 3 సాకము= ఉత్సవము. నెపము.

గీ॥ అవని పాతన పథికజవాళిపేరు
వర్తకసమూహమునకాఖ్య వఱలె సామి
యనఁగ స్కంధుడు భర్త రాజౌను సారి
యనఁగ నావృతమగు యుద్ధయాత్రయగును 731

1 పాతు=బాటసారులు. వర్తకసమూహము. 2 సామి= కుమారస్వా
మి. మగడు. రాజు. 3. సారి= ఆవృతము, యుద్ధప్రయాణము

కం॥ సారెయన యాతకంబగు
శారిక పేరగు కులాల చక్రంబునకా
శారిఫలం బక్షముకు
పేరగు బహువాచకమున వీణాతంతుల్ 732

1 సారె= కూతురును అత్తవారింటికిఁబంపునపుడిచ్చుసామగ్రి. గోరువంక. కుమ్మరివానిచక్రము. సొగటాలకాయ. పాచిక. (బహువచనమున) వీణాతీగ,

చ॥ సిరము సిరస్సు శైత్యమగు సీదరమన్నను సర్పకంచుకం
బరయ భుజంగమంబునకు నాహ్వయమౌను దరిద్రనామమౌ
సిరియనగా శుభంబునకు జెల్లెను లక్ష్మికి సంపదాఖ్యయౌ
స్థిరముగ సీమనాఁగను ప్రదేశము దేశము రాజ్యమౌ హరీ.

1 సిరము. సిరస్సు= శైత్యము. 2. సీదరము=పాముకుబుసము. పాము, దరిద్రము. 3. సిరి= శుభము. లక్ష్మి. సంపద. స్థిరము 4. సీమ= ప్రదేశము దేశము. రాజ్యము,

గీ సుద్దియన కవచము పరిశుద్ధమగుచు
బరగె వృత్తాంతమౌను సుపాణియనగ
దనరె మౌక్తిక శోభ ముక్తాఫలాఖ్య
మెసగె సురతాణి శచియగు నిందుఁడౌను 734

1 సుద్ది= కవచము, పరిశుద్ధము. వృత్తాంతము 2. సుపాణి= ముత్తెములకాంతి. ముత్తెములు. 3 సురతాణి= శచీదేవి. ఇంద్రుడు,

కం॥ సురయన ననిలావృత్తము
సురయన ననిలం బధికము సురుఁగన గమనిం
పరయ చలిం చ దృశంబగు
మరియు పరిధావించుపేరు మన్మథజనకా 735

1 సుర= సుడిగాలి గాలి. అధికము. 2 సురుఁగు= గమనింపు. చలించుట. సదృశమగుట, పరుగెత్తిపోవుట.

గీ॥ సూటినా లక్ష్యము విధంబు సూడిగముల
నంగ వలయంబులగు కంకణంబులగును
సెగయనఁగ సెకయన జ్వాలయగును తాప
మగు సెగ్గమనగ నింద్యవర్తనంబు 736

1 సూటి= లక్ష్యము. విధము. 2 సూడిగములు =కడియములు, గాజులు
3 సెగ. సెక= జ్వాల. తాపము 4 సెగ్గము= నింద్యవర్తనము.

క. సేదియన నష్టి నాశంబు సేకరించ
నఁగ నుపశమిల్లు సంగ్రహించఁ జగును సేమ
మన శుభంబగు మఱిక్షేమమగును సేస
యనఁగ సీమంతమునకగు నక్షతలగు 737

1 సేది= నష్టము, నాశనము. 2 సేకరించు=ఉపశమించు. సంగ్రహించు, 3. సేమము= శుభము. క్షేమము, 4 సేస= పాపట. అక్షతలు.

నానార్ధవర్గముగిసెను

అవ్యయవరు.

కం, తూరియనఁ రువ్వంబన
పారియనఁ రువ్వనాఁగ పరినా మైనా
సారియనఁగ తెనుఁగున కడ
తే రావృత్త్యార్ధకమును దెల్పుచు శౌరీ 738

తూరి, రువ్వము. పారి, రువ్వు. పరి. మై, సారి. ఇవి. పర్యాయము అనునర్థమిచ్చును.

కం ఎటులన నెట్లన నెట్టన
నెటువలెనా నెట్టులనఁగ నెట్టెట్టూనా
నెటువోలె నెట్టువలెనా
నెటనఁగను యత్నద్ధకారమిలదెల్పు హరీ. 739

ఎటులు. ఎట్లు. ఎట్టన. ఎటువలె. ఎట్టుల, ఎట్టెట్టూ, ఎటువోలె, ఎట్టువలె. ఎటు= ఇవి యేవిధము అనునర్థమిచ్చును

ఆ. ఎట్టకేనియనిన నెట్టకునేనినా
నెట్టకేలకనిన నెటకునేని
యనఁగనొ నతిప్రయాసార్థసూచన
దెల్పు నవ్యయములు దేవదేవ 740

ఎట్టకేని, ఎట్టకునేని. ఎట్టకేలకున్, ఎటకునేని. ఇవిఅతిప్రయాసము నుసూచించును,

గీ॥ ఈయనఁగ నిదియనఁ జెల్లె నియమభిఖ్య
లట్లనంగను తద్ప్రకారార్థమౌను
చెఱియనంగ తలాయనఁ జెల్లె నాంధ్ర
మున ముకుంద యేకైకార్థమును దెలుపుచు. 741

ఈ, ఇది, నిర్దేశార్థకములు, అట్లు తత్ప్రకారార్థకము, చెఱి, తలా, అనేకార్థకములు,

గీ. ఆయనఁగ నదియనఁగవేల్లఁ తదర్థ
మునకు వల్లేయనంగను దనరె వల్లె
యనఁగ కానీయనంగ వేళ్లవ్యయమున
దనరె ధరణి నంగీకారమునకు శౌరీ. 742

ఆ, అది, తదర్థకములు, వల్లే. వల్లె. కానీ, అంగీకారార్థకములు

కం॥ ఇసిరో యిస్సీ యీహీ
యుసియును మఱియిస్సిరో యిహీ మఱియిహిహీ
యిసీయన నీద్వయముఁ దెల్పును
వసుధను తెనుఁగవ్యయములు వాసవవినుతా 743

ఇసిరో, ఇస్సీ, ఈహీ, ఇసి. ఇస్సిరో, ఇహీ, ఇహిహీ, ఇసీ ఇవి నిందార్థకములు,

కం॥ ఏమీ యెట్టూ యేయన
యేమియనన్ ప్రశ్నమునకు నేర్పడిజాడల్
కామించెను డబ్బాటన
స్వామి యకస్మాత్తుగనను జాడ మురారీ 744

ఏమీ, ఎట్టూ, ఏ. ఏమి, ఇవిప్రశ్నార్థకబోధకములు, డబ్బాటు. ఆకస్మికముగ ననియర్థము.

గీ॥ ఆంధ్రమున నొంగె యొండేని యనఁగ కాని
పక్షమున కర్థసూచన బరఁగెను మఱి
యిటుల నిట్టుల నిట్లను నిట్టనంగ
నివ్విధార్థంబుదెల్పు సురేశపాల 745

ఒంగె. ఒండేని. ఇవి కాదనునర్థము తెలుపును. మఱి, ఇటులన్ ఇట్టులన్ ఇట్లు. ఇటు, ఇట్టు. ఈవిధమను నర్థము తెల్పును.

గీ, పృథ్వి నెట్టైనను నెట్టైనఁగ నెవ్విధము నైన
యనుట కిటఁబట్టినా నిదమాదిగ నని
యలరె నీనాయనఁగ యుష్మదస్మదర్థ
మగుచు నవ్యయవర్గన కంతమయ్యె 746

ఎట్టైట్టు= ఏవిధముగానైనను' ఇటబట్టి= ఇదిమొదలు, నీ, నా= ఇవి యుష్మదస్మదర్థకములు.

అవ్యయవర్గ ముగిసెను.

నానార్థావ్యయ వర్గు.

కం॥ అని సవి సావి ప్రసరం
బును స్మరియించుట ప్రకారమును వాక్యము కా
రణ మిలి యవ్యయరూపం
బును సూచనఁజేయు కావ్య ముఖమునశౌరీ 746

అని. సవి. సావి ఇవి యవ్యయరూపములు. ఈపద్యమునకర్థము సం
దేహాస్పదముగనున్నది.)

గీ॥ ఐనవా బూర్వవాగ్వి రుద్ధార్థము సమ
యార్థకంబు నిర్ధశ్యాస్వయముసు వికల్ప
కార్థమును న్యూనసూచన యవ్యయమున
దెలుపు తెనుఁగున మునిలోల దీనపాల 747

ఐన= పూర్వవాగ్విరుద్ధార్థము, సమయార్థము. నిర్ధష్యార్థము, వికల్పకార్థము. న్యూనసూచనము.

కం॥ కమలాక్షా బిట్టన శీ
ఘ్రముగా దృఢముగ ననెకు వికారముఁదెలుపుఁ
గ్రమమున వలెయనఁగా సా
మ్యము నిష్టము దెల్పుస్వర్ణమయ చేలాంకా 748

1 బిట్టు= శీఘ్రము: దృఢము. 2 వలె= సామ్యము. ఇష్టము.

గీ. కాని కానీయనంగ వికల్పముఁ కు
నెదుటి వాగ్విరుద్ధమునకు తదితరము నది
కగును సూచన యొండన నన్యమునకు
నేకతమునన జాడయే నింది రేశ 749

1 కాని. కానీ= వికల్పము. ఎదుటివాక్కునకు విరుద్ధము, తదితరము
2 ఒండు= ఇతరము ఒంటరిలేనము.

సీ. అకటన యక్కటా యక్కట యయ్యారె
యయ్యారె యయ్యారే యకట కదరె
యయ్యొ యయ్యో ఝల్ల యాహా యయారె యో
చెల్ల ఝౌరార యొచ్చెల్ల యొచెల
ఝౌర కట్టా కట్ట యక్కట చెల్లరే
యోచెల కటకటా యొచ్చెల కట
ఝౌరా యయారే యయరె యకటా కట్ట
చెల్లంబో కటకట చెల్లరె యను
గీ. అగుర యవుర యయ్యారే యహారె యనగ
నాంధ్రమున నివి సంతాప కార్థములును
దెలుపు నాశ్చర్యమర్థముల్ దెల్పునట్టి
యవ్యయములు రమాహృద యాబ్జభృంగ 750

అకట. అక్కటా. అక్కట అయ్యారె. అయ్యారే, అయ్యారె. అకట. కదరె. అయ్యొ. అయ్యో. ఝల్ల. ఆహా, అయారె. ఓచెల్ల ఝౌరార. ఒచ్చెల్ల. ఒచెల. ఝౌర. కట్టా. కట్ట. అక్కట. చెల్లరే. ఓచెల. కటకటా, ఒచ్చెల. కట ఝౌరా. అయారే. అయరె. అకటా. కట్ట. చెల్లంబో. కటకట. చెల్లరె, అగుర. అవుర అయ్యారే, అహారే, ఇవి సంతాపార్థము నందును, ఆశ్చర్యార్థమునందును ఉపయోగించు అవ్యయములు.

సీ. అజ్జరే నల్లవో యద్దిరా యాహారే
యాహా యహహరే యహారె బళిరె
యహహా యసాదునా హారె బలే బళీ
యజ్జారె బాపురే యౌర బళిర
మజ్జారె మజ్జరె మమ్మరె మమ్మారె
మాయరే బళిరయ్య మజ్జరె మజ

మజ్జ మజ్జా బలా మమ్మ మమ్మా బళి
మమ్మరే బళిరె మమ్మా బళారె
గీ. మాబలారా బళీరె యారా బళార
నల్లవొ సెబాసు మేల్ మేలు బల్లబల్ల
బాపురె బళిరా యజ్జ సేబాసనంగ
నగు ప్రశంసనార్థాశ్చర్య కార్థసమితి 752

అజ్జరే. అల్లవో. అద్దిరా. ఆహారే, ఆహా. అహరే, అహాశే బళిరే. అహహా అసాదు. హారె. బలే. బళీ- అజ్జారె. బాపురే. ఔర, బళిర. మజ్జారె. మజ్జరె. మమ్మరె, మమ్మారె. మాయరే. బళిరయ్యా. మజ్జరె. మజ. మజ్జ. మజ్జా, బలా. మమ్మ. మమ్మా. బళి. మమ్మరే. బళిరె. మమ్మా. బళారె. మాబలారా, బళీరే. ఔరా! బళార. నల్లవో. సెబాసు. మేల్ మేలు. బల్లబల్ల బాపురె. బళిరా. అజ్జ. సెబాసు. —ఇవి ప్రశంసార్థము, ఆశ్చర్యార్థము నిచ్చు అవ్యయములు,

కం ఊరక యన వ్యర్థార్థమ
కారణమును విఫలయత్న గతిసూచన పే
ర్శారా పోయన నిశ్చయ
మారయగ ననాదరమున కర్థముదెల్పున్ 753

ఊరక=అకారణము. ప్రయత్నముచేయమి. 2ఔరా. పోరా=ఇవి అనాదర శార్థకములు.

అశ్వాసాంతము.

మాలిని. విమలకమలనేత్రా విశ్వజిజ్జైత్రియాత్రా
శమితకలుషసూత్రా సర్వలోకైకపాత్రా
విమతగళలవిత్రా వీరలక్ష్మీకళత్రా
సమధికసుచరిత్రా శ్యామలాంభోదగాత్రా

కం॥ వెంకట శైలవిహారా!
శంకరముఖ నిర్జరేంద్రసంస్తుతధీరా!
సంకోచరహితశూరా!
పంకజభవజననాభి పద్మాధారా!

గద్య

ఇదిశ్రీమదలర్మేల్మంగోత్తుంగ స్తన శృంగసంగధారాధర
వేంకటేశ్వర కృపాపాంగలబ్ధ వాగ్వైభవనిరంతర
భగవతారాధనాధేయుతూముకులపవిత్రసర్వేశా
భిధాన పుత్ర రామదాస ప్రణీతంబైన యాం
ధ్రపదనిధానంబను నిఘంటువునందు
విశేష విఘ్న సంకీర్ణ నానార్థ అవ్యయ
నానార్థవ్యయ వర్గయుత తృతీయ
కాండము ముగిసెను.
మంగళం భవేత్
సర్వము సమాప్తము.